

R.00001753332

075
F.A. ~~117~~
V.3

R.137369

INSCRIPTIONVM

ANTIQVARVM

QVAE IN ETRVRIAE VRBIBVS EXSTANT

APPENDIX POSTREMA.

~~711.A.7~~

INSCRIPTIONVM

ANTIOVARVM

QVAE IN ETYRIAE VRIBVS EXSTANT

APPENDIX POSTERIMA.

INSCRIPTIONVM
ANTIQVAVM
GRAECARVM ET ROMANARVM
QVAE
IN ETRVRIAE VRBIBVS EXSTANT

Pars Tertia

IN QVA APPENDIX POSTREMA
ADIECTIS TABVLIS L. LACONICO PISANO. SARCOPHAGIS
ET VRNIS INSIGNIORIBVS ANAGLYPHO OPERE SCVLPTIS
QVAE IN FLORENTINIS MVSEIS CETERISQVE
PER ETRVRIAM SPECTANTVR
CVM OBSERVATIONIBVS

ANTONI FRANCISCI GORI

Publici Historiarum Professoris.

Ex Ameth. Cameli. Andreinii

FLORENTIAE. ANNO. MD. CCL. XLIII.
Typis Petri Caietani Vivianii. Sub Signo D. THOMAE AQUINATIS.
PRAESIDVM PERMISSV.

INSCRPTIONVM

ANTIQVAVM

GRAECAVVM ET ROMANAVVM

QVAE

IN ETYRIAE VRBIBVS EXSTANT

Partis Tertiae

IN QVA APPENDIX POSTREMA

ADDECTIS TABVLIS F. LACONICO. PISANO. SARCONIACIS
ET VRBIS INSIGNIBVS ANAGLITHO OPERE SCVLTI

QVAE IN FLORENTINIS MUSEIS EXTERISQVE
PER ETYRIAM SPECTANTVR

QVM OBSERVATIONIBVS

ANTONIO FRANCISCI GORI

Publici Historiarum Professoris.

FLORENTIAE ANNO MDCCCLXIII

Typis Pauli Castaldi Venetianis, Sub Signo B. Thomae Scultoris

PRÆFATIO

VIRO NOBILISSIMO
IACOBO PHILIPPO
D'ORVILLE

ANTONIUS FRANCISCUS GORIUS

ET PATTEIN.

**Vi ingenii sui monumenta
Magnorum Regum Prin-
cipumve nomini ac maiestati inscribunt ,
recte quidem omnium consensu , & meo
quo-**

quoque iudicio faciunt, maximumque decus & gloriam consecuntur: duplicem tamen cum honoris, tum voluptatis fructum hi capere mihi videntur, qui ea non splendore tantum nobilitatis; sed etiam sapientiae ac solidae doctrinae laude praecellentibus Viris dedicant consecrantque: partis quod hi laboribus praesidium & commendationem conferant sempiternam: & quod magnopere placet, illud facilius auctores sperare possint, quod ea docti illi Maecenates, ut acceperint, avide ac perlubenter legant: & si qui invidi & contumeliosi homines, litterariae reipublicae pestes, insurgant, clientes tueri impensius & sciant & possint. Quae quum sedulo animadvertirem, laboribus hisce tandem functus, ad Te, D'ORVILLE PRAESTANTISSIME, tanquam ad arcem sapientiae, ac praesentissimum honoris et virtutis domicilium confugere volui, qui eximiam doctrinam eximia cum generis nobilitate coniungis: qui Maiorum tuorum praeclara decora in Te uno complecteris, mirumque in modum summis in Rempublicam tuis meritis ita auges atque amplificas, ut Amstelaedamenses Cives Te tanquam oraculum audiant, colant, admirentur: litterati vero homines Te suo-

rum

rum studiorum ducem & arbitrum optent, atque exposcant. Quid de externis literatissimis viris dicam, qui propter egregias animi tui dotes, propter summam probitatem singulari cum humanitate coniunctam, propter exquisitam omnis vetustatis scientiam, ac veterum paene omnium cum Graecorum tum Latinorum Scriptorum, quos in pristinum nitorem & decus restituis, & tuis omnigenae eruditionis divitiis nobilitas, Te summopere diligunt, suspiciunt, commendant? Nemo est qui nesciat, (id enim edita Volumina cum a Te, tum a tuis Auditoribus eruditissimis perspicue testantur) Te per annos circiter decem primaria professione in illustri Amstelaedamensium Athenaeo praeclare & utiliter functum, quod ante Te egregii viri *Gerardus Ioannes Vossius*, & *Caspar Barlaeus* primi illustraverunt: & ad hoc munus suscipiendum summo gloriae & meritorum pondere adcessisse. Id etiam abunde fatis testantur suscepta a Te primum per Gallias & Britannias, per nostram Italiam, Siciliam & Germaniam Itinera, quibus non hunc tantum fructum, licet amplissimum, humanaeque societati utilissimum, retulisti, ut mores hominum
mul-

multorum atque urbium videris, ac scrutatus sis; sed & alium summa laude dignissimum adsecutus es in publicum bonum, atque ad litterarum aeternum decus & ornamentum: nempe quod multa & vidisti, et Tibi comparasti ΚΕΙΜΗΛΙΑ, maximam quoque optimorum Codicum MSS. copiam congeffisti, quos communi doctorum hominum beneficio in tua lectissima Bibliotheca nunc servas, pluresque numero sunt, quam ullus privatus in tua inclita patria hodie possideat, aut possidere cupiat. Hos insignes Codices, ut alii consulant, non solum benigne permittis; sed ipse etiam, quum beato Palladis otio nunc fruaris, collationes vel observationes tuas bonis veterum Scriptorum editionibus proferendis identidem amicis tuis suppeditas, uti nuper editae in Iosephum, Libanium, Lucianum, Musaeum, Lucanum, Caesarem, Livium, Frontinum, Suetonium, in Poëtas minores, & plures alios, satis superque testantur. In Museo vero tuo exstant in commune bonum non pauci litterati lapides: exstant numismata rarissima, atque inter haec per rara atque illustris Sicularum numorum series, quorum plures sunt partim inediti, partim mendose ac perperam editi, quos

aereis Tabulis viginti incisus optata luce donatos inferes in praeclarissimo tuo SICVLO ITINERE, cui postremam nunc admoves manum, ut propediem in lucem proferas: quod Opus, longe omnibus optatissimum, auctum quoque proferes ac locupletatum aliis viginti Tabulis, quae *Siculas Antiquitates*, praeclara nimirum Siculi Regni aedificia & monumenta, ante oculos tuos accurate delineata, exhibent, admirabilis ingenii tui luce atque eruditione dignissima: quae omnia tuarum vigiliarum & incredibilis in litterarum studia amoris uberissimi fructus sunt; nam semper divitiis & privatae gloriae publicam utilitatem, & florentissimae patriae tuae decus aerumnis omnibus antetulisti. His adde egregia in Anthologiae Graecae illustrationem adnucula undique a Te conlata: eximias adde lucubrationes in Theocritum, Moschum & Bionem, quos diligentissime castigatos ad fidem triginta & amplius MSS. Codicum in publicum bonum paras, ut Sicula monumenta prodierint. Expectantur etiam a Te, D' ORVILLE DOCTISSIME, alia perillustria ingenii tui monimenta, Xenophonis nempe Ephesii & Charitonis Aphrodisii opera, lima tua perpolita, eruditissimisque

✠ †

ad-

adnotationibus aucta et illustrata, quae procul dubio aliis iam a Te editis respondebunt, nempe *Dissertationi de Deliacis Monumentis*, quae legitur in VII. Volumine Miscellaneorum: *Vanno Criticae*, quam invitus & provocatus acerbiore & in ingenium tuum pugnante stilo scribere coactus es in notissimum conviciatorem: doctissimis tuis *Observationibus* in veteres Scriptores, quibus decem Volumina *Miscellaneorum* referta sunt, iisdemque edendis Celeberrimo Petro Burmanno Seniori, dum adhuc in vivis erat, mutuam sociamque operam contulisti, & nunc continuationi harum deliciarum, alia methodo suscepta, praepositoque titulo *Novae Critices* libris hisce, quorum iam tria Volumina prodire, his lucubrationibus, tanquam in navi opimis mercibus eruditae vetustatis onustae, ad litterariam ditandam rempublicam gnavus ac seditulus Gubernator praees: quae dubio procul erunt longe eruditissima, summoque plausu, ut reliqua iam a Te litterario orbi tradita, excipientur. Silentio mihi praeterire nefas lectissima pulcherrimaque PETRI D'ORVILLE fratris tui eruditissimi viri, mihi-que amicissimi, *Poëmata*, quae ut in lucem mitteres ipsa in eum tua pietas iussit: cu-

ius

ius immaturum interitum adhuc dolent, moerentque cum Pallade Musae omnes. Neque vero quum haec dixerim, quae apud omnes testata sunt, vereor singularis modestiae tuae querimonias, quum alia multa mihi de tuis virtutibus, deque a Te gestis rebus dicenda supersint: quae plane quum oporteat summa cum dignitate exponere, aliis ob ingenii mei tenuitatem praedicanda relinquo. Id unum silentio minime praetermittam, me omni iure inscribere Tibi debuisse Volumen hoc tertium Inscriptionum antiquarum, quae in Etruriae nostrae urbibus exstant, tum quia ad hunc laborem, quum apud nos Florentiae degeres, me vehementer excitasti, tuoque absens etiam favore, multisque beneficiis, & optimis insuper libris ad memissis, identidem recreasti. Quod enim quum heic esses suavissimae amicitiae tuae honore me donasti, ac spondidisti Te semper adfuturum meis studiis ac laboribus veluti propitium ac beneficium Genium, omnem meam spem supergressus & sancte implesti, & adhuc summa in me tua benevolentia implere non desinis. Inter haec, Te auspice ac favente, cum aliis Viris doctissimis, ac de litterarum gloria optime meritis, amicitia

iunctus sum : inter quos honoris gratia memorare longe iucundissimum mihi est *Petrum D'Orville*, fratrem tuum optimum, *Petrum Burmannum* Seniore, Iuniorem quoque *Petrum Burmannum*, cui Cathedram tuam, e qua sponte abiisti, ut literato otio Te totum dares, tradidisti: qui multa eximia in dies profert publico bono cum sua, tum sapientum hominum exquisitae eruditionis monumenta, meque ipsum amicissimis suis epistolis identidem beat, quibus, quae in lucem actutum mittenda parat illustria litterarum praesidia ac decora describit, & mutua poscit officia, quae bonis artibus augendis magno sint ornamento. Illud etiam abs Te, D'ORVILLE PRAECLARIS-SIME, sperare lubet, quod isthaec Antiquitatis eruditae monumenta, quae nunc primum meo labore & industria in lucem prodeunt, & levi prorsus digito a me elucidantur, aliquando tuis locupletata Observationibus, optima plane eruditionis fruge refertis, maiori luce aucta prodibunt; nam ad omnem vetustatis scientiam illustrandam atque amplificandam oppido factus es, summoque polles iudicio, summaque doctrina, quod *Deliacae Inscriptiones*, & alia monumenta in Miscellaneis a Te edita at-

que

que egregie illustrata apertissime testantur. Accipe igitur, VIR CELEBERRIME, parvam hanc sinceræ in Te benevolentiae meae, atque amicitiae tesseram, meisque studiis nobilissimo tuo patrocinio favere perge: dumque rem litterariam feliciter geris, & viribus tuis, & meo nomini atque honori confule: quod erit quo ad vixero, longe mihi gratissimum. Vale, ac diu incolumis vive, publico bono, eximium litterarum decus, praesidium, & columen immortale.

DABAM FLORENTIAE. E MEO MVSEO

IV. KAL. SEXTIL. A. MDCCXLIII.

In Museo Mediceo

AEQVO HUMANOQVE

LECTORI

ANTONIUS FRANCISCUS GORIUS.

Vid nam rei sit, quod litterati homines primos ingenii sui foetus, quos in lucem protulere, non ita fere diligant, ut succedaneos; si quis est, qui quaerant, ea potissimum ratio adferri poterit, quod eos rudi ac pingui Minerva procreatos censent: neque ea in his vident li-

neamenta, quae temporis decursu parentes suos auctos excultosque maiori eruditione, bene & cumulate referant; nam illud verissimum esse constat, quotidie discantibus multo maiora semper discenda superesse: adeo ut quae scripta sunt, exquisitiore doctrina conlustrari, atque ad meliorem frugem facile reduci posse conspiciant. Adcedunt aliarum quoque rationum momenta, quod hi praeser-

sertim, qui in Antiquitatis studiis elucidandis sedulam navant operam, quum illustriora ad manus habeant veterum thesaurorum monumenta, quae huius aetatis longe Vetustatis studiosissimae lucem adspicere gestiunt, ea perlubenter adripiunt, oblitique quodammodo praeteritorum laborum, ad alias oppido maiores aerumnas alacriter subeundas animum intendunt, ne maiori bono conceptam de se spem fraudent, & ut arbitrantur, uberius ac locupletius litterariae reipublicae votis, adlatis in medium novis frugibus, respondeant.

Id ipsum mihi quoque ita contigisse, etsi ingenue fateor; nolo tamen inconstantiae, & malae fidei nota inuri: praesertim quum alia, quae in lucem protuli ingenii mei, licet mediocris, monumenta, non sponte, ac genio meo indulgens protulerim; sed monitu iussuque doctissimorum hominum, qui meis studiis & praeerant, & favebant: quibus pro tantis in me beneficiis, ut hoc quod volebant negarem, & pudor ipse, & incredibilis in patriam amor meus ac pietas, blanda quadam vi probibebat. Sepulcrum Libertorum ac Servorum Liviae Augustae & Caesarum, in via Appia detectum anno MDCCXXVI. quia nullum Vetustatis monumentum huic simile, nec tam integrum, nec tam perfectum, ornatumque inscriptionibus innumeris, & pulcherrimis sculpturis ac monumentis inventum est, eximius antiquitatis antistes Petrus Andreas Andreinius Patricius Florentinus, tanti operis fama inlectus, quum delineandum curasset a Pictore eximio Hieronymo Equite Odam, curante etiam Cl. V. Francisco Equite Victorio, ut meis Observationibus statim ac detectum est ego illustrarem, & voluit & praecepit: quod opus sequenti anno in lucem a me prolatum est. Idem etiam praestantissimus vir, quum Ioannis Baptistae Donii Patricii Florentini nepotes rogasset, ne in forulis sinerent putrescere, & tineis blatteisque corrumpi Syntagma illud antiquarum Inscriptionum, quod eorum avus clarissimus

im-

immenso labore perfecerat: quumque alia ad Musicam cum novam tum veterem spectantia egregia eius opera mihi obtinuisset, quantocius proferenda anno MDCCXXXVIII. esse decrevit. Haec inter Volumen alterum harumce Inscriptionum, quae in Etruriae Urbibus exstant, protuli. Paulo post, quum Nobilissimi Florentini Equites Socii decem Voluminibus se congesturos promississent insigniora omnia antiqua Monumenta, quae in Museo Mediceo ceterisque Florentinis Cimeliotbecis spectantur, ad hoc illustre Opus illustrandum, suadente Amplissimo Senatore Philippo Bonarrotio, delectus sum, in quam plane curam ut sedulo totus incumberem, & lubenti animo huic pelago me committerem, aura regiae suae benignitatis & munificentiae me recreavit Ioannes Gasto Magnus Dux Etruriae, qui in Florentina Academia Historiarum Professoris munere ac stipendio me decoravit, donavitque. Primum Musei Florentini Volumen prodiit anno MDCCXXXI. reliqua deinceps; sextum hoc ipso anno MDCCXLIII. Sed quum Tabulas, quae Numismata maximi moduli continent, iam incisa aereis Tabulis, cum singulis archetypis conferre opus fuisset, dum haec duorum fere annorum spatio perficerentur atque emendarentur, necesse mihi fuit, ne interim frustra tempus tererem, complura Etrusca monumenta, Volaterris eodem fere tempore eruta, in lucem proferre, suadentibus & Genio meo, & amicis, quorum voluntati morem non gerere, nefas esse duxi.

Iam igitur probe intelligis, LECTOR HUMANISSIME, cur serius quam in votis erat, huic Operi postremam manum admoverim; non enim taedio adfectus; sed aliis curis plane non inutilibus mihi demandatis distractus, haec intermittere, non vero omnino deserere coactus sum. Sed quanto cum foenore tuo & litterariae Reipublicae id ipsum contigerit, ex eo existimare poteris, quod quum singulari Volumine antiquas omnes Inscriptiones, quae Florentiae, & in reliquis Etruriae Urbibus exstant,

com-

complecti me posse primum credidissim, ampliato deinceps eodem opere, alia duo Volumina adiciere necesse fuit. Id enim mihi semper servandum proposui, aut nihil facere, aut quae fiunt, nullis curis praetermissis, absoluta reddere ac perficere.

Primum quum ad hanc Syllogen, ante me a nemine editam, animum adpuli, vix credidissim, editis iam duobus Voluminibus, in quibus ter circiter mille antiqui lapides patefacti sunt, alios adhuc non paucos superesse, quos tum ex aliorum Schedis, tum ex libris, adcedente & mea, & amicorum cura & favore, expiscari optimum factu mihi visum est.

Dum hoc Opus excuderetur, alia nunquam antea edita monumenta adcessere plane non contemnenda, vetusta nempe scripta Marmora praeclara admodum & utilia, ad Misenum effossa, quae, quum Neapoli degeret, sibi comparavit Vir praeclaudatus Andreinius, quae post eius obitum ex eadem urbe Florentiam translata anno MDCCXXXVII. eius heredes mihi vendiderunt. His aliisque monumentis quum meum Museum ornassem, in mentem venit Rei Navalis Romanorum Historiam amplificare, vel aliis ad opus huiusmodi valde praeclarum concinnandum absolvendumque subsidia huiusmodi praebere; quare trierium, quadrerium, quinquarium, & Liburnarum Elenchum heic proposui, & militum utriusque Classis cum Ravennatis, tum Misenenfis officia nonnullis observationibus illustrare conatus sum.

His ad ornandum locupletandumque Museum meum, praeter Etrusca, quae prolata a me sunt, & alia, quae proferentur monumenta, adcessit inscriptorum lapidum antiquorum integra supellex, quam in Villa sua ad Scamnicia servabat Vir Nobilissimus meique amantissimus ANGELVS COMES GALLIVS, Patricius Florentinus, qui eam singulari liberalitatis, & benevolentiae exemplo mihi dono dedit: in qua quidem ea tantum tabula deest, profecto rara, duorum Consulum P. Sulpicii Qui-

vini & C. Valgii collegio illustris, de quibus infra sermo: quae parva tabula marmorea, ut mox dicam, fato quodam in alienum Museum translata est.

Anno MDCCXXXIX. quum Florentiae moraretur, & Florentina Musea mecum lustraret CAROLVS FRIDERICVS Anglus, Vir Nobilissimus, cui parem neminem vidi qui impensius colat, diligentiusque scrutetur eruditae Antiquitatis arcana; quumque familiaribus colloquiis egregiam ac multiplicem eius eruditionem degustarem, accidit ut quae in Itinere suo pulcherrima & memoratu digna observaverat, magnisque impensis delineanda peritissime curaverat, dum exponeret, incidit sermo de Laconico Pisano, pulcherrimo Augustei aevi aedificio, quod ad haec usque tempora integrum non sine stupore & voluptate cultorum venerandae Vetustatis Pisis visitur: quod licet a viris doctissimis Robortellio, Rhodio, Ceffinio, Baccio, & Norisio luculenter descriptum & illustratum fuerit; numquam tamen litteratorum hominum oculos subiit tam adcurate tribus Tabulis delineatum, quemadmodum factum a me est, cui nonnullas meas Observationes, quae ad rem balneariam veterum illustrandam pertinent, adicere, suadente eodem Viro eruditissimo, volupe mihi fuit; quare eius praeclarissimo nomini idem opus inscribendum esse censui.

Dum haec agerentur, contigit, ut MARIUS GUARNACCIVS, Patricius Volaterranus, Romanae Aulae decus, ac Praesul doctissimus, veterum monumentorum admirator, & conquistor eximius, complura vetusta marmora litteris scripta, Romae nuper effossa, in patrium Museum suum, Etruscis quoque monumentis, quae propediem mea cura in lucem venient, refertissimum, transferenda curavit, quae in hoc meo Syntagmate locum habere voluit, singulaque a se descripta ad me misit: cui Viro, eiusque optimis fratribus Ioanni Equiti Guarnaccio, Volaterranae Ecclesiae Praeposito meritissimo, & Petro Sacri Ordinis Hierosolymitani Equiti orna-

tissimo, quantum debeant mea studia, alibi ut spero, erit opportunior ad dicendum locus. Alia vetusta monumenta diligenter sibi in dies conquirat idem Guarnacius Praesul Amplissimus, numismata, sigilla Deorum, simulacra, & statuas: inter quas marmoreus Hercules, & marmoreus Iupiter, qui aquilam oblata esca pascit, admirando opere a Grecis Statuariis praecellentissimis absoluta.

Dolueram iure ac merito vetusta marmora, quae Florentiae exstant in Vrbanis Hortis Principum Corsiniorum ita congesta sub dio iacere, ut facile labefactari & perire possent; sed elapso anno, quum in iisdem Vrbanis suis Aedibus aestivos dies ageret Eminentissimus ac Reverendissimus Princeps S. R. E. Cardinalis, NEREVS CORSINIUS, vetustorum operum admirator & aestimator egregius, poscenti mihi ut ea omnia antiqua monumenta, iam a me in priore huius Operis Volumine edita, ab interitu vindicaret; curam mihi commisit, ut singula sub elegantissimo Xysto in quatuor parietum metopis, ut proposueram, disponerem, quae eidem aedificio erudito ornamento & decori essent: quod accurate & eleganter factum est. Hac tunc occasione aliquot lapides perditos vel sublatos fuisse comperimus; aliqui vero, qui antea me latuerant, in medium prodierunt: nonnulli quoque dissipati simul coniuncti, & consociati sunt, quos suo loco inferius editos vide.

Quod multa saxa litteris vetustissimis scripta antea-
dis saeculis perierint, nimia oscitantia, ac foeda barbarorum hominum ignoratio in causa est: quae quidem tanta fuit, ut in substructionibus maiores nostri prisca marmora vel litteris vel figuris insculpta, quae minime intelligebant, iecerint, vel in fornaces abiecta, in calcem reducerint: quod fatum maximo cum Urbium, tum Romanae Historiae, ac priscae eruditionis detrimento sua quoque tempestate contigisse, disertissimis verbis ostendit Frater Ioannes Lucundus Veronensis in duabus Epistolis, quas
quum

quum paullo ante cum amicissimis viris communicassem, nolui & hoc in Volumine praeterire, ut saltem Florentinos cives, qui nobis succedent, pudeat in pretio non habere vetustos lapides scriptos, e quibus veluti e fontibus omnigenae eruditionis thesaurus hauritur, maximisque adiumentis fulcitur atque firmatur omnis praeteritorum temporum Historia. Eversionem Bibliothecarum antiquarum cum Graecarum, tum Romanarum, quae Romae maxima copia exstabant, marmorum quoque antiquorum litteris consignatorum, statuarum aedificiorumque veterum exscidium a Romanis civibus factum (si civis, si denique homo adpellandus est is, qui tam detestabili scelere polluitur) deflet & acerrime detestatur Cencius Romanus in Epistola, quam scripsit Francisco de Fianna, praeceptori suo doctissimo, quae litterario orbi, ut alia plurima, egregia eruditionis fruge referta, innotuit immortalibus curis Amplissimi Principis S. R. E. Cardinalis, & Bibliothecarii Apostolici Doctissimi, ANGELI MARIAE QVIRINI, qui eam integram dedit in luculentissima sua Diatriba Praeeliminari ad Francisci Barbari Epistolas, pag. 8. quod opus litterariae Historiae compendium supra laudem omnem praecellentissimum, identidem adpello & praedico. Contra eversores veterum monumentorum egregium Commentarium scripsit & Petrus Angelius Bargaeus noster, vir omni aevo propter summam doctrinam memorandus. Optime profecto ac sapienter hi faciunt, qui quum vident praeclara haec Vetus-tatis monumenta vel negligi, vel everti, timentque in posterum penitus interire posse, ea in suas aedes transferunt, sensimque Museum exstruunt nobilissimum; quam quidem laudem nunc egregie occupat Vir Nobilissimus Caietanus Antinorius, Eques Ordinis D. Stephani, Regii Consilii & Regiminis Magni Ducis Etruriae feliciter regnantis a Secretis meritissimus, qui lapides omnes scriptos & anaglypha, quae in Hortis Nobb. Spigliatorum sub dio putrescebant, & in interitum in dies ruebant,

bant, & alia in suburbanis Agris neglecta erudita marmora in suum Museum transtulit; & antiquitatis *νεμύλια* undique nunc conquirat, & diligenter e fati faucibus eripit.

Haec Monumenta maiores nostri usque ad saeculum fere decimum quintum neglexerunt. Sed Musis omnibus in sinum summi illius viri COSMI, qui decreto publico Patriae Pater merito adpellatus est, eiusque Nepotis Laurentii Medices magnifici viri feliciter convolantibus, & in iisdem altis liberaliter, & ad summum gloriae fastigium evectis, Antiquitas ipsa renasci feliciter, adolescere utiliter, & vires summa cum gloria capere visa est: ad quam illustrandam atque augendam doctissimi viri apud nos Poggius, Politianus, Leonardus Arretinus, Crinitus, Oricellarius, Leo Baptista Albertus, & ante hos summus Vates Franciscus Petrarcha, & alii non pauci, a Deo plane facti missique ad Antiquitatem restituendam, & in pristinum decus collocandam videntur. Florentibus illis Mediceae Gentis Heroibus coli tunc primum coepta fuisse haec studia priscae eruditionis, expensa numismata, lapides, gemmas, ne quid dicam de manu conscriptis Codicibus, omnium eruditorum consensu testatum est, idque summa cum laude huius Urbis testatur ac fatetur doctissimus Ezechiel Spanhemius (1).

Primum illud maiorum nostrorum, qui litteras coluere, eximium decus silentio minime praetereundum est; nescio enim an aliae urbes plures Antiquitatis cultores numerare possint, qui saeculo XV. vetustos lapides scriptis suis aeternitati consecrarint. Refertae sunt fere omnes Florentinae Bibliothecae Codicibus manu conscriptis, qui luculenta exhibent antiquarum Inscriptionum Syntagmata. Hi exstant in Bibliotheca Laurentiana Basilicae: exstant in Bibliothecis Gaddia, Strozia, Riccardia, Rinuccinia, Guadagnia, Magliabechia,

(1) De Vfu & Praest. Numism. antiq. Dissert. 1. pag. 32.

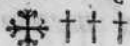

cbia, atque in aliis non paucis: quorum Codicum h-
istoriam heic addere cupiebam; sed curis aliis pressus,
alibi ut spero id perficiam, & egregiorum Florentino-
rum, qui in hanc urbem vetusta monumenta suis im-
penfis, & quidem maximis aduehenda curarunt, qui-
que Musea sibi exstruxerunt, eaque numismatis, gemmis,
signis, ex aere ac marmore statuis nobilitarunt, diligentius,
nacta opportunitate, describam, & facile Historiam Anti-
quariam enucleabo. Sed illud quod, ut video, a nemine
nondum patefactum est, heic si declarem atque aperiam,
opere pretium me facturum arbitror: aeternam enim lau-
dem ille meretur, qui primus omnium fuit, cui in men-
tem venit in lucem proferre typis expressa marmora ve-
tustis litteris consignata. Hunc Antiquariorum omnium Cho-
riphaeum, Florentinum hominem fuisse adfirmo, qui quan-
ti ea faceret, edita ab eo de prisca Roma volumina fidem
perspicue faciunt. Is est FRANCISCUS ALBERTINIUS,
quem in Florentinorum Canonorum Collegium coopta-
tum fuisse, e prisca monumentis eruit Vir Celeberrimus,
quem ego ipsum patriae Historiae Genium adpello, Sal-
vinus Salvinius, Canonicus Florentinus, qui id ipsum,
quod in eiusdem Albertinii Vita ipse adnotavit, peramicem
mecum, ut solet, communicavit. Id enim constat aucto-
ritate & testimonio eiusdem Albertinii, qui in suo Com-
mentario Romae edito anno MDIX. (P. Negrius S.
I. P. scribit anno MDV., quod videndum est) qui in-
scribitur de Mirabilibus novae & veteris urbis Ro-
mae, quem Iulio II. Pontifici Maximo superiore an-
no inscripserat, identidem citat Opusculum alterum suum
De veteribus Epitaphiis Romanorum, adfirmatque
a se dedicatum fuisse Iulii II. Pont. Max. Nepoti Xysto
Vice Cancellario & S. R. E. Cardinali Titulo S. Pe-
tri ad Vincula. Vetera autem Epitaphia, quae ipse in
Opere superius memorato adfert, sunt septuaginta &
amplius, eademque ab Iacobo Mazochio Romano adfe-
runtur in Volumine quod inscripsit Epigrammata anti-
qua Urbis, quod Hadriano VI. Pont. Max. nuncupa-
vit

vit ediditque anno MDXXI. Nullo tamen nititur fundamento, quod de se scribit Mazochius in Epistola dedicatoria ad Marium Maffeiium Patricium Volaterranum, Episcopum Aquinatem, in qua satis magnifice de suo labore loquitur, atque inter ceteras suas laudes eam ponit, quod hanc edendorum Epigrammatum antiquorum curam adgredi, nedum perficere nemo hactenus sit ausus. At sublestae fidei vel plagii argui Mazochius potest ex eius testimonio; nam in fine Operis, quod Romae publicavit anno MDX. inscripsitque: De Roma prisca & nova varii Auctores: inter quos principem locum tribuit Albertinio nostro, ita scribit: Impressum Romae per Iacobum Mazochium, Romanae Academiae Bibliopolam, qui infra paucos dies Epitaphiorum Opusculum in lucem ponet: & id ipsum iisdem verbis scribit in fine eiusdem Operis, quod iterum publicavit anno MDXV. quare nil mirum si Pociantus noster scripserit Albertinum edidisse etiam Epitaphiorum antiquorum Opusculum.

Neque illud de se tam magnifice ac vere praedicare potuit ac debuit Mazochius, quod primus omnium hanc curam edendi vetusta Epigrammata sit adgressus; nam ante eum aliquot annis hanc gloriam sibi docta Germania vindicabat, quae ad librum suum inter meos rarissimum provocat cum hoc titulo: INSCRIPTIONES. VETUSTAE. ROMAN. & earum Fragmenta. in Augusta Vindelicorum. & eius Dioecesi. cura & diligentia CHVONRADI PEVTINGER AVGVSTANI. Iuriconsulti. antea impressae. nunc denuo revisae castigatae. simul & auctae. M. D. XX. In Praefatiuncula ad Lectorem Peutingerus Vir Praestantissimus monet, harum vetustarum Inscriptionum fragmenta a se, atque ceteris doctis viris superioribus antea edita iussu Maximiliani Principis, ac publicata in Augusta Vindelicorum, demum recognita & aucta denuo adparere impressa a Ioanne Schoeffero Moguntino. In fine haec adnotantur: Excusa sunt haec antiquitatum collectanea in aedibus

bus Schoeffer Moguntiaci. anno Christi M. D. XX. Mense Augusto. *Syllogen illam antiquarum Inscriptio- num (quae tamen numerum XXXV. non excedunt) cuius tempus generice indicavit Peutingerus in sua Praefatio- ne, scribens superioribus annis editam, quum videre cuperem, investiganti mihi non occurrit. Ad Nicero- nium confugi, qui in Memoriis Gallico sermone scri- ptis Virorum Illustrium Tom. XIII. pag. 336. in Vita Peutingeri, prioris editionis tempus ita indicat: Roma- nae Vetustatis fragmenta, in Augusta Vindelicorum, anno Christianae Salutis MDV. VIII. Kal. Octobr. Er- chardus Augustensis impressit. Posteriori Peutingeri editioni factae per Schoefferum, in meo Volumine ad- neſtuntur COLLECTANEA Antiquitatum in Vrbe, atque Agro Moguntino repertarum anno Domini M. D. XXV. mense Septembri In fine quoque Schoeffe- rus adnotat e suis aedibus Moguntinis prodiſſe haec Collectanea anno Christi M. D. XXV. mense Septem- bri. Ne igitur Italia, ac praesertim Florentia, cum Ger- mania artium & litterarum propagatrice contendat de gloria primatus in edendis antiquis scriptis Marmoribus, dicamus utrumque regnum de hoc studio optime meritum & Germaniam iussu Maximiliani Principis Magnifi- centissimi, curante Erchardo, & Romam, auctore Al- bertinio Florentino, scriptorum lapidum divitias effudis- se, & hanc Antiquitatis scientiam Italis primum, ac toto litterario orbe viris monumentorum veterum culto- ribus aperuisse. Mazochio potius ut irascat necesse est, qui, quum Epitaphia vetera iam ante annum MDV. ab Albertinio collecta, quamprimum proditura promississet anno MDX. ea distulit, & in sua Sylloge ea omnia ipsa Epigrammata pervulgavit, quae iam Albertinius ante annum MDV. ut in lucem quamprimum proferret, colle- gerat: quodque minime ferendum, eum iam fato fun- ctum in sua editione idem Mazochius Bibliopola Roma-*

nus, seu potius docti homines, qui Romanam Academiam constituebant, huius operis Auctores, nominarunt. Optandum est, ut aliquis vir doctus, exemplo praeclarissimi Viri D. Anselmi Bandurii, qui Bibliothecam Nummariam confecit, in qua Auctores, qui de re Nummaria scripserunt, recenset; ita Bibliothecam Lapidariam proferat, qua nomina eorum qui antiquos lapides vel collegerunt vel illustrarunt, accurata serie proferantur: quod si aliquando mihi opportunum aderit tempus, id ipsum ut contingat curabo, & addam meae Historiae Antiquariae. Id enim neque a V. C. Ioanne Alberto Fabricio in sua Bibliographia Antiquaria, neque ab aliis praestantibus viris factum doleo.

Neque etiam praeteriit Franciscus Albertinius in suis editis lucubrationibus praeclara, quae hanc Urbem Florentiam maxime nobilem aedificia cum sacra tum profana, vetusta quoque monumenta, & alia admiranda Antiquitatis opera, quae descripsit & laudavit. Elucubrauit etiam & publici iuris fecit Romae anno MDX. Opusculum, quod ita inscripsit: Septem Mirabilia Orbis & Urbis Romae & Florentinae Civitatis cum Epitaphiis etc. quod Emanuelli Lusitaniae & Algarbiorum Regi invictissimo dedicavit: in quo primus omnium peraccurate edidit, utpote nuper repertum, quod vidit ipse apud Montem Citatorium in Campo Martio, in aedibus Domini Dominici de Cecchinis Civis Romani, celebre illud epitaphium, quod alii postea publicarunt, & habet Gruterianus Thesaurus pag. CCCXXXVII. quod incipit: M. AVRELIVS. DIOCLES. AGITATOR. FACTIONIS. RVSSATAE; sed apud Gruterum in dextro latere mancum ostenditur marmor, & inscriptio male ita incipit .... LEIVS. DIOCLES. Hoc ipsum egregia eruditione antiquitatum Parens eximius Onuphrius Panvinius illustravit, utpote ad Circenses ludos illustrandos mirifice pertinens. Huius Dioclis mentio extat in Chronico Flavii Dextri, quod ad meum Codicem, olim suum,
ad.

adnotavit V. C. Ioannes Baptista Donius. Hunc Francisci Albertinii librum mihi videndum obtulit praelaudatus V. C. Canonicus Salvinius.

Quantum igitur Albertinio Florentino debeat ab interitu & oblivione vindicata *Vetustas*, & *Romana Historia*, omnisque eruditio, perspicuum est, quum ei primum in mentem venerit, & quod mente concepit effecit, ut veteres *Inscriptiones formis expressae* per manus eruditorum hominum *Italorum* tunc primum irent. *Exstat etiam alter perrarus eiusdem Albertinii liber*, patrio sermone ita inscriptus: *Memoriale di molte Statue et Picture*, sono nella inclyta Ciptà di Florentia per mano di Scultori et Pictori excellenti moderni et antiqui, tratto dalla propria Copia di Messer Francesco Albertini Prete Fiorentino, anno Dni 1510. *In fine haec leguntur*: Impresso per Ser Antonio Tubini nella inclyta Ciptà di Florentia questo di 2. Ottobre MDX. al tempo dello Illustrissimo Pietro Soderini Gonfaloniere et primo Duce. *Opusculum hoc Albertinius inscripsit Bartholomaeo Lupio Scultori Florentino. In hoc Opusculo idem Albertinius enumeravit ac descripsit non pauca Antiquitatis monumenta, quae Florentiae sua tempestate spectabantur, atque inter haec Polycleti statuam eius nomine inscriptam, quae ostendebatur in aedibus Ghibertorum: item Herculis abeneam statuam; sed Epitaphia antiqua nulla descripsit, quae, ut arbitror, vel paucissima tunc erant, vel in abditis locis obscurisque ignorata delitescerant. Describit etiam leonem e marmore porphyretico, de quo sermo a me institutus in Par. II. huius Operis pag. 105. quod opus plane mirandum, spectatum, & valde laudatum fuisse a viro magnificentissimo Laurentio Medice, adfirmat. Multa tamen monumenta, quae Albertinii tempestate Florentiae exstabant, ego ipse inveni, & in primo Volumine patefeci.*

Illud etiam notandum est, quod frequenter haec

vetusti aevi reliquiae sedes mutant pro hominum lubi-
to, & ab una sede in alias transferuntur: quod his
qui haec Colle&anea legunt, notum perspectumque esse
volo. Maximum profecto beneficium cum erudita Vetu-
stas patria, tum Historia caperet & adiumentum, si
earum Inscriptionum, quae exstant, locum ubi erutae
sunt sciremus: quod in posterum Florentini Antiquitatis
cultores, ut spero, ne haec ignorentur, diligenter adnotare
studebunt: quandoquidem in dies eas investigant, & in-
vestigantes inveniunt, ut de his quae latitabant, con-
tingit, quas cum amici homines mihi indicarint, eas
videre atque exscribere longe mihi fuit iucundissimum:
licet autem earum notitia, absoluto hoc Volumine, ad me
seius quam par erat, pervenerit; eas tamen in ipso ope-
ris vestibulo adiacere peropportunum esse censui.

Marmoreae duae Vrnae perelegantes exstant in Vil-
la Nob. Comitis Del Benino, non longe a regione, in
Florentino Agro, quae Doccia vulgo adpellatur. Eae-
dem elegantibus quoque parergis, & epigraphae ornantur,
quae ita, se habent.

C · M A N N E I V S
C O R A N V S
A R C H I M I M V S

D I S M A N I B
C · N O R B A N I
D E M E T R I

Has in lucem protuli, inter Volaterranos lapides
in Par. II. huius Operis pag. 171. num. 18. & pag. 172.
num. 22. eas tamen ex indicatis locis in hanc Villam
Florentini Agri translatas miror; causas tamen ignoro.
Habemus in altera C. Manneii Archimimi nomen, qui
Coranus fuit; ei nempe patria fuit Cora in finibus Vol-
scorum, quam inter Colonias Latinas recenset Livius, eo-
dem anno cum Pometia deductam: de qua luculenter
Clu-

Cluverius Ital. ant. Lib. III. Cap. VIII. C. Norbanus Demetrius ingenuus factus est fortasse a C. Norbano Flacco, qui, teste Dione, Legatus fuit M. Antonii bello Philippensi, quique non multo post Consulatu potitus est, anno V. C. DCCXVI. & forte iterum anno DCCXXX. & triumphavit de Hispanis anno DCCXIX. vel potius a C. Norbano Flacco, qui Consul sub Tiberio, Drusi Caesaris Collega fuit anno V. C. DCCLXVII. ut notat Glandorpius.

Pisis ad hoc tempus delituere in Aedibus Nobilium a Scorno duo marmorea Cineraria, quae sequuntur.

D · M · SCRIBONIAE · HEDONI
 Q · TAMPIVS · HERMEROS
 CONIVGI · KARISSIMAE · FEC ·
 CON QVA · VIX · AN · XVIII · SIN
 QVERELLA · CVIVS DESIDERIO
 IVRATVS · SE · POST EA
 VXORE · NON · HABITVRV

D I S · M ·
 ZETHO · CORINTHVS
 TATA · EIVS · ET NICE MAMMA
 FEC · V · A · I · D · XVI ·

Hos lapides Angelus Maria Bandinius; sequentes vero Antonius Magrinus eruditae antiquitatis studiosi descripserunt.

In-

*In Aedibus D. Petri del Voglia,
Equitis Ord. S. Stephani.*

*In iisdem Aedibus in parva
Urna.*

D	M
POMPEIAE	ACATAE
IONICENI · P ·	COR
NELIVS · FELIX	
CONIVGI DVLCISSI	
MAE · Q · V · AN ·	XXIII
M · IIII · D ·	XXIII

D	M
AVFIDIAE · VICTORIAE	
CONIVGI · BENEMER ·	
F E C I T	
P · V E T V R I V S	
M A R T I A L I S	
C V M · Q V A · V I X ·	
A N N I S · X X V ·	
M E N S I B V S · X · D I E B · X V ·	
H O R I S · V I I ·	
S · Q · V	

*Alteram ex his Aufidiae Victoriae inscriptam,
iam edideram in Part. I. pag. 41. n. 46. ex Fabretto,
sed mancam; quae nunc pristinae integritati restituitur.*

*Pisus, in Ecclesia Cornazani diruta, extra Portam Lucensem lapide IV.
in Urnula, quae lustrali aquae deserviebat.*

D	M
VINCENTI · FRATRI	
C O R N · S O R ·	
LIBERT · LIBERTAB · EIVS	
ET M · FAB · DVC · FORTISS ·	
POSTERISQ · SVIS · P ·	
H · M O N · H E R · N · S ·	

*DVC · FORTISS · Heic menda non pauca cubare
arbitror ; adeoque epigraphen non accurate descriptam.*
Per-

Perlubet heic subiicere duas athleticas tesseras, quarum primam insculptam cylindro e Sarda gemma, altitudinis fere unius unciae cum dimidio nuper mihi ostendit V. C. Ianus Plancus Medicus Ariminensis, in Senensi Lyceo Anatomes Professor; altera vero eburnea paucis ab hinc diebus ad manus meas pervenit.

F E L I X

	S E R V I L I V S
--	-------------------

A N T O N I

	C L E M E S	<i>fic</i>
--	-------------	------------

S P · K · I V N

	S P K I A N
--	-------------

F V L V O · C O S ·

	T I · C L A V · C N · P I S O N
--	---------------------------------

Complures numerantur in Fastis Consules e Fulvia gente; quare difficile est certum tempus indicare; sed quod heic scriptum sit FVLVO, pro FVLVIO, subspectam reddit epigraphen; nondum etiam in tesseris solitarium Consulem adnotavi. Par vero Consulium alterius tesseræ eburneae incidit in annum V. C. DCCXLVI. septimo ante Aeram Christianam anno, quo Consules iterum fuere memorati Tiberius Claudius Nero, & Cn. Calpurnius Piso.

Haud etiam heic silentio praeteribo epitaphium, quod postrema linea mancum protuli in Parte I. pag. 450. huius Operis, utpote sub primis gradibus Altaris absconditum in pavimento. Id mihi innotuit hoc ipso tempore, quo ex Ecclesia Plebis S. Petri ad Ripulas in Agro Florentino, ubi olim effossum est, migravit in Museum Illustriss. Viri Caietani Equitis Antinorii, quem supra laudavi. Ex eo discimus in Florentina Colonia claruisse Tulliam familiam, & in eam adscitum Cnaeum Tul-

Tulliam Aesum, professione Medicum, eumque non ingenuum, sed libertum fuisse. Epitaphium marmoris insculptum ita se habet:

C N · T V L L I O

C N · L · A E S O

M E D I C O

IN · AGR · P · XIV · IN · FR · P · XIV

Ad CHRISTIANOS LAPIDES a me editos in hoc Volumine a pag. 305. ad pag. 360. gradum facio. Supervacaneum duxi in hac Classe congerere & alios complures Christianos titulos, iam editos in singulis huius Operis Voluminibus, ne frustra tempus terere: quare singulorum loca in fine Indicis satius duxi recensere. Insigniores e vetustissimo Coemeterio Basilicae SS. Machabaeorum, nunc S. Felicitatis nuncupatae, in lucem prodire, eruti anno MDCCXXXVI. quum eadem Ecclesia in elegantiore formam egestis ruderibus exstrueretur. Inter hos lapides principem locum obtinet ille, qui editus est pag. 314. num. 4. Doctissimum virum Ioannem Hagenbuchium, Tigurinum Professore Celeberrimum, consului, ut eas, quae se mihi obiecerant difficultates, ingenii & eruditionis suae luce discuteret. Fecit ille, ut solet, humanissime; eiusque observationes, quas miserat Idibus Novembris eiusdem anni, ibidem adtexui. Sed quum difficultatem ceteris maiorem non omnino sustulisset, quae occurrit in tertia linea eiusdem lapidis, nempe Κ^ω Ν^ι Κ Ε Ρ Α Τ Ω, sequenti anno altera epistola scripsit Κ^ω se malle accipere de patria puellae, Κώρη vico Niceratum, ut Νικεράτων sit genitivus pluralis incolarum. Sed evolventi mihi editos Christianos lapides, singularis ille pe-

nes

nes Cl. Boldettum mihi occurrit, quem profero pag. 323. quo auspice intellexi sigla illa κ^{ω} exprimere $\kappa\omega\mu\eta\sigma$, scilicet pago, seu vico; non autem $\kappa\acute{\omega}\rho\eta$, ut Hagenbuchius primum monuerat. Id quum amico optimo ac praestantissimo, mense, ni fallor, Novembri anni MDCCXLII. per litteras nunciasset, eodem tempore epistolam ad me scripsit, quam, quum loco suo adferre nequiverim, ne litteratos viros his curis doctissimis fraudem, operae pretium me facturum arbitratus sum si eam heic adferrem. Perpaucis itaque in principio omissis, quae mutua benevolentiae officia continent, haec amicus meus rei antiquariae consultissimus ad me scribit, quae tum hoc Epitaphium, tum alia Christiana, & antiquos ac recentiores Scriptores egregie illustrent, & emendant.

Moras tuas, ut potui, tuli: meumque mihi dolorem, ut consolarer, quia quod legerem mihi non scribebas, egregia ingenii tua monumenta, quae omnibus scripta sunt, relegere otiosior fui solitus. Quae mihi dulcissimo literarum tuarum sermone, atque adeo iucundissimo amicitiae nostrae fructu tamdiu carenti, laetissima observationum surrexerit seges, ne pluribus quidem epistolis narrare possem; si, quae ad Donianum opus Tuum, nec non ad Etruriae Inscriptionum duo Volumina Tua mihi sese dederunt, ex charta in papyrus transferre deberem. Potius, quia Tuas Etruriae Inscriptiones ad umbilicum fere perductas, ultimumque earum Spicilegium in Tomo III. proxime Te exhibiturum scribis, constitui Tecum agere hac Epistola de saxo tuo Graeco, quod eodem Tomo prodibit. κ^{ω} ΝΙΚΕΡΑΤΩΝ quid esset, dubii atque incerti aliquamdiu fuimus. κ^{ω} Muratorium CCCCI. 4. cui transtulisse, quum viderem, ineptae interpretationis pertaesus, quod quam statuit ellipsin vocum duarum parenthetarum (*patria locus*), multoque etiam magis Ionicum interrogativum $\kappa\acute{\omega}$ pro $\pi\acute{\omega}$ (unde Latinos dativum pronominis interro-

gativi & relativi *quoi* vel *cui* formasse eruditissimus Perizonius ad Sanctii Minervam Lib. III. Cap. xiv. not. 7. p. m. 487. seqq. docere nititur) genere masculino, de puella pro δ adhibitum, concoquere non poteram: ausus sum coniiicere, κ^ο vocabulum legendum κώμης, notarique Mariam filiam Ioannis fuisse κώμης, oriundam *ex vico*, ΝΙΚΕΡΑΤΩΝ. Quam coniecturam meam, anno MDCCXL. tecum, quod non nescis, communicatam, postea anno MDCCXLI. quum Muratoriani Thesauri Tomi duo, secundus & tertius, Mediolano mihi una essent advecti, haud parum confirmatam vidi exemplis aliorum lapidum Graecorum, quos novus Muratorii Thesaurus mihi suppeditabat; in cuius Tomo tamen quarto demum monumenta imprimis Christianorum, quantum arbitror, complexuro, forte prodibunt plura eandem rem confirmatura etiam magis: an Tomus ille IV. aut iam prodierit, aut proxime proditurus sit, nildum comperi. Tom. II. pag. 1048. 2. ex Boldetto ΚΟΜΗ pro ΚΩΜΗ, notante ibi Muratorio ipso pag. 1048. 3. ex Boldetto ΚΩΡΙΟΥ pag. 1049. 4. ex Margarino ΚΩΡΙΟΥ. scilicet $\delta\alpha\tau\omicron$ vel $\epsilon\kappa$ praepositio omissa, regens genitivum κωρία, κώμης etc. ut expressa praepositione pag. 1056. 2. ex Boldetto DE REGIONE. Quid? quod ipse genitivus patriae ΚΩΜΗΣ a me inventus est in Donianis tuis, xx. 58. pag. 535. ex Menestrierio: ex quo saxo in Indicibus tuis nihil adtulisti, nisi inter Christianorum nomina virorum Κασσιάνος, peracute: versionem quoque Latinam non dedisti, monstrum lectionis ΤΟΛΜΑΡΟΥΚΩΜΗΣ triceps, i. e. ex tribus male coalitis vocibus ortum, adoriri non ausus. Nesciebas, optime GORI, istam epigraphen optime iam datam ab Luca Holstenio, in Notis & Castigationibus in Stephanum Byzantinum opera Theodori Rykii Lugd. Bat. 1692. editis p. 7. b. med. ad haec Stephani verba: ἌΔΑΝΑ, Κίλισσα πόλις, οὐδετέρως.]

In-

Inscriptio nuper reperta: ΕΝΘΑ ΚΕΙΤΑΙ ΕΜΙΔΑΒΟΥΣ ΓΑ-
 ΜΗΤΗ ΚΑΚΚΙΑΝΟΥ ΤΟΥ ΜΑΡΙΟΥ ΚΩΜΗΣ ΑΔΑΝΩΝ ΚΑΙ
 Ο ΥΟΣ ΑΥΤΟΥ ΠΕΤΡΟΣ. Nonne lectio Holsteniana
 Γαμητή Κασσιωῦ, ΤΟΥ ΜΑΡΙΟΥ ΚΩΜΗΣ est πάσης ἁποδοχῆς
 ἀξία. Vxor [γαμητή enim non dubito idem esse, quod
 in Lexicis Graecis nonnisi γαμητὰ, & γαμητή, γυνη, per
 ἐφελόν scriptum occurrit] Cassiani, QVI FVIT filius
 MARI, oriunda ex VICO ADANIS. ΚΩΜΗΣ ΑΔΑΝΩΝ
 non ausim, quod Holstenius fecit, de Adanis Cili-
 ciae interpretari. Haec enim ADANA fuerunt Cili-
 ciae non κώμη, sed πόλις, inter tres πόλεις eiusdem no-
 minis Stephano Byzantino primo loco memorata.
 CIVITAS ADANA in Itinerario Hierosolymitano pag.
 580. ed. Wesselingianae, cuius Index secundus fal-
 sum numerum ostendit, *Adana civitas* 380. pro 580.
 In Notitiis Ecclesiae, ADANA sunt urbs Episcopatu,
 hodieque vigente, inclyta, & ADANORVM Episco-
 pos Conciliis subscripsisse Carolus a S. Paulo in Geo-
 graphia Sacra Patriarchatus Antiocheni, in Notisque
 ad eam Holstenius monuerunt pag. 289. edit. Amste-
 laed. Ne de numis ΑΔΑΝΩΝ, urbis Ἀδάνων splendo-
 rem attestantibus dicam: quae omnia, qui in unum
 collegerit, Adana dignitate urbis non excidisse, ne-
 que κώμην evasisse, haud difficulter concedet. Saxi er-
 go Doniani κώμης Ἀδάνων situs extra Adanae, κίλισσαν πό-
 λιν, in vico ignobili verius investigatur. Vbi vero in
 regione omni terrarum? Quid si tantae ignobilitatis
 vicus Adana haec fuerint, ut nemo Scriptor anti-
 quus ad nostra tempora servatus referre, nedum lau-
 dare dignatus sit? Dum quis me doctior, Geogra-
 phiaeque veteris studiosior alicunde eruat, quod mi-
 hi latet, liceat hariolari, in Syria fuisse: cui con-
 iecturae meae, si pondus ullum inesse existimabis,
 GORI doctissime, eadem opera Tibi probavero, vo-
 cem κώμης etiam sigla Κ. olim notatam fuisse: id
 quod ad firmandam siglam saxi tui Κ^o a me κώμης

lectam plurimum conferre ultro agnosces. Accipe rem omnem : nihil enim te celare possum, minime vero omnium hoc, quod Fabrettum tangat feriatque, apud quem Insc. pag. 740. Cap. X. num. 502. haec epigraphae legitur Graeca, cum hac eiusdem versione:

Veronae, apud Alexandrum Seratium Physicum.

<p>Ε Ν Θ Α Δ Ε Κ Ι Τ Ε Α Υ Ρ Ε Σ Ω Ρ Π Ο Σ Κ Α Δ Δ Α Ν Ω Ν Τ Η Σ C Υ Ρ Ι Α C Ζ Η C Α C Ε Τ Η Ν Μ Ι Υ Ρ Ο Τ Ι Ω Ε Ν</p>	<p>Hic iacet Aure- sopus Cadda- non ex Syri- a vixit annis L. in Miurotia.</p>
--	--

Pro *Miurotia*, voluit, opinor, *Miurotio* Fabrettus: qui senex doctissimus mox Cap. eodem pag. 753. a. l. se iam iam octogenarium esse scribit. Num repuerascebat, quum versionem istam puerilem daret: cum qua sane turpiter se dedit, quam qui maxime,

*FABRETTVS censor, castigatorque minorum
 Difficilis, querulus.*

Auresopus Caddanon πρόσωπον est numquam mane videndum,

————— cuius pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans

Miurotium autem minime ἀτοπον esse dixerim, quia ετοπον est: ad quod Οὔτιν Homericum

Qui mores hominum multorum vidit, & urbes,

non umquam nisi in NVSQVAMIA appulisse; in id tamen ob exiguitatem vel nomine se prodentem [de-
 ri-

rivatum enim esse ab *μείζων* vel *μύζων*, ad instar praeterea diminutivorum terminatum, aures Graecas non potuit fallere] ingressum numquam esse, verum est. Sed ne praeter consuetudinem nostram alienos errores triumphare videamur, praestat periculum facere, an saxum Fabretti opera nostra possit quodam modo nitescere.

Vt desint vires, tamen est laudanda voluntas.

Tento ita emaculare, in Latinumque convertere.

E N Θ A Δ E · K I	H E I C · I A
T E · A Y P · E C Ω	C E T · A V R e l i u s · a E S O
Π O C · K · A Δ Δ A	P V S . c i v i s . V i c i . A D D A
N Ω N · T H C · C Y P I	N O R V M · S Y R I
A C · Z H C A C · E T H · N	A E Q V I · V I X I T · A N N O S · L
M H N · O K T Ω · E N	M E N S E s · O C T O · I N

ⱥ

✱

C H R i s t o .

E pro AE · ECΩΠOC, ut KITE.

K. Sigla *Κώμης*. Sunt in Helvetia mea duo saxa: in altero est L · D · D · V I C A N O R V M : in altero tantum L · D · D · V .

ΑΔΔΑΝΩΝ · geminato Δ ob ruditatem marmorarii & seculi: KEITE pro *Κεῖται* quoque dantis, & Ἐσώπος pro *Ἐσώπος*, eundem vicum habeo, qui in Doniano opere ΑΔΑΝΑ legitur uno Δ · scilicet *Κώμη τῆς Συρίας*.

EN praepositio Fabretto male postpositio heic visa. Commode, ni fallor, iunxi notissimas Christianitatis notas ad utrumque saxi latus incisas, sensu ad finem saxi trahendas, ne epigramma hoc *μείζων* sit. Frequentissima Christianorum antiquorum formula IN DEO · IN CHRISTO · IN D O M I N O I E S V · vel IN PACE · Vel unum sufficit adducere Graecum Doniani Syntagmatis tui. XX. 54. EN ΧΡΩ. Haecenus de K^o quod te me-

mecum κώμης interpretandum esse scribis credere, ob exempla, quae in Boldettianis Christianis faxis inveneris, κώμης habentibus. Etsi Boldettum non habeam; meam tamen τοῦ κ^ο interpretationem satis vides a me exemplis, etiam Boldettianis apud Muratorium inveniendis, esse adtractam diu ante, quam ad me scribere parares: quod idem & de ΝΙΚΕΡΑΤΩΝ cognosces, si legeris, atque adeo quum legeris, quae ex quadam Schedarum mearum anno superiore iam scripta statim in paginam sequentem transferam, ubi brevissime dixerō, tuum recudendi Fabretti consilium me nonnihil mirari. Quum enim Fabrettum de Columna Traiani mihi emi ante annos haud ita multos cuperem, nisi adiuncto Inscriptionum opere vix a bibliopolis Romae vendi rescipsisti: an ergo intra tam breve exemplarium, quae restabant, venditio novam iam postulat editionem? fatisne emtorum iri datum speras? Sunt & aliae causae haud leves, quibus motus id consilii dederim, si me audias, ut, omisso Fabretto, ineditarum potius Inscriptionum Syntagmate, quo de literae tuae meminere, nec non Diptychorum editione, quam Te moliri haud ita pridem in literis ad nobilissimum OTTIVM significasti, Rempublicam literariam tibi obstringas, devinciasque. Haec pluribus hac epistola persequi tum huius ipsius magnitudo prohibet, tum festinatio, ut ea adponam, quae de voce ΝΙΚΕΡΑΤΩΝ dudum parata modo promisi. Muratorium, qui Theodreti locum ipsum non adduxerit, merito notas: eodem mihi nomine Scheda anni superioris notatus est hunc in modum.

„ Quum ante menses hos septem ad doctissi-
 „ mum amicum GORIVM de κ^ο ΝΙΚΕΡΑΤΩΝ faxi Flo-
 „ rentini a Muratorio Tom. I. primum publicati
 „ scripsissem, Tomum Muratorii II. & III. ante
 „ Mediolano accepi, quam Florentia responsum:
 quod

„ quod dum expecto, Tomus Muratorii II. exem-
 „ pla mihi stitit, meam τοῦ Κ^ο explicationem haud
 „ male stabilientia, a meque cum Doniano quodam
 „ in meo ad Muratorii Tomum I. Observationum
 „ volumine ad 401. 4. in unum collecta. Crevit in-
 „ de animus, cupidoque incessit non quiescendi ni-
 „ si de ΝΙΚΕΡΑΤΩΝ quoque liqueret. Inquietum me
 „ fortuna iuvit, expertusque sum mense hoc Martio
 „ MDCCXLI. vere cecinisse Epicharmum: Ὅτι πῶν πόνων
 „ πωλεῖβιν ἡμῖν πάντα τ' ἀγαθὰ θεοί. NICERATVM locus
 „ fortasse fuit vicus ingens, apud Apameam Syriae
 „ situs, qui a Theodoreto NICERTE appellatur. Haec
 „ Muratorius loco dicto. Aliquot horarum bonarum
 „ otium in evolvendo Theodoreto frustra iam con-
 „ sumseram; quum tandem, dextro Apolline, inveni
 „ locum anxie quaesitum, Tom. III. editionis Sir-
 „ mondi Parisiis a. 1642. pag. 785. D. Religiosae
 „ Historiae Capite III. seu in vita Marciani Asce-
 „ tae, ubi disciplinae Marciani alumnus Agapetus
 „ traditur: Τὴν ἀγγελικὴν ταύτην [Μαρκιανῆ] νομοθεσίαν εἰς τὴν
 „ Ἀπαμείων [γῆν scil. vel χάρων, solita Graecorum ἐλλεί-
 „ ψει] μεταφουτεύσας. ΚΩΜΗ γὰρ τίς ἐστὶ μέγιστη καὶ πολυάνθρω-
 „ πος, ΝΙΚΕΡΤΑΙ δὲ τὸ ὄνομα ταύτη. Δύο πόλιν φιλοσοφίας ἐν
 „ ταύτῃ φροντισήρια κατεσκευάσθη μέγιστα. Κ.Τ. Λ. Ita non modo
 „ de Κ^ο verissime me coniecisse in Epistola ad GO-
 „ RIVM meum a. MDCCXXXI. sed etiam ΝΙΚΕΡΑΤΩΝ
 „ genitivum pluralem esse, non hominum seu vica-
 „ norum, *Nicerates, um*, quod in eadem epistola
 „ suspicabar; sed omnino vici ipsius, *Niceratae, arum*
 „ manifesto tenemus; unde porro sequitur [nisi i-
 „ dem vici nomen statuamus bifariam elatum *Νικέραι*-
 „ ται, &, ad accelerandam pronuntiationem per syn-
 „ copen τῆ Α, *Νικέρται*] ex saxo Florentino *Νικερατῶν*
 „ exhibente, in Theodoreto pro *Νικέρται* legendum es-
 „ se *Νικέρραι*, restituto a librariorum culpa omisso.
 „ Quia Muratorius Theodoretum citans Κ^ο ΝΙΚΕΡΑΤΩΝ
 di-

„ digne illustrare non valuit, NICERATVMque for-
 „ te a Theodoro NICERTEN appellari commenta-
 „ tus est, eum Theodoretum locum ignorasse, & non-
 „ nisi Lexici alicuius Geographici fide nixum esse,
 „ vehementer coepi suspicari. Nec mora: post ve-
 „ stigia Muratorii iens, statim ad cubile non ferae,
 „ sed veri, aut si malis non veri, sed falsi, id est
 „ ad originem erroris perveni. Mich. Ant. BAV.
 „ DRAND, Geographia ordine literarum disposita,
 „ Parisiis 1681. Tom. II. pag. 22. b. NICERTE in-
 „ quit, *pagus erat circa Apameam Syriae urbem ma-
 „ ximus probeque habitatus, teste Theodoro.* Vnde
 „ haec Baudrandus? Ni fallor, ex hisce Abr. OR-
 „ TELII, Thesuro Geographico, Antuerpiae 1587.
 „ fol. DD. 3. b. col. a. NICERTE *vicus, maximus &
 „ populosissimus, circa Apameam: Theodoretus in Theo-
 „ philis.* Mendas duas elue in verbis ORTELII in
 „ *Theophilis, non Theopilis.* Θεοφίλης vocari suum σύγ-
 „ γραμμα Theodoretus ipse facile esset passus, cuius
 „ vide paginam 763. A. ubi ipse φιλόθεων ἰσορῶν ἢ ἀ-
 „ σκητικὴν πολιτείαν, hunc librum suum vocare lectoris ar-
 „ bitrio permittit; in quo τῶν φιλοθέων ἀνδρῶν πῖν πολιτείας
 „ συγγράφειν ἐπεχείρησον, ut loquitur pag. 758. B. *Theo-
 „ philis* ergo ORTELII sunt *Philothei* seu Ascetae Theo-
 „ doreti. NICERTE per E Ortelius male, pro NI-
 „ CERTAE per AE. Νικέρτας enim πληθυντικῶς, non Νι-
 „ κέρτην ἐνικῶς extulit Theodoretus. Orteli errorum hunc
 „ sequuntur Baudrandus & Muratorius, euntes qua
 „ praeiverat Ortelius, non qua eundem erat, „ Ha-
 „ ctenus mea anni MDCCXXXI. scheda. Plura pagi-
 „ na haec quia non capit, desino. Vale dulce litera-
 „ rum decus, meumque. Tiguro Helvetiorum. ad diem
 „ duodevicesimum Kalendas Ianuarias anni MDCCXLIII.
 „ qui annus proxime Tibi illuceat felix, procedat fe-
 „ licior, exeat felicissimus, ut gaudeam.

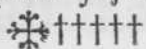
*Alteram quoque in hoc Volumine pag. 146. protu-
 li*

li eiusdem Viri Praeclarissimi Epistolam ad me scriptam Idibus Ianuariis, anno MDCCXL. qua Galbiana Misfionis omnium antiquissimae quadratarum errato medetur; nam militis patriam ita adnotavit IPESIVS. cuius loco EPESIVS, pro EPHEIVS intelligendum est: & ubi scriptum: DIOMEDI ARTEMONIS F PHRYGIA VDIC. accipiendum putat de Phrygia LAODICEA ad Lycum; adeo ut quadratarum LA praetermiserit, quum incidendum esset PHRIG LAVDIC. notum enim V pro O frequenter commutari in antiquis Inscriptionibus.

Illud superest ut Lectorem benevolum moneam, titulos illos, quos profero num. 34. 35. 36. 37. 38. 39. in meo Museo non exstare. Quum enim ea, quae ibidem adtuli adnotarem, scripsit ad me V. C. & de antiquaria re optime meritis Franciscus Ficoronus, se propediem dono ad me eos missurum; sed paullo post idem Marmora sua omnia scripta CLEMENTI XII. Pontifici Maximo obtulit, qui, eo muneribus cumulado, in Museum Capitolinum, una cum editis ab eo eruditus Plumbis antiquis transferri iussit.

Adfero etiam pag. 284. Epigramma elegantissimum in laudem celeberrimi Musei Amplissimi Praesulis Leonis Strozae, cuius auctor mihi postea innotuit Vir Eru- ditissimus Emmanuel Martinius, Ecclesiae Aloensis Decanus, qui illud edidit epistola, quae Lib. X. exhibetur Tom. II. pag. 126. VI. Kal. Octobris, MDCCXVII. cuius Epistolarum Libri XII. & alia praeclara eius ingenii monumenta anno MDCCXXXVIII. Amstelaedami prodierunt. In quarto versu corrigas velim LABORATI. in quinto vero LARVAS.

Dum haec scriberem, humanissime invitatus a Nobilissimo Comite & Equite Guidone e Comitibus e Gherardesca, Patricio Florentino, ut Museum suum elegantiori ordine dispositum perlustrarem, forte fortuna, qui antea delituerat, se se mihi obtulit marmorei Cinerarii sequens titulus, numquam antea editus, quem hinc inde duo Genii encarpum sustinentes coronant.

Mirifice laetatus sum, quum intelligerem & in vetusto lapide expressum nomen HABROCOMAE, quod Habrocomas ille Ephesius praeferebat, quem Anthiae pulcherrimae virginis amore captum, quinque libris amatoriiis, Attica suavitate respersis, describit Xenophon Ephesius, quos primum Londini, anno MDCCXXVI. publici iuris fecit, & Latino sermone donavit Vir doctissimus Antonius Coccbius Mugellanus; qui etiam nova luce, & Notis donatus luculentis, quamprimum, ut antea dixi, iterum lucem adspiciet, curante IACOBO PHILIPPO D'ORVILLE Viro Celeberrimo.

Sed ad Christianos lapides, a quibus peropportuno diverticulo digressus sum, ut revertar, e Codice Rediano, de quo non pauca adnotavi in Parte II. huius Operis pag. 272. & sequentibus, quem constat scriptum fuisse anno MCCCCLXXIII. prae ceteris nondum editis inscriptionibus, quas maioribus Romanis litteris exaratas praefert, & quidem peraccurate, indicatis locis, hanc, quam exhibet, adferre lubet: quam quidem sua tempestate auctor ille Florentinus, ut scriptum legitur, Alexander Strozius, apud Faesulas exstare adfirmat.

I N C .
 MESSI ROMVLI CORPVS
 I N . P A C E . Q V I E S C I T

*Servat Christianus hic titulus sepulchralis primae-
 vam illam, quam prisca Fideles, ab omnibus curis &
 saeculi fastu alieni, valde amarunt, atque usurparunt,
 simplicitatem. Formula illa IN C. significat IN CHRI-
 STO, de qua supra Eruditissimus Hagenbucius; quam
 quidem formulam monogramma hoc ✱ non raro in iisdem
 Christianorum tumulis inscriptum, designat. Faesulanum
 hunc lapidem primus omnium pervulgavit Reinesius Class.
 XX. n. CCCLIV. qui accepit ex Schedis Langermanni;
 ex Reinesio iterum produxit Guillelmus Fleetwood in
 Sylloge Inscriptionum antiquarum pag. 446. sed hi omnes
 locum minime indicarunt, ubi exstaret; quare ex aliis
 Codicibus MSS. eos hunc hausisse verisimile est; insi-
 gnis tamen Codex Redianus apud Faesulas exstare per-
 spicue pag. 92. testatur. Hoc ipso titulo, temporum in haec
 sacra Monumenta vel iniuria vel fato quodam saeviente
 deperdito, alter postea subrogatus videtur, quem protuli
 in Parte II. huius Operis pag. 120. qui quidem, ut ea
 deteriora tempora ferebant, prolixo elogio confarcinatus
 sequiori aevo; mox hominum ignorantia, vel fraude, da-
 ta opera, ita paene deletus est ac mutilatus in reliquis
 post quintum versibus, ut inter spuria Epitaphia aman-
 dandum esse viri docti hac tempestate merito censeant;
 adeoque standum vetustissimi huiusce lapidis auctoritati,
 de cuius genuina sinceritate nemo erit qui dubitet. Mecum
 tamen eruditae Vetustatis cultores dolebunt intercidisse,
 eo forsitan (si divinare licet) Faesularum excidio a Flo-
 rentinis igne ferroque facto, quo inter cetera maioris Ec-
 clesiae pretiosa monumenta, quibus hostili rabie atque*

odio minime pepercerunt, ambonem illum plane antiquum atque insignem, sculpturis circumquaque & preciosis lapillis tessellato opere ornatissimum, & quatuor insuper marmoreis columnis subfultum, Florentiam, ut ferunt, adportarunt, & in Basilica S. Petri (vulgo Scheraggi) in qua ad hoc tempus cernitur, conlocarunt. Duo tamen huius ambonis marmorea anaglypha exstant parietibus inserta in proximo Sodalitio. De Praesepe Christi Salvatoris, ex veterum Christianorum monumentis quum nuper differerem, huius ambonis mentionem feci.

His litterariae reipublicae bono in lucem prolatis in hoc postremo Volumine, adcedunt insigniora fere omnia, quae in Florentinis Museis cum Urbanis tum Suburbanis, atque in reliquis Etruriae Urbibus exstant anaglypha opera, & Sarcophagi, qui a me nonnullis Observationibus illustrantur. In fine Operis, prolatis INDICIBVS XVIII. & Indice universali omnium, quae in hisce tribus Voluminibus notatu digna occurrunt, extrema huic labori manus a me imposta est, quo, Amice Lector, VTERE FELIX. & VIVE MVLTIS ANNIS.

MODII ANTIQVI ROMANI SCHEMA
 CVIVS
 VNICVM SVPEREST TOTO ORBE ARCHETYPVM
 EX AERE IN MVSEO MAG. DVCLIS ETR.
 ANT. FRANCISCVS GORIVS D.D.

OBSERVATIONES
 ANT. FRANCISCI GORI
 IN MONVMENTA ANTIQVA
 TABVLIS L. ADDITA HVIC OPERI

TABVLA I. *Modius ex aere veterum
 Romanorum.*

Observationes meas in Sarcopha-
 gos Vrnasque marmoreas, &
 in alia eruditae Vetusstatis Mo-
 menta, quae huic Operi adii-
 cienda curavi, paucis expe-
 diam, ne docti Lectoris au-
 res, ut nonnulli faciunt, in re-
 bus cuique maxime obviis gra-
 vem atque obtundam; prae-
 fertim quum hoc ipso tempore ETRVSCA quoque
 MONVMENTA diurnum pensum suam a me postulent.

De

De MODIO VETERVM ROMANORVM, ut ad pag. 2. huius Voluminis dicebam, luculenta Dissertatione multa expendenda sunt. Primum proferenda Modii Romani sincera ac genuina figura, adscitis in subsidium rerum scitu pulcherrimarum antiquis numis & gemmis; itemque expensis vetustis marmoribus sive scriptis, sive anaglypho opere sculptis: in qua supelectile proferenda, illud primum maxime omnium curandum est, ut inedita praesertim monumenta e tenebris evocata, in hac ingeniorum, & saeculi luce, ad augendum priscae eruditionis thesaurum depromantur. Veniunt etiam in hunc censum, praeter aereos, modii lapidei, mox lignei, quorum schemata ex Antiquitatis uberissimo penu in medium proferenda erunt. Post haec agendum de Diis, quorum tutela facer erat modius aliaeque mensurae, & pondera, quorum schemata in conspectu doctorum hominum ex ipsis archetypis accurate delineata exponenda sunt. Erit etiam agendi locus de Diis, qui frumento & frugibus apud veteres praesidebant, deque *Eunosto* sive *Proymilio* molendinorum tutelari Deo, cuius simulacrum ope singularis gemmae anularis, quae exstat inter mea Cimelia, & qua identidem ad epistolas obsignandas utor, eiusque imago cum symbolis nondum ab Antiquariis cognita in lucem prodibit. Mox de Capitolio sermo, in quo archetypae omnis generis mensurae servabantur, quarum ad exemplum mensurae, Caesarum Augustorum iussu, in regiones omnes Romani orbis mittebantur, curante Praefecto Vrbi. Inquirendum qui sit D. Simonius Iulianus Praefectus Vrbi, qui in hoc singulari modio recensetur, quove tempore floruerit: & quae fuerit Simonia familia. Inter haec loco valde opportuno exhibenda Praefectorum Vrbi Nomenclatura & plenior & emendatior ea, quam vir eruditissimus Felix Contelorius protulit, ope antiquorum marmorum, quae post eius egregias curas prodierunt.

Ad

46

T. II.

A

B

C

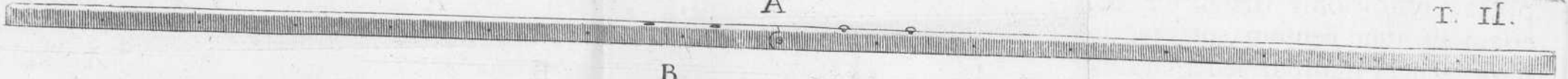
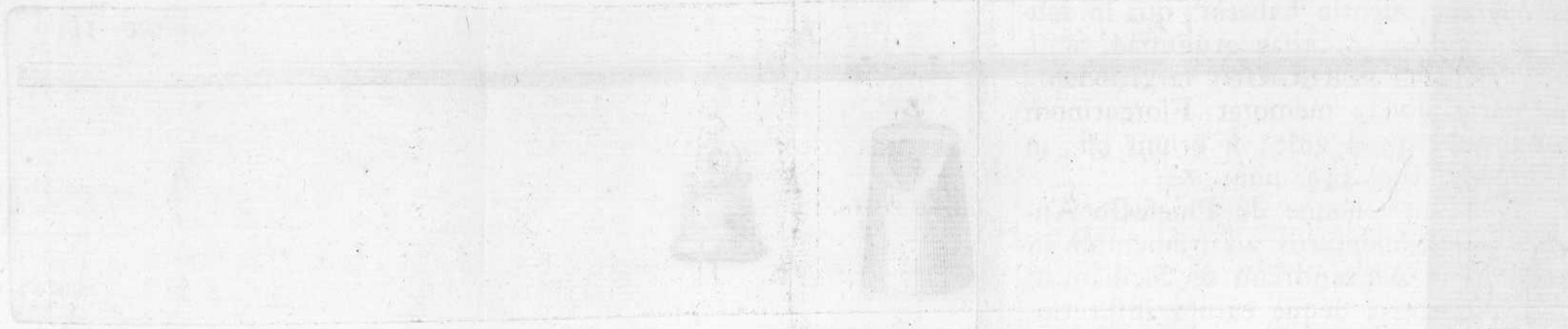

PLATE II. CONTAINING THE
DESCRIPTION OF THE
MACHINE WHICH IS USED
FOR THE PURPOSE OF
MEASURING THE
LENGTH OF THE
FIBRE OF COTTON
AND OTHER
SPINNING MATERIALS.

The machine is composed of
two parts, the upper part
being a cylindrical shell
of brass, and the lower
part a bell-shaped
piece of the same metal.
The upper part is fixed
to a wooden stand, and
the lower part is
suspended from the
center of the upper part
by a small ring. The
object to be measured
is placed between the
two parts, and the
length is measured by
the distance between the
two points where the
object touches the
inner surfaces of the
two parts. The
distance is measured
by a ruler, and the
length of the object
is determined.

P

Faint, illegible text visible in the upper right quadrant, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text visible in the middle right quadrant, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text visible in the lower middle right quadrant, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text visible in the lower right quadrant, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Ad haec instituenda Dissertatio de Caesarum Augustorum frumentariis largitionibus, agendumque de Pueris & Puellis alimentariis ab iisdem institutis: item de liberalitatibus, quibus vetusta numismata, & marmora litteris consignata lucem adferent luculentissimam. Huc faciunt elegantissimi lapides sepulcrales a Fabretto Inscr. Domest. Cap. III. num. 617. 618. & 619. ceterisque antiquarum Inscriptionum Collectoribus pervulgari, in quibus huiusmodi Puerorum, qui triticum acceperunt, mentio habetur, qua in laude liberalitatis & Faustina & aliae Augustae feminae inclitae sunt. TRITICI PEREGRINI largitionem, inter cetera militaria dona, memorat Florentinum marmor a me editum, quod vide, si otium est, in Parte I. huius Operis pag. 449. num. 82.

Inter haec agendum quoque de Praefecto Annonae, deque navibus frumentariis ad frumentum in urbem convehendum in Alexandriam & Siciliam & Africam missis a Romanis, deque earum institutione ab Imperatoribus Augustis facta, qua occasione praestantissima numismata erunt illustranda atque expendenda: item de horreis Romanorum publicis ac privatis, deque Genio ac Diis iisdem praesidibus: post haec de Militibus frumentariis, & disquirendum ad quem nam, utrum ad Tribunum, aliumve militaris ordinis frumentaria distributio pertineret.

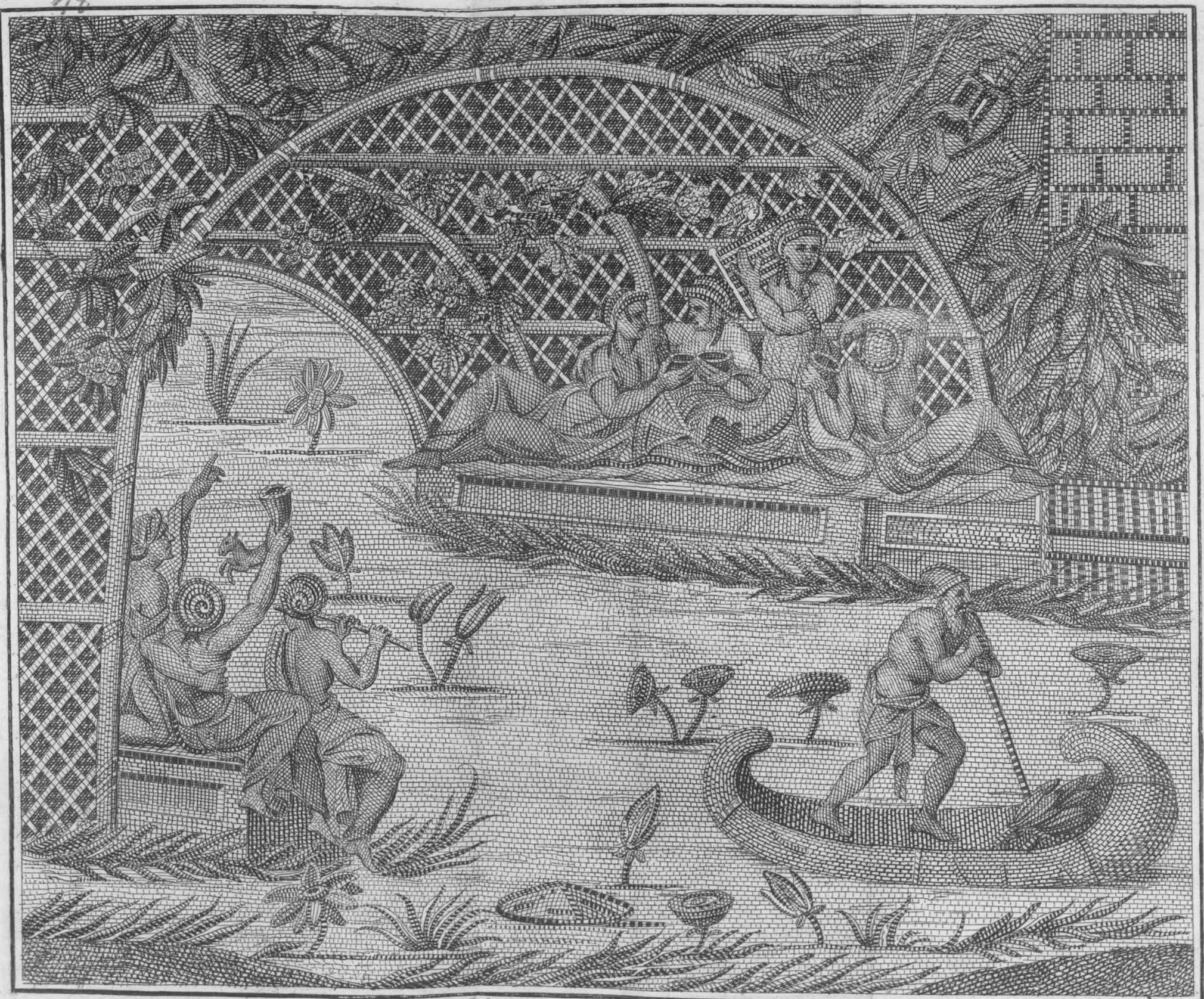
His expositis enucleatisque, ad rem veterum cibariam illustrandam progrediendum est: expenso pane eiusque qualitate & discrimine: expensis Sacris Cerealibus festisque in honorem Vestae Deae, quam Pistorum colebant, panum distributionibus & largitionibus: qua de re cum marmor anaglyphico opere eruditissimum a Fabretto editum ad Tabulam Iliadis pag. 339. tum alia quammaxime conspicua ac nondum illustrata proferentur. De usu modii Coronis adcedet, & de modio, e quo nuces in nuptiis

vererum spargebantur, cuius fit mentio in Gruteriano marmore pag. CCCCLXI. sermo erit.

Hanc spartam, Deo dante & otium ac valetudinem, alacri animo suscipiam. Si quis vero celerius haec praestabit, rem mihi & litteratorum hominum reipublicae faciet gratissimam; non enim dona, quae litterariae reipublicae offerre ac dedicare cupio, ut alios etiam offerant ac dedicent, invido animo iniurius prohibeo; sed vehementer gaudeo laetorque, dum alios video liberali bonaque mente in amplificanda re litteraria sedulam operam navare.

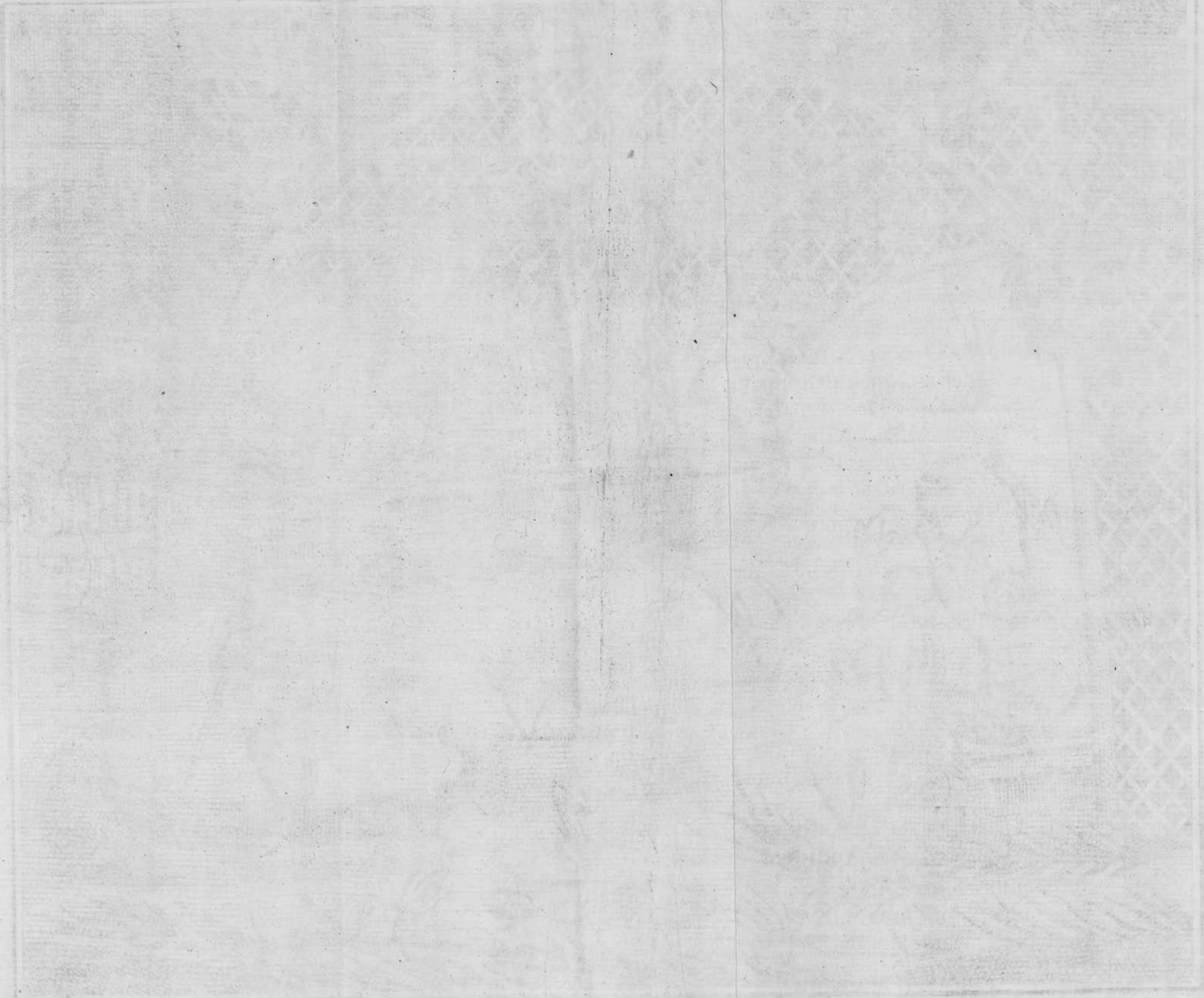
TAB. III. *Templi Praenestini in honorem Fortunae Primigeniae, Segmentum LITHOSTROTI a L. Cornelio Sulla dedicati, lapillis varii coloris Musivo opere affabre picti.*

PAVIMENTA, e variis pretiosis lapillis mira arte dispositis, apud Orientales in usu fuisse, constat. De hoc, ut ita dicam, picturae miraculo, perspicuum est in Libro Esther Cap. i. v. 6. testimonium, quo locus, & splendidissimum Assueri regis convivium, paratum in vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu confitum erat, describitur, quod divitias gloriae suae, & magnitudinem, ac potentiam, ut voluit, ostendit: De eo haec sacer Textus: *Et pendeabant ex omni parte tentoria aërii coloris, & carbasi ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis, atque purpureis, qui eburneis circulis inserti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei, & argentei super pavementum, smaragdino & pario stratam lapide, dispositi erant, quod mira varietate pictura decorabat.* De pavementis, eorumque origine apud Graecos, qui primum habuere elaborata

SEGMENTVM LITHOSTROTI
 QVOD L. CORNELIVS SVLLA IN FORTVNAE DELV BRO PRAENESTE FECIT
 ALT. ET LAT. PED. ROM. III. ET VNC. III.
 EXSTAT IN MVSEO ANT. FRANCISCI GORI.

MT

OVOD E. CORNELIUS-SALLIA IN HONORAE UENIENSIS BRACONTE FEGIT
AETATIS SUAE ANNO 1875
LIVORUM

arte, picturae ratione, donec lithostrota expulere eam, diserte scribit Plinius Lib. XXXVI. Cap. XXV. Italos quoque hac gloria non caruisse, tradit ibidem Plinius. Neque hoc luxu caruisse antiquos Etruscos putandum est: siquidem pavementum musivo opere elaboratum Hadriae effosum, ex Schedis Cl. Philippi a Turre, Hadriensis Episcopi, nuper nobis delineatum proposuit Tab. XII. vir eruditione & humanitate ornatissimus Octavius Bocchius, quum Observationes suas in antiquum Theatrum erutum Hadriae anno MDCLXII. adferret. Quo vero tempore Romae factitari coeperint pavimenta, quae primum, propter augustum decus & maiestatem, Deorum templa tantum decere severiores Romani censuerunt, idem Plinius ibidem docet. *Romae sculpturatum (pavimentum) in Iovis Capitolini aede, primum factum est post tertium Punicum bellum initum.* Deinde, quod exstaret tempestate sua, ita laudat Praenestinum Lithostroton. LITHOSTROTA coeptavere iam sub SYLLA parvulis certe crustis: exstat hodieque quod in Fortunae delubro Praeneste fecit. Integrum hoc Praenestini delubri pavementum, egregie in mappa altitudinis ac latitudinis fere Romanorum quatuor pedum spectandum proposuit an. MDCCXXI. Emin. S. R. E. Cardinalis Franciscus Barberinus Junior, Episcopus Praenestinus, cui interpretationem adiecit Anonymus Scriptor (forte creditur Cl. Sanromanus Gallus, ut mihi nunciatum est). Huius praestantis viri interpretatio omnium emblematum, quibus hoc Praenestinum Lithostroton ornatur, alteri praelata est, quam ediderat in suo Latio Celeber. Athanasius Kircherus e Soc. Iesu Par. IV. Cap. IV. Censet enim Anonymus Scriptor L. Syllam, victoriis elatum, interfecto Praeneste C. Mario, quo facto Felicem se edicto adpellavit, Alexandro Magno Macedonum Regi vel se comparasse, vel parem credi voluisse; adeoque in ea pavimen-

menti ex musivo opere elegantissima pictura exhibendam curasse eiusdem Alexandri, qui victoriis & nominis sui fama totum orbem implevit, profectio- nem in Aegyptum, eiusque adventum ad consulendum Iovis Hammonis Oraculum. Sane Nilum exhiberi in hoc Praenestino Lithostroto, quod inter miracula eruditae Vetustatis aetate hac nostra adhuc exstantia connumerari potest, cum variis Aegyptii foli, eiusdemque fluminis animalibus, perspicuum est ipsum pavimentum intuentibus. Sed, quae ad rem nostram egregie faciunt, praestat adferre ex eleganti accurataque eiusdem Lithostroti descriptione, quam illustris Iosephus Maria Suaresius Episcopus Vasionensis, primus oculatissimus testis exhibuit anno MDCLV. editis libris duobus Praenestes antiquae. Siquidem Lib. I. Cap. IV. agens de Fortunae Praenestinae Templo, eius Lithostroton ita describit, quum nondum in Aedes Barberinorum Principum translatum fuisset. *In eo multa quidem perspicienda sunt, quae lapillorum interrasis miraculis, crustulisque intercisis, superstitiosa sedulitate, summoque otii dispendio, conficta adparent. Loco in ipso nonnisi accensis facibus, superafusaque ad perspicuitatem aqua, & saepe iterata inspersione, pervidere depingereque licuit. Sunt hominum animaliumque complures imagines: Elephas, Rhinoceros, nomina litteris quibusdam peculiaribus exscripta: sunt & in aquis navigia, quae sigillatim summa cum diligentia depicta apud doctrina simul ac nobilitate praecclarum Equitem Cassianum de Puteo, Lynceum collegam nostrum, spectare poteris. Haec vero, quae subiicio, idem Suaresius subdit Lib. II. Cap. XVIII. quo totius Operis Mantissam exhibet, & duas Tabulas musivi operis eiusdem pavimenti adfert pag. 289. Hos inter (thesauros) sunt XVIII. Tabulae Praenestini Lithostroti, in quibus variae ferarum, & portentosorum animalium effigies, venationum, fluminum, pba-*

selorum, tentoriorum, aedium, piscatorum, & militum, Isidisque simulacrorum graphice delineatae, & pictae figurae mirum quam adficient, oblectentque oculos insipientium. Ex his forsitan opus integrum contexi, sarcirique posset, sicut in Palatio Principis iam coeptum est felicissime. Quum vero labor satis prolixus & arduum opus Suaresio visum fuerit oculis omnia subiicere, ita singularum Tabularum, quas apud inclitum Cassianum a Puteo delineatas viderat, hanc subiungit descriptionem.

In prima Tabula spectare datur tres feras e musivo compositas, quibus inscriptum ΤΑΜΟΝΟΠΑΡΔΑΛΙ, forte ΚΑΜΕΛΟΠΑΡΔΑΛΙ. In secunda Cancros innantes fluvio, Simias, Hippopotamum, Venatores, & in his Mauros, qui vibrant sagittas ex arcubus in Simiam, infra ΦΙΝΓΙΑ. In tertia Testudines innatantes fluvio, & feras, quae devorant pisces, inscriptumque ΕΝΥΔΡΙC. In quarta aves, forte ibides insidentes rupi, quas vorat serpens sinuosa torquens volumina: Simiam, & quadrupedem humana facie, sed caudatam, subtusque ΜΟΝΟΚΕΝΤΑΤΡΑ: tum duo animalia sese lambentia, vel commordentia, additumque ΟΩΑΝΤΕC. Quinta exhibet phaselum, qui remis agitur in flumine rupibus interstincto, in quo milites, qui iacula coniiciunt in Hippopotamum, quibus illum inter vluas, seu papyros confingunt. Sexta Hippopotamum telis confixum natantem, duosque Crocodillos. In septima ΚΡΟΚΟΔΙΔΟΠΑΡΔΑΛΙC innat flumini: hanc agitant Aethiopes clypeati, aedes, simulacra Isidis, Aquilae signum Asino impositum. In octava navis inflato velo tendit ad turrim rotundam, & ad duas quadratas in mare procurrentes, in quibus nidificant volucres: Sagittarius collineans in Hippopotamum. In nona Templum ad ripam fluvii, Obelisci, puteus, palma, mulieres vero sertis coronatae, homo tridentifer, forte Neptunus.

In decima ΠΙΝΟΚΕΡΩΣ, ΧΟΙΡΟΠΙΟΚ, Templum cum duabus turribus, & casa, palmae. In undecima vir mulierque hinc discumbunt: inde alii sub tegete, quam inumbrat vitis, pampinis, & racemis onusta, ad ripam fluvii, per quem discurrit phaselus plenus floribus in nascentibus: ex adverso tres, quorum alius canit fistula, porrigit alter cornu, seu cyathum, qui desinit in boedi speciem, tertius indicem attollit. In XII legitur ΚΗΥΙΤΕΝ ΔΕΑΪΝΑ ΣΑΤΟΣ ΤΧΗΧΙΟΝΙΕ ΕΦΑΔΟΣ. In XIII. navis visitur, quae remis agebatur, militibus plena, aliae velis vento inflatis, & funibus intertextis: phaselus in fluvio, domus, & casa cum rusticis, cymba, flores in fluvio. In XIV. ΚΡΟΚΟΤΑΣ, venatores, ΤΑΒΟΥΣ in rupe ad fluvium. In XV. ΤΙΓΡΙΣ ΚΡΟΚΟΔΙΔΟΣ ΧΕΡΣΑΙΟΣ ΣΑΤΤΥΟΚ. In XV. tentorium, & milites, atque templum, Dux propinans cum cornu, abacus, fluvius. In XVII. Sacerdotum processus sub templo, quatuor coronati gestant humeris fercula, cum tympanis, tibiisque alii. Anubis statua in base. XVIII. Umbella.

Igitur Tabula, quam exhibeo, ea ipsissima est, quam Suaresius num. XI. describit. Vides sub tegete in lectulo strato super podium sive pegma virum & mulierem velatis inferioribus corporis partibus, superioribus vero nudis, qui poculum vino plenum manibus praeferunt; hinc virum alterum, verso aliorum corpore, poculum degustantem, quorum in medio stat femina citharae fides utriusque manus digitis percurrens. Praeterlabitur iuxta triclinium fluvius, e quo aquatici varii generis flores enati adsurgunt, quibus demessis onustum fere phaselum alio agit, remoque impellit vir cum subligaculis, reliquo corpore nudus. Horum florum fruticumque in aquis Nili in nascentium magnus usus, fructus, atque utilitates variae adnotantur apud Aegyptios a Plinio Lib. v. Cap. IX. & VII. Cap. III. & ab aliis Scriptoribus celebrantur. Omit

fit

fit igitur Suaresius descriptionem phaseli onusti floribus, ut videtur fluvio innatis, quem agit vir solis subligaculis amictus, reliquo corpore nudus, cuius caput ad tutelam notandum est parvo pileo tectum. Ceterum in reliquis Suaresiana descriptio Lithostroti Praenestini cum hac ipsa Tabula in omnibus mirifice convenit. Demum alterum pegma ad fluvii ripam conlocatum cernitur cum lecto, in quo pariter tres cernuntur, mulier, quae sinistrae manus digito indicat, & virum dextra complectitur. Hic sublata dextra manu poculum, quod desinit in hedi caput, ostentat. Cum his adsidet Tibicen, seu Monodiarus, omnesque Genio suo indulgent. Quam elegans sit vitis & ramorum eius umbra, quam egregie picta folia, & paries ipse, e quo cespites herbarum arbuistorumque pendent, facile dictu vix est, nec singula, nisi oculis cernantur, perbelles ac vivide describi possunt. Morem illum, regnante Assuero, apud Orientales in usu, discumbendi nimirum in conviviiis sub umbra nemorum arborumque, ac praesertim ut heic ad murmur labentium in flumine aquarum, non sine voluptate spectamus: & quod mirum, illud cernere volupe est singula lapillis praetiosis variorum colorum, nempe iaspidibus rubris, flavis, subflavis, viridibus, minus maiusque saturis, undis fluminis ex achatibus, & chalcedoniis subcaeruleis, tanto artificio tamque sagaci sedulitate expressa, ut multis in locis vix penicilli coloribus suis artificium superare possint.

Sed erit, qui scire cupiat, quo pacto ad me pervenerit haec insignis Tabula, quae altitudine aequat pedes IV. Romanos, ac totidem fere sua latitudine. Hanc in publica Florentina platea ad Basilicam Metropolitanam venalem vidi mente Julio huius anni MDCCXLIII. Vt vidi obstupui, statimque emi. Haec hisce diebus emerferat, sub hasta vendi-

ditis mobilibus rebus, post mortem Nob. Viri Petri Ioannis de Claro. Audivi eum hunc Tabulam sibi comparasse, tunc quum vendita fuit Pinacotheca Celsissimi Principis ab Etruria Francisci Mariae Medicei, qui antea Romanae Ecclesiae Senatus Purperam renunciarat, ut connubio sibi iungeret Serenissimam Eleonoram e Guastalla, e Mantuae Principibus. Franciscum Mariam Principem dono accepisse reor a Principibus Barberinis, quum Romam, quod non semel fecit, adiisset: dignum sane tanto Principe, & splendidissimis largitoribus munus. Quae sivi per epistolam rogavique amicos Romae degentes, ut pavimentum ipsum Praenestinum adirent, & viderent num in eo desit hoc segmentum; sed, urgente Typographo, nondum mihi constat, desiderari tamen subspicor: vel ni desideretur, probabile est esse partem aliquam eorum, quae in Crypta quadam inter admiranda adhuc aetate sua remansisse scribit prae laudatus Suaresius Lib. I. Cap. xv. pag. 48. quam Cryptam ad inferiores cellas aedium Episcopi absconditam, observatam fuisse testatur.

TAB. IV. *Triclinium antiquum, nunquam antea editum, adfertur & illustratur.*

IN eximia pictura pavimenti e musivo opere adlata in superiore Tabula III. vidimus triclinia, adde etiam stibadia, voluptatis causa in amoenis locis constituta fuisse, praesertim in hortis, & prope fluvios ad murmur praeterlabentium aquarum, interdum etiam prope fontes aquarum salientium, ac sub vitibus, quae nemoris instar umbram conficerent. Ad simile Triclinium graphice describit Plinius Secundus Lib. v. Epistol. VI. qua villam suam
apud

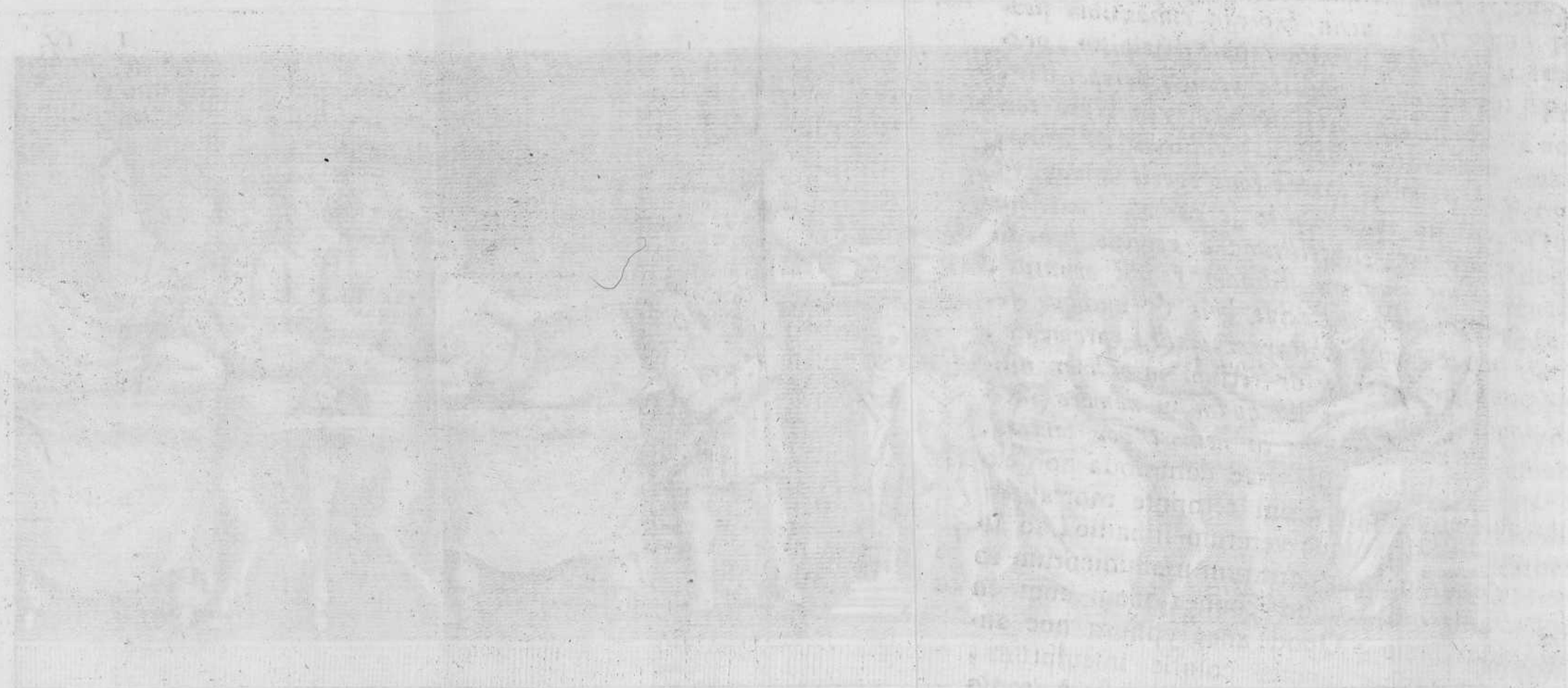
54

T. IV.

E IAP. AREN. IN MVSEO NICOLINIO.
Long. Ped. 7. alt. Ped. II.

... a collection of ...
... the ...
... the ...

... in ...

... the ...
... the ...
... the ...
... the ...
... the ...
... the ...
... the ...
... the ...
... the ...
... the ...

apud Tuscos, in qua & stibadium ita ob oculos positum ponit. In capite stibadium e candido marmore, vite protegitur: vitem quatuor columellae carystiae subeunt. E stibadio aqua velut expressa cubantium pondere siphunculis effluit: cavato lapide suscipitur, gracili marmore continetur, atque ita occulte temperatur, ut impleat, nec redundet. Gustatorium graviorque coenatio margini imponitur, levior navicularum & avium figuris innatans circumit: contra fons egerit aquam & recipit. Nam expulsa in altum in se cadit, iunctisque hiatibus & absorbetur & tollitur: e regione stibadii adversum cubiculum tantum stibadio reddit ornatus, quantum accipit ab illo. Lectus hic & undique fenestras; & tamen lumen obscurum umbra premente. Nam laetissima vitis per omne tectum in culmen nititur & ascendit. Non secus ibi quam in nemore iaceas: imbrem tantum tanquam in nemore non sentias. Sed quid ad voluptates & vitae commoda non excogitarunt ac perfecerunt omni tempore mortales!

Explicato illustratoque veterum stibadio, ad alterum plane eximium ac perrarum monumentum in Tabula IV. adlatum, quod connexionem cum eo habet, gradum facio. Quod anaglyphum hoc antiquo opere in lapide cinerei coloris insculptum, Florentiae nunc existet,tribuendum est Antonio Nicolinio, Patricio Florentino, e Marchionibus Pontis Sacci, viro tum summo genere, tum multiplici eruditione clarissimo, qui illud e civitate Aquilana in Museum suum nuper transtulit. Cernimus in hoc duas mensas tripedes instructas ferculis; sed harum altera humilior est; altera vero praealtior. Humiliori mensae in orbem adcumbunt sedentes sex viri, quorum duo dextras intendunt, aliquid de ferculo sumendum indicantes: reliqui quatuor poculum vel manu gerunt indiscriminatim sive dextra sive laeva manu, vel de mensa accipiunt.

Sin-

Singuli eodem vestium cultu amicti sunt, interiore nimirum tunica & pallio. Tunica manuleata brachia nuda relinquit. Etsi duo tantum viri in summo in sella sedentes conspiciantur; sedere tamen & reliquos ex habitu ipso corporis conicere facile possumus. Neque heic pulvinos videas, ut in sequenti schemate; quibus iuxta Horatium Serm. Lib. II. Sat. IV.

Languidus in cubitum iam se conviva reponet.

Sulptor siquidem vel id neglexit, vel adsequi id quum non posset, segnitie, aut imperitia praetermisit.

Prope virum laevorsum sedentem, adstat puer, e fervorum nempe anagnostarum numero, brevi veste indutus, qui dextra gestum aliquem facit; sinistra vero parvum volumen sive libellum tenet. Hunc adhibitum, reor, ut acroamate aliquo adcumbentes, ut mos erat, recrearet.

Prope hunc positum spectatur candelabrum, hinc inde praelucentibus duabus lampadibus, quae copiae cornua imitantur, quarum formam & in monumentis Etruscis, in quibus sculpti servi dominos praecedentes cum adsimili lampade exhibentur. Ea quoque lampadum forma expressa cernitur in marmore sepulchrali posito in honorem Servi Lampadarii, quod marmor profert Fabrettus Inscr. Dom. Cap. IV. n. 309. pag. 307. Huic candelabro adiunctus est parvus abacus, sive brevior mensa repositoria, in qua duo vascula in medio conlocata conspiciuntur. Ea referre plane possunt vascula, quae pro apophoretis donari solebant a domino amicis, quos ad coenam invitaverat, vel, quod valde probabile est, unguentaria vascula referunt. In more siquidem positum apud veteres legimus, non caput tantum, sed & pedes discumbentium in coenis delinire. Floribus etiam, praesertim rosis, antiqui ho-

homines se coronabant, genio hilaritatis indulgentes?
 Horatius Carm. Lib. II. Ode III.

*Huc vina & unguenta, & nimium breves
 Flores amenae ferre iube rosae,
 Dum res, & aetas, & Sororum
 Fila trium patientur atra.*

Et Ode XI. ibidem:

————— & rosa
*Canos odorati capillos,
 Dum licet, Assyriaque nardo
 Potamus uncti.*

Plautus in Mostellaria Act. I. Sc. I. v. 41.

*Non omnes possunt olere unguenta exotica,
 Sicut tu oles: neque superior accumbere.*

Sustinet ardentes lampades, & vasa unguentaria Hermaeum simulacrum, puerum quemdam referens, basi quinque graduum impositum. Candelabra veterum Lares & Cupidines referebant, ut iam ad Donianas Inscriptiones adnotavimus. Huic simulacro lucem adfert Lucretius:

*Si non aurea sunt iuvenum simulacra per aedes
 Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
 Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur.*

Sequitur post candelabrum iuvenis brevi veste, fervorum more, cinctus, qui manibus invicem suppositis, sinistra aliquod instrumentum gerit, quod iniuria vetusti temporis, extrito lapide, probe quid referat non dignoscitur: cultellum tamen, vestigia quae supersunt, referre videntur. Is iuvenis facile

Structorem repraesentat bene peritum artis obsonia
scindendi, quem egregie describit Iuvenalis Sat.
XI. vers. 135. & Sat. V. vers. 120. hisce versibus:

*Structorem interea (ne qua indignatio desit)
Saltantem spectas, & cheironomonta volanti
Cultello, donec peragat dictata Magistri
Omnia: nec minimo sane discrimine refert,
Quo gestu lepores, & quo gallina secetur.*

In altera huiusce anaglyphi parte, in qua tri-
pes mensa praealtior, & ferculis etiam compluribus ac
maioribus instructa cernitur, in lectis altioribus re-
clinati discumbunt sex viri, eodem vestium cultu a-
micti, qui omnes dextra manu pocula tenent, &
cubito pulvillos tricliniaries in duplices sinus re-
volutos premunt, iisdemque subfulciuntur. Lecti
quadrati sunt, stragulis undique perbelle operati at-
que instrati. In medio coenationum statui solebant
huiusmodi lecti tricliniaries, & quidem altiores; nam
ita placebant; & cum ratione, ut servi ministrantes
undique vocati discurrere, circumire, & praesto esse
epulantibus possent. Mensas cum in prandio tum
in coena linteis haud operiri solitas, ex hoc quoque
monumento discimus; etsi interdum veteres eas ope-
ruisse, forte per iocum, scribat Martialis, Lib. XIV.
Apophor. CXXXIIX.

Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum.

Quam igitur peculiarem eruditionem praelese-
rat insigne hoc anaglyphum ab aliis discere cupio.
Meo quidem iudicio aperit nobis unico conspectu,
quod nondum ab aliis adnotatum video, quo mo-
do veteres prandere, & quo modo, quoque ritu coe-
nare solerent. Primum igitur sagax sculptor nobis

pran-

prandium veterum proposuit, mox coenam; quae quum in multam noctem, in luxum, & in omnes voluptatum illecebras, subsequente aetate prolapsa hominum genio, qui a prisca mortalium frugalitate ac sobrietate deflexit, produceretur, ea plane de causa, candelabrum praelucentibus lampadibus fere in medio, quod ad coenam pertineret, insculpsit.

Ter aut quater in die solitos fuisse veteres cibum capere, aliqui volunt. Sed communior atque usitatior veterum Romanorum consuetudo prandium & coenam induxit. Ientaculum, primus nempe cibus, quo ieiunium solvitur, idem cum prandio veteres faciunt, ut observat Fulvius Ursinus, adlata Festi auctoritate: *Silatam antiqui pro eo, quod nunc ientaculum dicimus, adpellabant; quia ieiunii vinum sibi conditum ante meridiem absorbebant.* Postea ientaculum distingui a prandio coeptum, ita ut prius ientaculum sumeretur, deinde prandium, quod & ipsum brevissimum fuit. Prandii mentionem faciunt Scriptores permulti. Macrobius Lib. III. Cap. XVII. Hippocrates Lib. II. Galenus Lib. VI. de tuenda valetudine, de victus ratione, & Xenophon in Oeconomico. Veteres Romanos prandisse parce, coenas vero large adhibitis epulis iniisse, constat multorum veterum Scriptorum testimoniis, quae adferunt Ciacconius & Fulvius Ursinus, ad quos lectores mitto. Pauca haec sufficiant, plura alibi adlaturus, quum de Etruscorum, Graecorum ac Romanorum tricliniis opportunius aderit pertractandi tempus.

TAB. V. *Votiva Manus dextera ex aere
Mercurio ceterisque Diis Salutaribus sacra.*

Tertiam ex aere votivam Manum, duabus elapso iam fere integro saeculo editis, cura summorum antiquariae rei Interpretum Laurentii Pignorii, & Iacobi Philippi Tomasini, animo lubens adiicio, quam nuper, me rogante ac plaudente, sibi conquisivit, atque in lectissimum Museum suum recondidit Vir genere, virtute, & antiquitatum praesertim patriarum studio Ornatissimus CAIETANVS ANTINORIUS, Patricius Florentinus, Ordinis Divi Stephani Eques, Serenissimo Magno Etruriae Duci, Supremoque eius Consilio a Secretis. Haec vero votiva Manus, ut mea fert opinio, maiori in pretio habenda est, quia Mercurii imaginem duobus postremis digitis impositam exhibet, & multa, quae adhuc latere, docet, & peropportunam abdita quaedam Ethnicae superstitionis mysteria investigandi occasionem praebet. De Mercurii effigie minime dubitandum, quum eius capitis insigne, nempe petasus utrimque pinnis prominentibus, rudi licet sculptura, ornatus, eum Deum nobis ostendat. Sculptura huiusce votivi donarii adeo rudis est, ut non ex aere fuso perfecta & perpolita, sed scalpro expressa videatur; nam, non ut Manus iam editae, intus inanis & vacua; sed tota solida, & ipso aere plena est. Laurentius Pignorius eam, quam protulit Manum, quia intus vacuum, subspicatus est sceptro vel hastili praefixam, praelatam fuisse in pompa Magnae Deum Matris Idaeae, cui dedicatam fuisse censuit ex symbolis, quae eidem conveniunt. Sed hoc in dubium revocari posse ostendit altera Manus a Tomasino adlata atque explicata; nam sola haec basi

im-

I.

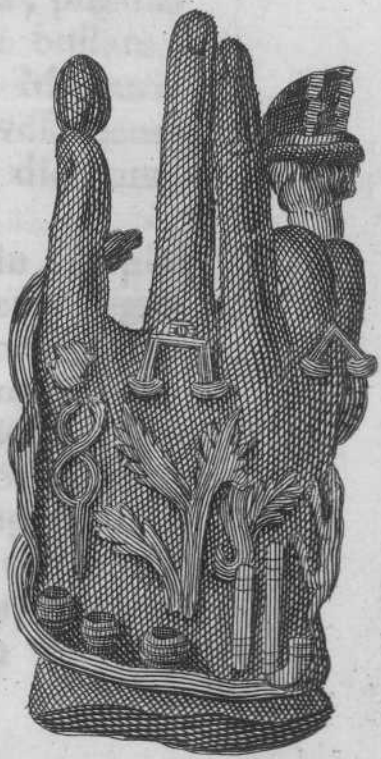
II. TAB. V.

III.

IV.

Ex aere huius magnitudinis.

MANVS VOTO SACRA MERCVRIO.

Exstat in Museo Illustr. D. Caietani Antinorii, Eq. D. S. teph. Patricii Flor.

IV.

DE WET HOUT INVENTIERS

imposita est, in qua scriptum CECROPIVS V. C. VOTVM S. nempe ex eiusdem Tomasini sententia: *Cecropius voti compos votum solvit*. Hinc igitur perspicue liquet, Manus istas votivas esse, & Salutaribus Diis atque in humanum genus beneficis, propitiis, atque obsequentibus voto soluto dedicatas, atque addita basi inter donaria in eorum templis reconditas fuisse, in qua nomen illius aut hominis ut feminae, quae a Salutaribus Diis beneficia acceperat, adnotari solebat.

Consueverunt veteres, si bonam valetudinem, aut aliquod insigne beneficium a Diis accepissent, quae nonnisi susceptis votis postulare in more habuerunt, iisdem voti compotes ea dedicare, quae ipsis maxime accepta crederent, imagines nempe, candelabra, lucernas, pateras, tripodas, phialas, acerras, vascula odoraria, pulvinaria, thronos, fastigia, scamna, suppedanea, sedes, aliaque huius generis multa, quae Deorum numine ac maiestate digna, iisdemque grata esse putarunt. Ita Aesculapio torquem aureum ex dracunculis perfectum, pugillaria, enchiridium, & enabolium, Iunoni bullam, Veneri speculum, Apollini scarabeum, Mercurio caduceum, Herculi clavam, Ifidi nautae vestimenta voto sacrarunt: quibus donariis, ut antea dicebam, inscriptas tabellas subiiciebant.

Ii vero, qui morbo adfecti somnia in templis Deorum susceperant (cuius moris testis est insigne illud marmor Pisis olim erutum, quod nunc ab interitu vindicatum e Spigliatorum Hortis Florentinis in Museo eiusdem Praeclarissimi Equitis Caietani Antinorii adservatur, HERCVLI SOMNIALI SACRVM, hoc est somniorum immissori) vota nuncupare solebant, Diisque dona promittere, si ex morbo convaluissent: voti compotes, adfectas aegritudine corporis partes dedicare, easque inter anathemata in delubris
su-

suspendere, nempe aures, oculos, linguam, dentes, pectus, mammas, ventrem, manus, pedes, quarum imagines locupletiores homines ex pretiosa materia, auro, argento, ebore, atque etiam ex gemmis pretiosisque lapillis, itemque e crystallo, vel communiter ex aere; tenuiores vero ex cera, ligno & argilla, sive etiam ex farina conficiebant. Id cum gratiarum actionibus, aris accensis, peracto sacrificio, factum inscripta monumenta inter Doniana Class. I. num. 84. 85. 86. & 87. testantur. Titulos his donariis votivis adiacendos curarunt, ut viventes & posteris (adeo memores erant) benefici Numinis virtutem & oblatum opportunum auxilium probe intelligerent. Nihil enim Diis acceptius, iucundiusque esse putarunt, quam perpetuam grati animi ob suscepta beneficia significationem. Hanc exigi ab ipsis Diis arbitrabantur, quorum simulacra prisca patrum religio expresserat expansis manibus nunc vacuis, nunc donorum plenis, quasi dona libenter ab hominibus accipere, & ultro iisdem dare viderentur.

De Diis Beneficis non est mihi differendum; de Salutaribus vero, quos vitae incommodis, & corporum aegritudinibus opem ferre credebant, haud opus est ut in re tam perspicua diutius morer. Inter hos vetustas principes esse docuit Aesculapium, Hygiam, & Telesphorum, quos Deos omnes ubique gentes deveneratae sunt. Serapidi dextrum pedem, forsitan ab eo, qui podagra laboraverat, dedicatum cernimus in eximio monumento, quod adfert Fabretus Inscr. Domest. Cap. VI. num. XX. pag. 467. aures Minervae, puerperarum ventres Iunoni Lucinae, oculos Apollini, virilia Priapo, quae in eorum templis suspendebant. Pedes in tutela Iudis fuisse, testantur vetusta marmora a Fabretto ibidem adlata.

Perrarum hoc monumentum docet Mercurio dedicatam fuisse dextram Manum, quum in ea eiusdem

dem

dem Dei effigies sculpta sit ; in reliquis vero iam editis Manibus, praeter symbola, nil tale conspicies. Notanda quidem in singulis Manibus dexteris eadem digitorum conformatio ; nam erectos tantum praeferunt tres digitos, nempe pollicem, indicem, & medium, quos numericos, ad numerandum nimirum aptiores, & promptiores veteres censuere ; anulari & minimo digito incurvatis ac demissis : quae omnia proculdubio non carent aliqua significatione, quam ignoramus. Numa, Etruscae disciplinae peritus, Iani signum dedicavit digitis per notas ita figuratis, ut dextra manu trecentorum numerum, sinistra sexaginta & quinque significaret : de quo simulacro Plinius Lib. XIV. Cap. VII. & Macrobius Saturn. Lib. I. Cap. XIII. Qua ratione digiti eum numerum significare possint, & de solari Romanorum anno, consule doctissimum Iulium Pontederam in Enarrat. Antiquitat. Latinarum Graecarumque Epist. XXXIV.

Oritur hinc subspicandi locus, Manum dexteram fidei sacram, rebusque divinis operandis Pontificio iure destinatam addictamque, in hunc ipsum modum conformatam, salutarem & auspicatissimum gestum expressisse, sive hac conformatione impetratae a Diis beneficentiae, opis, auxilii ac salutis indicium praesetulisse. Tomasinius Pignorii sequitur opinionem, qui hunc Manus gestum haud praeter rem factum opinatur ; quia Diabolus Christiani nominis osor & hostis acerrimus iam tunc omnem operam mira calliditate impendit, ut elevaret eum gestum, quem Christiani Pontifices & Sacerdotes essent adhibitori, quum benedicentes sacrum Crucis signum exprimerent ; quod hac digitorum conformatione apud Latinos factum fuisse, paullo vero aliter apud Graecos, erudite ostendit adlatis sacris monumentis Amplissimus Senator Bonarrotius in Vasa
Vi-

Vitrea Coemeteralia. Nec aliqua profecto occultae apud Ethnicos Religionis significatione vacat eorum digitorum unus post alium elatio; sed nec etiam numerus ternarius; nam, quia Deum impari numero delectari crediderunt, eo forsitan gestu collatum beneficium ad Deos referri oportere declararunt.

Ad observanda huiusce votivae Manus symbola nunc gradum facio, quorum plura singularia sunt, nec in aliis editis Manibus occurrunt; alia vero non pauca in singulis usitiora & plane communia. Priora enumerabo, quae Mercurio unice convenire non est dubium. Hunc Deum *Terrestrem & Inferum*, de quo fufius differui, quum Gemmas Deorum imaginibus insculptas in Museo Florentino editas observarem, declarat testudo, quam ei sacravit fabulosa vetustas, quia sex mensibus sub terra ea latitat; sex vero super terram repit. Ita Mercurium nunc Deorum Interpretem, nunc mortalium negociis & curis implicitum, nunc ad Orcum defunctorum animas ducentem, easque ab Inferis evocantem finxere. Exstat apud Vignolium inter Inscriptiones selectas pag. 307. ara marmorea Dis Manibus sacra, in qua sculptus Mercurius & pone eum testudo, quae ei quoque tribuitur, quod lyram invenerit & Apollini dono dederit. Caduceus convenit Mercurio, utpote Nuncio, & Deorum Interpreti; aequati vero lances, quia eum ponderibus praesidem veteres fecere, de quo in Tom. II. Musei Etrusci non pauca adnotavi. Adest etiam radius, quo Mercurius Astronomiae inventor; vel, si potius videtur scriptorius stilus sive graphium, caelaturae scripturaeque & literarum excogitator designatur. Tres ollulae absque operculo, ut opinor, hunc ipsum Deum divitiarum & thesaurorum custodem, pecuniis praepositum, & Mercatorum lucris praesens numen designant: cuius tutela in antiquis aliquot inscriptionibus indicatur.

Hinc

Hinc in Doniano marmore a me adlato Clafs. I. num. 168. legitur: MERCVRIO LVCRORVM POTENTI ET CONSERVATORI. A Graecis *Ἀγοραῖος*, *Ἐμπολαῖος* dicitur. In Gruteriano lapide LI. I. NEGOTIATOR : in Reinesiano Clafs. I. n. 80. NVNDIATOR adpellatur ; quare iuxta varia munia , & negocia , quibus praeest , quibus divitiae , quaestus , & lucri parantur , subspicor forsitan tres ollulas numis recondendis servandisque destinatas , ei pro symbolo , raro quidem & singulari , quod nunc primum occurrit , tributas esse .

Frequentiora symbola , atque , ut ita dicam , communia , sculpta cum in interna tum in externa parte harumce votivarum Manuum observanda supersunt , quae eruditis observationibus illustrarunt praestantes viri Pignorius & Tomasinius . Primum digniorem locum occupat pinea nux vertici pollicis imposita . In symbolum hoc unice oculos suos hi doctissimi viri defigentes , quia pinum Magnae Deum Matri Idaeae Cybeli sacram , atque in eius esse tutela ex priscis Scriptoribus , & sculptis monumentis norunt , putavit alter eidem Deae , alter vero Isidi votivas aeneas Manus hasce sacratas fuisse . Sed in hac Antinoriani Musei Manu , quum pinea nux , & reliqua fere omnia symbola , quae in reliquis duabus Manibus spectantur , occurrant , & alia plura tributa sint Mercurio , cuius quoque protoma conspicuo in loco posita est : ex solo pineae nucis symbolo minime statui posse liquet , alteram Manum Cybeli , alteram Isidi dedicatam fuisse ; nam quum hoc symbolum commune sit singulis manibus atque huic ornatae imagine Mercurii , probabilius videtur hanc divinitatis notam sive adtributum peculiare aliquid apud veteres designasse . Hoc ipsum ab aliis discere cupio : si vero coniecturis indulgere mihi fas est , subspicor veteres eo indicare voluisse aurei aevi

faustissimum ac beatissimum tempus, quo homines nullis morbis afflictiatos credebant; quare Saturno pineam nucem beatoris temporis indicem consecrarunt, uti monumenta alibi a me adlata tum apud Etruscos, tum apud Romanos testari videntur. Sacra est etiam pinea nux iis Numinibus, quae mortalium felicitati & tranquillitati praesunt, nempe Cereri, Fortunae, Telluri, & Bono Eventui, quam idcirco copiae suae cornu impositam gerunt.

Serpens quoque cristatus (ex eorum genere, de quibus Plinius Lib. VIII. Cap. XIII. consulendus, & Vir Clarissimus Lamius, qui de his fusius pertractavit) carpum Manus circumplectens, erecto circa pollicem capite, non indicat Liberi Patris Orgia, sive sacra Sabatia; sed quum Aesculapio, & Hygiae Servatoribus Diis, & valetudinis defensoribus potissimum tribuatur, eisque sacrum animal sit: facile crediderim indicare consecutam iuxta vota post morbum optimam valetudinem, & aegritudine iam propulsata, corporis habitudinem horum Tutelarium Deorum munere novis viribus auctam ac renovatam; quapropter pollicis circumvolutus serpens in singulis Manibus spectatur. Ita etiam in Fabrettiano iam memorato monumento Serapidi sacro, dextro pedi, quem morbus interceperat, serpens circumvolutus observatur.

Supersunt reliqua symbola in hisce tribus Manibus expressa, quae nec Cybeli, nec Isidi, nec ipsi quoque Mercurio conveniunt. Nam thorax Martem, cantharus Bacchum, rana Nymphas, fontibus, stagnis ac paludibus praesides, designant; quae symbola in vola eiusdem manus num. I. sculpra spectantur. In extrema eiusdem Manus parte num. II. ramus quercus Iovem (in cuius tutela ea arbor est) liticen & tibiae Minervam harum inventricem declarant: crupetia Pana Deum, ut videre etiam est in Donianis monumentis Tab. IV. n. III. pag. 21.

conchylium Venerem, lacerta Apollinem Deum, qui idem ac Sol est; cornu vero, quo veteres Heroes pro poculo usi sunt, forsitan Herculem vini cupidissimum significant.

Quod igitur hanc votivam Manum censeam. Mercurio sacram fuisse, monet ipsum Mercurii prominens caput, & complura symbola, quae eidem peculiari modo conveniunt. Reliqua, quum plurimum Deorum propria symbola procul dubio sint, & in tribus hisce Manibus occurrant, in eam facile me adducunt sententiam, ut has *Manus Pantheas* dicam, non uni tantum, sed omnibus fere Diis dedicatas: quod forsitan veteres fecerunt, quum implorato cunctorum Deorum auxilio, singulis, hoc voto soluto, sacroque in templis reposito anathemate, grates referre voluerunt; quapropter eadem de causa Panthea illa ex aere signa, quae ad nos pervenere, excogitarunt, in quibus multa Deorum symbola in unum sociata congefferunt, & soluto voto alicui Numini consecrarunt, quod nobis antiquae inscriptiones testantur. Igitur haec Manus Mercurio potissimum dedicata est, licet, praeter Mercurialia, alia Deorum paene singulorum symbola sculpta praeferat.

Illud nunc superest, ut gratias agam Nobilissimo Viro Equiti CAIETANO ANTINORIO, qui mihi tam insigne monumentum illustrandum obtulit: rogemque, ut pro singulari sua in me humanitate ac benevolentia pauca haec temporario calamo, & ruri quidem hoc Maio mense, ut aliquantulum vires corporis reficerem, exarata & adnotata, benigno animo accipiat, mihi que alias occasiones praebeat ei morem gerendi; quum in dies magis magisque eximiis priscaevi monumentis Etruscis, & Romanis, ac praesertim patriis Florentinae Coloniae, Museum suum locupletet: quare summopere gratulari etiam decet huic inclitae Vrbi, in qua & hodie tan-

to studio coluntur prisca aevi monumenta, ut complures amplissimi Proceres carere optatis deliciis aedes suas ornatissimas putent, si antiquis signis, urnis, lapidibus, anaglyphis & gemmis explendescere non videant.

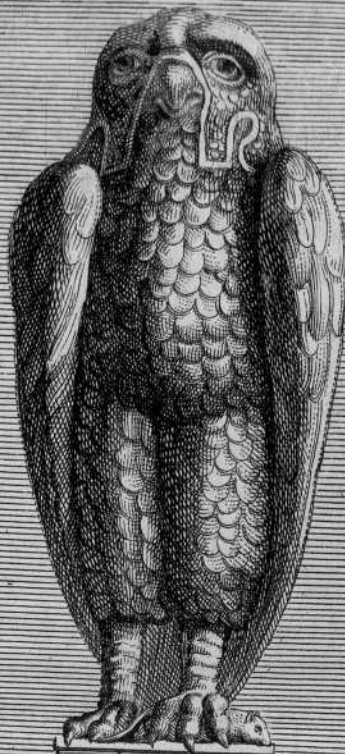
TAB. VI. ANAΘHMA *Affriorum*,
BVBONIS *marmorea Statua*.

Antiquum Vatem inter cetera illustria Siculi regni monumenta connumerandum, ARCHATEM nomine, omnibus antea plane ignotum, nunc primum ostendo, & in lucem profero, ut litteratorum hominum mihi gratiam & favorem conciliem. Vberem eruditionis segetem praesefere hoc plane curiosum Graecae Antiquitatis *κειμήλιον*, nemo est qui non videat. Hinc enim qui copiosius atque enucleatius illustrare illud voluerit, occasionem peropportunam habebit differendi de auguralibus ac divinatricibus Avibus, quorum voces, cantus, clangores, ululatus, gestus, volatus, & alia huiusmodi veteres Magi, & Harioli ad suas praestigias vendendas usi sunt, & futura praesentire docuerunt. Adeo vero caecutierunt veteres Ethnici, ut prodigia quoque interdum ab his patrata scripserint.

Aegyptii mortalium omnium vetustissimi multa animalia coluere propter eximia beneficia, quae in genus humanum contulere; nam ab his medicas herbas, & remedia ad sanitatem corporis tuendam, servandamque, atque alia urbibus ad commercium utilia inventa fuisse, observarunt: quapropter, ut & aliae gentes benefica animalia omni honore adficerent, atque etiam colerent, exemplo suo, ut opinor, pellexerunt, & maxime omnium excitarunt.

68

ΑΡΧΑΤΗΣ
ΠΕΤΡΙΟΣ ΗΘ
ΜΑΝΤΙΣ ΜΑΝ
ΤΕΟ ΑΕΤΥ Δ' ΑΣ
Α ΚΑΡΙΩΝ

Latera Basis

E MARMORE

OLIM IN GORIANO. NVNC IN THOMSIANO MVSEO.

Alt. Ped. II. Vnc. IX.

V.F.S.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

EXACTLY
THE
MATTER
THE
A. A. B. C.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

In Isiaca Bembina Tabula animalibus hisce avibusque (inter quos non paucae imagines sculptae sunt, quae hanc ipsam a me adlatam Avem referunt) altaria dedicata spectantur, atque his coram homines genua flectunt, & adorationes faciunt; vel in cymba, uti maiora Aegyptii regni Numina Isis & Osiris, vehuntur. Graeci quoque in Deorum tutela complura animalia iisdemque convenire propter arcanas ac mysticas significationes crediderunt. Urbes plurimae sunt, quae animalia & aves Diis sacras pro symbolis, quibus noscerentur ab exteris, in suis numis insculpsere, ut noctuam Athenae, aquilam Antiochenses &c.

At inter aves, alias auspicatas, alias inauspicatas esse veteres censuerunt: & has etiam loqui inter se, auditumque sermonem ab Auguribus tantum intelligi posse. Has oscines dixere Tusci ac Latini, auctore Festo: *Oscines aves Appius Claudius esse ait, quae ore canentes faciant auspicium, ut corvus, cornix, noctua: aut quae alis, ac volatu, ut buteo, sanqualis, aquila, immissulus, vulturius*. Interdum aliquae aves, quae quibusdam populis infaultae, & male ominatae fuerent, aliis tanquam auspicatissimae habitae sunt. Vultures Romulo regnum, Mario victoriam, Augusto imperium praenuntiarunt. Captata auguria felicia ex cygnis, & suae fuculis foeta, legimus, apud Virgilium. Noxia animalia eos homines qui ex urbibus, finitimisque regionibus propulsarunt, in numerum Divorum Heroumque fabulosa locavit vetustas. Sed de his satis, quae aliis dilucidanda relinquimus.

Igitur & avibus hisce de re publica optime meritis, statuas ad aeternam beneficiorum ab ipsis acceptorum memoriam ab antiquis positas fuisse, docet praeclarum hoc & singulare monumentum, quod olim Celsissimae Violanti Beatrici Vindelicorum & Etruriae Magnae Principi ac Senarum Gubernatrici, quum Romam lustraret, dono dedit doctif-

simus Praeful Franciscus Blanchinius: & post mortem eiusdem Principis, venditis aliquot Cimeliis, in meum Museum migravit. Postmodum vero ipse Nobilissimo Comiti DE THOMS, rerum antiquarum aestimatori & conquisitori laudatissimo, ut gratiam referrem, obtuli, quod mihi complura Musei sui locupletissimi Etrusca monumenta digna publica luce, quae proferam, egregie delineata dono dedisset, quum Florentiam lustraret.

Cernitur Bubo totus marmoreus marmoreae basi insistens, murem sinistro pede comprimens. Caput, Augurum more, velatum & opertum habet quodam, ut videtur, panno, plumatili opere elaborato, relictis, ut in oscillis, apertis oculorum & rostri spatiis. Basis in dextro latere Victoriam stantem, alis instructam exhibet, quae laeva palmam gerit; dextra vero coronam, ut arbitror, auream sive argenteam ostentat; nam circulo simillima est, foliis destituta. In altero basis latere cernitur femina alis carens, quae eodem modo coronam adsimilem offert; sinistra vero palmam tenet, quae facile Pax esse potest, persimili typo sculpta in numis, quod Victoriae sit individua comes, & felicitatis auspex. Antica eiusdem basis facies, temporis iniuria, vitioque marmoris nonnullis in locis aliquantulum corrupta est; sed non tam male, ut intelligi non possit id quod Graeca epigrapha declarat; nimirum:

ΠΕΤΡΙΟC·ΗΟ	<i>Hoc est.</i>	ΑΡΧΑΤΕC·
ΜΑΝΤΙC·ΜΑΝ		ΡΕΤΡΕΥC·QVI·QVAE
ΤΕΟΑΕΤ·Δ·ΑC		ΒΑΤΕC·ΒΑΤΙCΙΝΑ
ΚΑΠΙΩΝ		ΤΥC·ΑΝΝ·ΙΥ·ΑC
		C·CΑΠΙΩΝ
		C·CΑΠΙΩΝ
		ΣΟΡΙΙC

Haud opus est, ut Lectorem heic morer, adferens Bubonis descriptionem, quam exhibent Rerum naturae Interpretes, praesertim Aldovrandus, & Ruyschius Tom. I. Theatr. Animal. Tit. VII. Cap. I. qui eorum varias species, colores, proprietates, & cibum luculenter exponunt. Bubonem describit Plinius Hist. Nat. Lib. X. Cap. XII. tanquam avem funebrem, & maxime abominatam a Romanis publicis praecipue auspiciis; verum privatorum domibus insidentem plurimum tradit feralem non fuisse. Sed Afsois beneficia contulisse, a quibus donari statua marmorea meruit cum sua effigie, docet inscriptio in basi exarata, & Deae, quae in lateribus basis sculptae sunt.

Nomen Bubonis Vatis indicatur, dummodo A suppleta initio sit, ARCHATES. Sequitur ΠΕΤΡΙΟΣ, nempe Πετρώϊος, *saxeus*, *petrosus*, *lapideus*; quod etiam Neptuni cognomentum. Ita adpellatus Bubo ab Afsois, qui ei marmoream hanc statuam, sive simulacrum cum eius effigie dedicarunt; nam huiusmodi animalia in summis aedium dirutarum parietibus, atque in petrosis praealtis cavernis lubentissime morantur. Idem Archates ambiguo sexu vocatur H. O. honoris causa, ne Afsoii beneficii memores, opinione divinitatis, in eius cultu, ac religionis ritu peccarent; sed eum propitium haberent. Plura heic congeri possent de sacra formula sive *Deus*, sive *Dea sis*, quam veteres, Deos invocantes, de quorum nomine aut arcana natura sibi non constabat, in sacrorum praefatione praemittebant. Describit Servius in Aeneid. Lib. II. vers. 351. clypeum in Capitolio consecratum, cui inscriptum erat: GENIO VRBIS ROMAЕ SIVE MAS SIVE FEMINA. Vates etiam adpellatur, & vaticinia, tamquam ex oraculo, reddidisse annis quatuor scribitur. De avium auguriis & auspiciis, si otium est, consule Iulium Caesarem Buelengerum Lib. III. Opusculorum, qui de his fusius.

Quod

Quod nam vero beneficium vaticiniis suis toto quadriennio praestiterit Assoriis Archates, non exprimitur; sed magnum aliquod beneficium ab eius oraculo acceptum indicat fortasse mus, quem ipse laevo pede calcat. Mures siquidem facto agmine in segetes irruentes, quandoque eas devastasse & spicas corrosisse apud Aegyptios, tradit Aelianus de Animal. Lib. vi. Cap. xli. Hanc calamitatem ope huius avis devitasse Assorios, facile divinari, pro certo tamen adfirmare minime possumus. Aliud quidpiam simulacra tum Victoriae tum Pacis in basi sculpta, nempe vel hostium insidias, vel eorum adventum praesensisse, quos eius oraculo praemoniti devicerint, indicare videntur. Alia doctiores viri me docebunt: mihi hoc ipsum monumentum vetustate & raritate eximium in lucem produxisse sufficit.

Dorice scriptum est ACCAPIΩN, pro ACCOPIΩN. Assorium oppidum Siciliae in edito colle inter Ennam & Agyrium situm, hodie *Azaro* nuncupatum, priscis temporibus celebre fuit, cuius populi *Assorini* apud Geographos dicti, a Cicerone in *Verrina* IV. *viri fortes & fideles* cum laude adpellantur. Apud Diodorum, qui eorundem populorum bis meminit, corruptum eorum nomen priore in loco observat Cluverius Sicil. ant. Lib. II. Cap. VII. pag. 325. nempe *Assapivoi*. Antiquiorem eorum adpellationem servare videtur hoc perrarum monumentum, quod alii accuratius & luculentius, ut spero, explicabunt.

Quia vero nonnulli litterati homines interdum de sinceris ac genuinis monumentis dubitare solent, & de eorum fide subspicari, & hi praesertim, qui eadem dum possunt videre suis oculis, non curant; illud monendum superest cum avem, tum subiectam ei basim ex integro solidoque marmore constare; adeoque basim non esse veterrimo signo subdititiam, & litteras antiquissimas esse, ac dubio procul genuinas.

SEPVLCRA ANTIQVA

*Patria, ac propria FLORENTINAE COLONIAE,
 emblematis anaglypho opere sculpta,
 adferuntur & illustrantur.*

On uno in loco conquestus sum de paucitate antiquorum monumentorum, quae hodie Florentiae supersunt: praesertim quum viderim tot inclitas cum Etruriae, tum Italiae urbes his ita abundare, ut eruditissimi cives, qui ea publici iuris fecere, ex antiquis hisce sculpturis, & inscriptis marmoribus multa tuto pede investigare ac scribere, & quae ad priscam maiorum suorum religionem, & ad eorum instituta, mores & consuetudines pertinent, utiliter ac sane erudite ostendere potuerint. Praeter perpaucas aras Nortiae Deae, Iovi, Silvano, & Herculi sacras, quas Florentinae Coloniae homines Diis dedicarunt, nullas alias, summa adhibita cura & industria, inveni. Perpaucos sepulcrales titulos, qui ad primos Florentiae colonos spectant, iam protuli in Parte I. huius Operis, qui antiquissimarum familiarum nomina & alia observatione digna nobis patefaciunt. Sed Coloniam hanc splendidissimam, Romanae magnificentiae aemulam, quae praeclara, non secus ac aliae victoris gentium populi Coloniae, iactavit aedificia, iisdemque superbiit, & nomen suum ubique gentium illustri cum laude propagavit, templa nimirum Deorum, amphitheatrum, theatrum, balneas publicas, aquaeductus: quorum rudera ac vestigia nonnullis in locis adhuc supersunt, columnas, capitula, pavimenta musivo opere elaborata, non multis ab hinc annis, & superioribus
 d etiam

etiam inventa spectans, saepe numero adtonito similis vix intelligere, ac mihi suadere potui, tam paucis hodie explendescere scriptis monumentis: mecumque cogitavi, id si adfererem, vix credi posse. Sed prae omnibus prisca aevi reliquiis, quae summam fuisse Florentinorum opes, summumque in gloria sibi paranda, atque in muneribus edendis studium, perspicue ostendunt, celeberrimum illud marmor memorandum est, a me editum in Parte I. pag. 316. num. 64. quod ad hoc tempus exstat in aedibus Marchionum Ridolphiorum, quo intelligimus, Q. Cascellium Labeonem Florentinum civem, tantis opibus abundasse, ut in perpetuum pollicitus sit maximis suis sumptibus honores quotannis habendos natali die Augusti, eiusque uxoris Liviae Augustae, & Tiberii Caesaris, eo praesertim die quo is Pontifex Maximus creatus est: quem honorem constat anno ab V. C. DCCLXXI. Christi vero XVIII. quum idem Tiberius Caesar tertium, & Germanicus Caesar iterum Consules essent, a Florentinae Coloniae Duumviris Cn. Acceio Rufo Lutatio, & T. Petilio decretum fuisse. Non moror in recensendis divinis honoribus, ara dedicata & victimis immolatis, coena Decurionibus, & populo data, thuris incensi oblationibus, vini profusionibus & libationibus, quibus ad vescendum Genii Caesarum invitarentur, ludis editis sex dierum spatio, mulsi & crustulorum largitionibus, statuarum dedicationibus & aliis, quae in eodem marmore recensentur; quae omnia ut iustum volumen offeram doctis viris, iamdiu valde me sollicitant, ac vehementer impellunt.

Causam vero cur tot monumenta prisca Florentiae Colonorum ad nostram aetatem non pervenerint; sed miserrimo quodam fato interierint, non semel adverti, nec sine animi angore adsignavi: nempe Florentinorum civilia & externa bella, dissidia,
in-

E MARM. OLIM APVD AEDIL. METROPOL. ECCL.

incendia, direptiones, &, quod his peius est, summa maiorum nostrorum incuria, ne dicam barbaries & ignorantia, qui has antiquitatis delicias neglexerunt, ipsique vel in calcem verterunt, vel in aedificiorum fundamentis, Borghinio teste, iecerunt. Fuerunt etiam quidam, (quorum nominibus mihi probe notis invitus parco) qui turpis lucri cupiditate aestuantes non pauca marmora, elegantissimis anaglyphis operibus insculpta, exteris Gallis, Britannis, ac Germanis vendiderunt, ac patriam suam his eruditionis, laudis & gloriae praesidiis turpissime spoliarunt. In parietinis Xysti apud Aediles Metropolitanae Ecclesiae Florentinae non pauca marmora veterum Florentinorum ex insignioribus inserta erant, quorum hodie lacunae, quae supersunt, sublata fuisse testantur. Inter marmora haec, & illud censebatur, quod profero in sequenti Tabula VII. quod inde iam remotum fuisse constat; spectabatur tamen, teste doctissimo Vincentio Borghinio, qui anno MDLXXV. delineandum curavit, e cuius schedis Cl. Senator Philippus Bonarrotius accepit, ex ipsis ego, qui nunc primum in lucem profero. Ex hoc quoque insigni monumento plura notatu digna colligimus, quae, ut superius aiebam, summum civium Florentinorum splendorem in ludis edendis, atque in largitionibus, sportulis, aliisque donis plebi & populo omnibusque ordinibus dandis, luculenter testantur.

TAB. VII. *Q. Petronii Melioris Consulis Municipalis largitiones, & munera edita.*

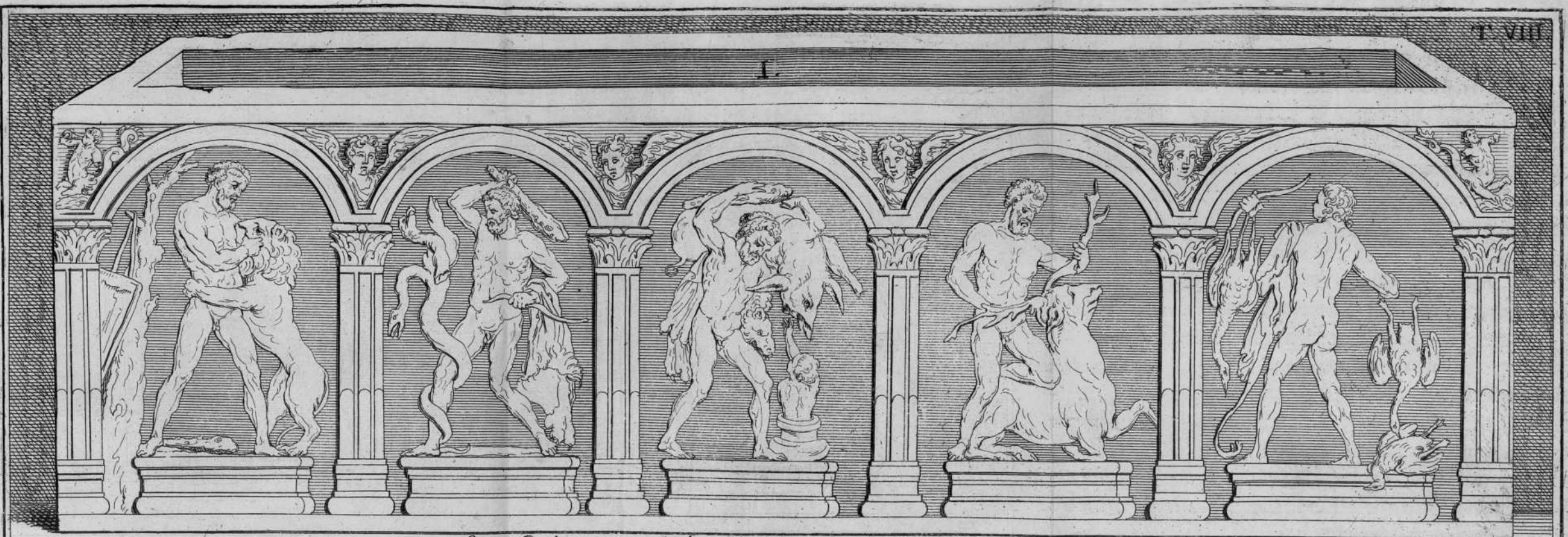
QUM in hoc insigni ac perraro marmore, cuius anaglyphum figuris & inscriptione ornatum aperte ostendit frontem fuisse sepulcri, Q. Petronius Melior, ad quem pertinuit, dicatur COS MV

hoc est CONSVL MVNICIPII, five MVNICIPALIS ; post viros doctissimos Scaligerum in Lect. Aufon. Lib. II. Cap. XXIII. Valerium Chimentellium Cap. v. de honore Bisellii, Henr. Norisium in Cenotaphia Pisana Dissert. I. Cap. III. pag. 42. & Gisb. Cuperum in Monum. ant. pag. 223. haud opus est ut in re tam erudite ac luculenter illustrata de Consulibus Municipalibus agam. Qui in suggestu sedet, forte is est Q. Petronius Melior apud Florentinos Consul Municipalis, a quo editos fuisse Circenses ludos indicat quadriga & proposita singularibus equis currentibus praemia, quae in superiore segmento sculpta spectantur. Multa opportune haec addere possem, si integrum esset marmor. Vir ille qui ante Consulem genua flectit, orat ut munera pro dignitate municipii splendide ac magnifice edat: alter vero stans tesseram hospitem ei offert, vel frumentariam ab eo se accepisse testatur. Hoc loci lubet commemorare meo Museo nuper accessisse tesseram illam athleticam sive gladiatoriam Servilii Clementis, in Praefatione a me descriptam pag. XXXI. quam mihi egregius elegantiorum Musarum, & antiquae eruditionis cultor Ioannes Paulus Umbrosius Florentinus, humanissime nuper mihi dono dedit.

TAB. VIII. Num. I. *Herculis labores sculpti in marmoreo Sarcophago.*

QUOD non solum barbari, sed etiam ipsi Florentini cives praeclara maiorum nostrorum monumenta evertunt, ac pessum dederint, ne antiqua exempla congeram, docet & recens paucis ab hinc annis editum documentum. Anno MDCCXXVI. quum in Hypogaeo Coemeterio Ecclesiae S. Pancratii

I.

Long. Ped. VII. Vnc. XIII. lat. Ped. II. Vnc. IV. alt. Ped. II. Vnc. VI.

II.

Long. Ped VII. Vnc. XIII. alt. Ped. I Vnc. V.

Sarcophagi Flor. in. Coemeterio Subterr. Ecclesiae S. Pancratii
 Auspiciis D. Gulielmi Lock Angli V. I.

Io. D. Ferretti del.

Vin. Franceschini Scul.

The Temple of Venus at Bomby is a fine specimen of the architecture of the island of Sumatra. It is a small temple, but it is very beautiful. The architecture is of the classical order, and it is very well preserved. The temple is situated on a hill, and it is a very interesting sight. The drawing shows the temple from the front, and it is a very good representation of the building.

The Temple of Venus at Bomby is a fine specimen of the architecture of the island of Sumatra. It is a small temple, but it is very beautiful. The architecture is of the classical order, and it is very well preserved. The temple is situated on a hill, and it is a very interesting sight. The drawing shows the temple from the front, and it is a very good representation of the building.

vidissem, & delineandum curassem hunc Sarcophagum elegantissimum, in quo praecipuos Herculis labores egregio opificio sculptos observavi: paullo post excisum a male feriatis hominibus (quorum nominibus invitus parco) & in minuta fragmenta redactum amici nunciarunt. Eam inter ceteras memorant potissimum fuisse causam, ut carerent incommodo aperiendi Coemeterium, ut his qui frequenter, me monente, videre cupiebant, facerent satis.

Sarcophagum hunc haud peregrinum esse, nec aliunde advectum, sed pertinuisse ad aliquem dignitate conspicuum virum, quum Florentinorum Colonia floreret, & in ea praeclaras artes ad Graphicen spectantes mirifice vigerent, nemo, ut opinor, dubitabit, qui novit cum Ecclesiae, tum Coemeterii Basilicae S. Pancratii antiquitatem, quae inter primas censetur, uti monumenta Ecclesiae Florentinae testantur.

Quinque igitur praecipuae Herculis aerumnas ab antiquis Mythologiae Scriptoribus, ac praesertim Poëtis adeo celebratae, ut his recensendis, ne nimius sim, supersedeam, in hoc Sepulcro, sine tamen ordine, exhibentur, nempe Leonis Nemeaei suffocatio, Hydrae Lernaee nex, apri Erymanthii interitus, cervae Arcadicae prostratio, Stymphalidum occisio, & ex insula Martis expulsio. In mediana Sarcophagi aedícula prope Herculis pedes ex urna se exerit iuvenis, qui dextram manum, ritu opem implorantium, ad eum extendit. Credunt aliqui hunc referre Pholum, Herculis amicum, quem post obitum, Heroum more, sub monte tumulavit: quae res omni columna ac mausoleo gloriosior ei contigit, teste Diodoro Lib. v. Cap. II., quare ab eo mons ille nomen accepit. Sed mihi vero videtur similis, hanc sculpturam referre Hylam, Theodamantis filium, quem Hercules amavit, eumque

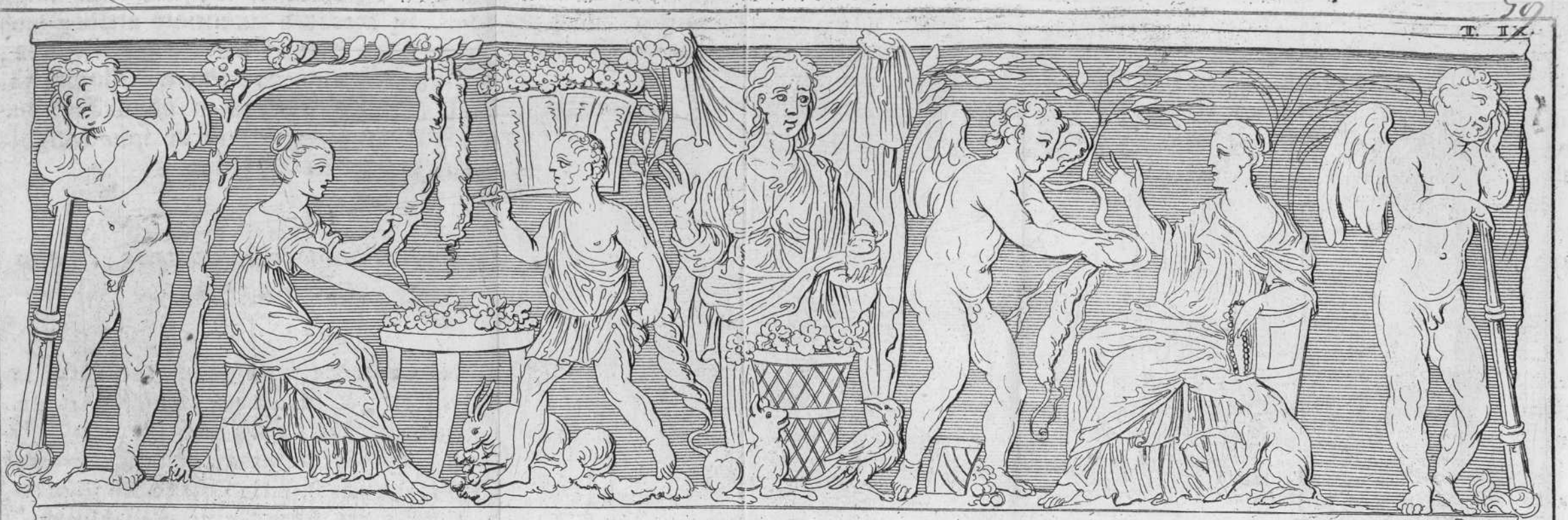
que in Mysia flumine submersum, ad quod ad hau-
riendam aquam miserat, amissum lacrymis profe-
cutus est. Hunc typum sagax sculptor adiecit, ut
in hoc Sarcophago defunctum designaret, eique da-
tam a Diis divinitatem praemoneret; quare & Ge-
nios quatuor, & Tritones buccinantes in utroque
sepulcri angulo sculpsit: quorum simulacra, ut do-
cet Macrobius, in fastigiis sacrarum aedium conlo-
care veteres Romani consueverunt. Non pauca sunt
veterum sepulcra historiis ornata, quae Herculis la-
bores praefereunt: nam, quod hic Deus Orcum adie-
rit, & animas multorum victo Cerbero eduxerit,
& ad vitam revocaverit: ea propter lubentissime Ro-
mani in sepulcris eius gesta insculperunt, & tam-
quam propitium defunctis crediderunt; quod ex aliis
monumentis mox adferendis clarius liquebit.

Num. II. Sequitur in eadem Tabula frons mar-
morei Christiani sepulcri, quod unicum e multis, qui-
bus usi sunt veteres Florentini Christiani, ostendere
possumus. Dextrum eius emblemata triplicem Ionae
historiam exhibet, nempe eius in mare projectionem;
& notandum a sculptore expressum esse Prophetam
ligatis manibus: & inde eum sub umbraculo quie-
scentem potius cucurbitae, quam hederae: de qua
quaestione consulendus Vir doctissimus Ioannes Bot-
tarius, Vaticanae Bibliothecae Praefectus in Pictu-
ras ac Sculpturas veterum sacrorum Coemeteriorum
ad Tabulas XXXVII. pag. 151. & 152. & XLII. pag.
186. & 187. In sinistro Sarcophagi emblemate Ionae
ex ore ceti in aridum littus eiectionis expressa est.
In angulis tamquam parerga additae sunt protomae
virorum ornatae chlamyde & pileo Phrygio, quae
inter lusus sculptorum recensenda sunt; his enim in
locis personatos homines & oscilla addebant Ethni-
ci, ut vehicula animarum, de quibus mox sermo,
denotarent. Primaevos Christianos interdum mul-
ta,

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

D. Franceschini Scul.

J. Dom. Ferretti del.

*Sarcophagus In Flor. Baptisterio et Ecclesia S. Iohannis Alt. Ped. II. Long. Ped. VII. Pnc. VIII. Lat. Ped. II. Pnc. II.
 Auspiciis Nobb. D. D. Consulium Artis Mercatorum Callismalae Flor.*

ta, quae apud Ethnicos frequenter occurrebant in eorum sepulcris, in suis admiscuisse, iam alii docti viri observarunt. In medio a recentiore artifice sculptum est Temperantiae nobilissimae gentis stemma, cuius heredes fuere Bondelmontii Patricii Florentini. Compertum est veterum sepulcra in usum Familiarum sequiore aevo transiisse; quare in ipsis insignia maiorum suorum sculpenda curarunt.

TAB. VIII. *Sarcophagus marmoreus, in quo sculpta* CORONARIA.

IN sepulcralibus titulis, etsi raro, memorantur tamen CORONARII & feminae CORONARIAE. Hos protuli in Parte III. pag. 95. & Parte II. pag. 455. quos vide. Nunc imaginem Coronariae feminae exhibeo sculptam in Sarcophago marmoreo, qui exstat in Florentino Baptisterio & Basilica S. Ioannis, in quo conditi cineres Ioannis Episcopi Florentini, qui obiit anno MCCXXX. cuius patriam Velletrum fuit, quod indicat in candido marmore scriptus hic titulus:

* PATRIA VELLETRVM SANCTI FVIT ILLA IOHANNIS
QVI IACET HIC PRESVL CVI SIT PAX OMNIBVS ANNIS

Hic Sarcophagus unus ex illis plurimis censetur, qui extra Baptisterium in gradibus eius repositus erat; nam constat, olim plures gradus adscensum praebuisse in hanc Basilicam, qui hodie sub humo, ea non semel adgesta, delitescunt. Hi Sarcophagi consilio egregii Arnulphi Architecti Florentini e medio sublatis sunt, qui censuit Basilicae huius magnificentiae, & proceritati multum de-

detrimenti adferre. Quod vero circa Basilicam hanc S. Ioannis plurima sepulcra nobilissimarum Florentinarum Familiarum conlocata fuerint, testatur Ioannes Boccaccius in Fab. IX. Diei VI. quorum maior pars, ut ex his quae superfuere colligimus, antiquis Ethnicis anaglyphis sculpta erant.

Coronariae feminae imago in medio Sarcophagi sculpta est, cui ad dignitatem & decus augendum vela suspensa sunt: quo honore arae Deorum Manium insigniebantur, atque in his caeruleae vitae suspendebantur. Dexteram manum apertam tenet, more Dearum, quo gestu earum simulacra frequenter sculpta sunt: laeva manu calathum floribus refertum, qui hodie defunt, gerit; maiorem vero calathum rosae cumulatam ante se habet. In sepulcris passim memorantur rosarum profusiones, & sparsiones, quae in honorem defunctorum fiebant, & ut fierent, pecuniae cum annuo reddito adsignabantur. Hinc inde canis domesticus, & avicula cernuntur, quae eidem feminae in deliciis fuere.

Encarpi floribus oppleti defunctis donabantur, hisque eorum arae, & sepulcra coronabantur. Ignoratum est ad hoc tempus, quomodo *ειπεριών*, nempe *encarpus* floribus omnis generis vestiretur & conficeretur. Id ostendit anaglyphum hoc, etsi rudiusculae sculpturae sit. Flocci lanei arboribus suspendebantur, hisque Coronariae feminae sedentes flores adnectebant conligabantque; quam artem conficiendi encarpus docet femina in dextro Sarcophagi latere sculpta, quae canistro insidens, ante abacum rosae onustum, suspensos floccos adprehendit. Ad eam interim quatuor calathos refertos floribus quidam servus advehit, taeniam gerens laeva manu. Ad pedes Coronariae sculptus est lepusculus aliquid adrodens. In laeva Sarcophagi parte mulier in sede quiescens Genium adcedentem, & victas seu taenias solu-

lutas, quae e lana confectae videntur, adferentem excipit, & ipse sinistra manu solutas corollas tenens, quae e tenui preciosaque lana fieri solebant. Harum frequens mentio apud Pindarum, praesertim in Ode V. Olymp. Ἕψιλᾶν ἀρετᾶν, καὶ στεφάνων ἄωτον γλυκὺν πᾶν Οὐλύμπια. Ad pedes Genii proiectus calathus cernitur; ad pedes vero feminae iacet canis domesticus, qui Diis Laribus sacer erat. Hinc inde floribus & fructibus luxuriant arbores; nam encarpi & coronae non solum rosis & floribus, sed pomis etiam cuiuscumque generis ornari solebant. De his Apuleius Metamorph. Lib. III. *Individuo nexu corona totis floribus, totisque constructa pomis adbaerebat.* Nil his frequentius in aris, & arculis cinerariis defunctorum; quibus conficiendis, cum viri, tum feminae praeerant & officinas habebant, in quibus eas parabant & vendebant. Demum in utroque angulo mortem & funus designantes sculpti sunt duo Genii, facibus in terram inversis innixi, qui mos in exequiis mortuorum servabatur. Aristophanes in Thesmophor. mulierem inducit, quae defuncto viro, alimenta familiae suae parasse se adfirmat, necendi myrteas coronas arte:

Ἐμοὶ γὰρ ἀνὴρ ἀπέθανέν γ' ἐν Κύπρῳ
 Παιδάεια πέντε καταλιπὼν· ἃ γὰρ μίλις
 Στεφανηπλόκεσ' ἔβροσκον ἐν τοῖς μυρρίναις.

*Mibi enim vir mortuus est in Cypro,
 Puerulis quinque relictis; quos ego vix
 Coronario quaestu ravi in myrteis necendis.*

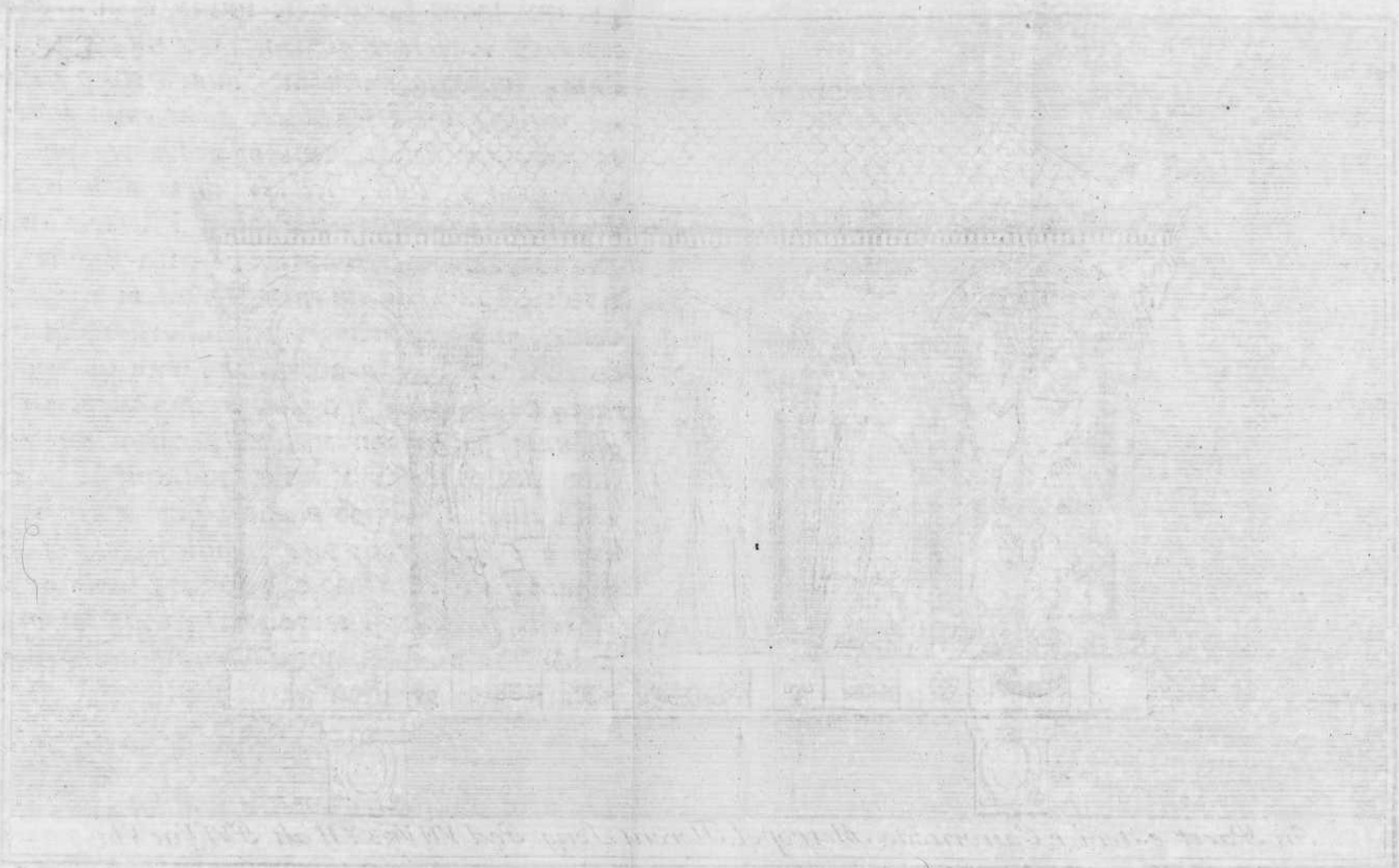
Cleobolus Comoediam inscripsit *Στεφανοπάλιδες*, hoc est *Venditricēs coronarum*, cuius meminit Athenaeus Lib. XIII. Cap. X. Sed de feminis hisce, quae coronas floribus innectebant, plura habes apud Pollucem Lib. VII. Cap. XXXIII. Dioscoridem Lib. IV. Cap. LXI. & Suidam in *Στεφανώπολις* voce. Adposite de his Plu-

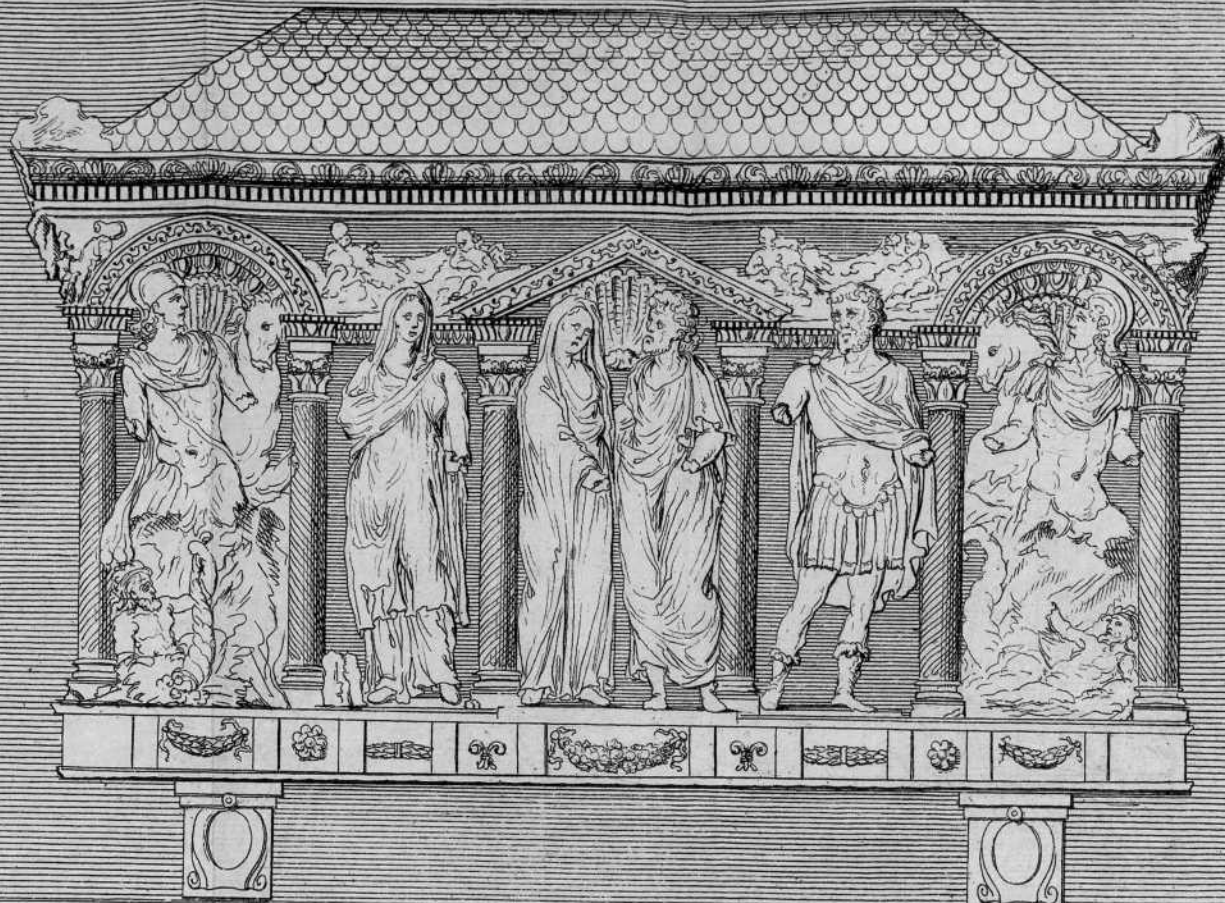
tarchus in Polit. mihi pag. 802. & de Auscultat. pag. 41. qui locus Latine sic redditus est. Proinde oportet, copia & varietate dictionis remota, ipsum persequi fructum, imitarique non eas, quae sarta plectunt *Στεφανοπλόκους* mulierculas, sed apes. Illae enim florida & odorata sectantur folia, consuunt atque pertexunt: opus iucundum quidem illud; sed in diem dumtaxat duraturum, atque infrugiferum. Meminit Plinius Lib. XXXV. Cap. XI. Glyceræ Coronariæ, quam Pausias pictor deperivit: *Amavit in iuventa Glyceram municipem suam inventricem coronarum*, (Salmasius in Exercit. Plinian. corruptum locum emendat, legitque *vitricem coronarum*, *Στεφανοπλόκων*) certando imitatione eius ad numerosissimam florum varietatem, perduxit artem illam. Subiicit postmodum Plinius collatos Glyceræ honores a Pausia: *Postremo pinxit illam sedentem cum corona: quare e nobilissimis eius tabula appellata est Stephanoplocos, ab aliis Stephanopolis; quoniam Glyceræ venditando coronas sustentaverat paupertatem*. Rationem reddit Salmasius, quod *vitricem coronarum* reposuerit, adlato hoc antiquo versiculo:

Ibant Malaci viere Veneri corollam.

De arte usuque harum coronarum, haec Iul. Firmicus Lib. IV. Cap. XV. *Faciet hospites propinarios, tabernarios, myropolas, eos qui coronas ex florum varietate compositas festis ac sacris diebus distribuere consueverunt, & quae cum ad laetitiam, vel delectationem sunt necessaria*. Erat igitur apud veteres immensus paene usus coronarum, quae ad Deos coronandos, in sacris quoque eorum, in nuptiis, in conviviis, & in funeribus abhibebantur, quarum opifices non solum viri, sed & etiam feminae erant, ut vetusta inscripta marmora, & anaglypha testantur. In Etruscis Vasculis frequenter occurrit Deorum coronatio & pompa, adlatis floreis corollis.

TAB.

In Paret. exterior. Canonicae Metropol. Florent. Long. Ped. VII. Vnc. XII. alt. P. VI. Vnc. VI.

Auspiciis D. Francisci M.^o Equitis Bondelmontis Patricii Florent.ⁿⁱ

V. Franceschini del. et scul.

TAB. X. *Coniuges sculpti in marmoreo Sarcophago, quorum comites ad Infera regna Castor & Pollux.*

NVptiis apud veteres nil sanctius nil augustius fuit; neque eas alicui celebrare fas fuit sine praevio nuptiali sacrificio, de quo haec Varro Lib. II. de R. R. *A suillo genere pecoris immolandi, initium primum sumtum videtur: cuius vestigia, quod initiis Cereris porci immolabantur, & quod initiis pacis, foedus quum feriretur, porcus occiditur, & quod nuptiarum initio antiqui Reges & sublimes viri in Etruria in coniunctione nuptiali, nova nupta & novus maritus primum porcā immolant, prisci quoque Latini, & etiam Graeci in Italia idem fecisse videntur.* Quoniam igitur nuptiae fidei, concordiae & foederis conjugalis symbolum sunt, & eorum qui nuptias iniere, felicitatem, quae e concordia, & animorum consensu oritur, designant; idcirco frequenter in sepulcris non solum Romanorum, sed Etruscorum, & Graecorum quoque sculptae observantur.

Primum igitur in hoc marmoreo Sarcophago elegantissimo, qui unus ex his est, qui ad priscos homines Coloniae Florentinae pertinuit, spectanda est architectonica symmetria, loculamenta quinque, seu aediculae, quarum tres concha in medio ornantur; quod ornamentum genus in Diptychis quoque eburneis Tabulis, quas Vaticanae Bibliothecae dono dedit Amplissimus longeque Doctissimus Cardinalis Angelus Maria Quirinus, Sanctae Romanae Ecclesiae Bibliothecarius meritissimus, conspicitur. Occurrunt in his quoque, ut in hoc monumento, columnae vitineis striis ornatae. In hypobasi encarpi & rosae sculptae sunt, quibus defunctorum sepulcra, in pa-

rentalibus, & in inferiis ornabantur. Neque inob-
servatum dimittam operculum huius sepulcri, anti-
quo opere dubio procul sculptum, quod loricatum
est, & in angulis acrostolia praefert, licet iniuria
temporum haud parum labefacta sint. Sepulcri, in
hanc speciem forsitan confecti, fit mentio in mar-
more inter Oxoniensia XXXII. pag. mihi 305. ΚΑΙ
ΕΘΗΚΕΝ ΣΟΡΟΝ ΠΡΟΚΟΝΝΕΣΣΙΑΝ. & *posuit sepulcrum lo-
ricatum.*

Viri in manum cum uxoribus convenientes in se-
pulcris aperto capite, & a sinistris semper sculpti oc-
currunt etiam in urnis Etruscis; feminae vero a de-
xtris velato capite. Sed ex hoc marmore (quod &
in numis, qui nuptias Caesarum cum Augustis fe-
minis exhibent, observare licet) colligimus viros
nuptias celebrasse togis amictos; nam eorundem
coniugum imagines in aliis duobus loculis cernun-
tur, & vir militari amictu & chlamyde ornatus
spectatur. In reliquis duobus aediculis expressae sunt
Castoris & Pollucis imagines, qui equos ducunt, &
ipsi galeis & militaribus armis (quod rarius obser-
vare licet) insignes. Ad eorum pedes virili specie
flumina sculpta sunt: quorum alterum copiae cor-
nu eversum tenet; nam & inversae faces funus, ut
vidimus, indicant; & forsitan Acherontem unum,
alterum Lethem repraesentant. Castores vero, quos
etiam in angulis Christiani sepulcri superius editi
Tab. VIII. sculptos vidimus, humanae vitae & mor-
tis vicissitudines in sepulcris repraesentare censentur.
Pertinuit post Ethnicos hoc sepulcrum ad gentem
de Abbatibus Florentinam, in Magnatum classe
nobilissimam.

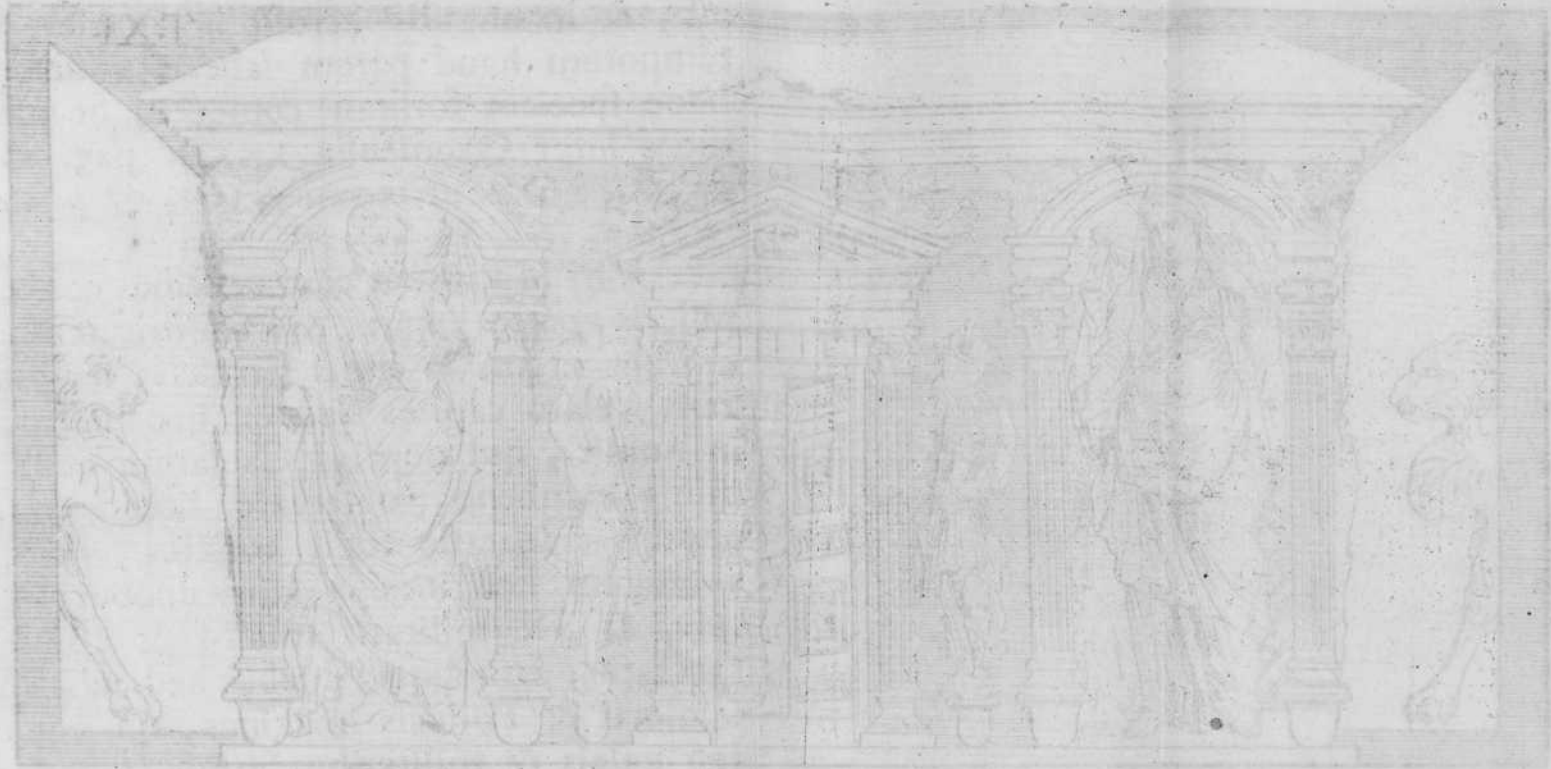
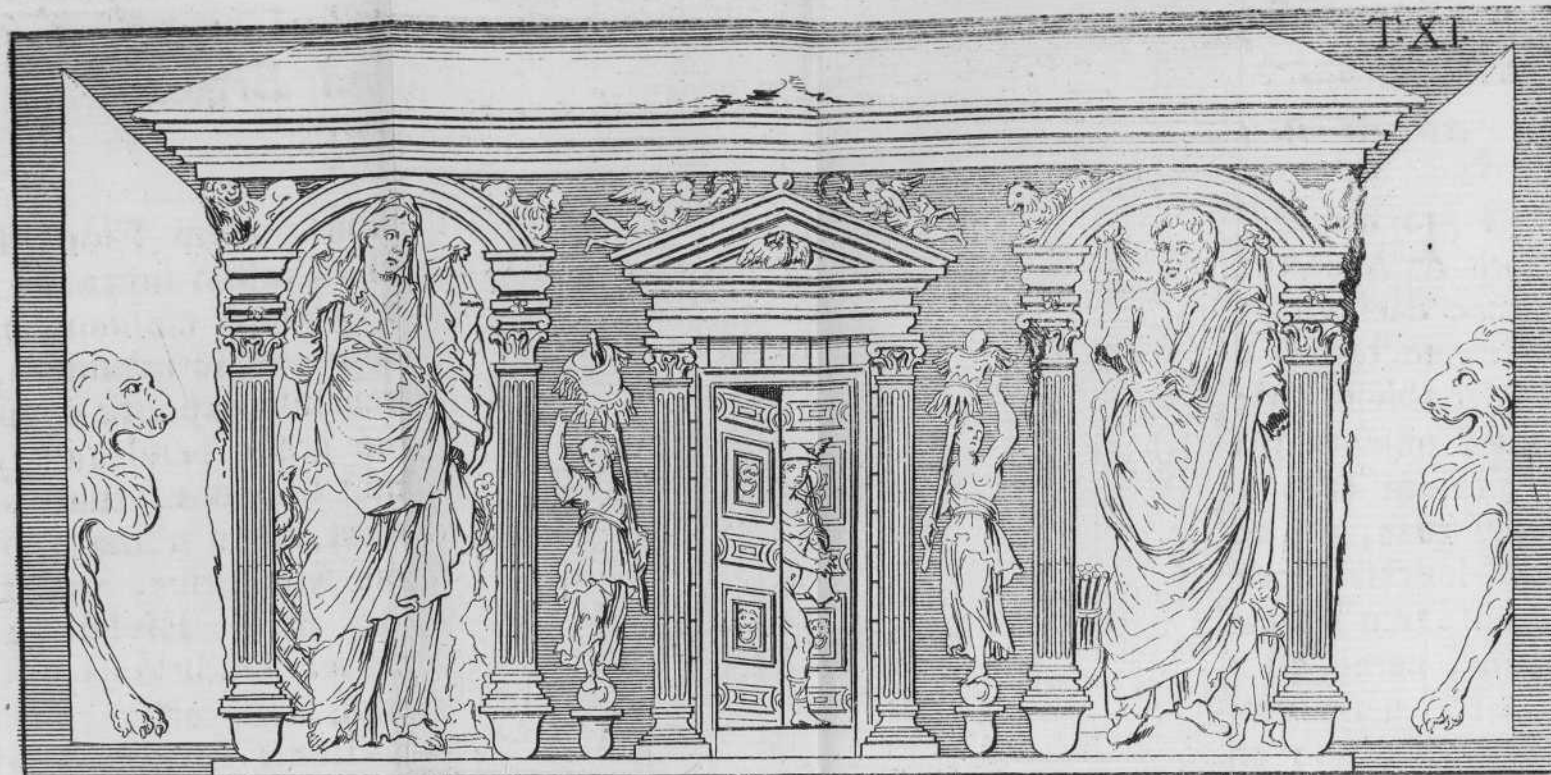

PLATE I.

PLATE I. THE TEMPLE OF VENUS

Auspicio D. Leonardi C. F. Bonarotæ Patricij Flor.

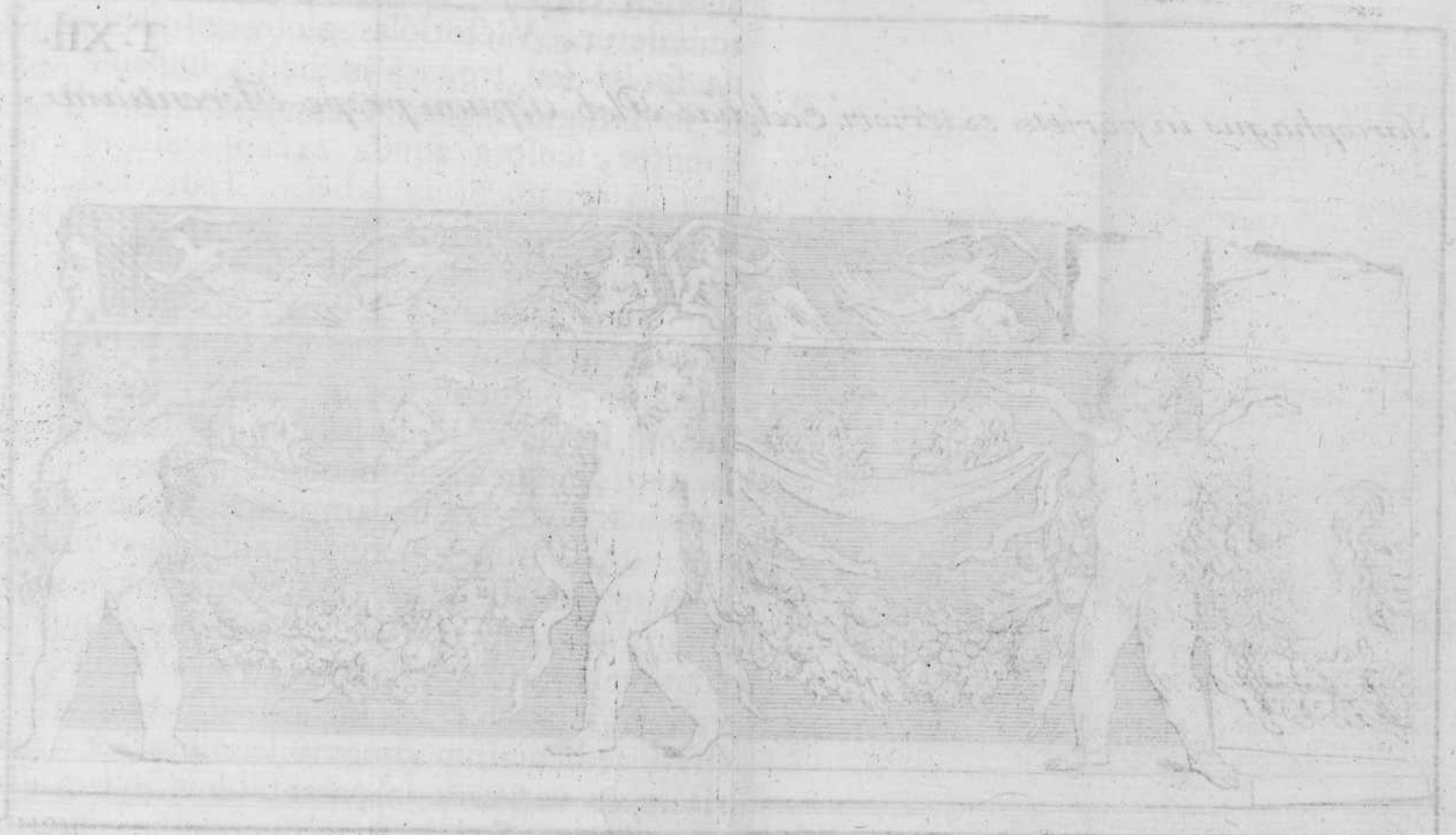
In parietibus exterioribus Canonice Metropolitanæ Florentinæ

TAB. XI. *Emblema marmorei Sarcophagi ,
MERCURIUS e ianua Sepulcri egrediens ,
defuncti animam ad Elysios
adspportaturus .*

LAudare fatis pro meritis non possum Florenti-
ni Sculptoris & Architecti eximium ingenium,
qui sepulcrum hoc caelavit, & perraro emblemate,
multisque, pro defunctorum dignitate ac splendore,
ornamentis condecoravit. Mercurium expressit egre-
dientem e ianua, pulchra plane atque pereleganti,
quae sepulcrum ipsum cum apud Graecos, tum a-
pud Etruscos designat, uti eorum urnae a me edi-
tae testantur. Defunctis praerat Mercurius, quem
eorum animas ab Orco evocare, & ad Elysiorum
beata loca ducere, nemo est priscae eruditionis stu-
diosus qui nesciat; quare veterum Scriptorum com-
plura loca, brevitati, non eruditionis luxui consu-
lens, praetermitto. Perspicuum igitur est qua ra-
tione veteres ex priscis ipsis Ethnicae religionis ar-
canis in hoc emblemate expressis, Mercurium, tam-
quam animam defuncti ab Orco evocantem, & ad Ely-
siorum arva adspportaturum insculperint. Fanorum
aediumque privatarum fores (quod & Terentius &
alii Comici testantur) extrorsum pandebantur. Id
ob oculos ponit hoc monumentum, & alterum,
quod nunc menti meae occurrit, adlatum a Cl. Vi-
gnolio inter Inscriptiones Selectas pag. 218. quibus
exemplis liquet etiam perspicue, quae essent ianua-
rum atque eorum forium ornamenta. De his, si
otium est, consulendus Gaspar Sagittarius, qui de
ianuis veterum scripsit fatis copiose. Iuxta ianuas
consueverunt veteres Iani, aliorumque praesidium,
praestitumque Deorum signa, & Hermaea simula-

cra adponere: noster vero Sculptor, ut Defunctis, quorum corpora in hoc sepulcro condenda erant, adularetur, Victoriolas globo insistentes, & militaria spolia seu tropaea in hastis suspenſa adtollentes, & in fastigio ianuae Genios coronas Defunctis offerentes, sculpta aquila expansis alis in eius tympano, in ornamentum adiecit. Hinc inde in aediculis ornatissimis imagines uxoris & viri expressit. Quoniam vero Defunctos, si pie vixissent, teste Platone in Phaedone, Ethnici divinitatem consequi, & comites Deos ad iter Elyſium habere credebant, adeoque apotheosi eos donabant; idcirco feminam Iunoni specie quadam perſimilem sculptor expressit, & sacrum florem, pavonemque calatho insistentem ei adtribuit, & aediculam suspensis velis sive aulaeis ornavit. Virum quoque Consulari vel Duumvirali munere ac dignitate in Florentina Colonia illustrem, togatum effinxit, a dextris adposito scrinio, cum voluminibus superpositis; a sinistris vero parvuli filii praetextati imaginem adiecit. Angulos fastigii aedicularum ornavit leonibus, & arietibus. Arietes & verveces in parentalibus victimae defunctorum erant. Sed leaenas quoque in lateribus sepulcri alatas sculpsit, ut malignum & fatalem Solis influxum, lethique velocitatem denotaret. Nil enim capitibus leonum sculptis in sepulcris frequentius occurrit: quibus ornamentis non solum Graecos, teste Pausania, verum etiam Etruscos pro sepulcralibus symbolis, de quibus disserui in Cap. XVI. Tom. III. Musei Etrusci, usos esse adparet. Sepulcrum hoc vetustissimum, quod in gradibus Basilicae & Baptisterii Florentini olim extasse tradunt, inde translatum est, fixumque in parietibus exterioribus Canonicae Metropolitanæ Florentinae, ad Familias nobilissimas inter primas huius Urbis Figiovanniorum, & Ferrantinorum pertinuit. Proxime huic exstat sepulcrum

ad-

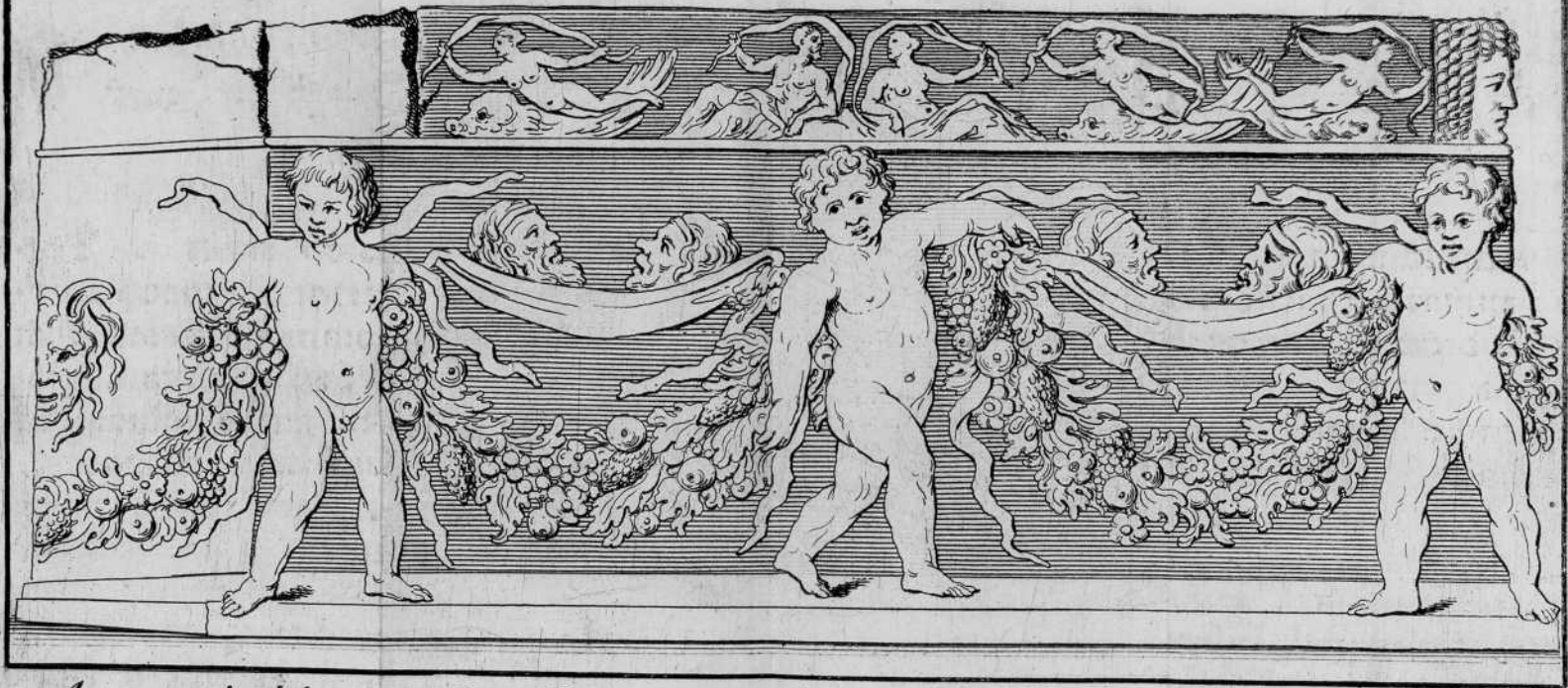
T. XII.

Harphagus in forma carnis et struxit Colubae. Hic. Iphigenia pro Agamemnono.

Mittheilung des. Dr. Georg Meissner. Bibliothek des. Berl.

T. XII.

Sarcophagus in pariete exteriori Ecclesiae Pleb. Septimi prope Florentiam

Auspiciis D. D. Praepositorum Bibliothecae Ron-
 cioniae Pratensi.
 Vico. Franceschini del. et sculp.

adlatum superius in Tab. IX. & alterum in medio marmoreum spectatur, quod exhibet fatalem Meleagri venationem, qui una cum aliis Heroibus aprum Calydonium interimit. Emblema hoc, utpote temporum iniuria valde labefactatum, praetermissi.

TAB. XII. *Genii Defunctorum comites & ductores ad Elysios expressi in marmoreo Sarcophago.*

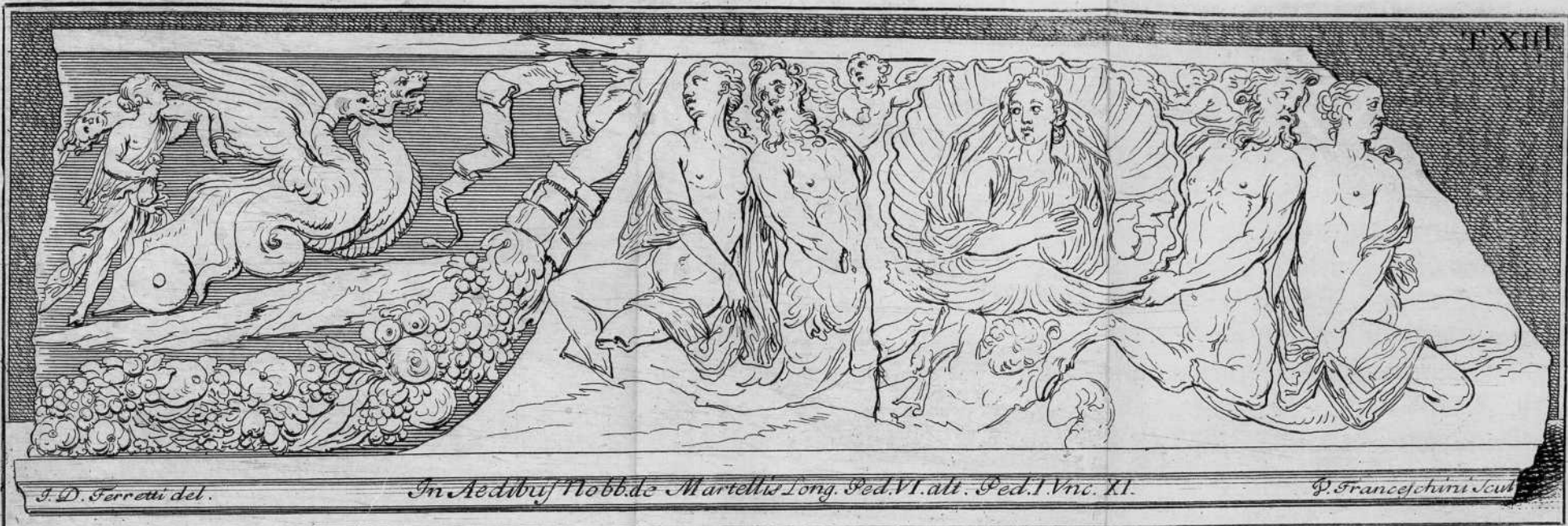
EA fuit vetustissimorum Philosophorum ac Poëtarum sententia, (facile dixerim Platone & Pythagora antiquiorem) animos hominum caelestes & immortales esse: corpus vero, quo tanquam vinculo colligantur, esse eorundem tanquam vehiculum & quasi currum. Sed, morte huiusmodi vinculum, disrumpente, opinati sunt prisca mortales Ethnici animas in locum suum redire; corporis vero inanem quamdam imaginem, vel umbram superesse, quae pro hominum meritis vel Inferos adeat, ut supplicii scelera luat, vel ad Elysios deducatur a Diis & Geniis comitibus, ubi perpetua felicitate fruatur. Huiusmodi opiniones confirmant plurimorum Sarcophagorum emblemata, & praesertim hoc patrium, sculptum fere in primordiis ipsis Florentinae Coloniae, quod exstat insertum in pariete exteriori Ecclesiae & Plebis antiquissimae ad Septimum. Spectantur Genii tres encarpus sustinentes, inter quos vela sculpta sunt, quae cymbas referunt, in quibus Defunctorum oscilla reposita sunt, vittis seu velo, divinitatis indiciis, coronata ac cincta. His animarum vehicula earumque umbrarum ad Elysios transitum designarunt. Quatuor haec oscilla referri etiam possunt ad quatuor anni Tempestates, per quas

ve-

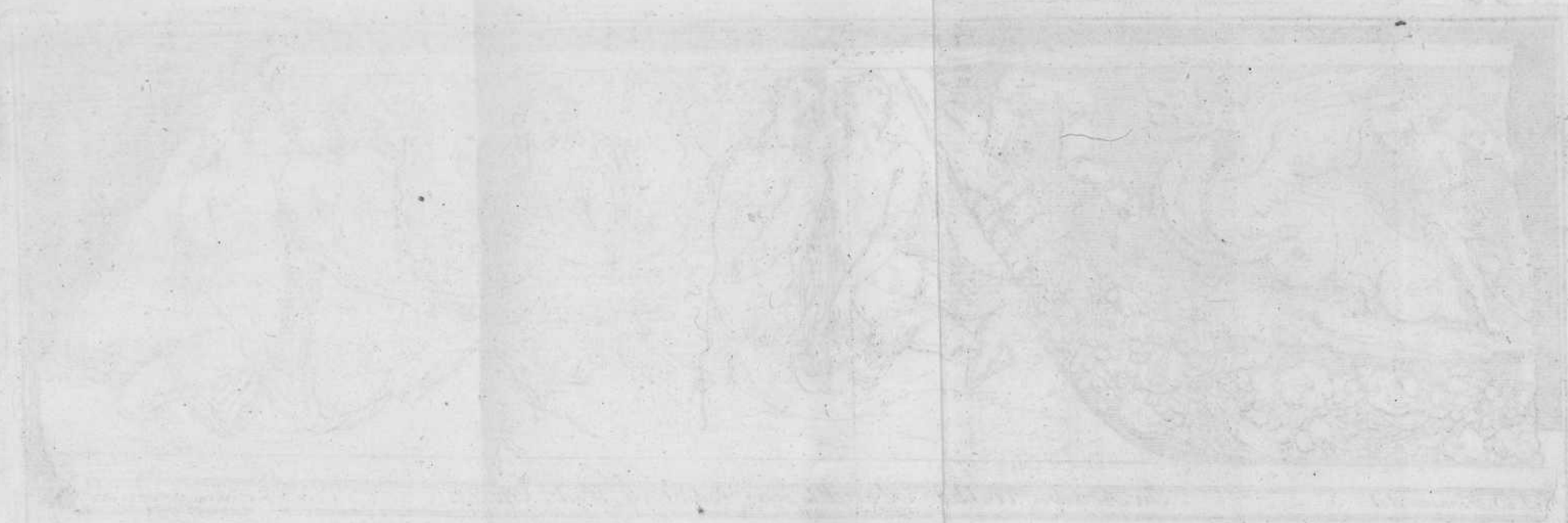
veteres rerum humanarum vices in sepulcris declarare consueverunt; idque innuit persona Castoris in uno ex angulis adparens, quum in altero, desit, fracto operculo; in quo tamen sculptam fuisse non est dubium. In eodem operculo Nymphae & Genii marini delphinis vecti, & vela super caput auris expansa tenentes, spectantur: quo symbolo saepenumero usi sunt in sepulcris antiqui, ut significarent, omnia in aquae principium redire, iuxta Thaletis placita, seu potius ut notarent Elysiarum situm, quem fabulae in extremo Oceano statuebant. Monstrum, sive horrida persona, sculpta in uno ex lateribus sepulcri, referri potest ad denotandam maligni Fati vim, quam defunctus morte interceptus expertus fuerat. De his Ethnicorum opinionibus luculenter differit Amplissimus Senator Bonarrotius in Numismata maximae magnitudinis Musei Carpinei pag. 43. & sequentibus, quem, si plura & meliora cupit, adeat eruditus Lector.

TAB. XIII. *Feminae defunctae imago, Veneris specie, a Genio atque a Diis marinis divinis honoribus consecrata. Medea Absyrtum fratrem ad sepulturam deferens.*

QVamvis fracta sit frons marmorei Sarcophagi, quam adfero in hac Tabula XIII. tamen digna est ut in lucem proferatur. Ea exstat Florentiae in aedibus Nobilissimorum Martelliorum, in via, quae ab ipsis nomen accepit, parieti compluvii inserta. Servavit, ut opinor, anaglyphum hoc elegantissimum, inter patria Florentinorum Colonorum recensendum, solertia Donati eximii Sculptoris (vulgo

Auspicius D. Camilli Antonii Comitae Buccaferrei Patricii Bononiensis.

Faint, illegible text or a signature, possibly mirrored or bleed-through from the reverse side of the page.

go *Donatello*) qui inter primos Florentinos Statuarios numeratur, qui saeculo XV. floruerunt, qui antiqua praestantium artificum opera imitari atque aemulari studuit. Huius viri mirum ingenium in effigendis ad normam antiquorum operibus suis, evincunt marmorei illi clypei, sive orbicularia anaglypha, quibus ornatur atrium Marchionum Riccardiorum, olim Mediceorum antiquorum Procerum, ac Principum, in quibus Diomedem cum Palladio & Vlysem, & alia, quae ut prisca Caelatores in gemmis insculpsere, felici caelo iste effinxit. Hunc igitur Statuarium fama suorum operum celebrem, Martellii educarunt, & in suis aedibus omnia commoda, ut ad hanc gloriam perveniret, praebuerunt; quare crediderim ab eo servatum fuisse in eorum aedibus anaglyphum hoc operis praestantia nobilissimum: quas etiam famoso illo Divi Ioannis Praecursoris simulacro marmoreo locupletavit, quod hodie non sine voluptate ac stupore in iisdem spectatur.

Honores divinos post obitum matronae delatos ostendit haec sculptura, quam Veneris specie consecratam indicat concha Veneri sacra, in qua. Genius eius imaginem adtollit, hinc inde eam tenentibus & adtollentibus utriusque sexus marinis Deis. Sed illud notandum, quod anaglyphum hoc confarcinatum est ex duobus sepulcrorum emblematis. In altero, quod a pendentem encarpo coronatur, expressa est Medea vecta curru, quem alati ac barbati dracones occissime currentes vehunt. Desert in humeris Absyrti fratris sui cadaver, dextraque tenet crumenam, ob thesauros in fuga a patre sublatis. Quae adferri possunt ex prisca Mythologis, praesertim ex Hygino Fab. XXIII. & XXVI. atque ex Poëtis Tragicis ad illustrandum hoc profecto perrarum emblemata, quod obvia ac pervulgata sint, lubens praetereo.

MARMOREA ANTIQVA
ANAGLYPHA ET SARCOPHAGI

ADLATI IN SEQVENTIBVS VIII. TABVLIS

I N M V S E O R E G I O

MAGNI DVCIS ETRVRIAE

E X S T A N T.

TAB. XIII. *Dii Deaeque Oceani, emblemata
marmorei Sarcophagi in honorem*

ALLEDIAE MARCIAE.

Elegantissimo huic Sarcophago raritatis pretium
addit inscriptio in superiore eius labro exarata,
unicâ lineâ, quae ita se habet:

ALLEDIAE · MARCIAE · FILIAE · DVLCISSIMAE

QVAE VIXIT ANN..... MENSIBVS IIII. DIEB.

XIII · ALLEDIVS TROFIMIANVS ET AELIA MARINA

PARENTES BENEMERENTI FECERVNT.

Fabrettus hanc ipsam epigraphen ex Schedis Vati-
canis protulit Cap. IX. num. 28. & habet QVE VIXI
ANN. II. Sed bimulae infanti vix credibile videtur,
Sarcophagum, in quo totum corpus condi solebat,
adsignatum fuisse. Hunc ipsum nonnullis cum men-
dis pervulgavit explicavitque Laurentius Begerus in
suo Spicilegio. Honoris causa Dii Deaeque marinae
sculptae sunt, tamquam comites Allediae, ut eam
per Oceanum ad Elysiorum beata loca deducant.

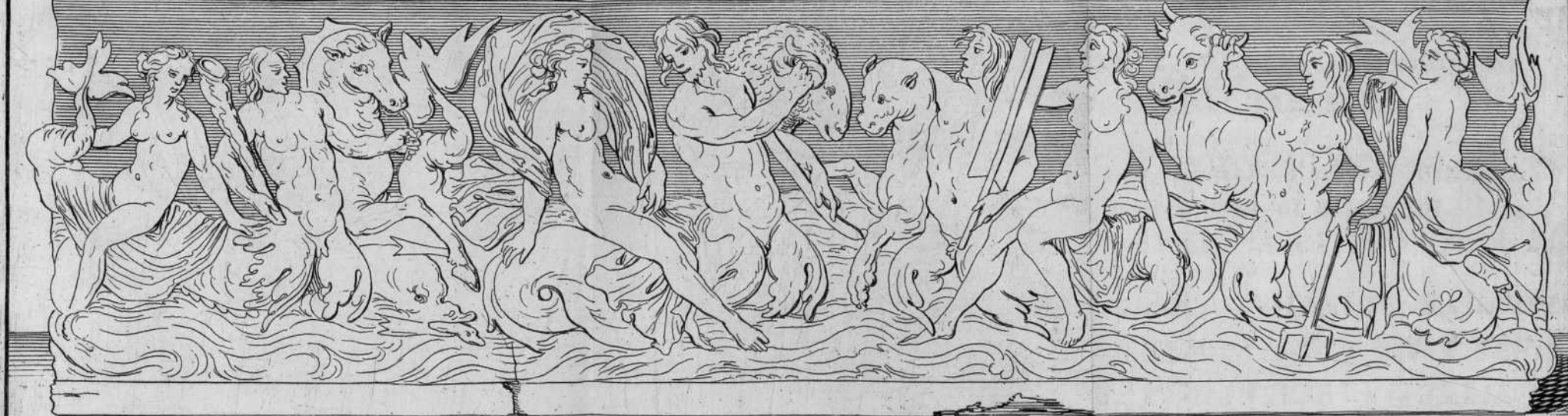
Sub

In Regio Museo Mediceo Sarcophagus Long. P. V. Vnc. III. alt. P. I. Vnc. IIII. Lat. P. I. Vnc. VIII

T. XIV.

ALLEDIAE MARCIAE FILIE DVLCISSI

DIEB. XIII. ALLEDIVS. TROFIMIANVS. ET AELIA. MARINA. PARENTES. BENE. MERENTI. FECER

Auspiciis D. Pauli Equitis Victorii Patricii Florentini

Joh. Dom. Ferretti del.

V. Franceschini Scul.

Allegorical representation of the triumph of the Catholic religion over the Protestant heresy, by the Duke of Burgundy, 1608.

Allegorical representation of the triumph of the Catholic religion over the Protestant heresy, by the Duke of Burgundy, 1608.

Allegorical representation of the triumph of the Catholic religion over the Protestant heresy, by the Duke of Burgundy, 1608.

Sub imagine forsitan Amphitrites, quae velum supra caput suum auris expansum habet, eadem Alledia expressa est. Triton cernitur cum buccina equum marinum, Glaucus vero taurum, & alii duo, quorum alter forsitan Nereus arietem, alter vero Palae-mon pantheram adducunt, & in dorso ferunt Marinas Deas. Quid symbolis hisce designarint veteres, docet Plato de Legibus, qui scribit his adumbrasse animae & corporis coniunctionem. Aquam esse rerum principium docuerunt Aegyptii, & haec fuit Thaletis & aliorum Philosophorum sententia: quin etiam quia putarunt maris aqua omnia purgari ac lustrari; idcirco nil frequentius in sepulcris occurrit his marinis monstris, quibus Defunctorum animae ad Elysios per mare devehuntur. De hisce emblematis sepulcrorum non pauca in meo Museo Etrusco adnotavi.

TAB. XV. *Genii Aurigae, Circenses ludos celebrantes, emblema marmorei Sarcophagi.*

PVtarunt veteres hominibus post mortem eadem manere studia & curas, quibus viventes additi maxime fuerant; sive, ut ad illum Virgilii locum Aeneid. Lib. VI. vers. 444.

————— *Curae non ipsa in morte relinquunt:*

explicat Servius, homines apud Elysios amare, & habere peractorum studiorum, curarum criminumque imaginem. Clarius mentem suam Virgilius paullo post aperit vers. 651.

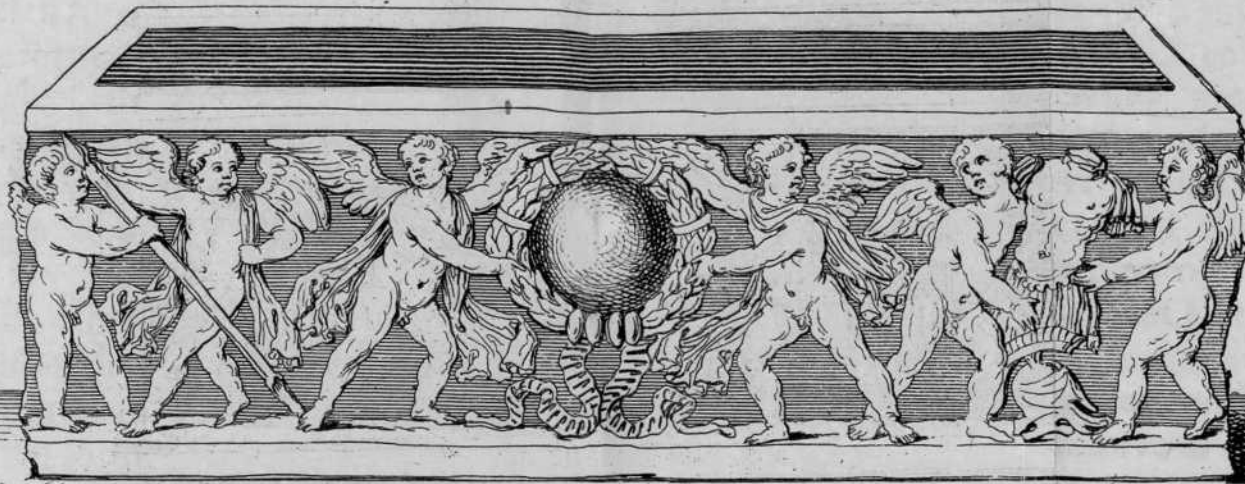
*Stant terrae defixae hastae, passimque soluti
Per campos pascuntur equi. Quae gratia currum
Armorumque fuit vivis, quae cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.*

Quum autem inter praecipuas curas & voluptates hominum, celebritas ludorum haberetur; idcirco sagax Sculptor in hoc elegantissimo Sarcophago Circenses exhibuit, & pro Aurigis Genios bigas agitantés, & alios Genios cursores, quorum unus, qui iam ad metam pervenit, victoriae indicem, palmarum fasciculum laetus ostendit. Genius ille, qui e curru deiectus in terram corruit, & alter Genius qui semianimis iacet, rotis currentium bigarum adtritrus, quem prope parata est urna cineraria, aperto ore, ipsum Defunctum, cuius cineres in eodem sepulcro servabantur, designant, totumque emblemata ludorum perbreve laetitiam cum luctu coniunctam, mortalis vitae brevitatem & pericula testatur. Vas alterum perelegans proiectum, illud forsitan est, quo aurigae, antequam certamini se exponerent, vinum absynthio conditum bibebant, ut omnem metum depellerent, & alacrius certarent. Memorat Spartianus commentum illud Aelii Veri, qui cursoribus suis, exemplo Cupidinum, alas frequenter adposuit, equosque ventorum nomine saepe vocitavit, Boream, Aquilonem. Sponius antiquum adfert epigramma in Miscellaneis pag. 65. quod mirifice hoc emblemata illustrat. Spectantur etiam mensae, in quibus ova primum locum tenebant, de quibus Cassiodorus Lib. III. Variar. ad Faustum, & Livius Lib. XLI. *Et carceres Circo fecit, & ova & metas curriculis numerandis.*

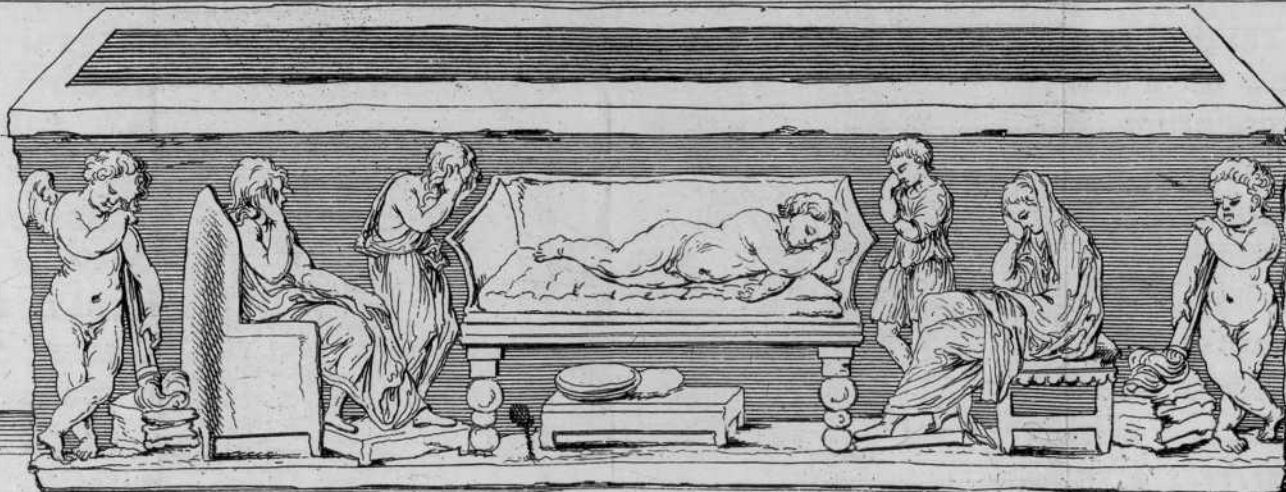
TAB. XVI. Num. I. *Militarium armorum dedicatio a Geniis facta, emblemata marmorei Sarcophagi.*

Viro militari convenit hoc sepulcrum, in quo Genii in honorem Defuncti sculpti sunt militaria arma adtollentes, & ut opinor, eam armorum referentes

T. XVI.

T. XVII.

E MARM. IN MVSEO MAG. DVCIS ETR.

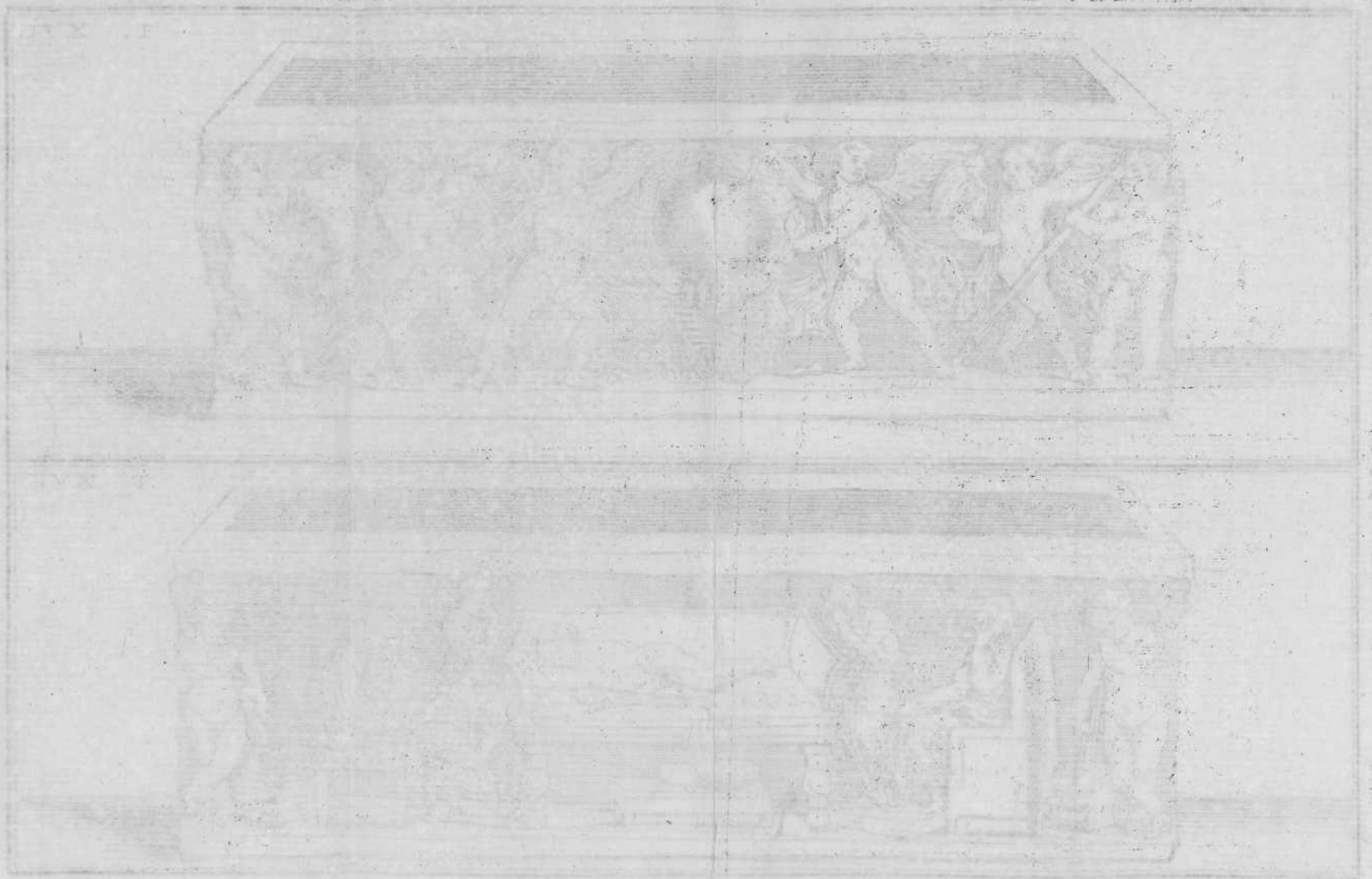
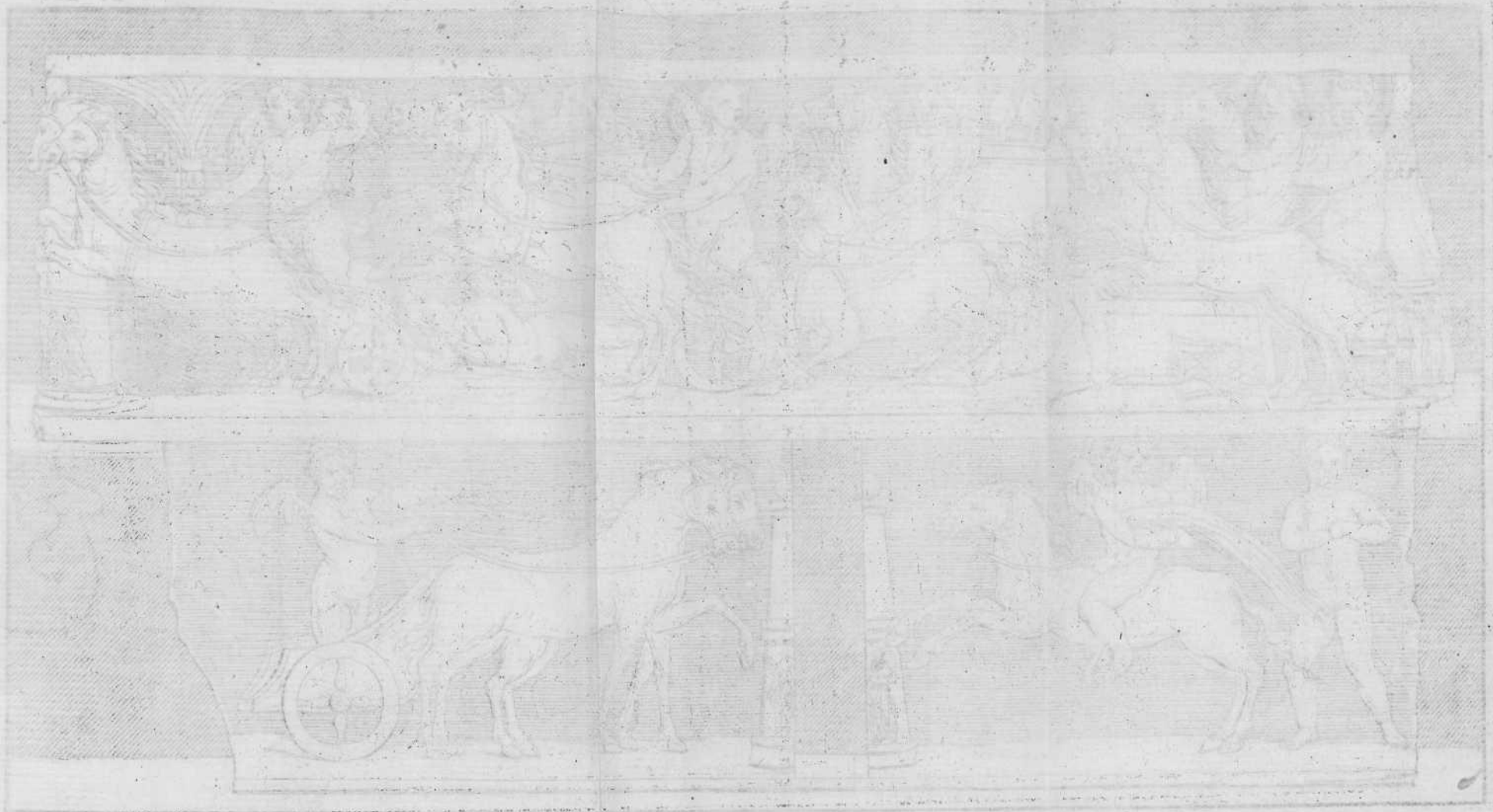
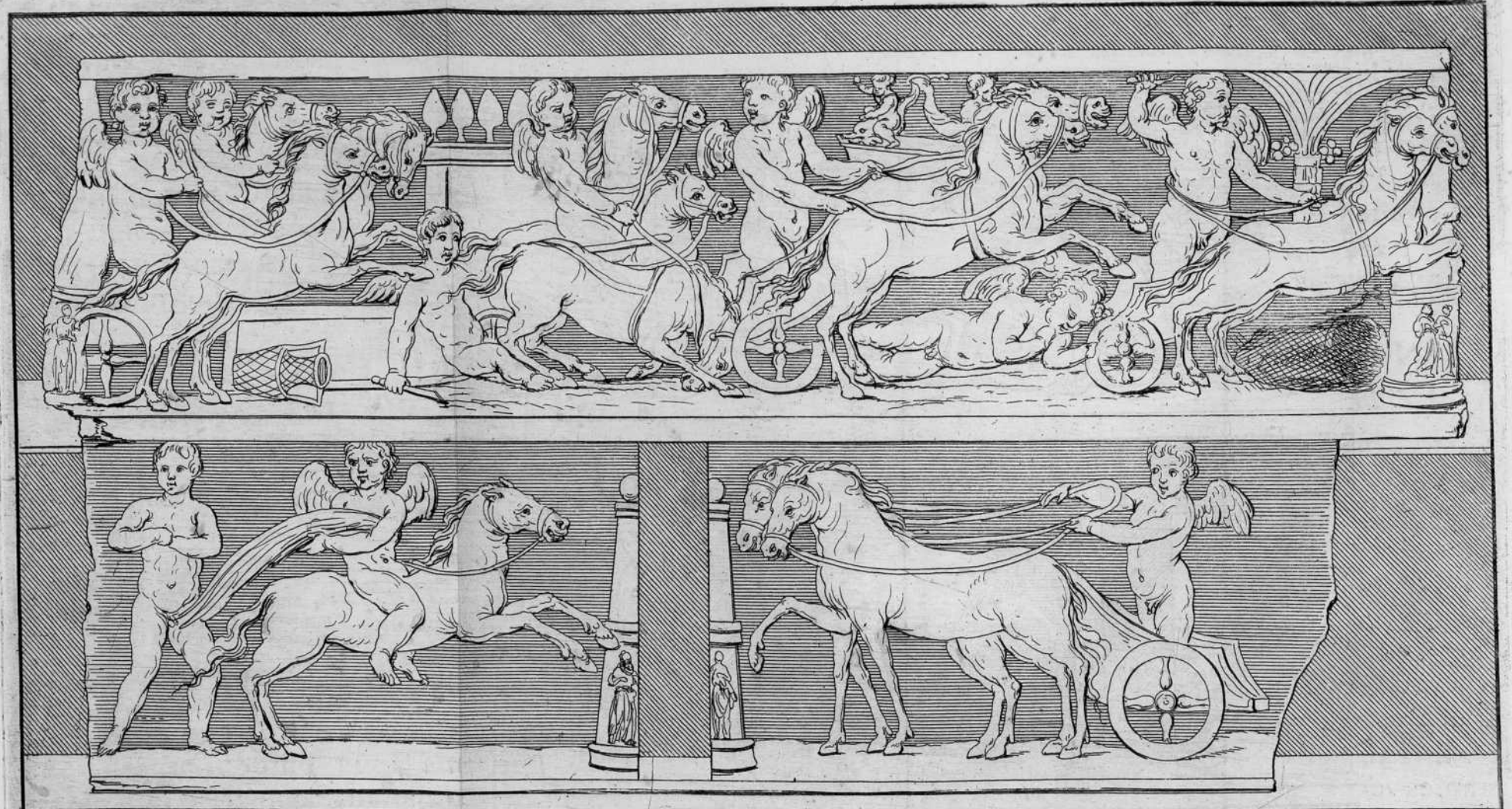

PLATE III. THE PEDIMENT OF THE TEMPLE OF APOLLO AT MILETUS.

PLATE III. THE PEDIMENT OF THE TEMPLE OF APOLLO AT MILETUS.

A PART IN MARBLE MAG. PUBL. 1718

E MARM. IN MVSEO MAG. DVCLIS ETR.

Faint, mirrored text bleed-through from the reverse side of the page, likely from a Latin inscription or commentary, is visible in the background.

tes dedicationem, quae in templis Deorum fieri solebat. Nemo est enim qui ignoret Heroum arma in aedibus suspensa, & clypeos cum imagine illustrium virorum dedicatos. Clypeum intra lauream coronam, e qua lemnisci pendent, suspendunt duo Genii, ut videre est etiam in Caesarum numis: alii duo erigunt hastam, alii thoracem. Huc spectat descriptio funebris pompae in funere Pallantis apud Virgilium Aeneid. Lib. XI. Haec omnia adlata eruditionis speciosa fruge illustrare possem; verum, si id facerem, novi nihil adferrem; quare aliis haec illustranda relinquo.

TAB. XVII. Num. II. *Parentum domesticus luctus in acerbo filii funere, emblema Sarcophagi marmorei.*

CVbicularis lecti apud veteres Romanos formam hinc discimus, in quo morte oppressus puer nudus exhibetur. Adposita est ei, & suppedaneo imposita, patina escaria; quia ferale epulae defunctis offerebantur, iisdemque vesci eorum umbrae credebantur. Defunctum puerum lugent parentes, qui sedentes sculpti sunt, quemadmodum ad sepulcrum Hectoris in Iliaca Tabula apud Fabretum pag. 378. videre est. Stantes vero plorant defunctum puerum fratres, & Genii duo Somnum & Mortem referentes, qui iuxta funerum ritum, inversis facibus innituntur. Ita quoque in funere virorum, qui militari gloria, & magistratum honoribus praefulserunt, arma, faeces & alia insignia ad terram versa ferebantur. Mirum in exprimendo luctu Sculptorum ingenium saepe etiam in antiquis Etruscorum sculpturis demiratus sum. Plura, quae in hoc emblema adferre possem, elucubravit Kirckmannus de Funeribus antiquorum Lib. II. Cap. VII. XI. & XII. quem si otium est,

vide. Opinati sunt veteres mori coactos eos, quibus Proserpina crines abscidisset; quare de Didone sibi mortem consciscente, haec Virgilius Aeneid. Lib. XIV. vers. 696.

*Nam, quia nec fato, merita nec morte peribat,
Sed misera ante diem, subitoque accensa furore,
Nondum illi flavum Proserpina vertice crinem
Abstulerat, Stygioque caput damnaverat Orco.*

Putarunt etiam forma atque aetate praestantes cum pueros, tum puellas a Diis Nymphisque amoris gratia rapi, & ad Elysia arva duci eorum umbras; animas vero federibus inferi solitas: quam opinionem, compluribus adlatis antiquis epigrammatis, confirmat Fabrettus ad Inscriptiones domesticas Cap. III. pag. 188. 194. & Cap. X. pag. 702.

TAB. XVIII. APOLLO *cum Musis & Poëta,*
seu viro Poëtices cultore, emblemata
Sarcophagi marmorei.

CONsortio Apollinis cum Musis nil frequentius in antiquis sculpturis; nam ipsis praeest, eorumque *Μουσική* passim apud veteres Poëtas & Scriptores laudatur. Inter naturae ludentis in discoloribus lapidibus miracula memoratur gemma Pyrrhi illius, qui adversus Romanos bellum gessit. Nam (Plinio auctore Lib. XXXVII. Cap. II.) *habuisse traditur Achaten, in qua novem Musae, & Apollo citharam tenens spectarentur, non arte, sed sponte naturae ita discurrentibus maculis, ut Musis quoque singulis sua redderentur insignia.* In hoc Sarcophago, ut & in altero, qui existat in Coemeterio Pisano, non novem, fed

92

In Regio Museo Mediceo Sarcophagus Long. P.VI. Vnc. VI. alt. P.I. Vnc. VIII. Lat. P.I. Vnc. X.

Auspiciis D. Caroli Thomae Strozza Patricii Florentini

P. Franceschini del. et scul.

sed octo tantum Musae sculptae sunt, quarum insignia edax tempus paene in omnibus delevit. Sed loco nonae Musae sculptus cernitur vir pallio & tunica amictus, qui facile sculptus est, ut referat Defunctum Poësi addictum, vel etiam Poëtam fuisse. Is prope aram sacro igne calentem adstat, & Apollinem respicit. Hic quoque Poëta stat in medio duarum Musarum, quarum una personam comicam sinistra manu; altera vero tragicam, & dextera clavam gestat; quamquam haec adtributa, temporis iniuria, corrupta valde sint. Hinc colligimus sepulcrum hoc condendo corpori alicuius Poëtae seu Comici, seu Tragicici, vel potius egregii Musarum cultoris, exstructum fuisse. Occurrunt non raro in sepulcris sculpti Poëtae & Philosophi utraque manu volumen tenentes, cum voluminibus ad pedes in theca reconditis, quorum sepulcrorum ornamenta sunt personae scaenicae. Horum exempla non pauca exstant in Sarcophagis Pisani Coemeterii num. IV. VII. XI. & XII. apud Iosephum Martinium, qui has insignes sculpturas mutilas, & foedatas data opera produxit. Pervulgatum erat priscis fabulis, fidium cantu non paucos ab inferis eductos fuisse, & musices ope vitales luminis auras multos iterum frui potuisse: quapropter in sepulcris (ut videre etiam est apud Sponium in Miscellaneis eruditae Antiquitatis) tam frequenter Musas insculptas crediderim; sed hae merae ingenii coniecturae doctiorum hominum aequum iudicium subeant. Frequenter etiam in sepulcris tum Etruscorum, tum Romanorum, imagines Defunctorum & idola expressa spectantur, quae monstris animalibus marinis delata ad Elysiarum, ut credebant, beata loca, musicis instrumentis, tibiis, citharisque canunt, & carmina etiam modulantur. Quemadmodum enim varia fuere hominum dum viverent studia; ea post mortem, defunctorum animas in Elysiis

fiis

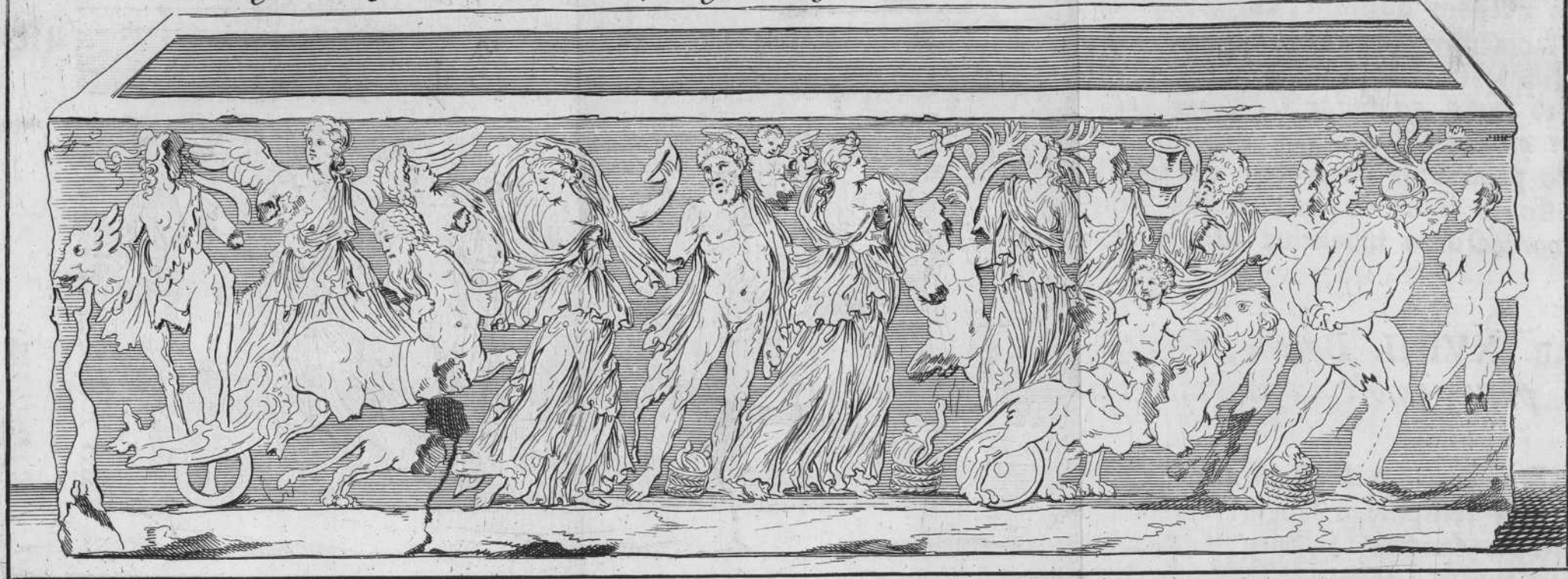
fiis colere ac servare crediderunt. Illud etiam, ut eruditi homines expendant, proponendum superest; num haec imago palliati & barbati hominis, stantis in ipso Apollinis & Musarum choro prope aram ignitam, referre possit Linum Poëtam praestantissimum, qui in monte Helicone prope lucum Musarum statuam obtinuit, cui quotannis, antequam Musis sacra fierent, parentabant, teste Pausania, Lib. IX. qui ita scribit: *Est illi proxima Lini statua in parvo saxo, ad instar speluncae excavato: huic parentant quotannis antequam Musis sacra faciant.* Petitur hinc probabilis coniectura cur in Musarum choro expresso in sepulcris, eius statua sculpta sit; sed priori coniecturae lubentius adquiesco.

TAB. XVIII. *Bacchi, domitis Indis, triumphus, emblema marmorei Sarcophagi.*

PRaestantium Sculptorum antiquorum opera iniuria temporum labefactata & corrupta, non sine molestia spectari possunt ab his qui eruditae Vetusstatis studia diligunt & impense colunt. Si integrum ad nos pervenisset hoc sepulcri marmorei anaglyphum nil pulcrius, nil elegantius cerni posset. Quod vero tam foede tum hoc, tum alia sepulcrorum emblemata pessumdata sint, adscribendum superbiae & luxui maiorum nostrorum, qui ea pro vasculis ad aquas e fontibus manantes colligendas in Hortis usi sunt; quae sero nimis in Musea consilio doctorum hominum migrarunt. Haec adnotare volui, ne cui mirum sit, me interdum has antiqui operis sculpturas mutilas, & deformatas adferre.

Exhibetur in hoc sepulcro Bacchi triumphus devictis profligatisque Indis, quorum Reges manibus
post

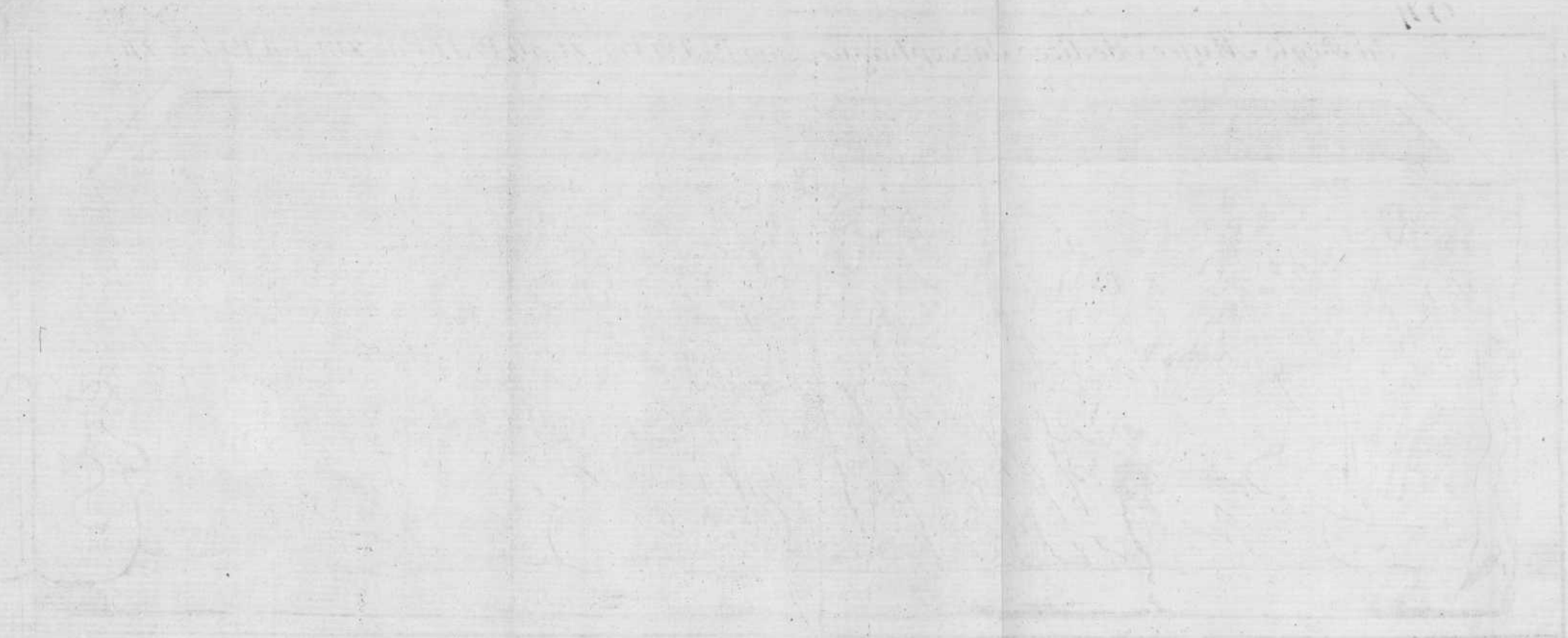
In Regio Museo Mediceo Sarcophagus Long. Ped. VI. Vnc. XI. alt. Ped. I. Vnc. XIII. Lat. P. I. Vnc. XII.

Auspiciis D. Iohannis Baptistae Recanati Abbatis Patricii Veneti

V. Franⁿⁱ del. et sc.

111

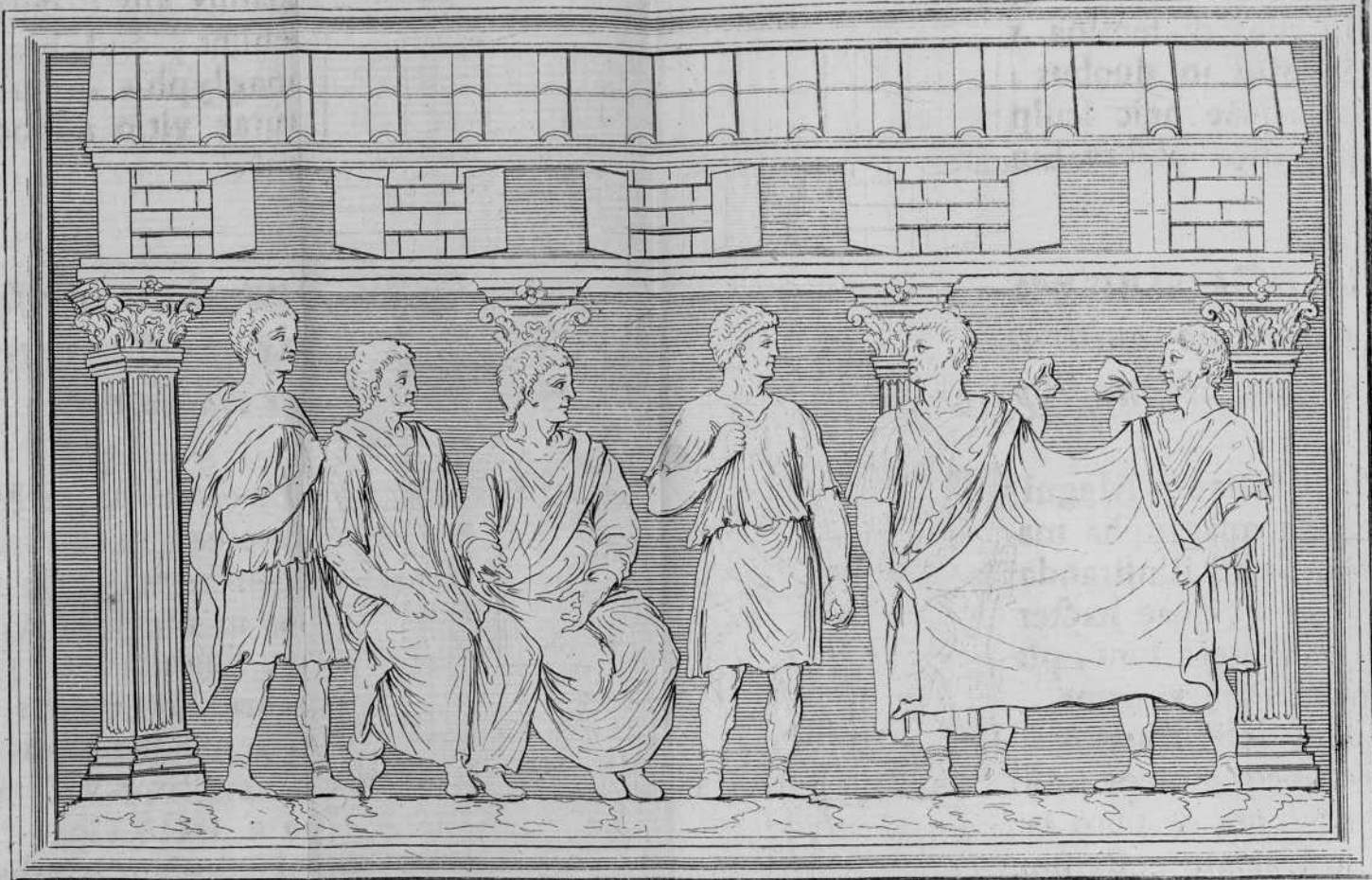

Faint, illegible text or markings on the right edge of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

TYD. 22. XCVII
in procedunt. Bac
scules, & Baccha
quum. Baccha in

95
T. XX.

In Regio Museo Mediceo
Auspiciis D. Conyers Middleton S.T.P. Academiae
Cantabrigiensi Proto-bibliothecarij.

rogam totu
adfectum ad
videtur sed quo
vultus in se
tunc in f
Cantabrigi
vultus cum
Anatopia in

...
...
...
...
...
...
...
...
...
...

post terga revinctis, eius pompam praecedunt. Bacchi comites sunt Musae & Hercules, & Bacchae, quae musicis instrumentis perstrepunt. Baccho in curru stanti adstat Victoria expansis alis; currum vero Centauri mas & femina vehunt. Sed hic typus, quum inferius in duobus anaglyphis occurrat, alia nonnulla, quae heic sculpturae vicio adnotare non possumus, mox observabimus.

TAB. XX. IULII CAESARIS *nex nunciata, eiusque vestis in Capitolio coniuratis ostensa, marmorei antiqui anaglyphi emblemata.*

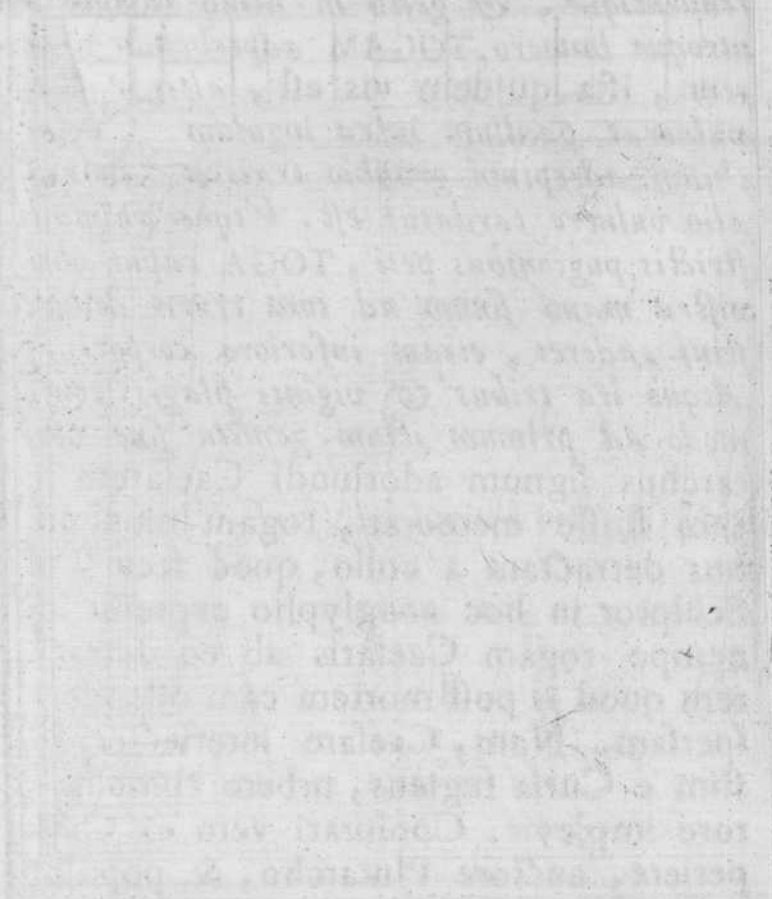
DVo exstant in regio Magni Ducis Etruriae Museo antiqua anaglypha marmorea, quae raritate, & monumentis ad illustranda commentaria de IULII CAESARIS nece, quae haecenus in universo Antiquitatis penu desiderata sunt, plane singularibus, pretio suo rariora cimelia vincunt. Haec iam multis ab hinc annis quum delineanda aeri que incidenda curassem, ad non paucos amicos misi; novissime vero Parisios transmissa sunt, & puto iam a docto viro, qui rerum ab Iulio Caesare gestarum Historiam parabat, edita fuisse.

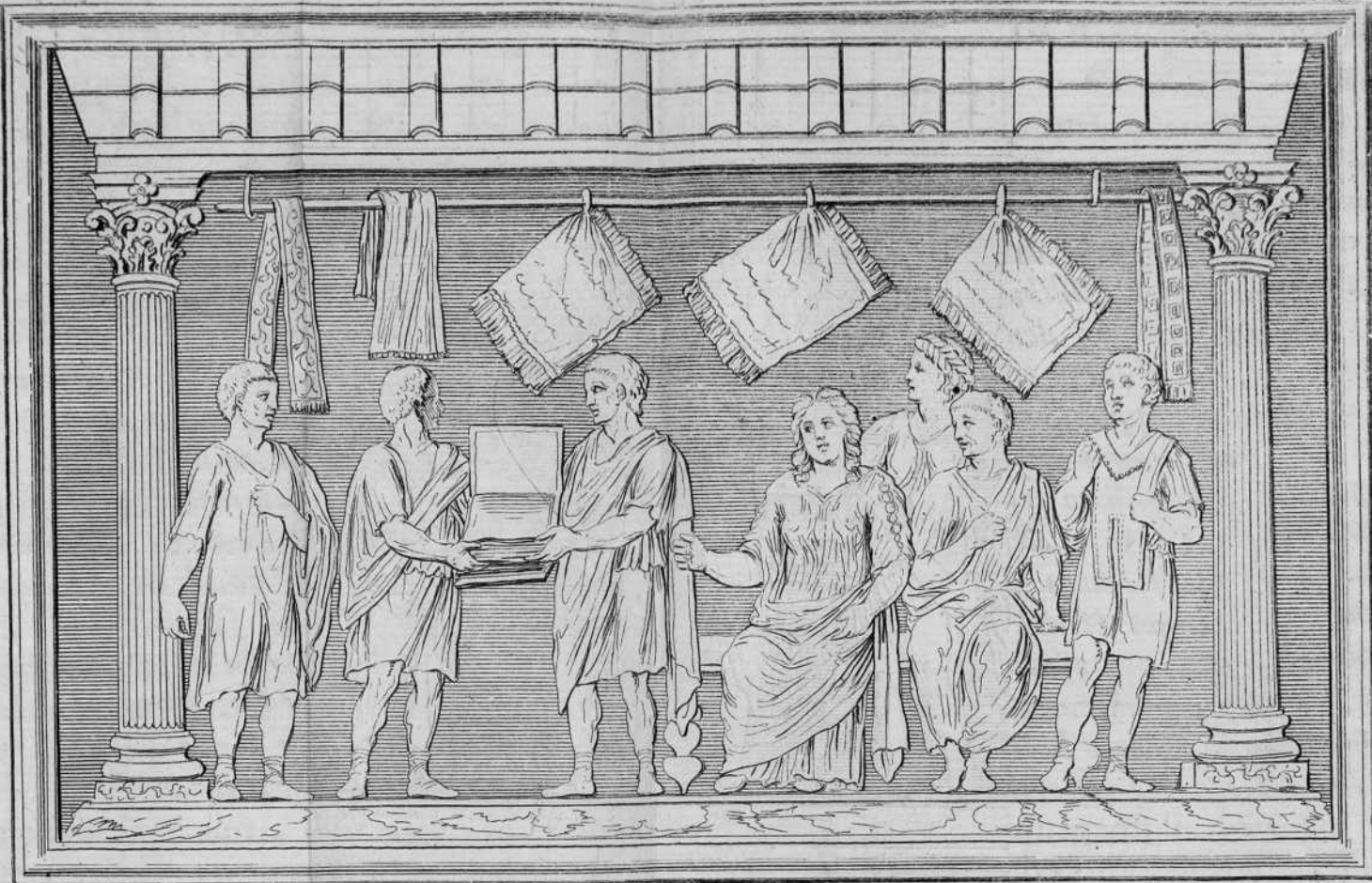
In priore igitur anaglypho adlato in Tab. XX. duobus viris sedentibus duo infimae sortis homines, ut eorum vestis declarat, togam Iulii Caesaris sanguine respersam ostendunt; adstantibus ad latus sedentium duobus adparitoribus. Sed quo modo Iulius Caesar vulneribus percussus sit in Senatu, qui edictus fuerat Eidibus Martiis in Pompeii Curia, in quam Marcus Antonius Consul, & Magister Equitum Lepidus convenerant cum eodem Iulio Caesare, audiendum ex Suetonio in eius vi-

XCVIII IN MONUMENTA ANTIQVA

ta c. 82. *Adsidentem conspirati specie officii circumstiterunt: illicoque Cimber Tullius, qui primas partes susceperat, quasi aliquid rogaturus, propius adcessit: renuentique, & gestu in aliud tempus differenti, ab utroque humero TOGAM adprehendit: deinde clamantem, ista quidem vis est, alter e Cassiis adversum vulnerat paullum infra iugulum. Caesar Cassii brachium adreptum graphio traiecit: conatusque prosilire, alio vulnere tardatus est. Utque animadvertit undique strictis pugionibus peti, TOGA caput obvolvitur: simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit, quo honestius caderet, etiam inferiore corporis parte velata. Atque ita tribus & viginti plagis confossus est, uno modo ad primum ictum gemitu sine voce edito. Plutarchus signum adoriundi Caesarem coniuratis datum fuisse memorat, togam eius ambabus manibus detractam a collo, quod fecit Tullius Cimber. Sculptor in hoc anaglypho expressit indicium caedis nempe togam Caesaris ab eo detractam; non autem quod is post mortem eam ostenderit sanguine respersam. Nam, Caesare interfecto, Senatus confestim e Curia fugiens, urbem tumultu & ingenti terrore implevit. Coniurati vero ex Curia Capitolium petiere, auctore Plutarcho, & populum ad libertatem vocarunt; quare his potius, non vero Senatui seu Consulibus, ostensam togam eius necis indicem crediderim. Coniurationis autem principes constat veterum Scriptorum numorumque auctoritate fuisse D. Brutum, C. Cassium, & P. Servilium, & facile hi duo in marmore sculpti sunt.*

Faint, mostly illegible text in a column on the left side of the page, possibly bleed-through or a secondary text block.

*In Regio Museo Mediceo
Auspicijs D. Domini Francisci Heud Angliae Baronetti.*

TAB. XXI. IVLIO CAESARE *interemto*, *recitatum eius testamentum repraesentat marmoreum antiquum anaglyphum.*

ALterum marmoreum antiquum anaglyphum exhibit delationem, ac recitationem testamenti Caesaris; de qua haec laudatus Suetonius c. 83. *Postulante ergo L. Pisone socero, testamentum eius aperitur: recitatur in Antonii domo, quod Eidibus Septembribus proximis in Labicano suo fecerat, demandaveratque Virgini Vestali maximae. Q. Tubero tradit, heredem ab eo scribi solitum ex consulatu ipsius primo, usque ad initium civilis belli, Cn. Pompeium: idque militibus pro concione recitatum. Sed novissimo testamento tres instituit heredes sororum nepotes, C. Octavium ex dodrante, & L. Pinarium & Q. Pedium ex quadrante reliquo: in ima cera C. Octavium etiam in familiam nomenque adoptavit: pluresque percussorum in tutoribus filii, si quis sibi nasceretur, nominavit: D. Brutum etiam in secundis heredibus. Populo hortos circa Tiberim publice, & viritim trecentos sestertios, legavit. Ex his colligimus Caesaris testamentum, quod duo Senatus adparitores adferunt, alio comitante, fuisse in tabulis pugillaribus cera oblitis scriptum, quas referre videtur hoc schema. Sed ornamenta illa suspensa, ac pendentia e tigillo, nempe stolae, & pulvinaria, indicant in aliqua sacra aede, sive in eius parte aliqua testamentum lectum fuisse. In bisellio sedent Virgo Vestalis Maxima dextrorsum; sinistrorum vero, ni fallor, ipse M. Antonius Consul, prope quem adstat eius servus: & hinc clarius elucet quae fuerint tum adparitorum, tum servorum vestes. Post bisellium adstat prope Vestalem Maximam, cuius crines soluti sunt, femina quaedam collectis in tricis*

crinibus, quam eius ancillam esse subspicor. Monumenta haec per insignia antiqui operis alii accuratius expendent: hunc autem dumtaxat meorum laborum fructum ac laudem, qui ineditas has vetustatis delicias profero, mihi contingere opto, & si consequar gratulabor.

TAB. XXII. *Marmoreum anaglyphum, in quo Imperatoris Caesaris sacrum in honorem Deae Romae, exhibetur.*

Propius spectanti mihi anaglyphum hoc pereximium, in imagine Imperatoris Caesaris, qui reducta in caput chlamyde, velatus & laureatus sacrificat ad aram sacro igne accensam, conversus ad Romam, quae sedens hastam tenet, denudata, ut in aliis antiquis monumentis, atque etiam in numis observatum est, dextra pectoris mamilla, subluceat quammaxime effigies Commodi Imperatoris. Neque improbabilis est haec coniectura: nam cum Scripturibus antiquis concordant numismata, quae Commodum exhibent velato capite sacra facientem Herculi, quum Urbem Romam novam *Coloniam Commodianam* esset facturus. In numis etiam idem Commodus expressus cernitur, quasi alter Hercules, habitu deducentis coloniam, agens boves, & aratrum in ea designanda ducens: quae nova deductio contigit, ut ad numismata maxima Medicei Musei observabam Tab. XLVII. num. I. pag. 189. Tribunicia eius Potestate decima octava, Consulatu septimo, nimirum anno ab Urbe condita DCCCCXLV. Christi CXCII. Hanc probavit pronus in adulationem Senatus, uti Lampridius memorat: *Et eo quidem tempore, quo ad Senatum retulit de COMMODIA-*

E MARM. IN MVSEO MAG. DVCIS ETR.

3

TABLE DES MATIÈRES
de la partie I. de la partie II. de la partie III.
de la partie IV. de la partie V. de la partie VI.
de la partie VII. de la partie VIII. de la partie IX.

Tableau de la partie I. de la partie II. de la partie III.
de la partie IV. de la partie V. de la partie VI.
de la partie VII. de la partie VIII. de la partie IX.

Tableau de la partie I. de la partie II. de la partie III.
de la partie IV. de la partie V. de la partie VI.
de la partie VII. de la partie VIII. de la partie IX.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page, appearing as faint, mirrored script.

T. XXIII.

E MARM. IN HORTIS REGII PALATII AD D. MARCVM.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page, appearing as faint, mirrored script.

NA facienda ROMA, non solum Senatus hoc lubentèr accepit per irrisionem (quantum intelligitur) sed etiam se ipsum Commodianum vocavit, Commodum Herculem, & Deum adpellans. Sus foeta auspicata victima, ut mactetur, adducitur: adstant laureis coronis redimiti militares viri, quorum duo sacrificialia vascula alter simpuvium, alter vero thurariam acerram gestant. Altera Dea, quae ex adverso spectatur insidens clypeo, in quo Gorgonis caput insculptum, forte Virtus est, quae eodem aut simili habitu, imagini Romae iungi solet, de quibus alibi disserui in Observationibus ad Numismata maxima Cimeliarchii Medicei.

SARCOPHAGI ANTIQVI

ADLATI IN SEQUENTIBVS TABVLIS XI.

FLORENTIAE EXSTANT

SIVE IN MVSEIS SIVE IN AEDIBVS SIVE IN HORTIS.

TAB. XXIII. *Adonidis, invita ac moerente Venere, fatalis profectio ad apri venationem.*

QVum observarem eburneas insignes Tabulas, sive Diptycha Amplissimi Doctissimique Cardinalis Bibliothecarii Angeli Mariae Quirini, quae Vaticanae Bibliothecae dono dedit, & familiari ad eum epistola declararem, quid de his sculpturis sentirem, profecto nil tale cogitans, quod ea pervulgari deberet, ut exemplis confirmarem in altera ex his Tabulis sculptum esse cum Venere Adonidem, adeoque eorum nuptias caelatas esse, ad hunc Sarcophagum, qui exstat Florentiae in Hortis Palatii
Ma-

Magni Ducis Etruriae prope aedem & Coenobium Divi Marci, intendi digitum, & ad alterum, quem mox producam. Frequenter haec fabula occurrit, atque emblemata est sepulcrorum, quibus usi sunt Romani ac maiores nostri Ethnicae superstitioni addicti. In Diptychis tabulis Quirinianis Venus & Adonis stant: Dea cultu vestium sponsa exhibetur, cui Cupido accensa face, & in eam versa, adblanditur: in sepulcris vero Venus sedens (nam sedentes mortuis parentabant veteres) exprimitur, non ridens, sed moerore tabescens, & circa eam ludit Cupido, vel, ut in alia Sarcophagi sculptura, duo. Luget etiam Adonis a Venere discedens, cohibitus ab invitis Parcis, quarum una prope eum sculpta est, quasi suadens ne eat. His thematibus antiqui humanae vitae vicissitudines ostendere voluerunt; quare non raro Genii in sepulcris anni quatuor Tempestates referentes sculpti observantur, de quibus ea omnia quae adnotari poterant, prae ceteris Vir Celeberrimus ac Doctissimus amicus meus Praesul Ioannes Bottarius Florentinus, Vaticanae Bibliothecae Praefectus in Sculpturas & Picturas veterum Coemeteriorum Christianorum enucleatius expendit. Mortis symbolum, hiemem esse veteres putarunt. Qua vero de causa, & e quibus Theologiae fontibus veteres Romani eruerint huiusmodi Veneris & Adonidis fabulam ad vim mortis & fati necessitatem declarandam, ex Macrobio, ut scripseram, colligendum est, quo auspice perspicue hoc emblemata illustratur, explicaturque. Haec igitur scribit Saturnal. Lib. I. Cap. XXI. *ADONIN quoque Solem esse non dubitabitur, inspecta religione Assyriorum, apud quos VENERIS Architidis & Adonis maxima olim veneratio viguit, quam nunc Phoenices tenent; nam Phisici terrae superius hemisphaerium, cuius partem incolimus, Veneris adpellatione coluerunt: inferius vero hemisphaerium terrae Proserpinam vocaverunt:*

ergo apud Assyrios sive Phoenicas lugens inducitur Dea: quod Sol annuo gressu per duodecim Signorum ordinem pergens, partem quoque hemisphaeri inferioris ingreditur; quia de duodecim Signis Zodiaci sex superiora, sex inferiora censentur: & quum est in inferioribus & ideo dies breviores facit, lugere creditur Dea, tamquam sole RAPTIV MORTIS temporalis amisso, a Proserpina retento; quam Numen terrae inferioris circuli & antipodum diximus: rursumque Adonin redditum Veneri credi volunt, quum Sol, evictis sex Signis inferioris ordinis, incipit nostri circuli lustrare hemisphaerium cum incremento luminis & dierum. Ab apro autem tradunt intererentum Adonin, hiemis imaginem in hoc animali fingentes; quod aper hispidus & asper gaudet locis humidis & lutosis pruinaque contactis, propriaeque hiemali fructu pascitur glande. Ergo hiems veluti vulnus est Solis, quae & lucem eius minuit & calorem; quod utrumque animantibus adcidit MORTE. Nil hac explicatione Macrobianana apertius, nil ad emblemata haec Sepulcrorum elucidanda adcommodatius inveniri potest. Alia mox adferam, quae adnotari possunt. Interim dum haec monumenta auctoritate veterum Scriptorum explicamus, audacem illam, ac minime aequam censuram a nonnullis illatam censendam esse arbitramur, qui, quum ipsi coecutiant, scribere non dubitarunt, Antiquarios ambigua & dubia pro certis strenue venditare.

Huc pertinet elegans antiquum epitaphium, quod nuper inventum summa ad me cum humanitate misit Celsissimus ac Reverendissimus Princeps D. Ioseph Maria ex Comitibus THVN, Serenissimae Invictissimaeque THERESIAE Reginae Hungariae & Bohemiae ad Pontificem Maximum Ablegatus. Nam in eo Terrae, quae sinu suo Defunctorum cineres suscipit & amplectitur, & puellae defunctae mores, aetas, indoles & laudes continentur:
& id

CIV IN MONUMENTA ANTIQVA

& illud quod superius adnotabam elucet, pueros puellasque aetate florentes creditas a Diis rapi, urgente ac saeviente Fati necessitate. Ita igitur se habet:

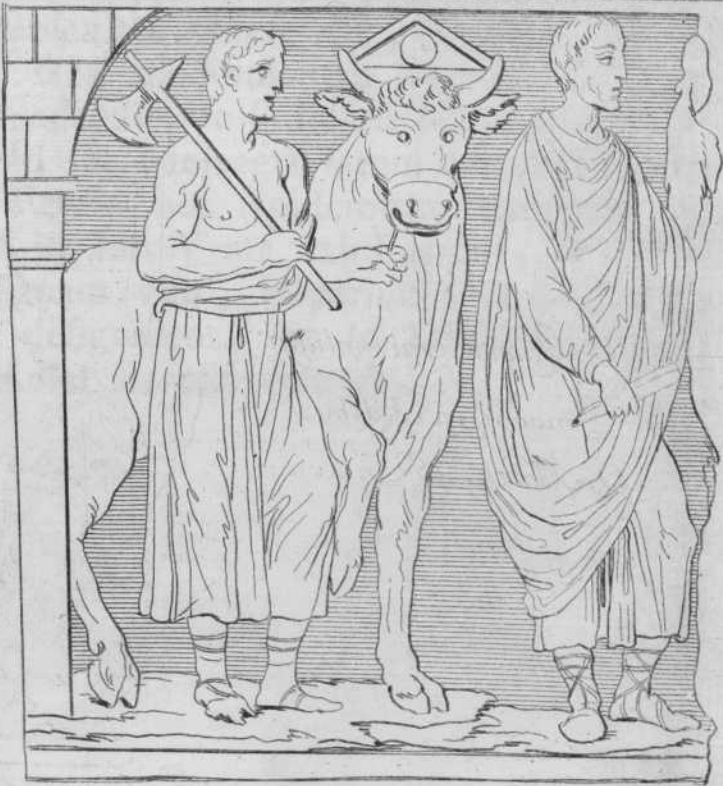
INVIDA · SORS · FATI · RAPVISTI · VTILEM
 SANCTAM · PVELLAM · BIS · QVINOS · ANNOS
 NEC · PATRIS · AC · MATRIS · ES · MISERATA · PRECES
 ACCEPTA · ET · CARA · SVEIS · MORTVA · HIC · SITA · SVM
 CINIS · SVM · CINIS · TERRA · EST · TERRA · DEA · EST ·
 ERGO · EGO · MORTVA · NON · SVM

TAB. XXIV. *Meleager ab apro Calydonio occisus: item Militaris viri sacrificium, emblemata duo marmorei Sarcophagi.*

Sarcophagus iste marmoreus mole ac magnitudine sua omnium maximus, qui olim apud Valorios, mox apud Ioannem Gualbertum Guicciardinum, Patricii generis viros, exstabat, post huius mortem migravit in Museum Excellentissimi Marchionis Caroli Renuccinii. Censent Antiquarii nostri inter patria Florentinorum Colonorum monumenta numerandum esse; quod arguunt ex eius magnitudine ac mole; non enim credibile eis videtur, aliunde esse advectum. Sculptura pulcherrima est; licet rudis adpareat ex oscitantia Calchographi; cui, quum in carcere aliquantulum obscura detineretur, aeri incidendum dedi, ne fame periret.

Latera eiusdem Sarcophagi sculpturis ornata sunt, quae cum duobus emblematis, quae frons ornatur, conveniunt. Nam in dextero latere vir togatus,

tus,

*Latera Sarcophagi
marm. in Aedibus
D. March. Rinuccini.*

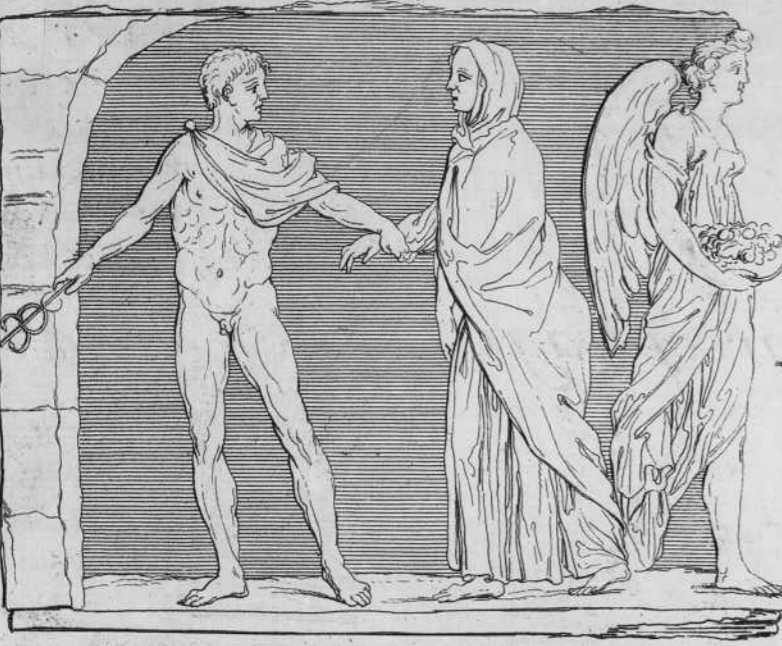

tus, volumen dextera gerens, ad sacrificandum procedit, sequente popa seu victimario, qui taurum, Iovi forsitan in Capitolio maclandum, adducit, & securiculam gerit. Taurus, insigne Iovis & indicium eius nominis *Delta* Graecum, inter cornua gerit, eoque symbolo ornatur. In anteriore Sarcophagi facie sacrum peragitur, caeso tauro, supra quem vir militari cultu conspicuus, nudo capite, pateram effundit, adstantibus aliquot viris, & feminis velato capite.

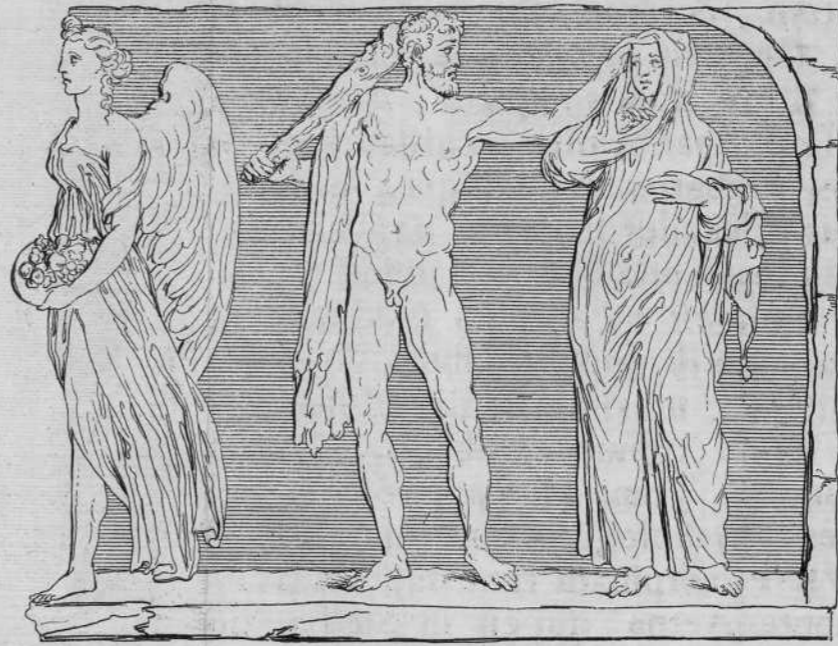
In sinistro Sarcophagi latere Meleager expressus est, fugientem aprum Calydonium insequens. Nota fabula est ex antiquis Mythologis. In anteriore laeva fronte eiusdem Sarcophagi Meleager repraesentatur semianimis, iacens, letali vulnere adpetitus ab apro, quem quidem ipse demum occidit. Meleagrum, pro patriorum agrorum incolumitate & civium salute strenue pugnantem complures Heroes comitati sunt, quos Hyginus Fab. CLXXIII. enumerat. Inter hos fuere Castores, qui equis insidentes, ut in hoc emblemate videre est, pugnant; reliqui vero Heroes saxa in immanem belluam iaculant. Vir ille, qui adcedit, forsitan est Meleagri parens, inevitabile filii sui Meleagri fatum lamentationibus prosequens. Ferale hoc sepulcrorum emblemata primum Etrusci in suis Urnis exhibuerunt, ut Mortis & Fati malignam vim, imperium, & ineluctabile arbitrium designarent, ut in *Dissertatione III. Tom. III. Musei Etrusci ostendi.*

TAB. XXV. & XXVI. *Proserpina rapta a
Plutone, emblemata duorum e marmore
Sarcophagorum.*

Frequens est Sepulcrorum emblemata Pluto rapiens Proserpinam, quam curru quadriiugo vectam ad infera regna perducit. Eo etiam usi sunt non solum antiqui Romani, verum etiam ante eos Etrusci, a quibus probabile videtur eos accepisse. Bonarrotius in Numismata maxima Musei Carpinei pag. 58. adhibitum hoc emblemata censet, ut ornaret Sepulcra eorum, qui aut Sacerdotes erant, aut initiati sacris Eleusiniis; sive, ut his thematis tempestatum, & humanae vitae vicissitudines designarent. Occurrit etiam haec Fabula caelata in gemmis, & in numis: quam, quum Antiquarii praeclearissimi Spanhemius, Vaillantius, Seguinus, Begerus, Bonarrotius, alique, ac praesertim Hieronymus Aleander iunior in explicatione Tabulae Helicae, luculentis observationibus egregie illustrarint, haud opus est ut aliorum eruditam gazam huc adveham, inutili prorsus labore. Nonnulla & ego ad Numismata maxima regii Musei Medicei, quae hunc ipsum typum exhibent, & ad Musei Etrusci monumenta Tom. II. pag. 108. adnotavi. Narrant veteres Mythologi, atque inter hos Hyginus Tab. CXLVI. Proserpinam tunc raptam a Plutone, quum in monte Aetna, qui est in Sicilia, flores cum Venere & Diana & Minerva legeret. Genias alas in utroque huius Sepulcri angulo, quod in aedibus Nobilium Michelottiorum adservatur, effinxit solers Sculptor, quae flores ac fructus in sinu vestis collectos offerunt, quasi Proserpinae socias, vel potius comites animae Defuncti, cuius corpus in hoc elegant-

Latera Sarcophagi

In Aedibus Nobb. Michelotiorum Long. P. VII. unc. IV. alt. P. II. unc. II. Lat. Ped. II. unc. IX.

Auspiciis D. Edwardi Gascoigni Magnae Britanniae Baronetti.

Joh. Dom. Ferretti del.

Vin. Francez. scul.

6

T. XXVI.

E MARM. APVD NOBB. ORICELLARIOS AD PONTEM.

(Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page)

gantissimi operis Sarcophago servabatur. In dextro latere sculpsit prope Orci limen Mercurium deducentem ad inferos Defuncti umbram, quam vestibus circumvolutam expressit: in sinistro vero Herculem, qui eam ab inferis evocat; quare eius caput veste obnuptum detegere se simulat.

Sed ut ad anteriorem Sepulcri faciem revertar, Ceres primum occurrit stans in curru, quem trahunt immanes dracones, quos in altero Sarcophago alatos cernimus; de quibus eximius Bonarrotius loco superius memorato erudite disseruit. Ceres igne micantem lampadem laeva gerit; quia noctu amissam filiam Proserpinam investigavit. Sub curru subque sinuatis in spiras draconibus reclinatus iacet Genius, quo loca, per quae Ceres transit, declarantur. Circa aram sacro igne succensam, valde tamen humilem, qualis in defunctorum honorem erigi solebat, adstant tres feminae, quae Proserpinae sunt comites, seu potius Parcas referunt; quarum altera doloris indicia edit, elato brachio dextro; altera vero cohibere nititur Minervam currentem, & sequentem Plutonis raptoris currum. Per aëra volitat nuptiarum conciliator & praeses Genius, seu verius Cupido; qua de re consulendus Claudianus, qui de raptu Proserpinae multa adfert, quae ad illustrandum hoc emblema valde opportuna sunt, quae brevitati consulens, praetereo. Iacet sub equis ocissime currentibus femina toto corpore veste contacta, copiae cornu sinistra gerens, elata dextra opem exposcens, quae Tellurem designat. Praeit Sponsorum currum Mercurius, animarum quaestor, & ad infera regna ductor, qui & iter iisdem monstrat.

In altero Sarcophago marmoreo operis elegantia pereximio Tab. XXVI., qui in aedibus Nobilium Oricellariorum ad Carrariae pontem adservatur, Cereis Genia currum moderatur: facem vero accensam non

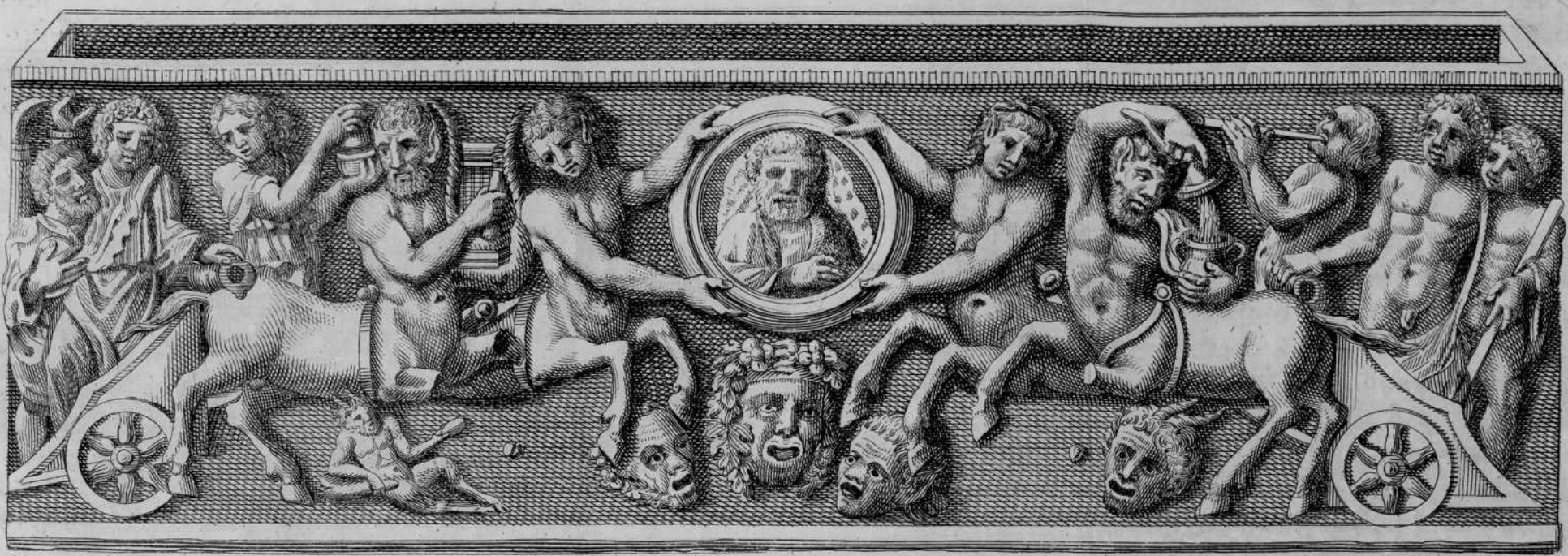
ipfa Ceres, sed Genii, dracones alatos praecedentes, gerunt. Duae feminae Proserpinae comites, quae cum ea flores legebant, opitulante Genio, qui vasculum floribus implet, terrore percussae, moerentesque ob amissam sociam sculptae sunt. Alii Genii ante & post currum Plutonis nuptae eidem Proserpinae famulantur. Sed illud notatu dignum, quod currus Plutonis opprimit oscillum sive larvam, quae Defuncti imago est. Non solum heic Mercurius, verum & Minerva currum praecedunt, & ut probabile videtur, eadem Dea obviam occurrens, iter se impedire simulat. Circa pedes Mercurii sculptus Cerberus, ac non longe femina, quae forsitan flumen Lethes exprimit. Per aëra suspensus sedet Iupiter, in hoc marmore iniuria temporis corruptus; quia ut scribit Hyginus: *Postea Ceres ab Iove impetravit, ut dimidia parte anni apud se, dimidia apud Plutonem esset: quae mythica historia antiquis Ethnicis aptissima visa est, ut non solum humanae vitae alternas vices, quas frumentum terrae mandatum subit, in Cerere ac Proserpina designarent; verum etiam ut umbrarum defunctorum transitum ad Orcum, & animarum ad sidera deductionem exprimerent, & imperitum vulgus his symbolis animarum immortalitatem intelligeret.*

TAB. XXVII. XXVIII. XXIX. *Bacchus curru vectus, comitante suo famulatio, emblemata antiquorum Sepulcrorum.*

EA fuit antiquorum, stulta quidem ac superstitiosis plena, opinio, sacris Deorum mysteriis Magnae Deum Matris, Cereris & Liberi Patris initiatos homines, qui dum viverent his sacris se a culpis expiarunt, post mortem fore optatae beati-

tu-

E MARM. IN MVSEO GORIO.

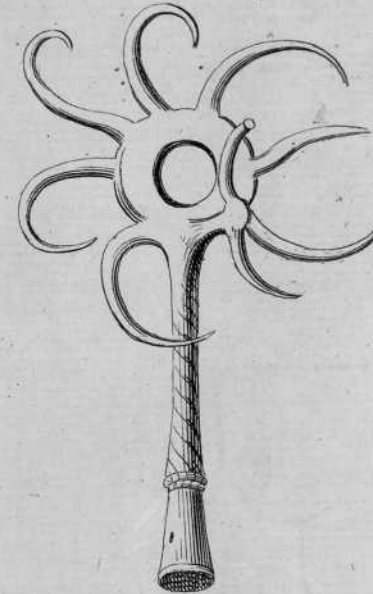

8

IN MVSEO CERRETANIO.

T. XXVIII.

In Aedibus D. Iulii M. Eq. de Morellis long. P. VI. u. XII. alt. P. III. u. III.
Auspiciis D. Francisci Lorenzi Comitris Lorenzani, Tremoleti &c. Baiulivi Sac. Relig. D. Stephani.
A Negociis Christianissimi Galliarum Regis apud Magnum Ducem Etruriae
And. Ristorini del. Vin. Franceschini scul.

tudinis compotes, & a cruciatibus ac suppliciis in Orco subeundis esse omnino immunes; de qua opinione in Tomo II. mei Musei Etrusci, atque etiam in Tomo III. complura adtuli documenta. Frequenter igitur in Sepulcris Bacchi Orgia exhibentur. Quin etiam Bacchum Inferos adiisse, & complures Defunctorum animas evocasse, & in pristinam vitam adduxisse traditum est: quod apud antiquos Scriptores, praecipue vero apud Diodorum Siculum, me legere aliquando memini.

Huius evocationis exemplum exhibet marmoreus Sarcophagus, qui exstat in meo Museo, quem adfero in Tab. XXVII. Sculpturae huiusce non valde exquisitae, elegantis tamen, opificium aetatem Antoninorum redolere videtur. In dextra parte cernitur curru vectus a Centauris Bacchus, velato corpore hinnuleis exuviis; capite vero ornato pampinis uvisque, sinistra cantharum gerens, qui secum in curru stantem ducit hominem barbaturum, & palliatum, qui dextra vannum pectori admotam gere re videtur. Hunc referre arbitror ipsum Defunctum Bacchi sacris purgatum lustratumque, eiusque ope ac praesidio ab Inferis evocatum; nam Orci ostium in marmore hac de causa sculptum cernitur, eumque, eodem Deo auspice, non solum beatitudinem, sed divinitatem quoque, ut Ethnici opinabantur, iam consecutum. Iuxta currum plaudit Baccha, quae Liberi Patris cultorem respiciens, crupetiis perstrepat. Centauri duo currum trahunt, quorum unus a dextris lyrae fidibus canit, ac sub se lascivum Satyrum iacentem habet; alter vero clypeum utraque manu tenet, & adtollic, in quo Defuncti protoma primis tantum rudibus lineamentis inchoata est, non vero perfecta. Id eam opinionem me confirmat, quod antiqui Sepulcra sibi viventes pararent, emerentque in officinis Sculptorum, & postremo effigiem

figiem suam alia aetate, quae morti magis obnoxia credebatur, insculpendam mandasse. Sub clypeo cum Defuncti imagine sculptae sunt tres personae hianti ore, hominis tres aetates referentes: quarum ea, quae in medio est, valde elegans, hederis pampinisque redimita cernitur: altera laevorsum sculpta Faunum; altera vero Silenum repraesentat.

In laeva Sarcophagi fronte Bacchus toto corpore nudus, chlamyde tantum post humeros defluente, Ampelum, quem valde dilexit, stans in curru, dextraque cantharum gerens, amplectitur, ac secum ducit. Currum duo pariter diversae aetatis Centauri trahunt, quorum unus, ut se iam bene potum ostendat, vinum e poculo, nempe e cornu in amphoram infundit; nam ex amphoris in cyathos & in pocula vinum infundi solebat; heic autem e contra. Sub hoc, lascivientis aetatis symbolo, Satyri persona ore immaniter hianti expressa est. Bacchi pompam comitatur Baccha, quae toto corpore nuda tibiis canit.

In marmoreo anaglypho, quod frontem Sarcophagi fuisse apparet, adlato in Tab. XXVIII. ex Museo Cerretanio, habemus non ita obvium arcumae, sive arcinae exemplum, genus nempe plaustrum modicum, quo solus homo gestari poterat, auctore Festo. In hac iacet Bacchus ebrius, qui muliebri specie repraesentatur, qui capiti suo dextram manum admovet, uti laborantes gravedine, ac morbo adfecti homines facere solent; quapropter eum sustinet femina e suo choro ac famulatio, quae altera manu micantem facem sustinet. Arcuma ad optatum locum delata, ut consistit, inumbratur pampinis, & uvarum racemis, quia Bacchi $\Sigma\text{KIAN}\Theta\text{I}\omega$, cuius cognomen pervulgatum est a me Par. I. pag. 3. ea plane omnium maxime dulcis voluptas est frui vitis, quae ei sacra est, frigida umbra: & fortassis ea femina, quae prope eum adstat, flabellum agitabat, quod ad-

adfirmare non possumus, fracta, iniuria temporis, in hoc eleganti marmore eius manu. Ab arcuma, sive arcima, licet nomine adfinis, differebat arce-
 ra, de qua Gellius ex Phavorino Noct. Attic. Lib. XX. Cap. I. Erat enim plostrum undique tectum & munitum, quasi arca, qua nimis aegri, & senes portari solebant. Sculptor Bacchum quasi iacentem in arcuma sculpsit; quia apud rusticos hoc vehiculi genus in festis in honorem Cereris, Saturni, & Liberi Patris adhiberi solebat, de quo Pyrrhus Ligorius & Ioannes Schefferus Cap. XIV. in Diatriba de Vehiculis antiquorum. Arcumam tandem trahunt pantherae, animalia Baccho sacra; haec vero agitatur eiusdem Bacchi Genius, qui interim fidibus canens Bacchum demulcet, & forsitan somnum ei conciliat. Iam alibi non semel adnotavi singulis Diis Genios famulos adsignasse veteres. Vehiculum, & pompam Dionysiacam praebet Satyrus subsultans, qui thyrsus in humeris suspensum gerit; eumque sequitur altera Baccha pectore tenus nuda, facem elatam gerens.

Sequuntur in eadem Tabula XVIII. num. II. & III. alia duo monumenta, nempe Vrna Cineraryia Etruscis litteris inscripta, quae inter monumenta symbolica a me numeratur; nam in medio ostium pro emblemate sculptum habet, quod sepulcrum ipsum, vel Ditis aut Orci ianuam designat. In sacris quoque Litteris Mortis, & Inferni portas descriptas legimus. Adcedit ex aere alterum Etruscum monumentum prope Lucinianum effossum, cuius usus adhuc incompertus est; quare a me eo consilio adfertur, ut doctorum hominum opiniones explorem, inter quos aliqui inter militaria antiquorum Etruscorum arma recensendum esse existimant; aliqui vero inter sacra, quibus animalium viscera circumvoluta ab Haruspibus melius & accuratius ex-
 spi-

spici possent. In extrema parte tubus capax hastae est, in quo infigi posset. De hoc interim nihil statuo, donec meliora alii proferant.

Nunc me Cerretanium Museum ad alia prope- rantem aliquantulum moratur, ut egregios viros, qui illud marmoreis signis, antiquis inscriptionibus, urnis cinerariis, anaglyphis, monumentisque antiquo- rum Aegyptiorum instruxerunt, merita laude profe- quar. Primus huiusce Musei conditor fuit V. C. Io- annes Baptista Cerretanius, Eques D. Stephani, Iu- risconsultus, Senator, & Patricius Florentinus, qui quum Vetustatis eruditionem & elegantiores Musas coleret, omnes prisci aevi elegantias, quibus Museum refertum est, & Cimeliothecam autiquis gemmis in- scalptis sibi comparavit instruxitque. Praeterea is pri- mus omnium Florentiae eximium Gazophylacium sibi paravit refertum Florenis aureis Reipublicae Florentinae omnibusque monetis ab eius initio, quo pecuniam tum auream tum argenteam cum suis insi- gnibus per Monetarios nobiles viros cudit: praeterea pulcherrimam hanc & perutilem collectionem ad Prin- cipes usque omnes Mediceae Augustae Domus per- duxit. Neque intra hos cancellos constitit eius erudi- ta cura, sed & omnium Italiae atque Europae tum Rerumpublicarum, tum Regum Principumque mo- netas ex auro & argento diligenti studio, ac magnis sumtibus sibi undique conquifivit. Rarissimas etiam Summorum Pontificum monetas ex auro & argento, quotquot invenire potuit praecipua serie collegit.

Antiquitates hasce omnes huc illuc vagantes, postmodum coadunavit, & in nobiliore domus con- clavi exstructa aula ordine disposuit Augustinus Ma- ria Cerretanius Canonicus Florentinus, Senatoris Io- annis Baptistae germanus frater, qui & ipse haec studia plurimi faciebat. Ipse igitur, normam, & exemplar praebente Alexandro Galilaeo, nobili ac ce-
le-

lebrī Architecto Florentino, Musei aulam plasticis operibus, picturis omnibusque ornamentis a se exstructam eleganter nobilitavit. Praeterea marmorea signa, anaglypha, protomas, inscripta monumenta perpulcro ordine in eo conlocavit. Monetas praesertim rariores omnium fere Europae Principum ad haec usque tempora continuata serie mira solertia ac labore auxit, perduxit. Fornicem Musei egregiis picturis ornandum curavit ab eximio Pictore Florentino Vincentio Meuccio, in quo, praeter insignem Historiam, quam continet, illustres etiam sanctitate ac pietate Viros, qui e nobilissima Cerretaniorum gente prodire, pingendos curavit. Idem paucis ante quam e vita migraret diebus, me rogavit, ut de hoc opere mentionem facerem, & se mihi dono daturum promisit eburneam Tabulam anaglypho sacro sculptam, quam nuper neglectam in Villa sua Luciniana invenerat. Eam mihi mox dono dedit, & memoriam hanc humanissimam mei in eum officii & benevolentiae testem, probavit Vir Nobilissimus Philippus Cerretanus eius germanus frater, Senator Amplissimus, qui eiusdem optimi fratris sui fato functi supremam voluntatem in omnibus accurate implevit. Is quoque non parvo labore Monetas omnes accurato ordine in suis Cimeliis disposuit, quum, me ad eam perlustrandam adcito, valde perturbatas invenisset. Eruditam hanc curam post Ioannem Baptistam Cerretanium Senatorem, & Augustinum Mariam Canonicum, alii Florentini hoc exemplo excitati, magnis impendiis ad Patriae decus & Historiae lucem augendam in se transfulerunt: inter quos hodie supra ceteros emicant ac praecellunt Marchio & Eques Vincentius Riccardius, Senator Florentinus, Ioannes de Podio Baldovinettus Patricius Florentinus, & Ignatius Vrsinus. Inscriptionem memoratis picturis adpositam adferre haud superfedebō, quae ita se habet:

CXIV IN MONUMENTA ANTIQVA

ALEXANDRO III. P. M. EX SENENSIBVS DYNASTIS
OPPIDORVM CERRETI ET BANDINELLI
CONCORDIAE ET PACIS CVM FRIDERICO I. IMP.
DIE XXIV. IVLII. A. D. MCLXXXVII. FOEDVS INEVNTI
AGNATO SVO HOC VINCENTII MEVCII OPVS
AVGVSTINVS M. CERRETANIVS CANON. FLOR.
PINGENDVM CVRAVIT A. D. MDCCXLIII.

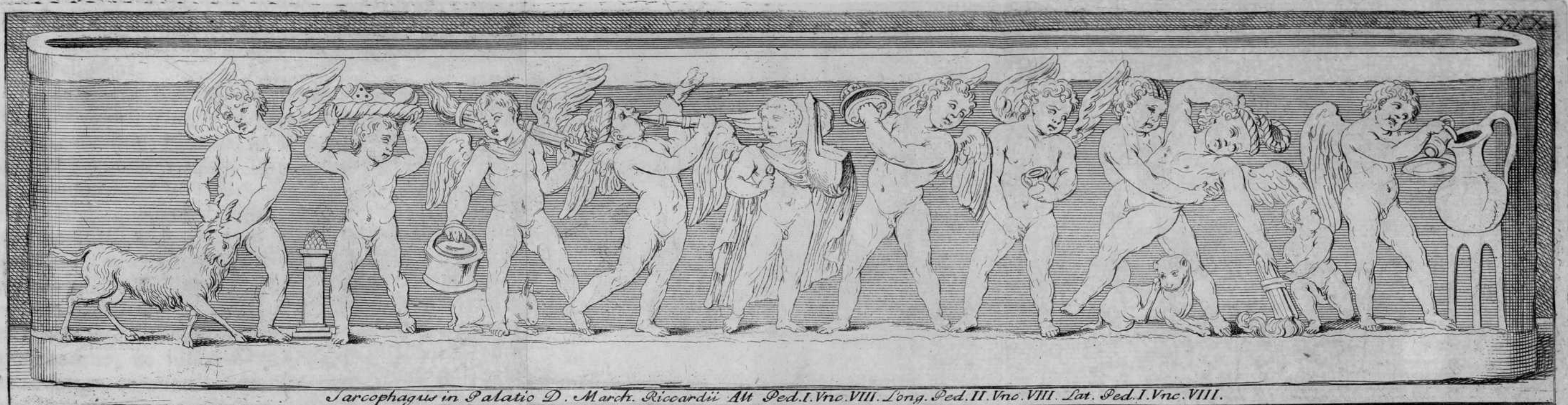
Alterum marmoreum anaglyphum, quod olim apud heredes V. C. Ioannis Nardii Medici Florentini exstabat, nunc in Museo Morelliorum Patriciorum Florentinorum spectatur, quod in Tab. XXIX. profero, fractum est, adeoque minime integrum, in medio & in utroque angulo mutilum: quod vero sculpturae superest multa nondum ab eruditis observata complectitur. Bacchus muliebri vestium cultu, pendente a sinistris nebride, duplici corona insignis, nimirum diademate & laurea, quae capitis ornamenta primus omnium invenit, curru vehitur ab una tantum panthera, cui insidet eius Genius. Fracta est vitio marmoris sinistra eius manus, qua, ut vidimus in aliis sculpturis, cantharum gestare solet. Post eum adparent ex eius comitatu Bacchae, quarum altera dextrorsum prope eum graditur tropaeum, cui barbarica vestis imposita hastae, gerens. Praecedunt Satyri, quorum alter, quod est notandum, subligacula induit. Media inter eos graditur Baccha, tibiis canens. In altero fragmento Barbari duo, ni fallor, Orientis Reges, quos Bacchus debellavit, feris insident, manibus captivorum more post terga revinctis, & quidem alter insidet camelo; alter vero elephanto loricato, cuius caput laurea corona, seu potius myrtea coronatum est, e collo vero eiusdem pendet tintinnabulum. De
ele-

elephantis loricatis nonnulla adnotavi ad Numismata maxima regii Medicei Cimeliarchii. Hi sculpturae characteres indicant opus huiusmodi respicere sequiora post Caesares Antoninos tempora. Cum choro Baccharum, quarum altera Phallophora esse videtur, cuius imagines ex antiquis marmoribus adfert Sponius, & de his differit Pignorius in Mensam Isiacam, graditur vir pallio amictuque Philosophico indutus, quem probabile est referre Defuncti imaginem, & honoris, conlataeque divinitatis causa inter Bacchi famulos adlectum in solemni eius pompa, quam Oriente victoriis emenso egit. Praeit Hercules dextra gerens clavam, prope eius pedes adstante leone Nemeaeo, quem cohibet eiusdem Herculis Genius. Herculem praecedunt Musae, quarum una tantum superfuit in hoc marmore, quod frontem Sarcophagi exornasse minime dubium est. Resectum arietis caput quoque cernitur humi iacens, ut fortassis indicet sacrificium, quod veteres *propter viam* dixerunt; nam ab his fieri solebat in honorem Herculis aut Sanci, qui scilicet idem est Deus, teste Festo, ab his qui peregre proficiscebantur; adeoque pro reditu suo Bacchum huiusmodi sacrum instituisse forsitan sculptor declarare voluit; ni dicamus esse caput capri, adeoque, quod hoc animal vitibus noxium, peculiaris sit Bacchi victima in eius honorem immolata. Porro Bacchum in antiquis sculpturis vultu cultuque muliebri vectum in triumphali curru, adnotavit etiam Hieronymus Aleander in Heliacam Tabulam, de quo erudite differit. Musae eius chori duces, conveniunt cum hoc Deo, quem Poetae Musarum doctorem faciunt, & *Melpomenem* Athenienses adpellarunt, auctore Pausania.

TAB. XXX. *Genii Bacchi Orgia celebrantes, emblemata marmorei Sarcophagi.*

GENIOS singulis Diis famulos veteres tribuisse, nemo est qui nesciat. His ea arma & symbola assignarunt, quae Deorum, quibus seruiunt propria sunt. Ea etiam frequenter agunt, quae ipsis Diis grata sunt, ludos nempe, festa, caerimonias, sacra. Mercuriales Genios exhibui in parergis additis in ornamentum operis mei Monumenti sive Columbarii Libertorum & Servorum Liviae Augustae. Genios Vulcanales nobis proponit Sarcophagus in Aedibus Nobilium Baronum del Nero Patriciorum Florentinorum, quem protuli in Parte I. huius Operis pag. XIII. & alibi. In hoc enim Genii in officina arma cudunt, & absolutum eleganti opificio clypeum cum Genii imagine adtollunt & dedicant. Adcedit etiam anaglyphum marmoreum cum adsimili emblemate, quod in sequenti Tabula XXXI. n. 1. nunc primum mea cura in lucem prodit.

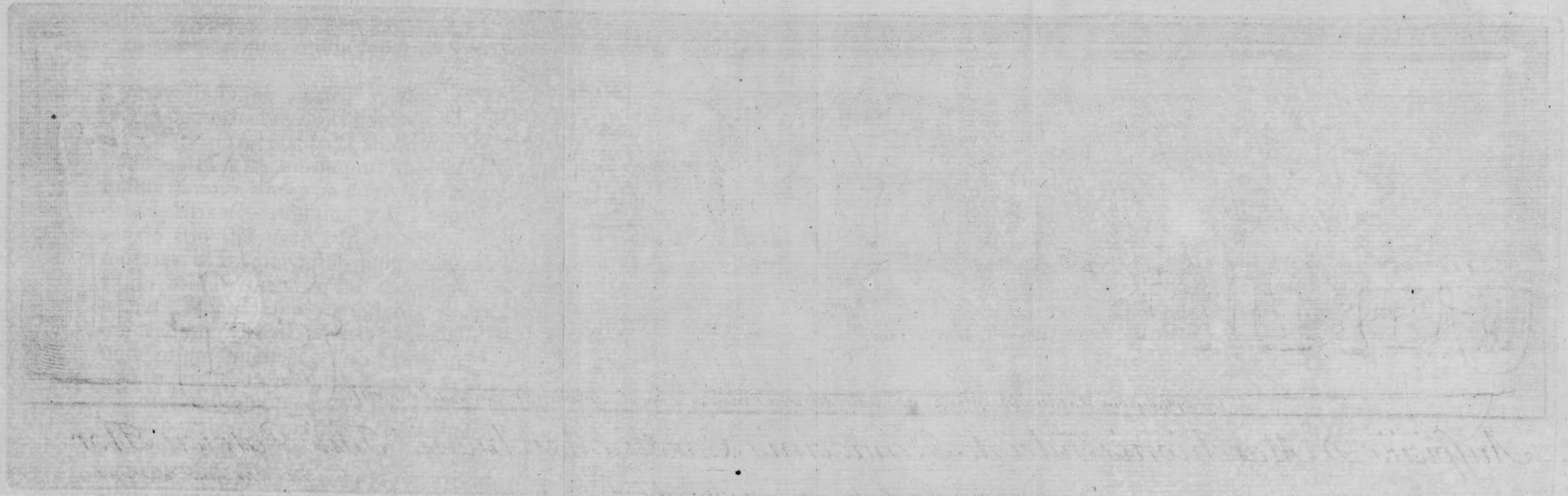
Bacchi Genios nunc primum propono, sculptos in Sarcophago marmoreo elegantissimo, qui in Aedibus Marchionum Riccardiorum adservatur. Hi domini sui Bacchi Orgia celebrant, vel potius Bacchicam pompam agunt. Primum occurrit Genius, qui caprum gratam Baccho victimam, vitibus noxiam, ad aram, adprehensis cornibus, adducit, ut immolet. Post hunc cernitur Genius Canephorus, ea sacra ferens, quae Clemens Alexandrinus Stromat. Lib. I. describit. Alter Genius ardentem faciem in humeris sinistra gestat; manu vero laeva mysticam cistam. Ad pedes eius lepusculus uvarum cupidissimus sculptus est. Praeit Genius capite lanea tenui corona redimito, qui tibiis canit. In

Sarcophagus in Palatio D. March. Riccardii Alt. Ped. I. Vnc. VIII. Long. Ped. II. Vno. VIII. Lat. Ped. I. Vnc. VIII.

Auspiciis D. Marchionis Fulci de Rinuccinis Caroli Marchionis Filii Patricii Flor.

Franceschini del. et scul.

SAT

medio Sarcophagi stat Genius chlamydatus, qui lyram pulsat, & canere videtur. Hic principem tenet locum, & forsitan sculptoris consilium fuit in eo Defuncti effigiem referre; nam perfectus opificio non est vultus, sed rudibus tantum lineamentis inchoatus.

In laeva Sarcophagi parte, angulum versus, Genius haurit vinum ex epichyfi, vinario nempe vasculo, de quo Plautus in Rudente Act. v. Sc. II. vers. 12. quod tripodi impositum est. Hinc discimus quo modo in conviviiis ac coenis veteres vinum e maioribus vasculis, sive amphoris vinariis haurire solerent, & scypho in his, quae lati oris erant, immisso, in cyathos illud infundere. De veterum epichyfi plura Scaliger ad Varronem. Haec igitur vascula, uti etiam amphorae, quia apodes, & futiles erant, huiusmodi fulcris, sive tripodibus imponebantur, ut sustentarentur. Genium multo vino madentem coronatum, & solutam corollam e tenui lana praeferentem dextra manu, sinistra vero facie inversae incumbentem, ad cuius pedes quiescit panthera, sustinet & labentem erigit alter Genius, cuius facem necis indicem se nolle videre simulat puerulus in genu prolapsus. Ebrium Genium respicit alter Genius, parvum cantharum, sive scyphum gestans. Claudit agmen Genius alter, qui crupetia utraque manu quatit; & hinc quae musica instrumenta in Orgiis principem locum habuerint, perspicue colligimus.

TAB. XXXI. I. *Genii Artifices operum*. II. *Sepulcrum ornatum imagine Defuncti & leonibus animalia sibi prosternentibus.*

QVemadmodum Artificum tituli sepulcrales interdum sculpta exhibent varia fabrilia instrumenta, quae ad eos pertinent, & ostendunt Defunctos, qui in ipsis laudantur, artes illas exercuisse; ita etiam Sepulcrorum emblemata non raro Genios Artifices repraesentant, qui docent in his eorum cineres conditos fuisse. Huius generis est anaglyphum hoc elegantissimum e marmore, quod frontem ornat ianuae in Aedibus Excellentissimi Ducis Salviati, ut aiunt, *al Corso*. Primum spectantur Genii, qui militaria arma in officina sua ex aere fabricant: alii vero thorace & galea absolutis, clypeum iam perfectum supra lapidum struem statuunt eriguntque, in quo sculpta est Pallas, quae unum ex Gigantibus prostratum hasta transfodit. Medium spatium occupant Genii qui encarpo coronant aediculam, in qua repositum est Fauni simulacrum. Sculpti quoque duo Genii cernuntur, qui ardentem faciem, vitae mortalis indicem, iam collabentem erigere conantur, cuius imminens fatum & inversionem in humum, ut in funeribus fieri solebat, luget alter Genius, moerore tabescens, & in genua collapsus.

In eadem Tab. XXXI. num. II. adiectus est praegrans Sarcophagus e marmore, qui existat in aedibus Valoriorum, nunc Ioannis Antinorii Viri Nobilissimi. In medio inter strias in clypeo sculpta est Defuncti imago, eique subiectum cernitur emblemata aratoris coloni. Hinc inde immanes leones mansua animalia prosternentes, ac sibi subiicientes, tamquam

In Museo D. Ducis Salviati alt. Ped. I. Vnc. I. Long. Ped. III. Vnc. V.

In Aedibus Nob. Viri Joh. Guaberti Guicciardinii alt. Ped. I. Vnc. X. Long. Ped. VII. Lat. Ped. II.

*Auspiciis D. Bartholomaei Marchionis Corsinii Magni
Praefecti Stabulis R. C. Mag. Ducis Etruriae*

Ferrettius del.

Franceschinius scul.

The plan of the temple is shown in the above drawing. The temple is a classical temple with a portico. The portico is supported by six columns. The temple is surrounded by a wall. The temple is situated on a hill. The temple is a fine specimen of classical architecture.

Latera Sarcophagi

*Sarcophagus Florentiae in Aedibus D. Carbonis Baronis Del Nero.
 Long. P.VI. lat. P.I.Vnc.XI. alt. Ped.I.Vnc.XI.
 Auspiciis D. Thomae Mostyn Nobilis Angli*

P. Francechini del. et scul.

quam Mortis atque eius vis & potentiae symbola sculpti observantur.

TAB. XXXII. *Genii Bacchi, & Genii quatuor anni Tempestatum, emblemata marmorei Sarcophagi.*

Temporum vicissitudines, adeoque urgentem ubique mortem designant Genii quatuor sculpti in utroque latere huius Sarcophagi operosissimae sculpturae, qui exstat in Museo D. D. Baronum Del Nero. In dextro Genius chlamydatus, qui dextra uvarum racemum, laeva pedum tenet, Aestatem designat; alter Genius eius socius calathum pomis refertum & arcum gerens, Autumnum praefigurat: in laevo autem latere Genius, qui prope pinum adstat, anserculum sinistra ostentans, Hiemem refert; alter vero, qui sequitur Genius, Ver suis symbolis exprimit. Pluribus adnotandis supersedeo, quum de his luculentis observationibus nuper disseruerit in Sacrorum Sarcophagorum sculpturas Praeful Praeclarissimus Ioannes Bottarius, ad Tab. XLVIII.

Defuncti togati imaginem in clypeo, sive medio orbiculo sculptam sustinent, & manu adtollunt Genii duo, qui altera manu calathos pomis refertos ostendunt. Hinc inde alii quatuor Genii eorum comites spectantur; quos inter alii parvuli Genii eorum alumni ludunt inter se, vel panteris inequitantes Vinalia & Vertumnalia festa concelebrant, & corollas paratas gerunt. Per simili ingenio memorat Plinius Lib. XXXVI. Cap. v. Arcesilaum, quem magnificat Varro, fecisse leaenam marmoream, aligerosque cum ea ludentes Cupidines, quorum alii religatam tenerent, alii calcearent foccis, omnes

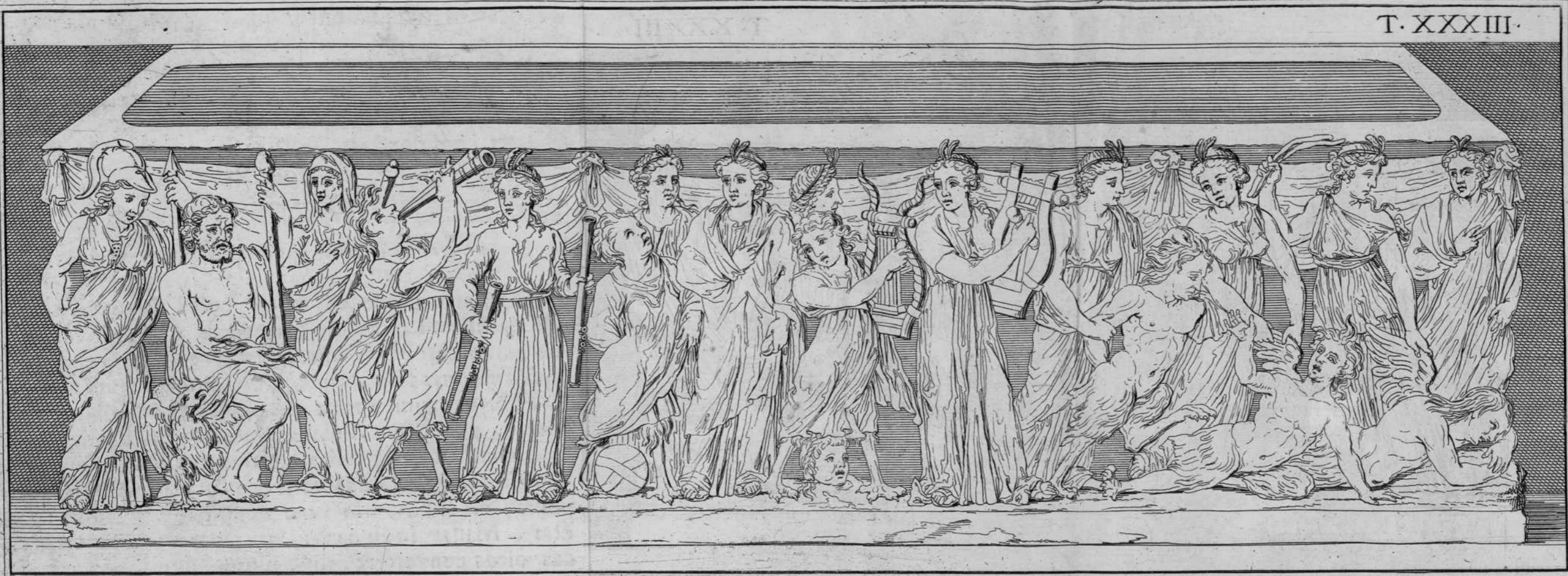
ex uno lapide. His emblematis veteres Elyfiorum beatitatem designarunt, quod in his Defunctorum infantes animae omnibus deliciis ac voluptatibus fruerentur, quas Tibullus Lib. I. Eleg. III. Homerus Odyssæe Lib. IV. Virgilius Aeneid. Lib. VI. & alii Poëtae describunt. De his etiam Plato in Gorgia consulendus.

TAB. XXXIII. *Pierides in picas conversae, emblemata marmorei Sarcophagi.*

Singularis plane est typus huius Sarcophagi elegantissimi, qui in memorato Museo Nobilium Baronum Del Nero adservatur. Nota fabula est ex priscis Mythographis, atque ex Ovidio Metamorph. Lib. V. Fab. V. cuius versus, ne longior sim, praetereo. Pierus, qui Macedoniam possedit, ex Evippe uxore novem sustulit filias: quarum pulchritudine & vocalitate mater superba, Musas in certamen provocare est ausa; eas vero Nympharum iudicio victas, Musae indignatae, vocalitate erepta, in rucas picas convertère, divulsisque pinnulis ex earum alis, capiti suo victoriae insigne monumentum pro corona imposuerunt. Sed Sculptori huius emblematis peritissimo visum est non Nymphas, sed Iovem ipsum, & eius coniugem Iunonem, & filiam Palladem certaminis iudices adfuisse; quapropter certamen in conspectu eorum commissum expressit. Quae in medio stat Musarum princeps Calliope forsitan est, altera vero lyram plectro percutiens Clio, sive Thalia. Pierides harum cantum adtributis sibi iisdem musicis instrumentis superare contendunt; sed frustra, aliis iam victis, aliis flagellis caesis, ac prostratis. Vela suspensa ad dignitatem potius & honorem Defuncti spectare crediderim.

SAR.

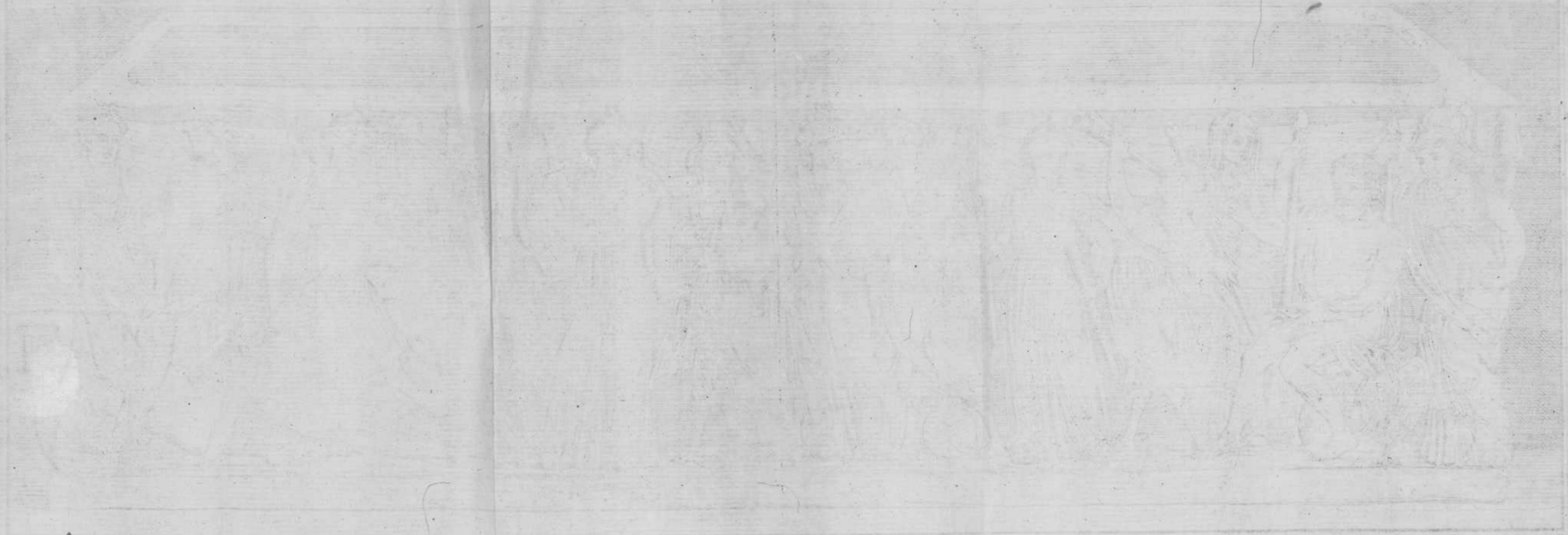

Sarcoph. in Aed. D. Cerbonis Bar. del. Nero Long. P. VI. Vnc. IX. alt. P. I. Vnc. XIII. Lat. P. I. Vnc. XIII.

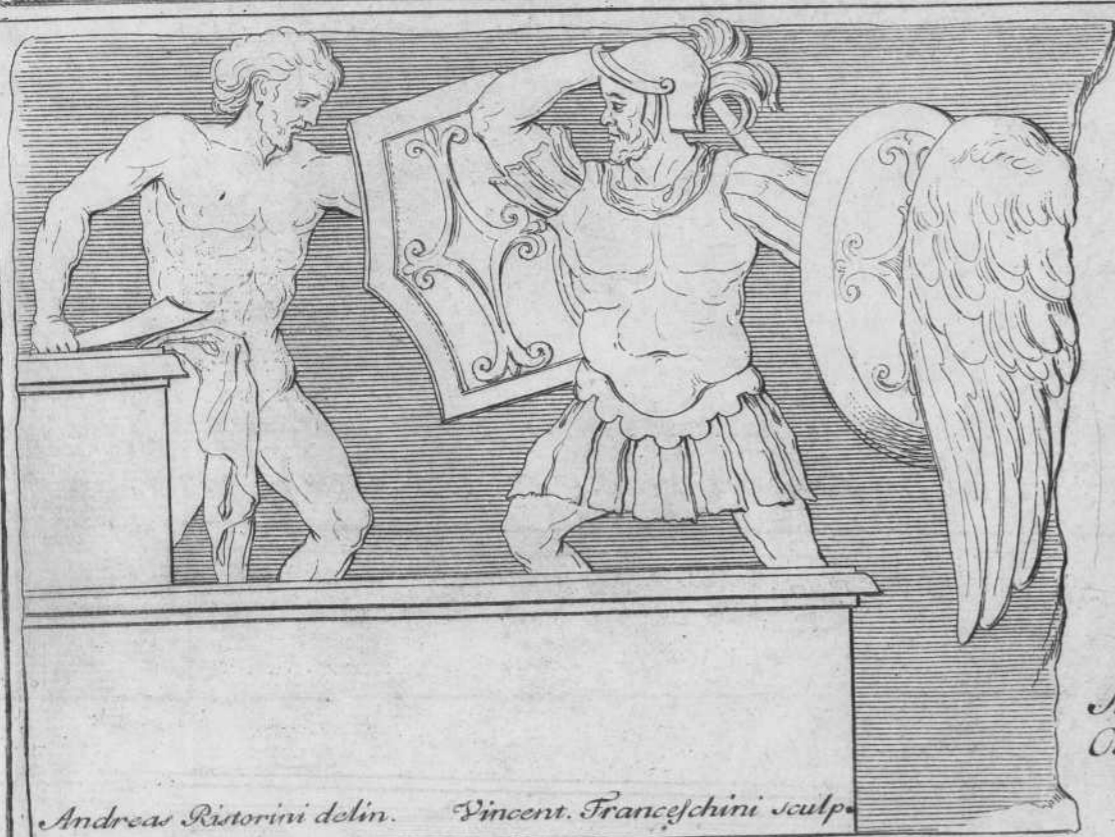
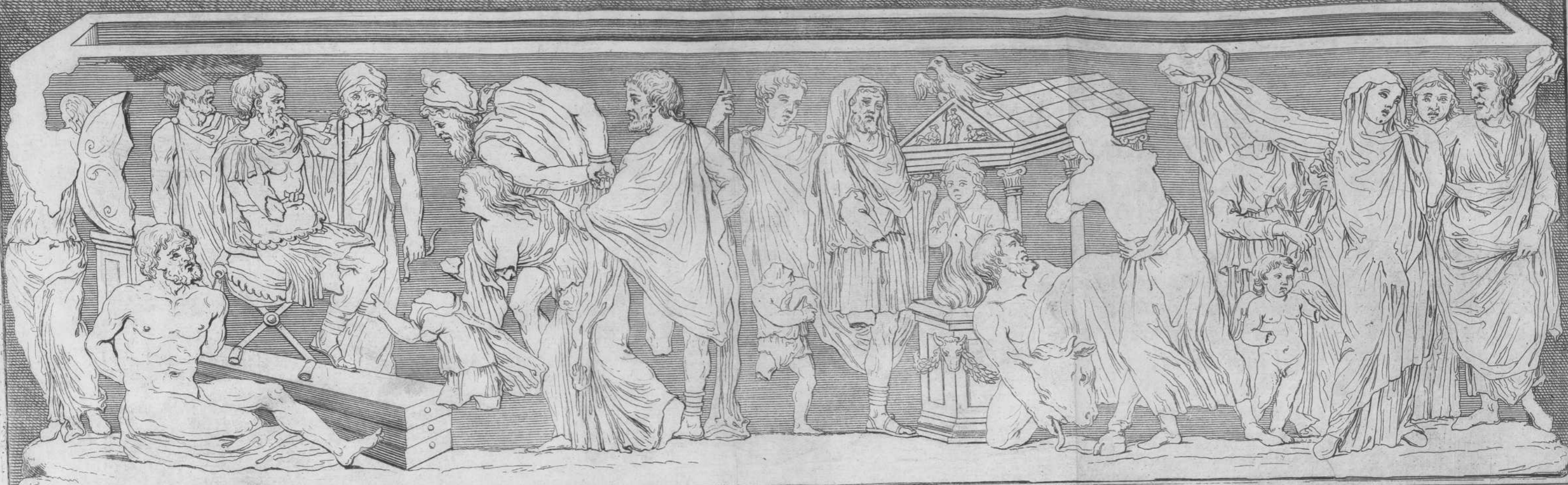
Auspiciis D. Henrici Comitis Vatzdorfii. Equit. Cl. aureae. et ab Aulae Consilii. Ministri Regis Pol. Aug. apud Principes Ital.

V. Franzelchini del. et scul.

Alphonsus de Herrera & Amador de Guzman
die Minister Juan de los Rios & Guzman

Partes Laterales

*Sarcophagum in Hortis Regiae Villae ad
Caianum long. Ped.VIII. et Vnc.VII. alt. Ped.
II. Vnc.VIII. Lat. Ped.III.*

Andreas Ristorini delin. Vincent. Franceschini sculp.

*Regiae Celsitudini Serenissimae Violantis Beatricis Principis a Bauaria. Etruriae Magnae Principis. Senensis Ditionis
Subernatricis. Patronae Optimae bonarumque Artium Fautrici munificentissimae
Antonius Franciscus Porius D.D*

SARCOPHAGI ANTIQVI

ADLATI IN SEQVENTIBVS TAB. VIII.

IN SVBVRBANO AGRO FLORENTINO EXSTANT
IN REGIIS MAGNI DVCIS ETRVRIAE
ET PRIVATORVM PROCERVVM VILLIS.

TAB. XXXIV. *Imperatoris pro parta victoria
sacrum: devicti Barbari ad eius genua
supplices: coniugalis amoris documenta,
luctus in funere, & ludi gladiatorii,
emblemata Sarcophagi marmorei.*

SArcophagum hunc peculiaribus emblematis insignif-
simum, Imperatoris Caesaris dignum ossibus,
quae in eo condita fuisse subspicor, e faucibus tem-
poris erui, quum in dies aliqua in parte corrup-
patur, quod in Hortis regiae Villae ad Podium
Caianum ad aquam e fonte manantem suscipiendam,
iniuria quidem, fuerit destinatum. Effigies Impe-
ratoris referre videtur Septimium Severum, ad quem
captivi supplices confugiunt vel Parthi, vel Adia-
beni. Post ipsum Imperatorem sculpta Victoria est,
quae clypeum columellae impositum sustinet. Sequi-
tur pro parta victoria sacrificium ab eodem Impera-
tore factum: postmodum adparet coniugalis amoris
emblemata: in dextro latere Gladiatorum, ni fallor,
ludus, in funere nobilissimorum Romanorum edi-
tus: in sinistro vero luctus in obitu Defuncti cele-
bratur, adstantibus Praeficis, quae omnia doctio-
res viri accuratius explicabunt, & qui maiori otio

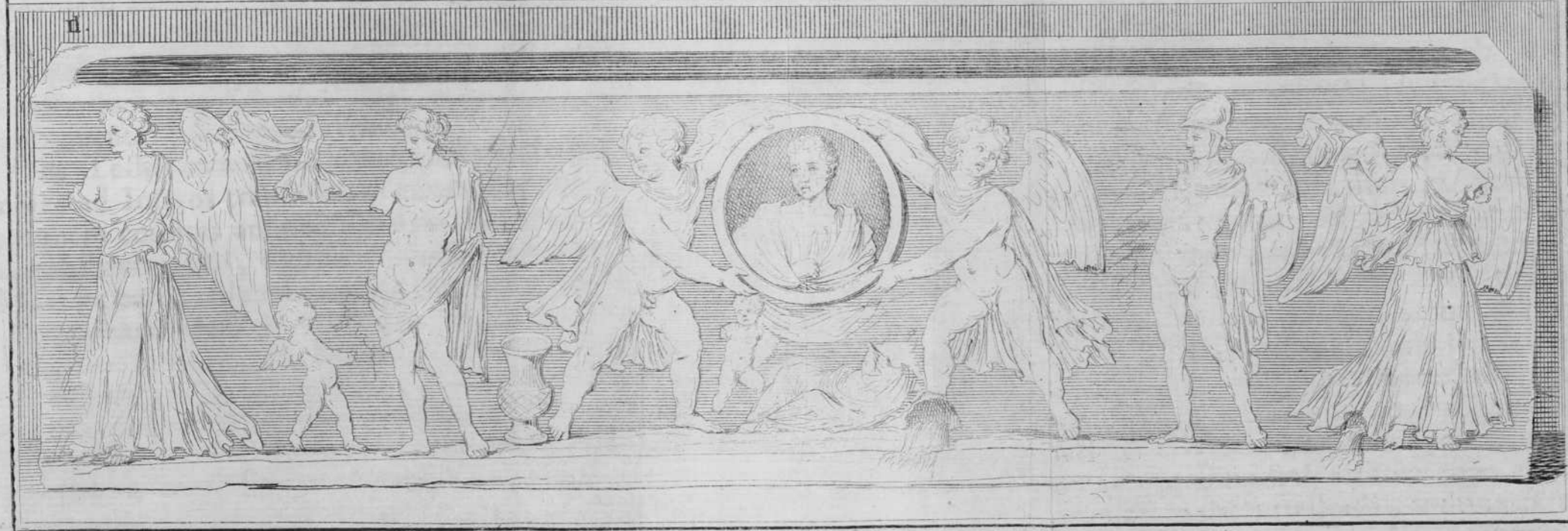
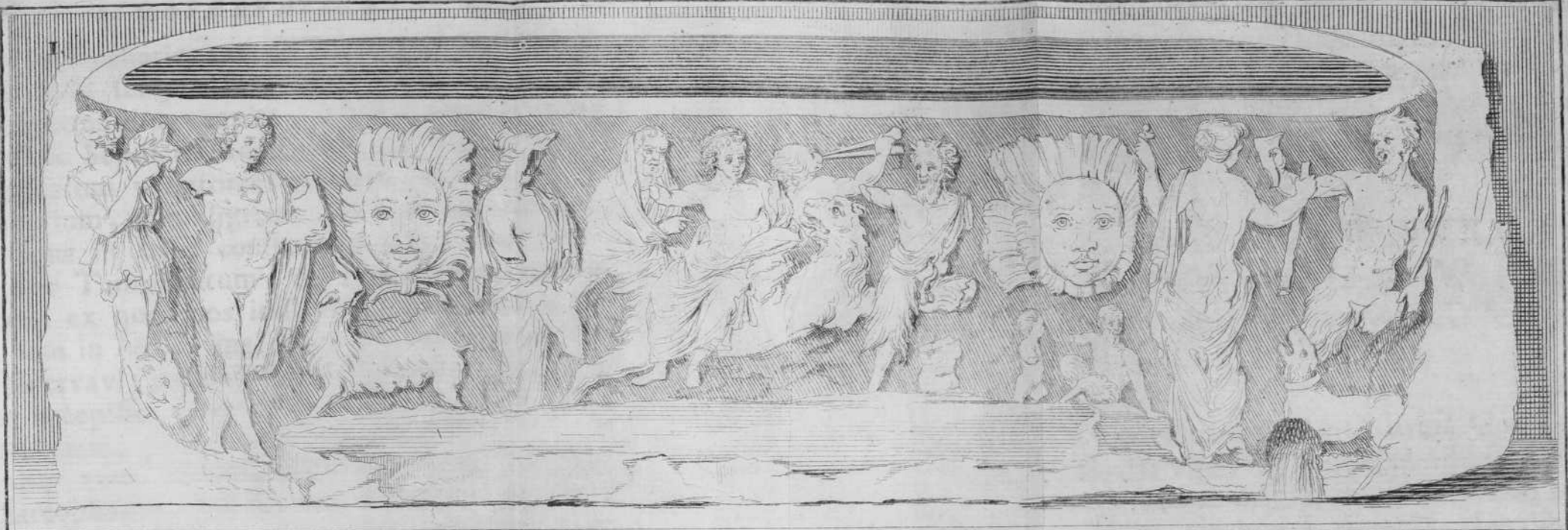
fruuntur, singula ad antiquitatis eruditionem spectantia luculentius dilucidabunt: mihi vero sat est haec praeclara monumenta ab oblivione, & interitu vindicare.

TAB. XXXV. Num. I. *Bacchi educatio, pompa, & Orgia.* II. *Martis & Veneris & Geniarum imagines, emblemata veterum Sepulcrorum.*

Bacchi sacra Orgia & gesta non alia de causa, ut alibi inuimus, in Sepulcris sculpenda veteres Theologi docuerunt, nisi ut ostenderent animarum a corporis vinculis solutarum in Elysiis arvis, ut stulte putabant, voluptates, quod & Lucianus non obscure declarat. Quia vero Liberum Patrem a Rhea expiatum, matrem suam, & alios ab inferis revocasse tradebant; ea propter parentalia post eius festum celebrare consueverunt.

Habes in hoc marmoreo Sarcophago, quem temporum iniuria, seu potius hominum negligentia magnopere labefactavit; (nam in eadem regia ad Caianum rus Villa sub dio expositus est, & manantem e fronte aquam suscipit) defuncti hominis Libero Patri devoti (uti coniecturis quibusdam suspicor) apotheosin, qui, una cum eius famulitio & choro, pallio involutus, tecto capite, eum sequitur capro vectum, hinc inde Satyris & Bacchis plaudentibus cum musicis instrumentis, vel pocula vino plena ferentibus. Spectatur hinc Faunus, qui puerum Bacchum ad Nymphas defert, ut ab ipso educetur; ut hinc vini eiusque potationis tria tempora distinguantur, principium, medium, finis, in quo quidem homines primum sobrii & mentis compo-

tes

E MARM. IN HORTIS REGIAE VILLAE AD CAIANVM.

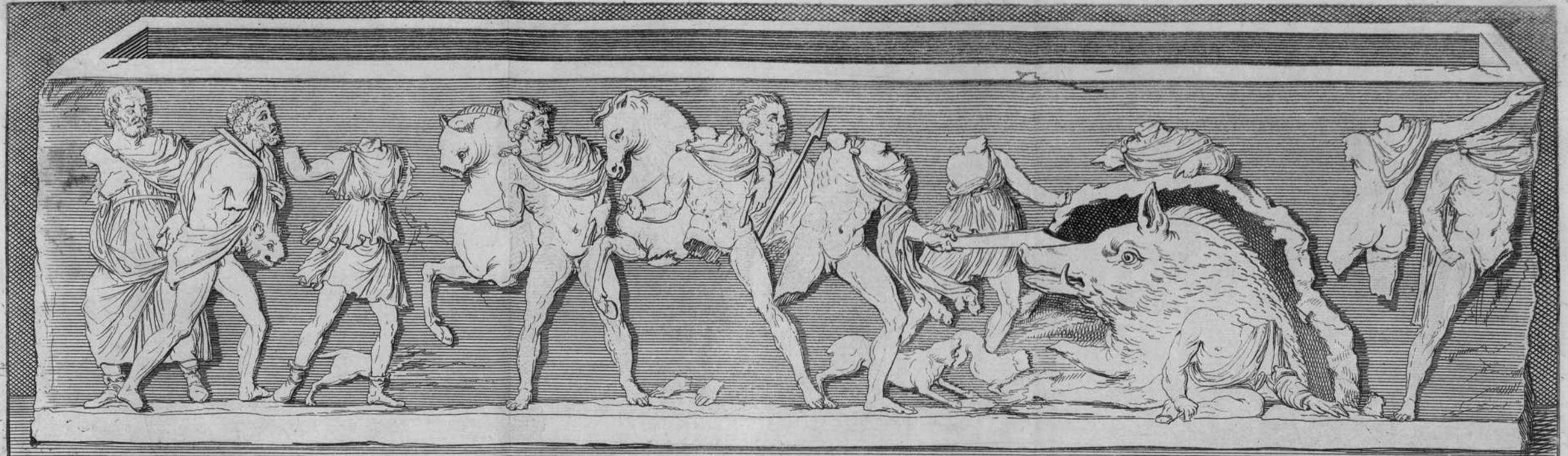
tes, mox debacchationem & lasciviam consecantur. Hinc inde sculpta sunt Gorgonum crinita & anguibus circumvoluta capita, quibus veteres tamquam amuleta Sepulcris adiecerunt, ut quietis cinerum defunctorum violatores terrerent, vel etiam ut mortis imperium, & malignam eius vim designarent. Quam antiqua sit haec consuetudo adponendi Gorgonum, sive Tempestatum, & Procellarum capita in sepulcris, ex quo mos inolevit ea emblematis insculpere, iam in Musei mei Etrusci voluminibus luculenter observavi; nam ab Etruscis haec emblemata Romanos accepisse, quae etiam in sepulcralibus lucernis exhibuere, plura monumenta testantur.

Sequitur num. II. in eadem Tab. XXXIV. marmoreus Sarcophagus, qui ibidem exstat, & aquam e fonte manantem excipit; quapropter non parum labefactatus cernitur. Defuncti trabeatam imaginem in clypeo sculptam sustinent, & honoris causa subiecto velamine adtollunt duo Genii, amicti chlamyde post humeros defluente. Sub eadem imagine iacens sculpta est Dea Tellus cum suo Genio, quae Defunctorum umbras ad Inferos transmittere putabatur. Hinc inde tamquam comites animae eiusdem Defuncti ad Elyfios, exhibentur Dii, nimirum Venus cum Cupidine, Mars galeatus chlamydatusque cum clypeo, & prope Sarcophagi angulos Geniae, quae manibus vittas praefere dicerem, ni fractum esset marmor. De Diis comitibus & sociis animarum ad Elyfios nonnulla adnotavi in Tomo III. Musei Etrusci. De his Plato in Phaedone: *Qui vero puram moderatamque transegerit vitam, Deos socios ducesque nactus, ibi habitat ubi unicuique convenit.* Tantam inter animam & Genium coniunctionem intercedere veteres censuerunt, ut una cum illa colerent, ut auctor est Servius in VI. Aeneid. vers. 743. *Non incongrue dicuntur Genii; quia quum unusquisque genitus fuerit, ei*

statim observatores deputantur: quibus adfistentibus post mortem, aut adferimur in meliorem vitam, aut condemnatur in deteriore. Exstant complures tituli sepulcrales, in hoc Opere a me in lucem emissi, qui Genio Defunctorum, quorum nomina recensentur, inscripti sunt.

TAB. XXXVI. *Meleagri aliorumque Heroum eius sociorum pugna cum apro Calydonio, expressa in marmoreo Sarcophago.*

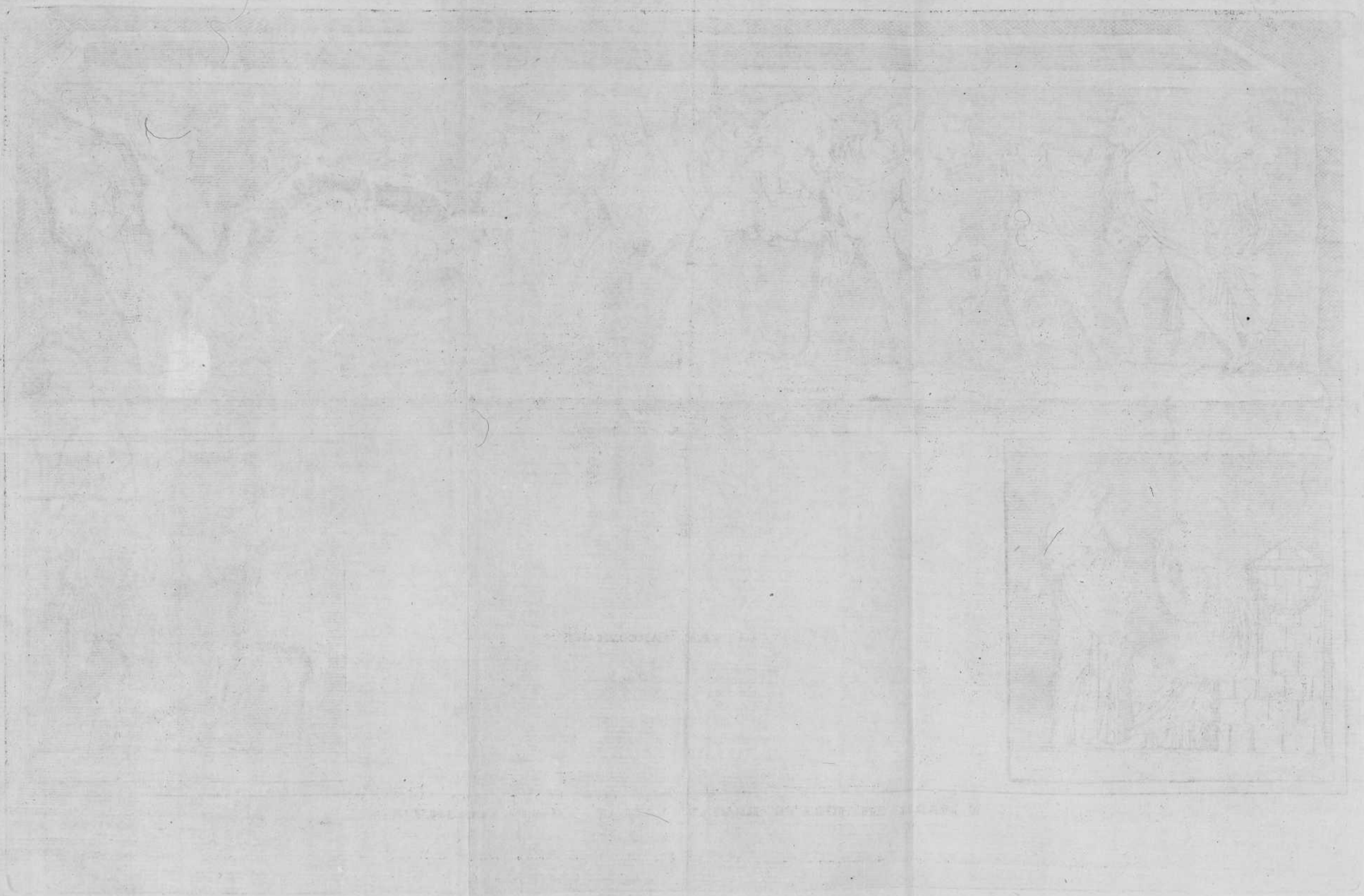
DE hoc ferali Sepulcrorum emblemate nonnulla superius adnotavi ad Tab. XXIV. Praeter Castorem & Pollucem, Melagri socios in pugna contra immanem aprum Calydonios agros vastantem, adnotare lubet Herculem quoque & Atalantam ad opem ei ferendam adcedentes, ad cuius pedes adest venaticus canis. Prope aprum adstat Diana, quae ut Meleagrum perdat, aprum a se immisum vehementer acuit & extimulat. Aper e specu profiliens sculptus est, sub quo prostratus cernitur vir, qui ut conicio, Defunctum ipsum fati malignitate ac vi interceptum designat. In dextro angulo sculptae spectantur duae mulieres, forsitan Meleagri sorores, ad eius sepulcrum in speciem templi constructum, & encarpo coronatum, flentes, ac de eius obitu lamentantes. Has in tristes aves prae luctu mutatas fabulantur veteres Mythologi. In laevo latere Servi retia ad venationem apta deferentes, & cum venatico cane progredientes sculpti observantur. Exstat hic Sarcophagus in Hortis Regiae Villae Magni Etruriae Ducis ad Pratolinum.

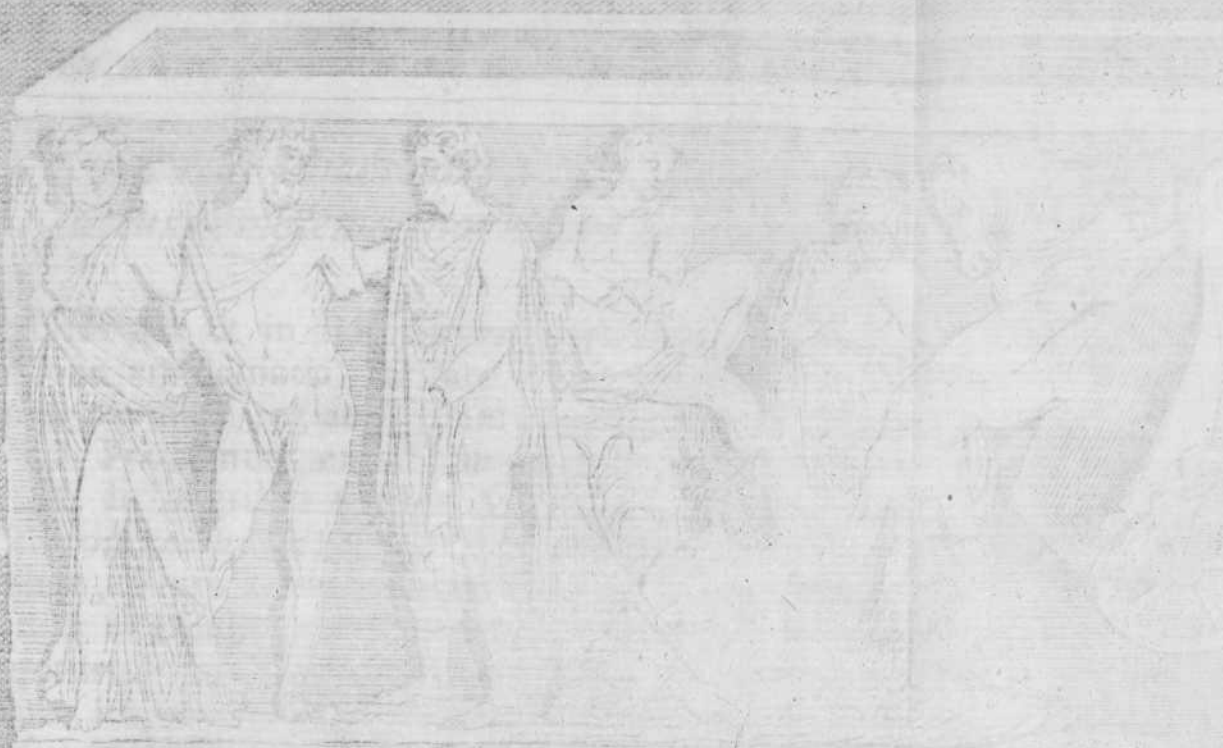

LATERA SARCOPHAGI

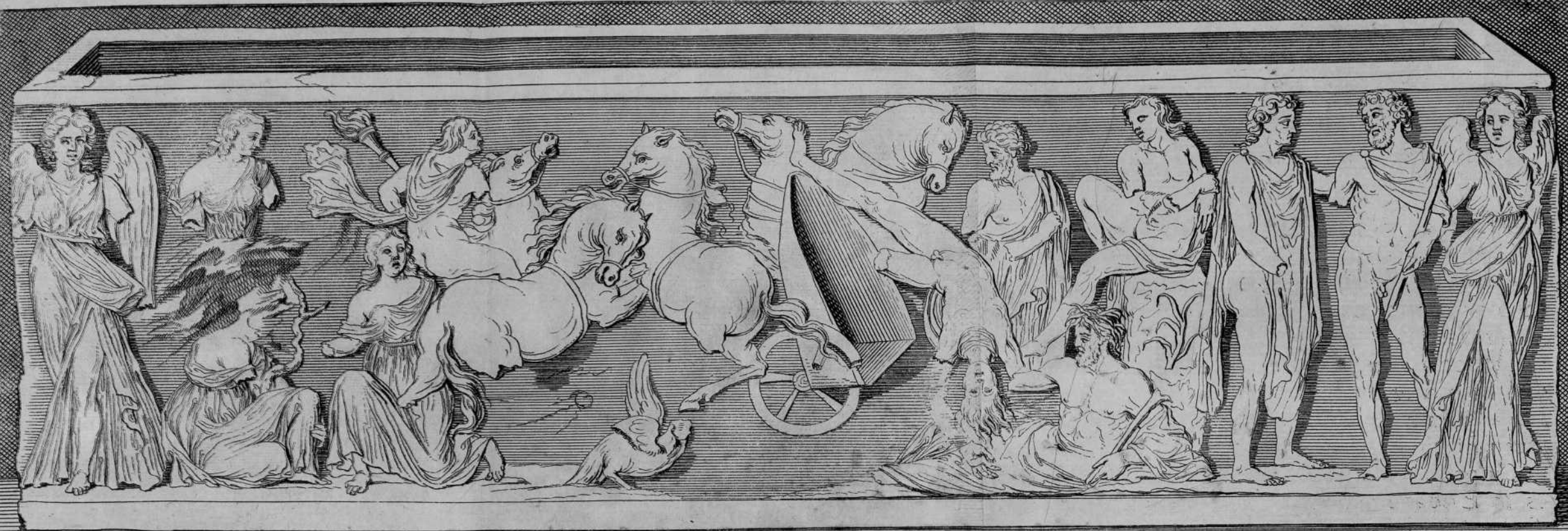
IE MARM. IN HORTIS REGIAE VILLAE AD PRATOLINVM.

F. XXXIII

F. XXXIII

LATERA SARCOPHAGI

E MARM. IN HORTIS REGIAE VILLAE AD PRATOLINVM.

TAB. XXXVII. *Phaëtontis casus, & sororum eius luctus, emblema marmorei Sarcophagi.*

Occurrunt & in hoc Sarcophago sculpturae atque emblematis raritate elegantissimo, qui in Hortis eiusdem regiae Villae Magni Ducis Etruriae ad Pratolinum exstat, in angulis sculptae Geniae, & in lateribus Castor & Pollux, animae Defuncti comites ad Elysios. His adcedunt duo Dii, ni fallor, Pluto & Mercurius seorsim sculpti prope dextrum angulum, qui se mutuo respiciunt, & conlocuuntur. Pluto sceptrum gerit, quod inferorum regnorum imperio praesit. Sequitur Phaëthontis fatum & casus in Eridanum flumen, ad Pyrenaeos montes, ob id sculptum barbati viri imagine, capite arundinea corona redimito, quod in eius gremium deciderit. Iuvenis praealto scopulo insidens forsitan est Epaphus, Iovis filius, qui Phaëthontem admonuit, ne matris Clymenes dicta auscultaret, & se filium Solis esse iactare desineret, & de hoc minime gloriaretur; quibus lucem addit Ovidii descriptio Metamorph. Lib. I. Barbatus ille vir pallio semitectus, Iupiter esse videtur, qui Phaëthontem iaculato fulmine e curru deiecit, veritus ne terrarum orbis insueto aestu aut frigore ob eius imperitiam in moderando curru Solis interiret, a quo per unum diem lucis administrandae imperium obtinuit, ut Epaphum mendacem ostenderet. Corruenti in praeceps Phaëthonti occurrit Sol, qui ab egregio huius Sarcophagi sculptore expressus est equo vectus, lampada gerens, passis, & ob casum horrentibus capillis. Id Lucretius Lib. V. vers. 400. tam eleganter expressit, ut incertum sit, num sculptor Lucretii, an vero Lucretius sculptoris emblema conspexerit:

Ac

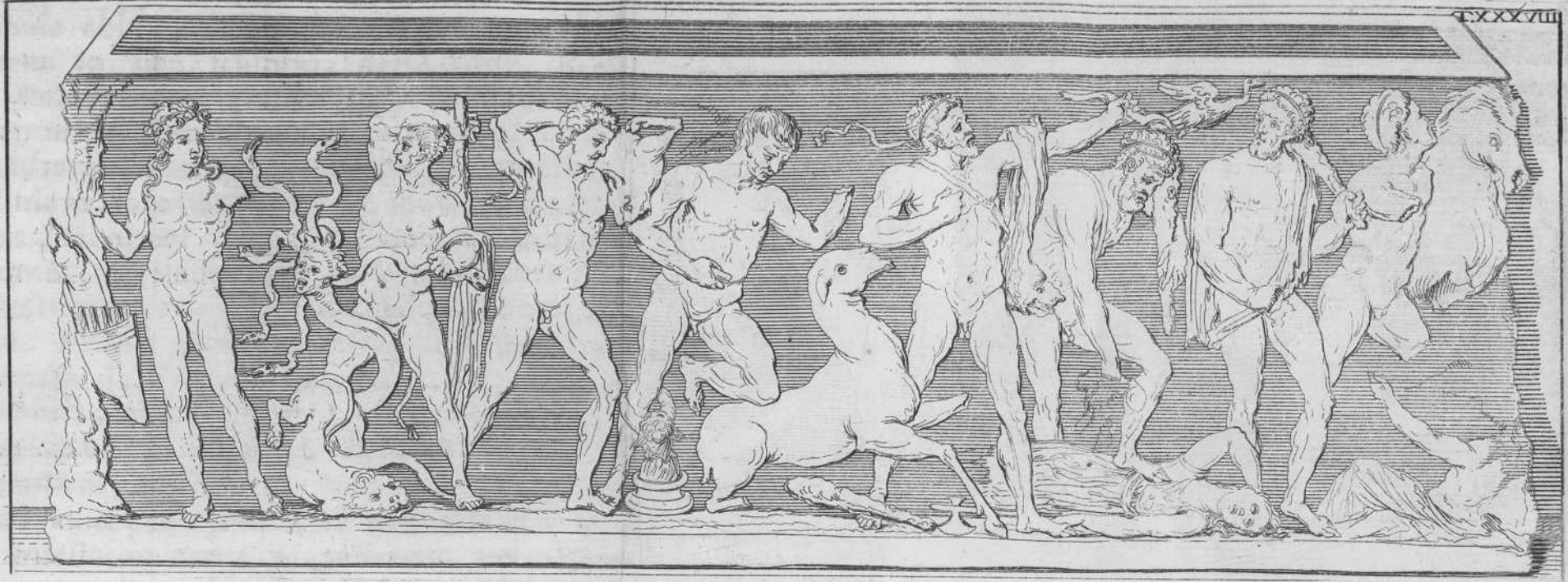
*At pater omnipotens ira tum percitus acri,
Magnaminum Phaëthonta repenti fulminis ictu
Deturbavit equis in terram: Solque cadenti
Obvius aeternam suscepit lampada mundi,
Disiectosque rededit equos, iunxitque trementeis.
Inde suum per iter recreavit cuncta gubernans.*

Post Solem Diana, hoc est Luna, passis crinibus moerens comitatur. Heliades Phaëtonis sorores flexo genu Iovis opem implorant, & ipsae passis crinibus lamentantes: quae tam graviter acerbum fratris sui casum tulerunt, ut assidue lugentes Deorum misericordia in populos nigras fuerint conversae. Hinc truncus arboris ex una innascitur, e qua electrum stillasse fabulantur.

TAB. XXXVIII. *Herculis aerumnae in marmoreo Sarcophago expressae.*

Veteres Mythographi duodecim Herculis labores recensent, qui antiquis pictoribus & sculptoribus argumenta praebuere ut his operibus eximio opificio absolutis aeternam nominis celebritatem consequerentur. Verum in his exprimendis pictores sculptoresque eum minime ordinem servarunt, quo scriptores eos enumerarunt; quod perspicue liquet ex eorum scriptis, ac praesertim e Tabula marmorea Farnesiani Musei, in qua eius expiatio exhibetur, & gesta a Graeco Scriptore nobis ignoto recensentur; quam, a Petro Sancte Bartholio diligentissime aeri incisam, in lucem protuli inter Donianas Inscriptiones Tab. VI. pag. 37. In hoc autem Sarcophago, qui in iisdem Hortis regiae Villae ad Pratinum exstat, octo tantum Herculis egregia facinora pereleganti sculptura repraesentantur.

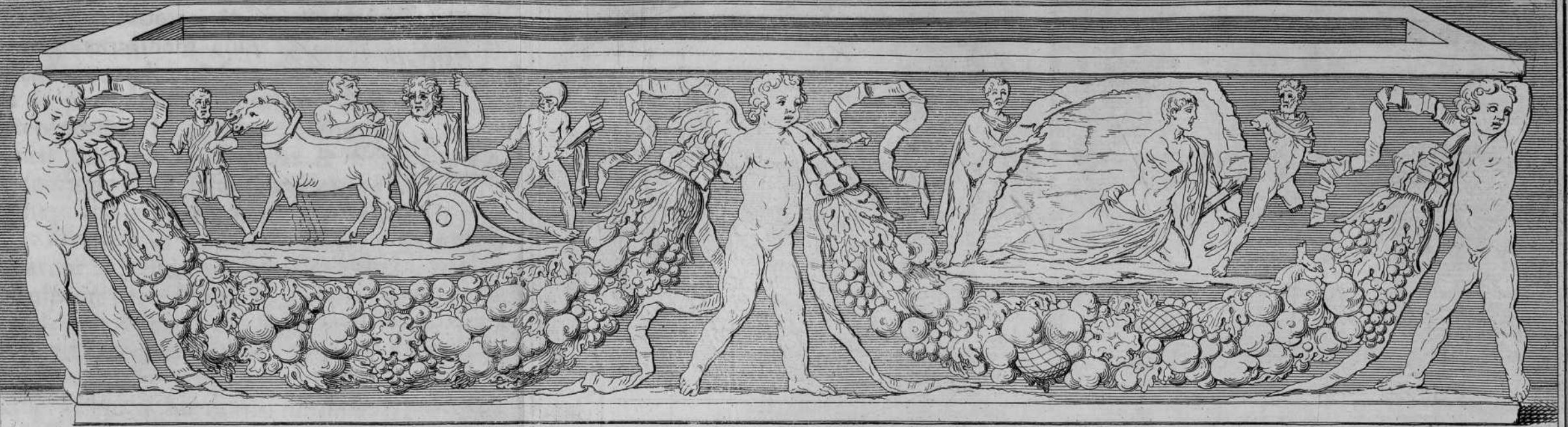
Primum igitur heic Hercules occurrit, leonis Nemeaei interemptor, qui quieti suae indulgens phæretram spiculis refertam arbori suspendit. Secundo Lernaeam hydram interficit: tertio occisum in Arcadia Erymanthium aprum in humeris sublatum defert: quarto cervam prosternit: quinto aves a Stymphalide palude abigit, iaculatisque sagittis conficit. Sexta aerumna in hac sculptura desideratur, nempe Augiae stabuli perpurgatio, quae exhibetur in eleganti marmoreo Sarcophago, quem serius quam oportebat observavi Florentiae in Aedibus Marchionum Nicoliniorum; nam Hercules, ut huiusmodi opus perficiat, lionem in humeris defert. Septima quoque aerumna in hoc Sarcophago praetermissa est, nempe abductio ingentis tauri e Creta, & reliquæ interpolantur. Sextae igitur aerumnae loco heic proponitur Herculis de Hippolyta Amazonum regina reportata victoria, quam, quum ex equo deiecisset, pedibus conculcavit, & cingulum abstraxit. Septimo, Hercules gradiens exhibetur, sublata in sinistrum humerum clava, &, ut opinor, ad monstra alia terrarum orbi infesta ac noxia propellenda, vel etiam ad Troianum praelium incedit. Octavo, Diomedis equos e Thracia abegit, quod est postremum huius Sarcophagi emblema. Marmoris vitio figura, quae iacens & seminuda sculpta est, ni fallor, Defuncti umbram refert, quae ab inferis ut educatur poscit, & ad eum supplices manus extendit. Iisdem paene emblematis ornatur Sarcophagus marmoreus, qui exstat in Hortis regiae Villae ad Castellum, quem accurate delineatum cum reliquis mecum communicavit & dono dedit vir antiquae eruditionis egregius cultor Franciscus Ricoverius, regiarum Magni Ducis Etruriae Villarum Custos vigilantissimus.

TAB. XXXIX. *Marmoreus Sarcophagus emblematis ex Iliaca Historia desumptis ornatus adfertur & illustratur.*

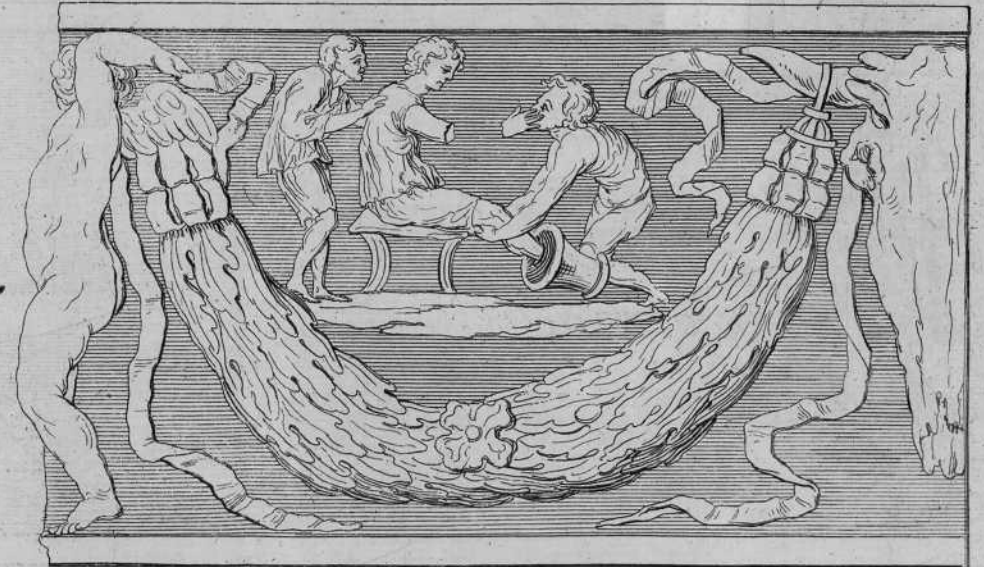
IN Volumine tertio Musei Etrusci paucis ab hinc mensibus a me edito, adnotavi Sepulcrorum emblemata non ex ingenio arbitrioque Sculptorum expressa fuisse; sed e penu omnis antiquitatis, Mythicae Historiae, & ex arcanis religionis mysteriis depromta Pontificum auctoritate & adprobatione caelata fuisse. Ea plerumque feralia sunt; nam varias mortalium vices, clades, calamitates, infortunia, luctuosa facinora, miserandos casus & neces exhibent: plerumque sacras initiationes, Deorum mysteria, orgia, lustrationes & initiationes praeferrunt: non raro poenas fontium hominum, eorumque apud Inferos cruciatus; quae monent homines ut bene & religiose vivant, & quae etiam bona probi virtutis sectatores consequantur, perdiscant. Plerumque etiam Heroum praeclara gesta repraesentant, vel eorum varios casus, & male ominatos eventus, ut quae fors & fata malas actiones sequantur, ex his intelligant, ut ait Virgilius Aeneid. Lib. VI. vers. 620.

Discite iustitiam moniti, & non temnere Divos.

Morem hunc ornandi Sepulcra emblematis hinc apud Graecos antiquissimum fuisse docet Cypseli arca, quam describit Pausanias in Eliac. Prior. Cap. XVII. Hunc quoque secuti sunt Etrusci, qui Defunctorum cineribus dedicatas Urnas marmoreas & fictiles emblematis ornarunt ex his Historiis, quae Troica sive Iliaca tempora praecedunt, vel ex ipsa desumpta sunt, quae HomERICA adpellari posse mihi ad-

*Latera
Sarcophagi*

In Hortis Regiae Villae. u. (Lappoggi) Long. P. VII. Vnc. XII. alt. P. I. Vnc. XII. Lat. Ped. II. Vnc. X.

J. D. Ferretti del.

Auspiciis D. Joseph Smith Angli Venetis

V. Franceschini sculp.

rilit, vel his etiam, quae e Tragicorum carminibus, atque ex *Odyſſea* Homeri in medium prolata ſunt.

Hanc conſuetudinem cum Graecorum tum Etrufcorum ſenſim amplexati ſunt Romani: qui quum ſeveritatem & parſimoniam colerent, nec luxum ſeſtarentur, temporibus longe antiquiſſimis, Urnas nullis ornamentis excultas, ſed puras & ſimplices Deſunctorum ſuorum Diis Manibus conſecrarunt.

Sarcophagus hic marmoreus, perraris caelaturis ornatus, Homericus adpellari poteſt; nam emblemata quatuor continet ex *Iliaca* *Hiſtoria* deſumpta; quae Sculptor peritiſſimus Graecus, ut puto, ex his, qui, Hadriano imperante, Scholas Romae habebant miris ingeniis florentiſſimas, in ſpatiis totidem, quae conficiunt pendentes encarpi, a tribus Geniis, & in utroque latere a bucraniis ſubſtentati, expreſſit. Ea repraeſentant praecipua Diomedis geſta, quibus ſummam apud Graecos gloriam ſibi adeptus eſt. Inter cetera, quibus ſervatis ſtare Troiae regnum oracula praedixere, everti vero iisdem raptis & amiſſis, Palladium fuit, parvum nempe Palladis ſimulacrum, & Philoctetis ſagittae. Igitur in priore emblemate ſculptus eſt Diomedes, qui a Pandaro vulneratus in caſtra reducitur, Homero auctore *Iliad.* Lib. v. verſ. 105. Hunc poſtea, curatis vulneribus, integrae ſanitati reſtitutum narrat, & auxiliante Pallade, ipſum Pandarum interemiſſe, & Venerem ac Martem vulneraſſe. Nec mirum ſi in hoc Diomedes barbatus occurrit, in reliquis vero emblematis plane imberbis; nam id non curarunt Sculptores: & forte caelator Diomedem aegroto ſimilem referre ſtudit. Quamvis non negem & alium Heroam, facile Vlyſſem, referre poſſe; Diomedes tamen mihi magis adridet, quia in hoc Sarcophago eius poſtiſſimum geſta, & paene vitam omnem ſagax Sculptor expreſſit. Igitur Diomedes, uti Heroes in bello vul-

neribus adfecti transvehi solebant, eo curru, qualis aegrotos decebat, ducitur, qui se subfulcit baculo sive hasta, praecedente auriga, adstante comite suo, ac sequente armigero, qui, galea tecto capite, pharetram sagittis refertam gerit.

In secundo emblemate exhibetur Philoctetes in antro Lemneo iacens aegrotus, cum pharetra a dextris referta sagittis, panno tectis inferioribus partibus corporis. Alter vero Heros, qui ad antrum accedit, est Vlysses, qui cum Diomede missus est ab Agamennone, ut eum placatum, & in gratiam Graecorum reconciliatum, secum ad pugnandum contra Troianos, adlatis fatalibus sagittis, abducerent, ut fusius scribit Hyginus Fab. CII. Quamvis autem id facinus alii Heroes tentarint, nempe Vlysses & Neoptolemus; primas tamen Diomedi deferunt, quod cum eo congressus, ex antro eum eduxerit, & ad ferendam opem invisit sibi Graecis, ut Troia tandem oppugnaretur, excitarit. Hoc ipsum emblemata clarius elucet ex Vrna Etrusci operis a me adlata & illustrata in Vol. III. Musei Etrusci Tab. VIII. Class. III. quae nuper primum prodiit ex celeberrimo Museo Guarnaccio.

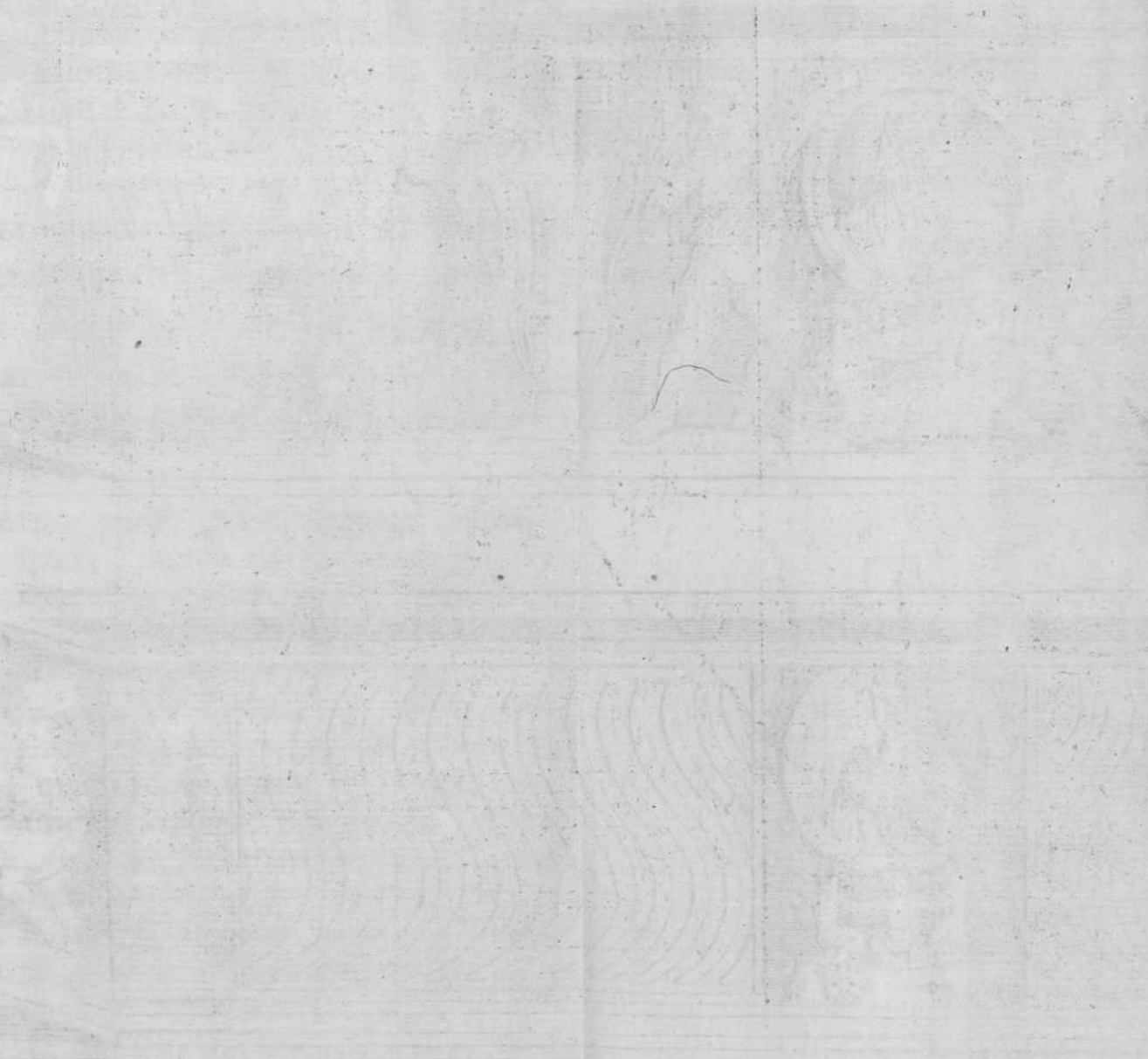
Tertium emblemata in dextro latere eiusdem Sarcophagi sculptum, illustre Diomedis facinus praesentat, nempe ipsum Heroam iam potitum fatali Palladio, cui partam gloriam multi Heroes auferre conati sunt, atque inter hos Ajax Telamonijs, ac praesertim, ut in hoc emblemate, exhibetur mox adveniens Vlysses, & cum eo contendens: in quo egregio Diomedis facinore exprimendo mirum in modum Statuarii, & gemmarum Scalptores inter se ingenio & arte certarunt.

In quarto demum sinistri lateris emblemate idem Diomedes exhibetur vulnera sua curans, & sanguinem lavacro diluens. Ei siquidem in parva sella

EXHIBIT 100

1. Name of the person
2. Date of birth
3. Sex
4. Race
5. Religion
6. Education
7. Occupation
8. Address
9. Telephone
10. Other

1. Name of the person
2. Date of birth
3. Sex
4. Race
5. Religion
6. Education
7. Occupation
8. Address
9. Telephone
10. Other

E MARM. IN VILLA D. MARCH. HVGONIS DELLA STUFA IN AGRO SIGNANO.

sedenti adfistunt duo servi, quorum unus post humeros stans, eum sustinet; alter vero eius crura & pedes, iisdem in vasculo iniectis, lavat, cuius vultum blande tangit Diomedes, ut eius officium probet. Homerus describit Diomedem vulnera sua refrigerantem memorato Iliad. Lib. v. vers. 794.

TAB. XL. I. *Sepulcrum Matronae emblematis felicis anni ornatum.* II. *Sepulcrum iuvenis, trabeati Dionysiacorum festorum, vindemiae laetitia, & gryphibus insculptum.*

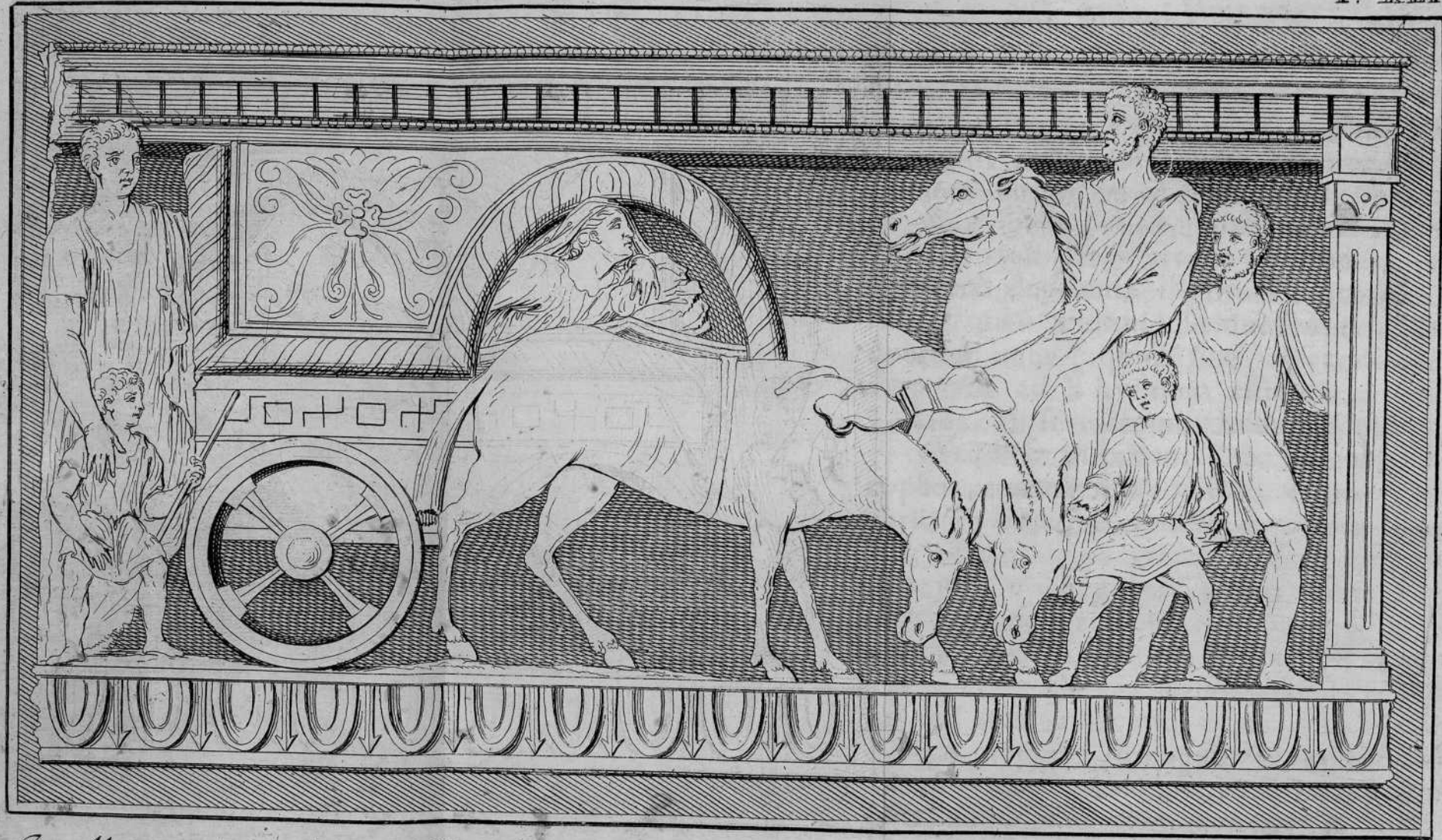
Vascula sex ansata perelegantis formae, rosis, floribusque, spicis, pomis & uvis referta, ad quae convolantes aves singularum anni Tempestatum delicias carpunt, & avide degustant, praecipua sunt ornamenta huius marmorei Sepulcri, quod pro Matronae condendo corpore destinatum fuisse, perspicue adparet ex eius imagine sculpta in orbiculo, seu potius clypeo, quem duo Genii hinc inde sublatum tenent. Flammeo ornatur eius caput, quod lutei coloris fuisse, feminis traditum in nuptiis, quo pudorem suum custodirent, tradit Festus. Apud Graecos, & apud Etruscos flammei nuptialis usum invaluisse, & ad Romanos demanasse, ostendunt ea Urnarum Etruscarum emblemata, quae Helenam in thalamo iacentem, raptam ab Alexandro Paride, repraesentant, quarum exempla habes in Tom. III. Musei Etrusci Tab. vi. Classis III. ex Museo Guarnaccio. Perelegans Vrna marmorea Etrusca, eodem emblemate insignis, ex Hypogaeis Volaterranis in Museum Ornatissimi Equitis Caietani

Antinorii nuper translata est, eaque ornata integra epigraphe Etrusca. In his monumentis Helena flammæ caput ornatum habet. Mire elegantes sunt duo quoque Genii sculpti in hoc Sepulcro, quorum alter ornatum habet caput copiae cornu, & turturum par laeva gerit, quae aviculae coniugalis concordiae & amoris symbola sunt. Alter vero Genius calathum gerit uvis refertum, & ex his racemum laeva sustinet. Sub imagine defunctae Matronae sculpta est alma Dea Tellus, circa quam, ut in numis maximi moduli Imperatoris Commodi, quae e Museo Mediceo deprompta illustravi, quatuor ludunt pueruli, quatuor anni Tempestatem repraesentantes, quorum unus (quod sine observatione praetereundum non est) hydriam effundit, tamquam aquae Genius, & forsitan pluviosum Hiemem refert.

Sequitur in eadem Tab. XL. num. II. alter Sarcophagus marmoreus striis, & in tribus segmentis variis emblematis ornatus, non sine laude elegantiae dimittendus. In medio, sculpta est imago iuvenis trabeati in clypeo; sub ipso vero tres Genii Dionysiaci, qui in arca uvas calcare mihi videntur, quam ornant leonum capita, & hinc inde ex ea pendent foliacei encarpi spectantur: quam etiam non nego indicare posse ipsum defuncti iuvenis, Baccho eiusque mysteriis & initiationibus devoti, sepulcrum. In utroque angulo e Bacchi famulatio hinc Satyrus saltans spectatur cum utre vini in humeris & pedo, hinc Baccha sustinens thyrsum, & ipsa quoque concinno corporis motu saltans cum mystica Bacchi cysta ad pedes, e qua prosilire serpens cernitur. Tamquam Sepulcri custodes in utroque latere sculpti sunt Gryphes, quos etiam inter emblemata Sepulcrorum apud Etruscos connumeratos iam adnotavimus. Hi duo Sarcophagi exstant & spectantur in rure ad Signam; & quidem primus apud Nob. March. della Stufa.

TAB.

In Museo Suburbano Villae Strozzae ad Montem Hugonis.

Auspiciis D. Senatoris Equitis Cerchii Dominici de Cerchii.

Vino: Franceschini del: et sculp:

TAB. XLI. *Sepulcrum Etruscum, in quo
Matrona carpento vecta cum suo
famulitio exhibetur.*

ANnis decem supra octo iam elapsis, quum de antiquorum Etruscorum monumentis in lucem edendis illustrandisque, & de legitimo Etruscorum Alphabeto investigando constituendoque publico litteratorum hominum bono, ne vix quidem cogitarem, marmoream hanc Vrnam, quam singularem inspexi in Suburbano Museo Nobilissimi Viri Caroli Thomae Strozae ad Montem Hugonis, delineandam aeri que incidendam curavi. Exemplum, numquam antea visum in tam antiquis sculpturis, carpenti exhibet, quem Tusci lautissimi, opibus & luxu abundantes, variis emblematis, sculpturis, picturis, Phrygiis operibus, monilibus, aliisque ornamentis, quae inaurare consueverunt, condecorasse, compertum est ex aliis Vrnis, quae nuper e Volaterranis Hypogaeis erutae sunt. De his non pauca differui in Volumine II. mei Musei Etrusci ad Tab. CLXIX. pag. 327. & sequentibus.

Carpentum Etruscum, cuius formam veteres Romani imitati sunt, quod numismata in honorem Antoniae, & Agrippinae Augustarum feminarum in lucem edita testantur, mulae iunctae iugo trahebant. Servi & famuli matronas in publicum procedentes praeibant, & sequebantur. In eorum famulitio erant etiam feminae, quae muliebris mundi curam agebant, quae dominam carpento per urbem cum pompa vectam comitabantur, quod etiam hoc emblemata non obscure ostendit.

Matrona, ut ait Iuvenalis de nobilibus feminis, quae in publicum cum pompa prodibant, e carpento
pro-

profert caput suum, quod flammeo nuptiali ornatum cernimus, ut virum equo inequitantem, qui honoris causa, qui iisdem Matronis, & Virginibus Vestalibus fiebat, ei viam & dextram manum cedit, salutet & conspiciat. Hac quoque pompa nuptae Matronae ad sacra primum Veneri & Iunoni Cinxiae, seu Iugali facienda duci solebant, & mox ad domum sponfi, cum quo iam in manum convenerant, praeeunte servo cum lampade fulgente. Cur vero huiusmodi emblemata Sepulcris aptarint Etrusci, iam exposui in Musei Etrusci Volum. II. & III. compluribus coniecturis, quas ne taedio legentes adficiam, heic recoquere non vacat.

SARCOPHAGI ANTIQVI M A R M O R E I

AD LATI IN SEQUENTIBVS V. TABVLIS

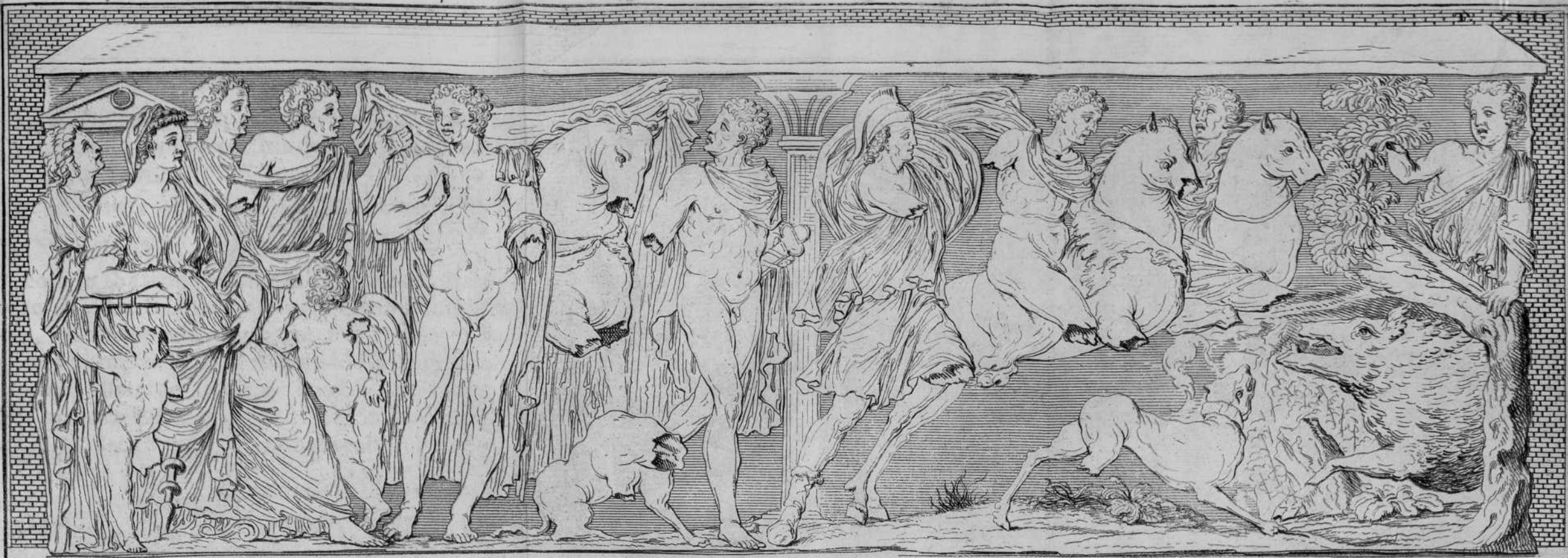
PISIS, SENIS, CLVSII, ARRETI, ET CORTONAE

E X T A N T.

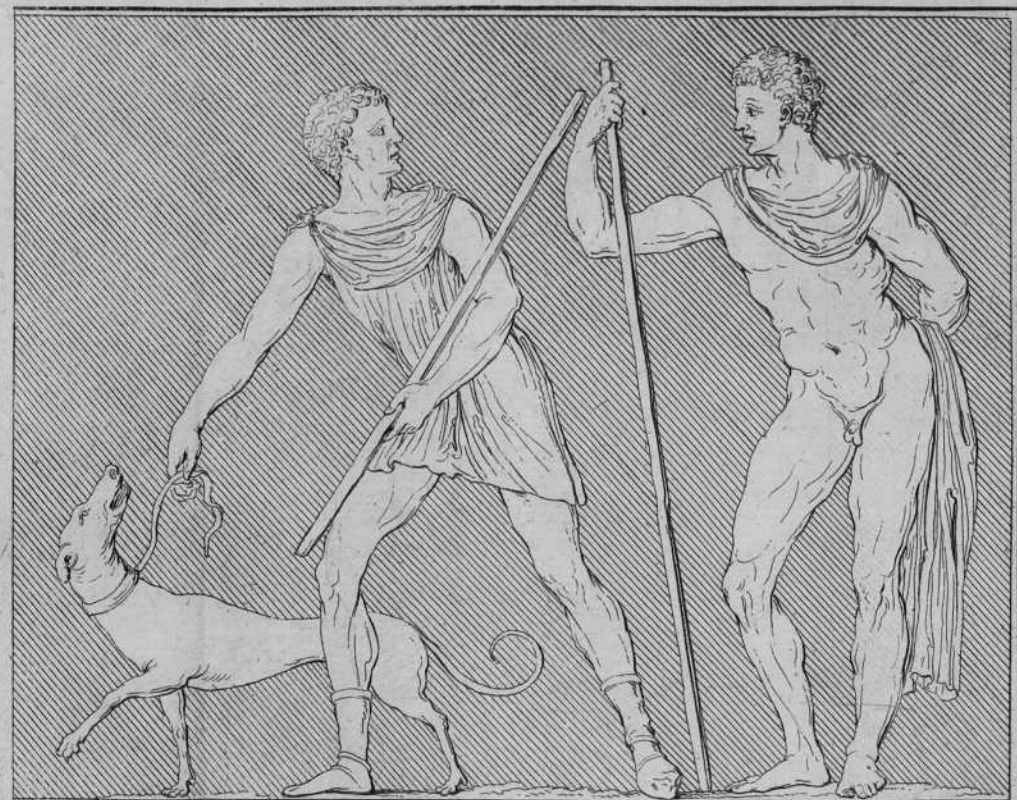
TAB. XLII. *Adonidis, invita ac lugente
Venere, fatalis profectio ad apri
venationem.*

SArcophagus iste praestanti opificio sculptus, licet iniuria temporum aliqua in parte sit corruptus; tamen cum propter magnitudinem, tum propter elegantiam inter admiranda antiqua opera, quae ingenti copia Pisis spectantur, principem locum meo iudicio facile obtinet; saeculo siquidem XII. dignus visus est, ut in eo ossa piissimae ac venerabilis femi-

*Latera
Sarcophagi*

In pariete exteriori Basilicae Disanae Long. P.VIII. Vno. XII. alt. P.III. Vno. V. Lat. P.III. Vno. XII.

*Auspiciis D Scipionis Marchionis Maffei a Cubiculo Regis Sardiniae
et ab aurea Clave Electoris Bauarici*

V. Franceschini del. et Scul.

IN TAB. L. OBSERVATIONES. CXXXV

minae Comitissae Beatricis, matris immortalis Mathildis Comitissae, conderentur. Id indicat sequens eiusdem Sepulcri titulus:

QVAMVIS PECCATRIX SVM DOMNA VOCATA BEATRIX
IN TVMVLO MISSA IACEO QVE COMITISSA

Sub eodem Sarcophago, qui ad parietem lateralis ianuae Basilicae Pisanae nunc haeret eminenti in loco, in marmore leguntur sequentes inscriptiones, quas ipse accurate exscripsi. Sed heic notandum, quod litterarum nexus, quos typhothetae exprimere non potuerunt, me invito, praetermissi sunt, & litterae aliquot, nempe N. M. U. aliter representatae, typis repugnantibus, maioribus Romanis characteribus usitatis eiusdem speciei exhibentur.

† ANNO DNI MC. XII IX KLAS AUGUST OBIIT
D^{NA} MATILDA FELICIS MEMORIE COMITISSA
QUE P ANIMA GENITRICIS SVE D^{NE} BEA
TRICIS COMITISE UENERABILIS. IN HAC T^UBA
HONORABIL^I QUIESCENTIS IN MULTIS PARTIB⁹
MIRIFICE HANC DOTAVIT ECCLIAM
QUAR^S AIE REQUIESCANT I PACE;

† ANNO DNI M. CCC III. SUB DIGNISSIMO O-P-ARIO
L^{NO} BURGUNDIO TADI OCCASIONE GRADUUM
FIENDOR^S P- IPSVM CIRCA ECCLIAM SUP^DICTAM
TUMBA SU-P-P' NOATA BIS T^{AS}LATA FUIT N^{UC}
DE SEDILIB' PRIMIS I ECCLIAM N^{UC} DE ECCLIA
I N^{UC} LCU UT CERNITIS EXCELLENTEM
Sed

M Sed, ut ad emblemata huius elegantissimi Sarco-
 phagi redeam, qua de causa veteres Theologi Ado-
 nidem a Venere aegre digredientem, & ad apri ve-
 nationem euntem effinxerint, supra adnotavi pag.
 CII. ad Tab. XXIII. adlata mysticae huius & arcanae
 significationis Macrobianae interpretatione. Multa,
 quae in aliis sculpturis desiderantur, in hoc solers
 Sculptor expressit, nempe templi frontem, ante
 quod Venus sedens spectatur, subiecto eius pedibus
 scamnulo, cui una e Gratiis adstat, & duo Cupi-
 dines: quorum alter Erotem, alter vero Anterotem
 designat, de quibus non uno in loco Lucianus, &
 Philostratus in imaginibus. In aliis emblematis Se-
 pulcrorum huic simillimis, e sedis brachio, vel e
 Veneris manu sudariolum pendet, quo Venus ad
 lacrimas ex oculis defluentes abstergendas utatur;
 quo indicio usi sunt veteres Sculptores, ut maero-
 rem Veneris in discessione Adonidis, qui ab eius
 conspectu aegerrime divellitur, urgentibus fatibus
 ostenderent. Adstant viri, qui consilium Adonidis
 proficiscendi ad apri venationem improbant; at in
 sua fata genio ac natura sua Adonis trahitur, &
 Venerem luctu ac maerore tabescentem deserit,
 atque eius consilia non audit. Iam cum apro e spe-
 cu proficiente pugnante Adonidem Diana ambi-
 gua specie adparens, quasi Martem referens Ado-
 nidi adversum, acriter urget, eumque in perniciem
 corruentem exstimulat. Adonidem comitantur alii
 Heroes & servi cum omni venatico apparatu. Ve-
 la suspensa dignitatem Heroum significant, seu po-
 tius Defuncti; nam his Sepulcra honoris causa decora-
 bantur. Illud interim notandum superest, venatores
 petaso uti consuevisse; eo enim latiore pilei genere
 utebantur adversus aestum, ut faciem obumbraret.
 Svetonius de Augusto c. 82. *Domi nonnisi petasatus sub
 dio spatiabatur.* Quando vero petasum e capite tol-
 le-

lere volebant, illum religatum lorulis in humeros
reijciebant, uti numismata Aetolorum a Cl. Begero
edita, & picturae Etruscorum Vasculorum osten-
dunt. Venatorum vestis erant chlamys, quod & Vir-
gilius docet, ubi Didonem cum Aenea ad venatio-
nem proficiscentem describit Aeneid. Lib. IV. vers.
136.

*Tandem progreditur, magna stipante caterva,
Sidoniam picto cblamydem circumdata limbo:
Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum;
Aurea purpuream subnectit fibula vestem.*

Sarcophagum hunc insignem ex multis delegi,
& dedicavi Viro in litteraria Republica Celeberrimo
Marchioni Scipioni Maffeo, primum mihi
meisque studiis, dum ea auspicabar, amicissimo, ut
hoc obsequii mei, qualecumque illud sit, monumen-
to, aliquam ei referrem gratiam, quod, quum Flo-
rentiae esset, me ad hos Sarcophagos & antiquas
Etruriae Inscriptiones evulgandas suis hortationibus
acrius incitarit, & benevolentiam doctorum homi-
num me egregie aucupaturum, his in publicam lu-
cem missis prisca aevi deliciis, praedixerit.

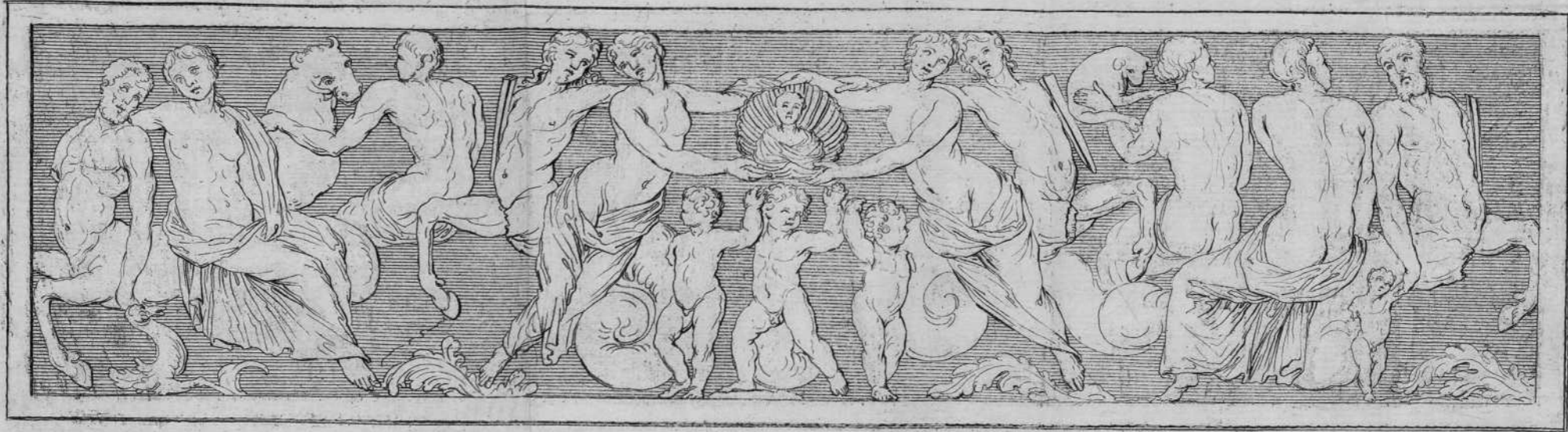
Sarcophagum hunc, pro capitis coronide, adlato
in quamminimo schemate, edidit, seu verius defor-
mavit Cl. Ioseph Martinus Canonicus Pisanus in
Appendice ad Theatrum Basilicae Pisanae pag. 17.
uti conferentibus liquebit. Illud etiam eius incuriam
& oscitantiam testatur, quod inverso figurarum or-
dine exprimendum curavit; atque hoc modo, minimo
chartarum spatio, Pisanos omnes antiquos Sarcophagos
in eo sumtuoso Opere in lucem ita protulit, ut pu-
deat tam eximia monumenta, quae novam plane
opperiunt editionem, si Pisani Proceres sumtibus
faveant, cultoribus eruditae Vetustatis indicare.

TAB. XLIII. *Maris Dii Deaque Defunctorum
comites ad Elysios sculptae in Sepulcris.*

Elysios in extremis Oceani finibus sitos esse, quum sibi persuaserint veteres, nil mirum si mortuorum Sepulcra emblematis hisce ornarint, quae maris Deos Deasque, Defunctorum comites, repraesentant. In hoc perelegantis Sarcophagi marmoreo anaglypho, quod Senis exstat parieti insertum supra portam, qua a platea itur ad officinam Sculptorum, defunctae feminae imaginem Veneris Pelagiae specie, & honore apotheoseos donatae, in concha expressam tenent & adtollunt hinc Doris, hinc Ne-reus marinis Centauris insidentes, quibus alia maris Numina consociantur. Compluribus ex locis divini Carminis Homeri, praesertim vero ex Lib. I. Iliados colligimus, eo consilio veteres Oceanum in Sepulcris exhibuisse, & Deos Deasque eius incolas sculpsisse, ut Oceanum esse emblemata consecrationis & divinitatis animarum, quae e corporis vinculis solutae sunt, rudes homines intelligerent. Nam memorat Homerus, Iovem comitantibus Diis, relicto Olympo, ad Oceanum Aethiopum ivisse, ut per aliquot dies lautissimis conviviiis frueretur, & postea ad ipsum Olympum reversum esse.

TAB. XLIV. *Patroclus Heros vulneratus, in
castra a militibus reductus, emblemata
Sepulcri Etrusci.*

Probe notam perspectamque fuisse Tuscis nostris Troici belli, Heroumque in eo occisorum Historiam, iam non uno in loco adnotavi in meo Museo

E MARM. SENIS EXSTAT.

1871

1871

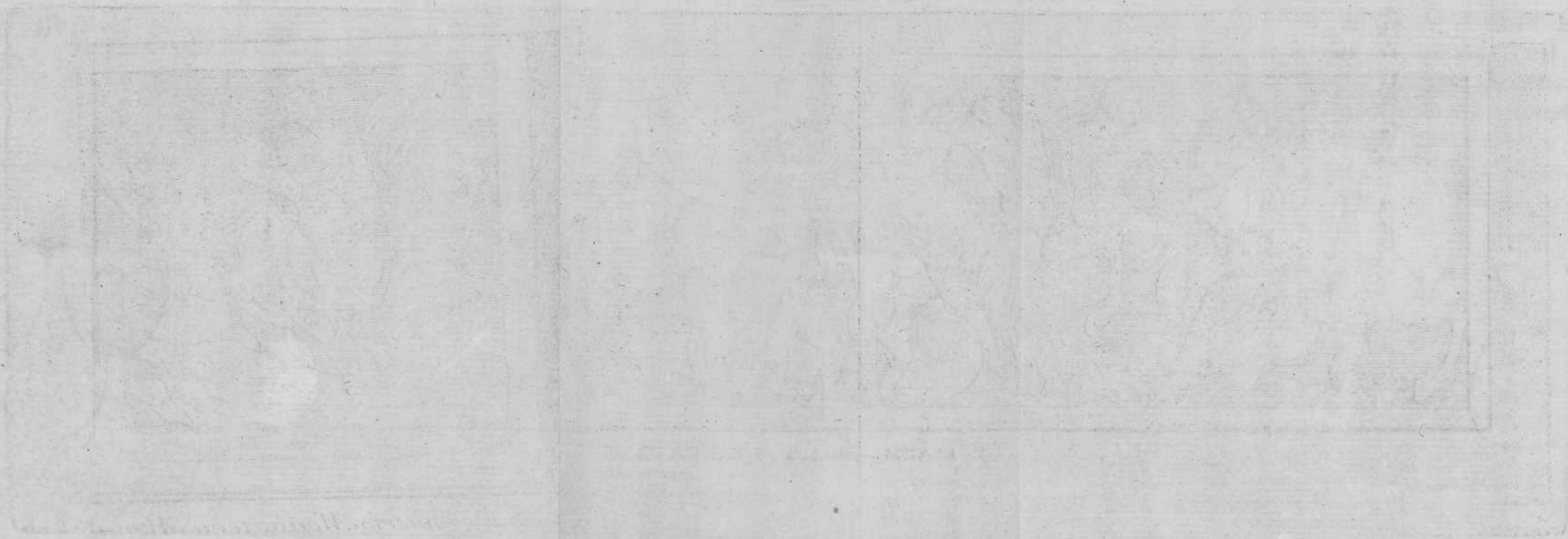
1871

1871

1871

1871

1871

1871

Arretii. In Dormitorio Monasterii Monachorum Camaldulensium S. Mariae in Gradibus. Alt. Vnc. XV. Long. Ped. II. Vnc. V.

Auspiciis D. Gregorii Baiulii Redii Patricii Aretini

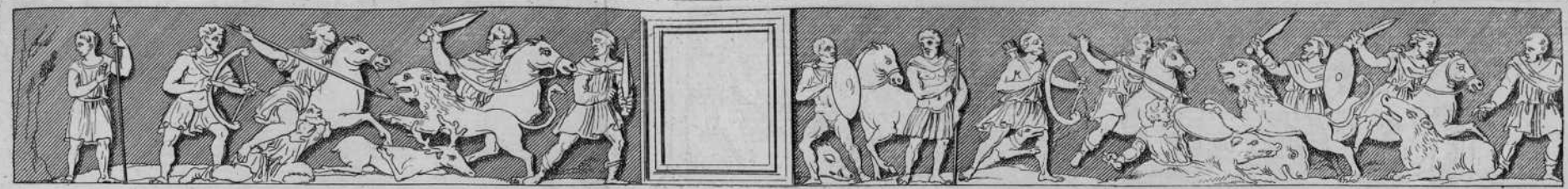
Francelchini Scul.

J. Dom. Ferretti del.

seo Etrusco. Anaglyphum hoc marmorei Sepulcri, quod Arretii observavi insertum parieti cubiculorum Monasterii Monachorum Camaldulensium S. Mariae in Gradibus, Homericum est; nam meo, ni fallor, iudicio, ferale emblemata funeri consentaneum exhibet, nempe Patroclum primum ab Euphorbo in bello vulneratum, mox ab Hectore interfectum, iam iam animam efflantem: quem, Aiace iussu, Menelaus, Meriones, aliique Heroes Graeci in castra retulerunt; ut narrat Homerus Iliad. Lib. XVII. vers. 717. & 735. quo cum emblemate alterum valde ad finem iam protuli in Tab. CXXXIII. Tom. I. Musei Etrusci, & explicavi in Tom. II. pag. 260. Huic ad simile schema exhibet antiqua Iliadis Tabula num. 39. quam adfert & illustrat eximius Fabrettus. Ex fociis alii variis modis exprimunt dolorem ac luctum. Femina, quae casum averfata, celeriter fugit, forsitan Bellona est, seu mavis Thetis, quae ante adventum cadaveris Patrocli, ad Vulcanum diverterat, ut eius opem imploraret; nam ab eo idem Heros aurigandi arte fuerat instructus. Factum est marmor in utroque angulo, & non pauca desiderantur. Heroorum, quos Homerus aeterno Carmine celebravit, egregia gesta, caedes & fata exhibentur in Sepulcris antiquis, praesertim Etruscis, praecipue vero Achillis, Patrocli, & Hectors, ut ex his discant homines mortalem vitam brevissimam esse; nam hi Heroes celeri fato intercepti sunt, de quo queritur Thetis apud ipsum Homerum Iliad. Lib. I. ubi Achillem brevi vitae obnoxium se genuisse lamentationibus testatur.

TAB. XLV. *Bestiarum venationes in Amphitheatro editae, emblemata marmorei Sarcophagi.*

Voluptates humanae vitae cum metu luctuque coniunctas, perbreves esse docent spectacula, quae veteres in Amphitheatris ediderunt. Ea quoque pro Sepulcrorum emblemate usurpata docet pulcherrimum hoc marmoreum anaglyphum, quo dubio procul frons Sepulcri ornata est, quod summa cum voluptate Classi observavi in Hortis Nobilis Viri Ristori Paolotii, cuius Musaeum compluribus perraris Etruscorum monumentis refertum non uno in loco laudavi in meo Museo Etrusco, & in Historia originis & progressus studii Antiquitatum Etruscarum, coniuncta cum Vindictis mei Alphabeti Etrusci, nuper a me editis. Cum Leonibus pugnant chlamydati viri duo equos inveci, alii quoque pedestres. Ex equo deiectus iuvenis conlapsus cernitur, qui defuncti adversum casum & interitum facile, ni fallor, designat. Venatores urget Diana, quae adparet, capite galeato, ut in aliis duobus Sarcophagis Florentino & Pisano, iam superius a me editis in Tabulis XXIII. & XLII. Spectatur etiam vir thorace & paludamento insignis stans, dextera hastae innixus, laeva parazonium gerens, medius inter adstantes milites, quorum alter gladio & clypeo instructus, paratum se ad pugnam ostendit: prope eum stat equus ad venaticum adparatum pertinens. Alia duo emblemata huic maiori fere simillima in Sepulcri operculo exhibentur, in quo praeterea irruentes ad pugnam leones non gladiis tantum viri caedunt, sed hastis, iaculatisque sagittis confodiunt. Vacua titulo est metopa in media sculpta & cor-

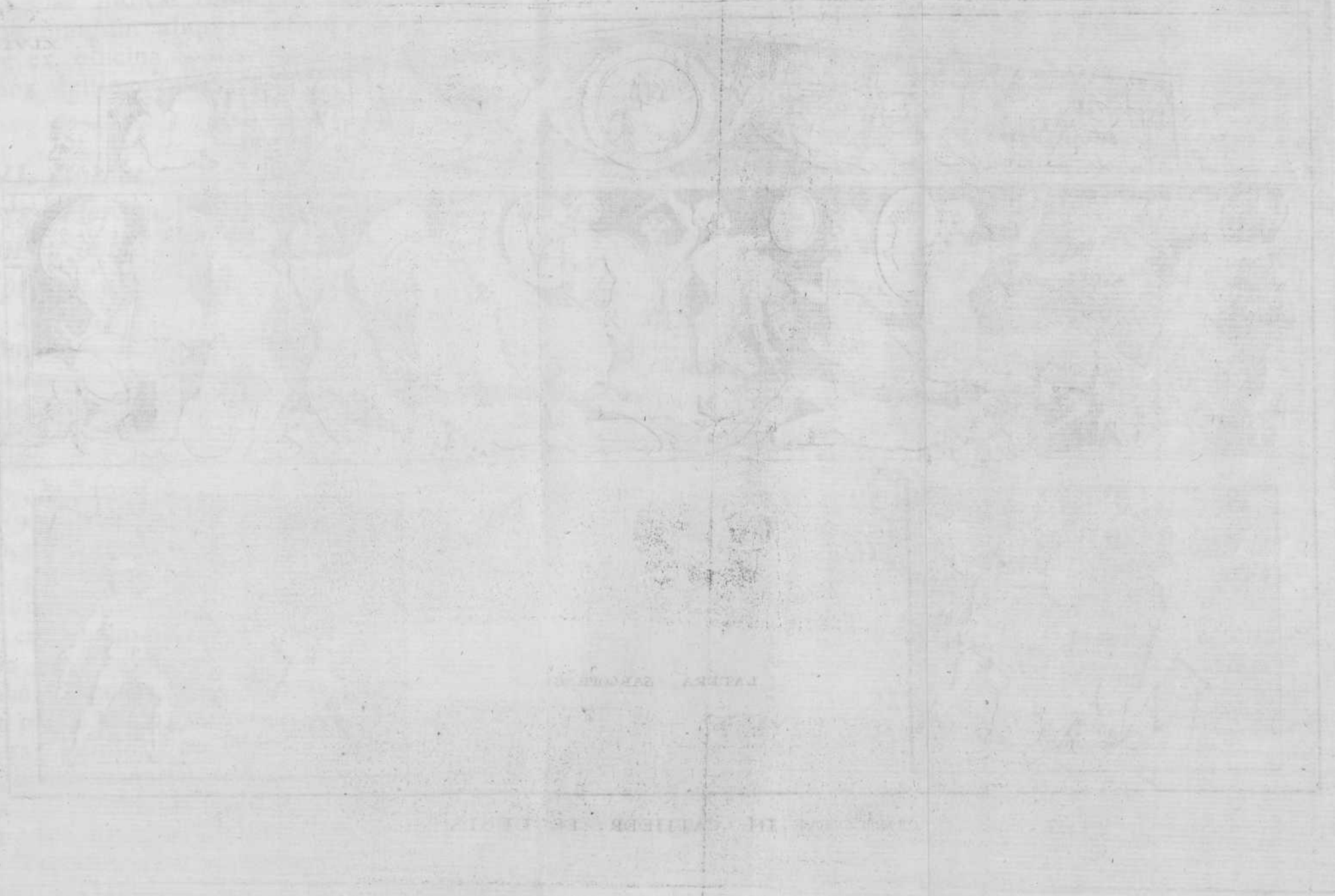
E MARM. CLVSII IN HORT. NOB. V. R. PAOLOTTI.

Vacuus titulus est in hoc loco in medio latere
 sed hactenus, iacobusque leguntur
 utinam ad pugnam hanc non gladius
 in sepulchri operculo exhiberentur, et
 necesse. Alia duo emblemata hinc videntur
 et cum hac equus ad venandum adhibetur
 pro iactantia, paratum est ad pugnam
 et ad hunc militem, dicitur autem
 et in hunc, iacobusque leguntur

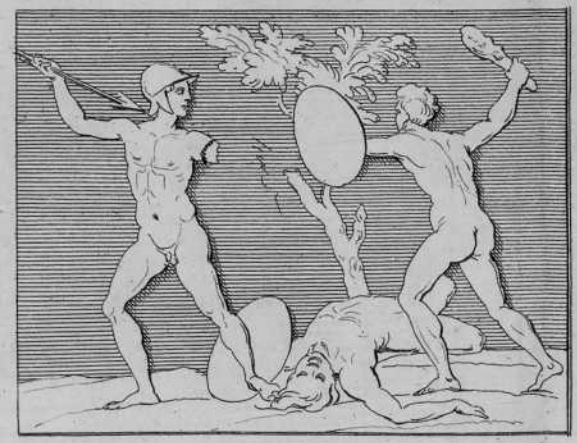
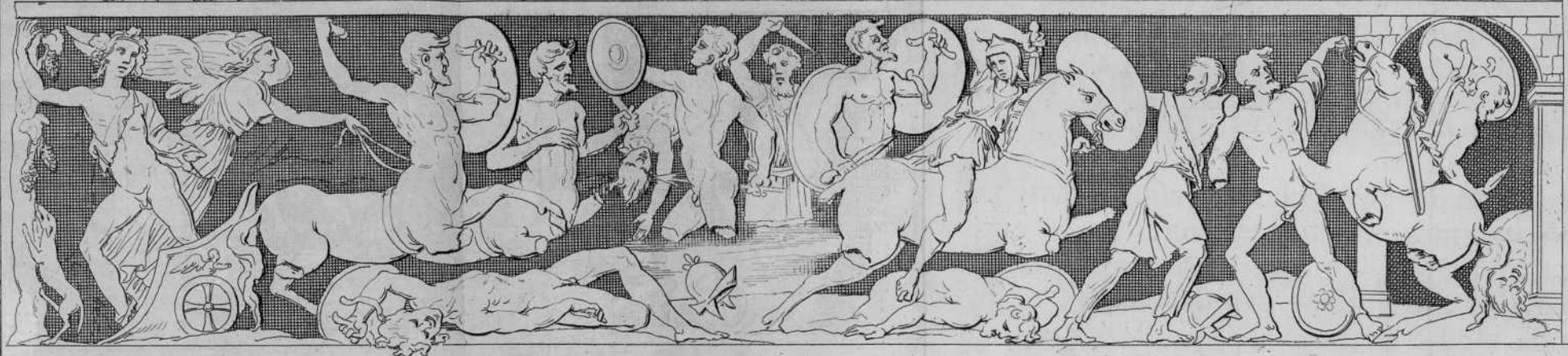

IN TAB. I. DE PAVATONIA.

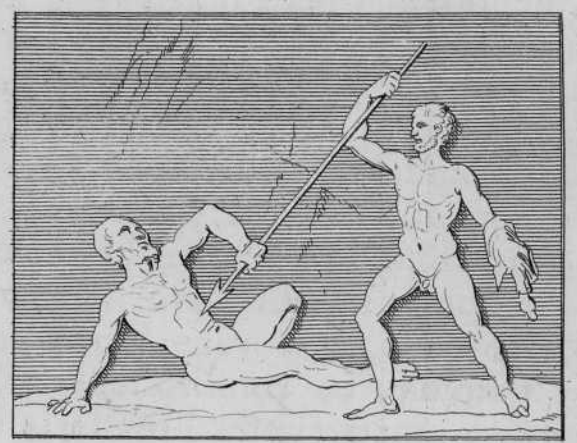
Side margin text, likely bleed-through from the reverse side of the page. It contains several lines of text, including the word "Cetera" and "capitulum".

A small handwritten mark or signature, possibly a stylized letter or symbol, located in the bottom left corner of the page.

LATERA SARCOPHAGI

CORTONAE. IN CATHEDR. ECCLESIA.

nide ornata, quae indicat tumulum hunc virginem fuisse, in quo nondum aliquis forsitan conditus fuerat, adeoque ex officina Sculptoris susceptum fuisse, funeri mox destinandum.

TAB. XLVI. *Bacchus victor curru vectus a Centauris, Heroum praelia & caedes: captivi lugentes & tropaea erecta, sculpta in marmoreo Sarcophago.*

Quemadmodum in emblemate Clusini Sarcophagi voluptatem cum dolore conmixtam conspeximus; ita & in hoc Cortonensi Sarcophago admirandae elegantiae & opificii Sculptoris Graeci peritissimi, nimia vini copia susceptam hilaritatem & temulentiam, bellorum & caedium causas esse, monemur. Primus laetitiae dator Bacchus curru vectus a Centauris cernitur. Liberi Patris currum, quem ornat eius Genii imago, Victoria diademate redimita agitatur & moderatur. Centauri Lapithis occurrentibus caedem minitantur clypeis armati, Bacchi praesidio tuti. Insurgunt contra hos strictis gladiis Lapithae. Sequitur Heroum praelium ad ostium domus, seu mavis urbis, iacentque humi interfectorum cadavera. Femina, eo consilio sculpta, ut feralia haec emblemata praetereuntes brevitatis vitae admoneant, & ad luctum facilius excitent, quae pugnat equo vecta, una ex Amazonum numero esse videtur, quae Troianis cum Achivis bella gerentibus opem tulere. In utroque Sarcophagi latere Heroes pugnantes eorumque caedes sculptae spectantur.

In Sarcophagi operculo defuncti Herois chlamyde amicti imago in medio sculpta est, nempe in clypeo sive orbiculo, quem honoris & divinitatis causa

Geniae in aëre suspensae adtollunt. Hinc inde vexilla & tropaea hostium armis onerata visuntur, sedentibus captivis cum feminis tum hominibus, qui manibus post terga revinctis maerore ac luctu tabescunt. Exstat hic Sarcophagus operis praestantia insignis Cortonae in Cathedrali Ecclesia, iuxta maiorem ianuam interiori parieti adfixus, quem ut scivit nuper effossum esse Philippus Brunelleschius Florentinus Architectus omnium praestantissimus, ferunt, eum ita illud visendi desiderio flagrasse, ut statim pedibus totum iter Florentia Cortonam emensus sit, eoque spectato obstupuisse. Sarcophagum hunc merito celebrat Clarissimus Marchio Maffei auctor Observationum Litterar. Veronae editarum Tom. v. pag. 218. qui vidit, & breviter descripsit, & Bacchum ad bellum procedere curru vectum a Centauris censuit.

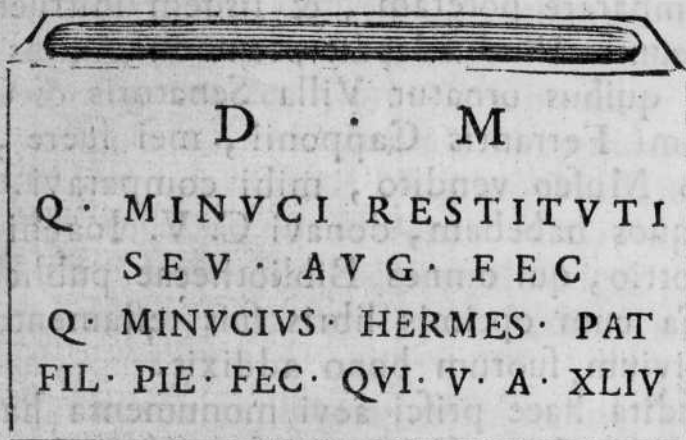
Haecenus Sarcophagos marmoreos, qui tum Florentiae, tum in reliquis Etruriae Urbibus exstant, brevibus observationibus illustratos primus omnium in lucem protuli, & quidem praestantiores a me delectos, non autem omnes; nam complures alii ubique supersunt; qui tamen cum his iam prolatis vel elegantia vel raritate contendere minime possunt. Non pauca marmorea anaglypha exstant in Museis Marchionum Riccardiorum, Nicoliniorum, Gaddiorum, atque etiam in Mediceo, quae alteras curas & lucem opperiant. Florentiae quidem per urbem alia exstant Sepulcra marmorea anaglypho opere sculpta cum in publicis tum in privatis locis. In publicis quidem ad excipiendas manantium fontium aquas, vel in privatorum hortis ad herbas & flores alendos fastidioso ingenio destinata spectantur. In Hortis regiis vulgo *Boboli*, ad Castellum, ad Pratolinum & in reliquis non pauca observatione digna adservantur. Perelegans marmoreus

reus Sarcophagus Florentiae cernitur sub statua morientis Aiacis, quam imperitum vulgus Alexandrum vocat; alter in platea Basilicae S. Spiritus: alter cum capite triformi spectatur in Ecclesia Divae Virginis ab Angelo Annunciatae ad Altare D. Peregrino Latiofo sacrum. Paenitet me serius quam par erat huic studio colligendi eruditas prisca aevi reliquias operam dedisse; nam multo plures lapides mihi comparare poteram, & iisdem instruere Museum meum. Illud adcedit, quod vetustos omnes lapides, quibus ornatur Villa Senatoris & Comitis Amplissimi Ferrantis Capponii, mei fuere, quos, Doniano Museo vendito, mihi comparavi. Non paucos quos habebam, donavi C. V. Ioanni Baptistae Casottio, qui omnes Bibliothecae publicae Praetensi, una cum optimis libris suis testamento donavit, & civium suorum bono addixit.

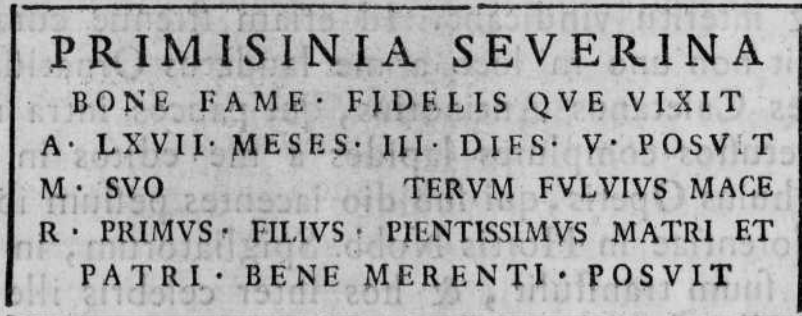
Erudita haec prisca aevi monumenta habent & ipsa fata quaedam sua; nam frequenter hominum ignorantia aut incuria evertuntur, vel ex uno loco in alium migrant liberali possessorum dono. Studiofiores homines si ab indoctis negligi videant, praeclearam rem & laude dignam faciunt, si ab oblivione & interitu vindicant. Id etiam strenue curat & fatagit non uno in loco a me laudatus Ornatissimus Eques Caietanus Antinorius, qui paucos intra menses vetustos complures lapides a me editos in Parte I. huius Operis, qui sub dio iacentes pessum ibant, & Florentiae in Hortis Nobb. Spigliatorum, in Museum suum transtulit, & hos inter celebris ille est, ut paullo supra monebam, Herculi SOMNIALI ab eius Cultoribus dedicatus. Idem marmoreum Sarcophagum Graeca inscriptione insignem, Pisis olim inventum, & Florentiam transvectum cura Iohannis Nardii Medici Florentini, nuper sibi comparavit, quem pervulgavit primum Cl. Montfauconius in suo

Diar.

Diar. Ital. pag. 428. num. 8. mox ego ipse accuratius edidi in Par. I. huius Operis pag. 297. num. 26. In Museum Antinorianum sequentes lapides, quos cum mendis exscriptos, mihi traditos memoravi in Parte II. pag. 460. & Par. III. pag. 365. num. 8. migrarunt, quos ego archetypis diligenter inspectis excepi, & iterum emendatos propono.

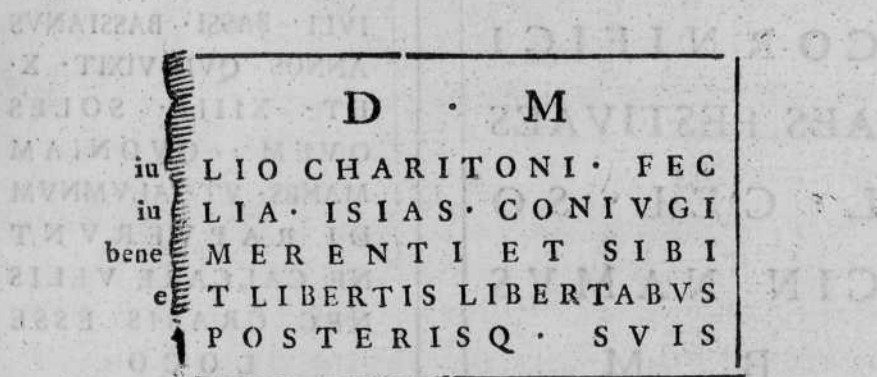

In basi huius marmorei Cinerarii sculpta est patera inter pampinos & uvarum racemos. Quae sequitur Christiana inscriptio est.

Viginti duos lapides Romae erutos, quos Praeful Amplissimus Marius Guarnaccius suo Museo addixerat, nuper Antinoriano Museo dedicavit, quos editos vide in hac Parte III. a pag. 241. ad pag. 262. nempe num. 236. 239. 240. 244. 247. 250.

251. 252. 258. 264. 277. 294. 296. 303. 309. 324.
325. 326. 329. 330. 331. 336. Inter ineditos hic
quoque in eodem Antinoriano Museo exstat.

His adde inscriptos lapides iam editos in Par.
I. a pag. 290. ad 297. num. 12. 13. 14. 15. 16. 26.
pag. 305. num. 41. a pag. 443. ad 450. num. 74.
78. 85. 86. Item in Adpendice Par II. num. 69. cuius
marmoris alterum frustulum consociandum inventum
est ibidem cum his litteris: V · F · C · MVRRIO · num.
86. & 87. ibidem. Exstant nunc in eodem Museo mar-
mor Pisanum adlatum in hac Parte III. pag. 26. num.
30. & pag. 175. num. 215. item Sigilla XI. ex ae-
re obliigatoria ibidem adlata in pag. 139. & 276.
& marmora in Appendice postrema eiusdem Par.
III. num. 7. 8. & 16. edita.

Hoc ipso anno, mense Octobri MDCCXLIV.
quum iterum Volaterras studii causa inviserem, &
insigne MVSEVM GVARNACCIVM iam absolutum
contemplarer, edito mei Musei Etrusci tertio Vo-
lumine, in eius vestibulo hos duos lapides num-
quam antea editos observavi, quos silentio praete-
rre nefas duxi. Quod enim superius non uno in lo-
co monui, ex altero lapide discimus, pueros ac
puellas in ipso aetatis flore morte defunctas, rapi a
Diis veteres credidisse.

M

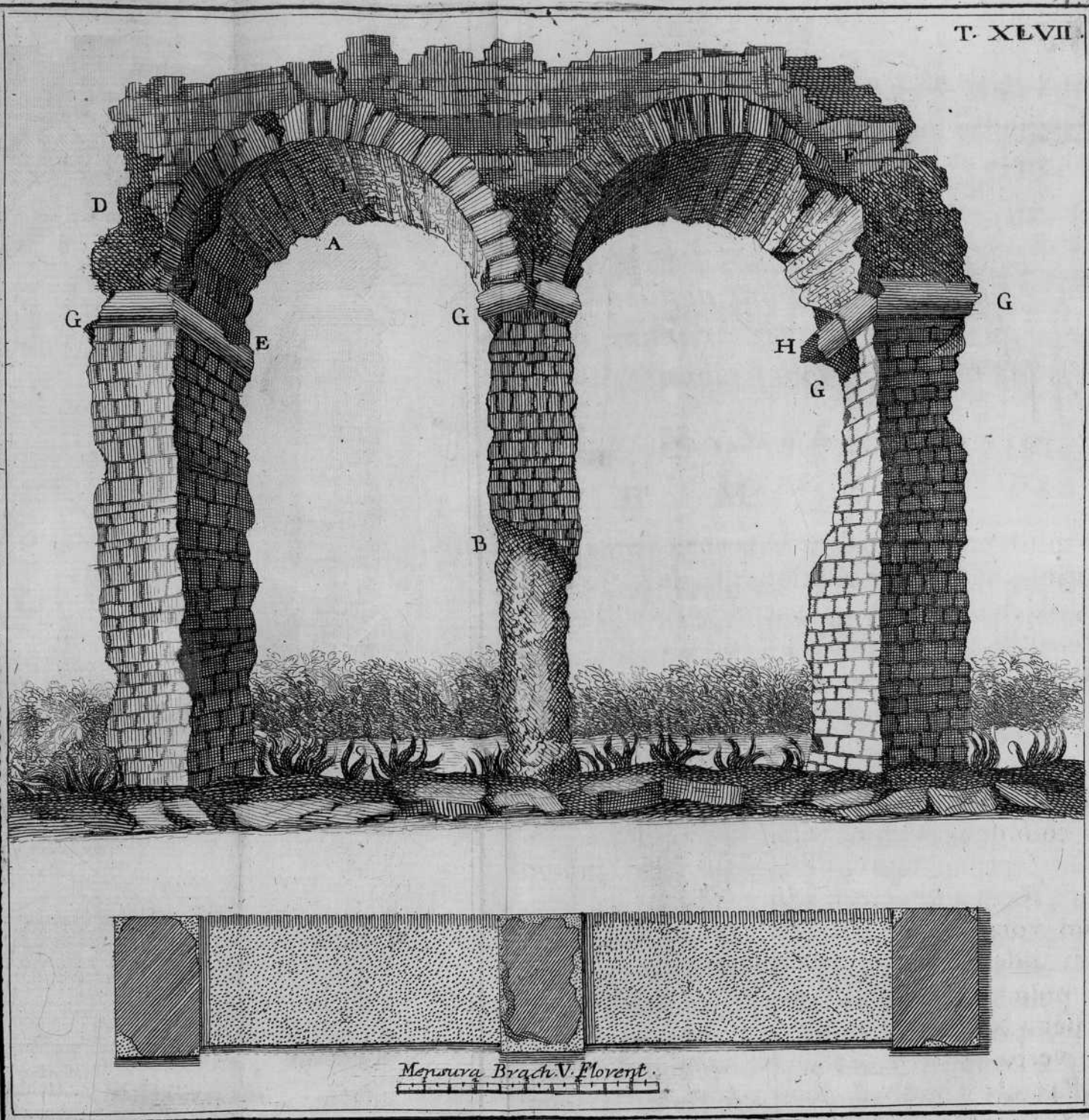
CORNIFICI
 AES FESTIVAES
 L · CEL · SO
 CINNAMVS
 B M

DIS M

FILIVS · HIC · SITVS EST
 IVLI · BASSI · BASSIANVS
 ANNOS · QVI · VIXIT · X ·
 ET · XIII · SOLES
 QVEM · QVONIAM
 MANES · VT · ALVMNVN
 DI RAPVERVNT
 NE CALCARE VELIS
 NEC GRABIS ESSE
 LOCO

In vestibulo MVSEI GVARNACCII spectantur in metopis dispositi antiqui lapides sepulcrales Latinis litteris scripti, quos infra in lucem profero: ingredientibus vero ipsum Museum ornatissimum pulcherrima ferie in pluteis locatae cernuntur Vrnae marmoreae Etruscae e Volaterranis Hypogaeis magnis sumptibus & diuturno labore erutae, quas in lucem protuli in Tomo III. mei Musei Etrusci. Non paucae vero in eo supersunt perraris emblematis ornatae hoc ipso anno effossae, de quibus, & e quibus fontibus ea accepta sint, in eodem Opere disserui; & has Vrnas in alio Volumine in lucem proferam. Illustrium Guarnacciorum exemplo Volaterrani nunc Etruscas Vrnas e terrae visceribus eruere certatim student; aliqui vero sunt, qui quum facile sine impendio suo, vel saltem modico, possint ornare bonas litteras, & patriae decus augere his eruditionis praesidiis, eas oscitanter negligunt, & non raro perire sinunt; saepissime etiam oblatam occasionem eas ostendendi viris doctis, reiiciunt & averfantur. In praediis Franceschiniis duo Hypogaea compluribus Vrnis Etruscis referta nuper inventa sunt, quae quum Volaterris essem videre cupiebam; sed

Mensura Brach. V. Florent.

RELIQVIAE ARCVVM AQVAEDVCTVS
COLONIAE FLORENTINAE.

sed haec officia iustae humanitatis mihi qui tot sumtus & labores impendi ut Volaterrarum gloriam scriptis ostenderem, ingrato animo negata sunt.

TAB. XLVII. *Reliquiae Arcuum aquaeductus Coloniae Florentinae nunc primum in lucem proferuntur, & describuntur.*

AD ILLVSTRES FLORENTINAE ACADEMIAE
COLVMBARIAE SOCIOS.

L Egenti mihi eruditissimum Vincentii Borghinii Florentini, viri inter Antiquarios sui temporis celeberrimi, & huiusce studii patriarum Antiquitatum instauratoris praeclarissimi, Dissertationem de *Origine Florentiae*, mirum plane visum est, quod in lucem proferre superfederit insigne illud veteris magnificentiae monumentum, nempe Arcus aquaeductus, quo aquae saluberrimae non ad usum tantum Thermarum, ut censet idem Borghinius, sed ad Florentinorum commoda ususque vitae necessarios e proximis locis a septimo fere milliario in hanc urbem derivabantur. Rem profecto maxime gratam fecisset, & temporum voracitati consulisset studio suo; praesertim quum iidem Arcus sua tempestate fatiscentes quamprimum collapsuri ei viderentur, si eos in lucem protulisset. Sed praestat eius ipsissimam descriptionem & verba adferre, quae leguntur pag. 130. & 131. in Par. I. *Degli Acquadotti, e Terme poca fatica ci sarà a mostrar ch' elle ci fossero; essendoci degli uni e dell' altre ancor il nome, e avanzate delle anticaglie: e quello che ne scrive il Villani è tutto vero, e si riconosce benissimo ne' tempi nostri, ancorchè, come è la natura del tempo di consumare ogni cosa, verifi-*

CXLVIII IN MONUMENTA ANTIQVA

mile sia, che non ci si vegga oggi quelle tante reliquie, che a' suoi tempi. Ma, che dico io verisimile di cosa, che è certa? ricordandomi io fuor della porta, che si diceva a Faenza, allato alla Chiesa di S. Giovannino, che ancor per questo si chiama fra l' Arcora, essere in piè dieci, o dodici archi di quell' Acquidotto, dove oggi non è che due con tre pilastri, che non dovrebbero anche star gran tempo a cascare, tanto sono dalla lunga età consumati. Pigliavansi queste acque, come ben dice il Villani, e vi se ne vede ancora chiarissimi segni là da Settimello, e sotto le piagge di Monte Morello a Sesto, a Quinto, ed a Colonnata; e raccogliendo molte acque, che vi sono in gran copia vivissime, e chiarissime, si conducevano dentro alla Città fino in Terma. Post haec idem Borghinius diligenter antiquas Florentinorum Thermas, & Balnea publica describit, ac deinde de locis, e quibus aquae per plumbeos tubos arcibus impositos in urbem perducebantur, & de miliario Romano differit, cuius longitudinem & passuum mensuram, ex ipsis locis, quae numerum in suis adpellationibus adhuc retinent, intelligere & scire possumus.

Horum igitur antiquorum Arcuum aquaeductus non Ichnographiam solum, sed & Scenographiam nunc primum in conspectum doctorum hominum, ac praesertim patriarum Antiquitatum studiosorum expono, quibus nulla temporum, fulminum, ac terraemotus ira, vis, calamitas nocere in posterum poterit; sed eorum schema, & memoria exstabit sempiterna, semperque adparebit antiquae apud Florentinos Architecturae, quae dubio procul Augusti aevum redolet, & maiorum nostrorum splendoris & magnificentiae praeclarum exemplum. Me rogante, insigne hoc Florentinae vetustatis monumentum delineavit mensusque est Architectonices egregie peritus, & antiquitatis admirator Antonius Paulus

Ius Gherardinius Florentinus, qui haec studia cum gravioribus legum curis solet identidem coniungere. Singulae eorundem Arcuum partes, quas maiores litterae indicant, describendae nunc sunt.

A. *Indicat scissuram & hiatus Arcus, quae ab imo ad summum pertingit.*

B. *Arcus parastata mediana, sive columna structilis, temporum iniuriis adeo labefactata, ut internam exhibeat e calce & glarea simul conmixtis constructionem.*

C. *Parastatae discissio & hiatus obliquus, qui imminentem Arcus ruinam minitatur.*

D. *Nexus alterius Arcus summopere labefactatus, qui interiorem operis exstructionem e calce & glarea simul mixtis ostendit.*

E. *Singulare totius operis fragmentum, quod superest, integrum in interiore Arcus parte, cuius latitudo aequat Romanos pedes fere quatuor, altitudine vero fere duos, & adhuc cernitur antiquitus calce obductum & laevigatum.*

F. *Hiatus, qui adparet, collapsis saxis ingentibus, quibus Arcus pectinatim exstructus.*

G. G. G. *Coronides parastatarum e lapidibus quadratis immanissimis, quas edax tempus labefactavit, & informes reddidit.*

H. *Parastatae coronis interior adeo hiatu proscissa & fatiscens, ut ruinae in dies proximior conspiciantur cum toto arcu, qui ei incumbit.*

I. I. *Versurae arcuum interiorum, qui crustis dilapsis interiorem exstructionem e glarea & calce ostendunt.*

Igitur ab Arce, cui vulgò nomen *Castel S. Giovanni*, recta iter tenentibus ad Pontem *Rifredi* dictum, per multos passus occurrunt, atque e terra caput suum proferunt, vestigia aliorum Arcuum eiusdem aquaeductus; qui mox paullatim terra obruti penitus occultantur.

Cur vero vobis Amicis meis optimis omnis plane eruditae Antiquitatis cultoribus hoc monumentum Coloniae Florentinae, quod superest, omnium eximium & singulare, dedicaverim, eo consilio feci, ut meam non solum in vos benevolentiam ostenderem; sed ad vindicanda, ut egregie atque assidue mecum facitis, ab interitu & oblivione alia praeclara Urbis nostrae monumenta, acriores adderem stimulos, & ut Decennalia Academiae nostrae anno MDCCXXXIV. fundatae, aliqua plausus & honoris significatione, more maiorum, celebrarem. Eximios in litteris studiisque colendis & amplificandis vestros progressus iam ostendunt optima eruditionis fruge referta Volumina XX. a vobis scripta, quorum hoc anno Indices omnium Capitulorum diligenter absolvit, nosque maximo ornavit beneficio illustris ac nobilis Socius Ioannes Nardius de S. C. optime meritus. Quia vero eo aposphragismate antiquo utimini, quod vobis dono dedi, in quo iaspidi rubro incisae sunt duae columbae, quae se invicem deosculantur, & epigraphen addidistis hanc: MUTVIS OFFICIIS; en & ipse Vobis pro re bene parta, pro lucubrationibus vestris mecum per singulas hebdomadas vigili cura peractis, mutua grati animi officia lubens persolvo.

TAB. XLVIII. XLIX. L. LACONICI *sive* SV-DATORII PISANI, *adlata eius Ichnographia & Scenographia, integrum aedificium nunc primum adfertur & illustratur.*

Pisae antiquorum monumentorum copia toto terrarum orbe celebres, integro ad haec usque tempora aedificio superbiunt, quod priscam refert Augustei aevi maiestatem ac magnificentiam, nempe

pe LACONICO sive SVDATORIO, Pisanorum Balneis publicis, quae in Cenotaphiis a Celeberrimo Norisio editis & illustratis laudantur, proximo ac contiguo. Tribus illud Tabulis egregie ac diligenter delineatum, quae cum internam, tum externam eius faciem referunt, nunc primum viris doctis exhibeo. Hae vero, legentium commodo, non heic a me subiiciuntur post reliquas Tabulas, sed infra seorsim suo loco, nimirum post pag. 240. adiectis praestantium hominum Commentariis, & nonnullis meis Observationibus; cum quibus Syllogen coniunxi antiquarum Inscriptionum, ut ita dicam, Balnearium; quia in his de antiquorum Thermis & Balneis, deque aliis rebus ad eas pertinentibus, fit mentio; quibus nonnullas meas adnotationes adieci.

Primus Scriptorum omnium de Antiquitate ac de litteraria republica optime meritorum, fuit doctissimus Ioannes Rhodius, qui in suis Notis ad Scribonium Largum pag. 116. 117. & 118. publica luce donavit insigne hoc vetustatis monumentum, ediditque eius Ichnographiam exteriorem quoque, & interiorem Laconici faciem, aereis parvis Tabulis incisam. Laconici interiorem formam adnotat altitudine aequare palmos Rom. XXXI. & semis; longitudine vero palmos XXXIV. & semis. Ex Rhodio accepit Norisius. Sed proposita haec Schemata quum eidem celeberrimo aedificio optime non respondere periti aliqui homines mecum iudicarent, operae pretium me facturum censui, si in hoc Opere in tribus memoratis Tabulis quam accuratissime exhiberem.

P E S R O M A N V S

ANTIQVVS EX AERE

AD NORMAM CIRCINI FABREFACTVS

IN CIMELIARCHIO VATICANO RECONDITVS

IN SUPERIORE TAB. II. SCVLPTVS

PRO CORONIDE HARVM OBSERVATIONVM EXHIBETVR.

AD CL. V. FRANCISCVM FICORONIVM

ANTIQVARIVM ROMANVM CELEBERRIMVM.

Abores tui, studia, lucubrationes, tua denique, VIR CLARISSIME, merita in Litterariam Rempublicam, quam ornaſti eruditis iam a te editis monumentis, adſiduis tuis curis & magnis ſumtibus inventis, conquiſiſiſque, talia ac tanta ſunt, tamque egregia eſt tua in me benevolentia ac tam liberalis amicitia, qua non ſolum in lucem a me edita Volumina, ſed & mea Cimelia non paucis priſci aevi deliciis auxiſti, ut nomen tuum, in hoc Opere non ſemel laudatum, hoc praecipue in loco peculiari mei amoris & officii ſignificatione praeterire nefas duxerim. Huic igitur Volumini Coronidem te dignam, Litteratiſque hominibus periucundam atque utilem impoſiturus, ſtatui adferre ROMANVM PEDEM ANTIQVVM ad circini normam fabrefactum; nam ſaepiſſime cum in his libris, tum in aliis meis iam editis mentio occurrit Romani Pedis antiqui, quo uſus ſum in metiendis marmoreis Sarcophagis & aliis, quae adtuli, vetuſtis monumentis.

Ve-

Verum hoc ipsum a Genio meo tibi oblatum munusculum, quod in lucem profero, totum purum putumque tuum est. Gratulatus sum tibi statim ac per litteras certio rem me fecisti, tuis curis impensisque inventum fuisse a fossoribus in Caeliolo: teque rogavi ut quam primum in lucem proferres, & hoc monumento perin signi & eximiae raritatis ornates egregium Opus tuum a te nuper editum, cui titulum hunc adposuisti: *Le Vestigie, e Rarità di Roma antica ricercate, e spiegate*. Id ipsum quod optaveram Te fecisse cognovi, quum hunc ipsum librum tuum selectis observationibus eruditis luculenter refertum ad me dono misisti. Rursum te, VIR CLARISSIME, rogavi ut mecum ipsam aere incisam Tabulam pro tua in me benevolentia communicares, ut & ipse ea hunc librum ornarem. Sed ipse nullis parcens sumptibus, ut ornas bonas litteras, faveasque cultorum erudite Vetustatis curis & studiis, hanc alteram ad me liberali manu misisti, in qua ipsum antiquum Architectorum & Opificum Romanorum Pedem delineandum curasti totum extensum, non ut in alia Tabula in tuo Opere adlata Lib. I. pag. 194. in circini normam expressum: pro quo munere immortales ut tuae humanitati referam gratias necesse est: meque tibi & tuis curis ac lucubrationibus devinctissimum, si publice faterer, haud iniucundum tibi, gratique mei animi aequis aestimatoribus fore putavi. Neque heic finem habent tuae laudes: nam hoc ipsum ANTIQVI PEDIS exemplar dono statim obtulisti Sapientissimo Supremoque Catholicae Ecclesiae Hierarchae BENEDICTO XIV. qui eius precium ac raritatem probe intelligens, illud in Vaticano Cimeliario, quod & ipse perraris auxilii monumentis, nuperque tuis antiquis impressis plumbeis numis, postquam eos in lucem protulisti, servandum mandavit.

De

De legitima ROMANI PEDIS antiqui mensura tot sententiae, quot homines gloria nominis & eruditionis celebres hactenus fuere. Nostra vero aetate omnes doctrina, iudicio, & diligentia longe superavit vir omnium disciplinarum genere, praesertim vero Mathematices scientia praestantissimus idemque doctissimus D Diegus Abbas Revillas Hieronymianus, qui veriore[m] iustiore[m]que eius mensuram nobis ostendit collatis priscais omnibus monumentis, quae sculptum referunt Romanum Pedem, nempe Statiliano, Cossutiano, sive Colotiano, Aebutiano, & Capponiano, quibus adiecit ALFIANVM, & accurate mensuram expendit ex archetypo marmore a me edito in Parte I. pag. 277. num. I & in hac Parte III. pag. 142. num. 172. quod Florentiae existat & spectatur in Aedibus Nicoliniis. Haec Dissertatio iv. est in Tomo III. Dissert. Academ. Etr. Cortonensium. Alfanum adpellavi, quia in eadem antiqui pedis mensura, P. Alfius Negotians Materialarius nomen suum ita indicavit P ALF. Hoc ipsum marmor ad archetypi fidem, me quoque praesente, delineandum curavit, quum Florentiae moraretur, Vir inter eximios Antiquitatis cultores numerandus, eruditissimus Carolus Frederick Nobilis Anglus, qui dedit schema eidem D Abbati Revillas, a quo editum, & per singulas partes egregie illustratum est in eodem Tom. III. Dissert. Acad. Etrusc. Cortonensium pag. 111. & seqq. ad quem Lectores mitto. Igitur Ficoronianus tuus Pes, nunc Vaticanus, cum his conlatus variat; nam una circiter uncia minor est frequentiore Romani Pedis mensura, idemque integra uncia minor est Graeco pede; cuius legitimam mensuram teneo susceptam ex superficie plantae columnae antiquae porphyreticae, sive ex eius imo scapo, in quo Graecis antiquis litteris scriptum ΠΟΔ. I. hoc est *Pedes novem*; nam & novem pedes Graecos alta est. Haec columna cum altera iussu Cosmi III. Magni Ducis Etruriae Pisas transmissa, nunc ornat aram maximam S. Stephani Papae & Martyris.

Haec infere Tab. I. & reliquas.

FAVTO RVM

HVIVS OPERIS NOMINA
QVIBVS TABVLAS AERE INCISAS

D. D.

ANT. FRANCISCVS GORIVS.

TAB. I. **E**minentissimo Principi NEREO CORSINIO, S. R. E. Cardinali &c.

- II. Francisco FICORONIO, Antiquario Romano Celeberrimo.
- III. D. Iacobo Philippo D' ORVILLE Nobilissimo, Maecenati Optimo.
- IV. D. Mario GVARNACCIO in Romana Aula Praesuli &c. Signat. Iuss. Votanti, Firmanae Congreg. a Secretis.
- V. D. Caietano ANTINORIO Patric. Flor. Ord. D. Steph. Equiti Mag. Etr. Duci regioque eius Consilio a Secretis.
- VI. D. Friderico Comiti DE THOMS.
- VII. D. Iacobo HERBERT DE KINGSEY in Com. Buck Armigere.
- VIII. D. Guilelmo LOCK Anglo. V. I.
- IX. Nobili Collegio Florentino Consulum Mercatorum Callismalae.
- X. D. Francisco Mariae BONDELMONTI Patric. Flor. Senatori & Equiti O. D. Steph.
- XI. D. Leonardo V. C. Senatoris Philippi BONARROTI Filio.
- XII. D. D. Praepositis Bibliothecae Roncioniae Fratens.
- XIII. D. Camillo Antonio BVCCAFERREO, Comiti & Senatori Eno-niensi.
- XIV. D. Paulo Equiti VICTORIO Patric. Flor.
- XV. D. Andreae Baroni FRANCESCHIO, Patricio Florentino.
- XVI. & XVII. DD. VENVTIS, Patrici Cortones. ACADEMICIS ETRVSCIS.
- XVIII. D. Thomae Carolo STROZAE, Patricio Florentino.
- XIX. D. Ioanni Baptistae RECANATI Nobili Veneto.
- XX. D. Conyers MIDDLETON Acad. Cantabrig. Proto-Bibliothecario.
- XXI. D. Francisco HEAD Angliae Barenetto.

XXII.

CLVI

- TAB. XXII. D. *Francisco COLMAN Magnae Britanniae ad Mag. Etr. Ducem
Ablegato Plenipotentiaro.*
- XXIII. D. *Ioanni Michaëli Comiti & Baroni PIERVCCIO.*
- XXIV. D. *Iulio MORELLIO Priori Equestris Ordinis D. Stephani.*
- XXV. D. *Eduardo GASCOIGNI Magnae Britanniae Baronetto.*
- XXVI. D. *Francisco VICTORIO Ordinis Sacri D. Stephani Equiti.*
- XXVII. D. *Innocentio BONAMICO Nobili Viro, Canonico Theologo Pratenfi.*
- XXVIII. D. *Augustino Mariae CERRETANIO Canonico Florentino.*
- XXIX. D. *Francisco Comiti LORENZI &c.*
- XXX. D. *Fulco Marchioni RINVCCINIO &c.*
- XXXI. D. *Bartholomaeo CORSINIO Proregi Siciliae &c.*
- XXXII. D. *Thomae MOSTYN Nob. Anglo.*
- XXXIII. D. *Henrico Comiti VATZDORFIO Eq. Clavis Aureae, & ab Aulæ
Consiliiis Ministris Regis Polon. Aug. apud Princ. Ital.*
- XXXIV. *Sereniss. VIOLANTI BEATRICI Vindelicorum & Etruriae Magnae
Principis, Senarum Gubernatrici &c. &c.*
- XXXV. D. *Camillo CAPPONIO Comiti & Equiti Ord. D. Stephani.*
- XXXVI. D. *Francisco Comiti GVICCIARDINIO, Patricio Florentino.*
- XXXVII. D. *Thomae LOVVEL Opt. Regni Magnae Britanniae.*
- XXXVIII. D. *Ioseph Marchioni RIDOLFIO Equiti D. Steph. Patr. Flor.*
- XXXIX. D. *Ioseph SMITH Anglo, Venetiis.*
- XL. D. *Hugoni Marchioni DELLA STVFA Equiti & Patr. Flor. apud
quem exstat.*
- XLI. D. *Cerchio Dominico CERCHI, Senatori Florentino, Equit. Sacri
Ord. D. Stephani.*
- XLII. D. *Scipioni Marchioni MAFFEIO Patricio Veronensi &c.*
- XLIII. D. *Henrico D. COLERENE Anglo Nob.*
- XLIV. D. *Gregorio REDIO, Benedicti XIV. Pont. Opt. Max. Praelato Do-
mestico &c.*
- XLV. D. *Beniamin CROVVE Nob. Anglo.*
- XLVI. D. *Henrico HOVVARD Nob. Anglo.*
- XLVII. *Illustribus Florentinae ACADEMIAE COLUMBARIAE SOCIIS.*
- XLVIII. XLIX. L. D. *Carolo FREDERICK, Anglo, Nobilissimo.*

INSCRIPTIONVM

ANTIQVAVM

QVAE IN VRBIBVS ETRVRIAE EXSTANT

A P P E N D I X

P O S T R E M A .

Ostquam in publicum protuli omnes ANTIQVAS INSCRIPTIONES, quae in ETRVRIAE Urbibus hac tempestate, reperiuntur: non pauca antiquitatis monumenta, serius quam oportebat, mihi innotuere; ea in apricum, ut ait Horatius, proferente aetate: quae in hoc volumine haud praetermittenda esse censeo. Quod igitur faustum, felix fortunatumque sit, ab inscriptione insignis cimelii initium capiam, quod an. CIO. IO. CCXXXV. forte fortuna invenire mihi feliciter contigit. Istud est MODIVS ANTIQVVS veterum Romanorum, toto terrarum orbe unicus, ex aere confectus. Quamquam ab eo tempore in animo habuerim, peculiari Dissertatione, ut erit otium, eum illustrare: in qua ingenue aperiam quomodo illum invenerim, ac pretio redemptum, dono

A

sta-

statim obtulerim clementissimo meo Principi, IOANNI GASTONI Magno Duci Etruriae, id humiliter ab eo rogans, ut in Mediceo Thesauro adservari iuberet, quod & factum est; eius tamen schema in Tab. I. huius Operis, si proponerem, opere pretium me facturum, hominumque eruditorum gratiam initurum maximam existimavi. Archetypum hoc singulare olim exstabat in Museo eximii viri Petri Andreae Andreinii Patriicii Florentini, eiusque inscriptionem quum adtulissem in Parte I. pag. 262. num. 47. huiusce tam insignis monumenti fatum conquerens, adhuc Andreinio superstite, dixi: *utinam haud periisse constet!*

Igitur sciant omnes, qui haec studia colunt, illum ipsum MODIVM ROMANVM, nullo pretio aequandum, a me inventum esse, in quo hae litterae incisae sunt, accuratius tamen in eadem Tab. I. ad prototypi exemplum expressae.

I. MENSURAE AD EXEMPLVM
 EARVM QVAE IN CAPITOLIO SVNT
 AVCTORE SANCTISSIMO AVG N.
 NOBILISSIMO CAES.
 PER REGIONES MISSAE CVR . . . . D. SIMONIO
 IVLIANO PRAEF. V . . . C. V.

Huiusmodi inscriptionem, primus omnium in lucem protulit, vir omni aevo praeclarissimus, Ioannes Mabilionius in Itinere Italico pag. 187. deinde Reinesius in Syntagmate, Classe IV. num. XVI. ex Langermanno, qui acceperat a Carolo Strozza, Florentino Senatore amplissimo: demum ex Mabilionio, qui solus, dum Andreinius Neapoli moraretur, archetypum vidit, exscripsit Fabretus Cap. VII. Inscr. ant. pag. 548. num. 180. qui omnes mendis adsersam pervulgarunt. Siquidem, ne quid dicam de punctis, quibus fere singula verba distinxerunt, quum

quum aes in postremis lineis vetustate temporis sit cor-
rosum, haud certe legitur in archetypo ipso CVRA. D.
SIMONIO; sed spatium, litterarum quatuor capax, inter R
& D intercedit, ut verisimile sit scriptum fuisse CVRAN-
TE; nam & alterius cruris A, adhuc vestigia quaedam
conspiciuntur.

Interim dum observationes quasdam in hoc insigne
vetustatis Romanaeque historiae monumentum colligo,
illud votis omnibus opto, ut aliquod marmor, Romae
praesertim, effodiatur, in quo cum eodem Praefecto Con-
sules notati sint, ex quo in aperto sit quo tempore D. Si-
monius Iulianus, Praefectus Vrbi fuerit, cuius nomen ne-
que in laterculo Praefectorum Vrbi, apud Felicem Con-
telorium, neque in sexcentis iam editis inscriptionibus le-
gere adhuc mihi contigit. Facile crediderim, si divinare
fas sit, floruisse circa Gallieni tempora; nam hic Impe-
rator, ut constat ex inscriptione arcus antiqui Veronensis
portae, quam edidit ex Panvinio Sarayna, & ex Scul-
tero Gruterus pag. CLXVI. 2. SANCTISSIMVS AVG. N.
adpellatur: atque hoc amplius, eadem cum phrasi scri-
ptum est CVRANTE IVL. MARCELLINO. Accedit,
quod hic MODIVS ROMANVS rudis est figurae atque in-
elegantis, ut ferebant sequiora tempora: neque his plane
similis, qui in nummis, in gemmis & in marmoribus
sculpti sunt aevo meliore, dum gnavi artifices aerarii
Romae florebant; nimirum vel aetate Vespasiani Augu-
sti, qua fabricatus est Romanus Congius: cuius sche-
ma, edentibus iam saepe numero celeberrimis antiquariis,
praesertim Luca Paeto, satis notum est. Reinesius hu-
ius MODII, ut diximus, inscriptionem proferens, prout
Langermannus, quum Florentiae versaretur, exscripse-
rat, ratus est mendum esse in nomine Praefecti Urbani;
ideoque ad P. Ceionium Iulianum digitum intendens,
eum loco D. Simonii Iuliani substituendum censuit, qui
imperante Constantino cum filiis Caesaribus, anno Chri-
sti CCCXXVI. CCCXXVII. Urbanam Praefecturam gessit.

Verum nemo est qui non videat, minime admitti posse tantam mutationem; qua non caute expensa, vir ille magnus oppido hallucinatur.

Praeter MODIVM veterum Romanorum, inveni etiam, quae periisse crediderat Andreinius, alia perinsignia monumenta, videlicet pondus unciae Romanae genuinum ex aere, cum litteris argenteis insertis, quae ita se habent, VNCIA; aliaque in eadem Tab. I. exposita, quae perquamdiligenter delinanda & aeri incidenda curavi. Demum anno MD. DC. XXXV. quum Florentiae versaretur vir summus D. Martinus Folkes, Armiger Anglo-Britannus, Regalis Societatis Londinensis Vice-Praeses, mihi que in familiari colloquio aperuisset curam suam ac studium in perquirendis illustrandisque vetustis monumentis, quae ad mensuras & pondera tum Graecorum tum Romanorum pertinent, opportune haec ipsa pondera ei obtuli, ut consideraret; qui, ea qua praeditus est humanitate prorsus singulari, diligentissime ita expendit ac descripsit, servato numerorum ordine, ut in subiecta Tabula exhibentur. Litterae seu notae in singulis hisce ponderibus insertae, postremo excepto, argenteae sunt.

I „ Ponderis unciale, ut ex inscriptione certissime patet; sunt autem generis levissimi: constat enim grana Anglica, quae *Grossina* audiunt, solummodo CCCXCV. vel unciae Florentinae scripulos XVII. cum granis VII.

II „ Ponderis unciale, ut ex in inscriptione & notis Γ Λ, quas Γ Λ lego, liquido patet. Constat & hoc grana Anglica solummodo CCCXCI. vel unciae Florentinae scripulos XVII. cum granis VIII. nam altero superius descripto, adhuc uno grano gravius est: alterum vero uno grano levius; quia videtur, argenteum anulum in extimo orbe adnexum antiquitus fuisse, qui nunc desideratur. Quid monogrammate, in altera parte argenteis litteris inserto, significetur, divinare non

non

„ non aufim. Vncia autem Florentina quum Romanae
 „ hodiernae aequalis habeatur, & eadem cum antiquissi-
 „ ma veterum Romanorum uncia, ex iudicio omnium
 „ fere eruditorum, cenferi debet.

III. „ Pondus duarum unciarum, uti tum ex litteris,
 „ tum ex pondere praecedentium duplo colligitur. Est
 „ enim hoc pondus granorum Anglicorum DCCLXXXII.
 „ five unciae unius Florentinae, scrupulorum X. & gra-
 „ norum XV.

IV. „ Et aliud duarum unciarum pondus; litterae
 „ enim δ B *δύνας* duas indicant: grana autem Anglica
 „ continet DCCCXVIII. ideoque pondera praedicta, quasi
 „ parte quadragesima sexta, excedit.

V. „ Pondus adhuc aliud unciale, idque litteris $\circ$ NZ
 „ indigitari videtur; est autem hoc ponderis ab aliis me-
 „ moratis liquido diverſi: est enim granorum Anglico-
 „ rum CCCXIII. quae conficiunt unciae Florentinae
 „ scrupulos XXII. cum granis XVII.

VI. „ Pondus duarum unciarum; quod licet primo
 „ intuitu cum unciis primum memoratis, vel potius cum
 „ pondere δ B melius congruere videatur; grana enim
 „ Anglica appendit quasi DCCC. tamen cum pars mate-
 „ riae ſatis notabilis in parte poſtica deſiderari conſpiciat-
 „ tur, ad unciam ultimo deſcriptam referri malim; adeo-
 „ que pondus integrum fuiſſe granorum circiter octin-
 „ gentorum triginta, coniecerim; vel unciae unius Flo-
 „ rentinae, ſcrupulorum XXII. cum granis XVI. Litterae
 „ inſculptae —. II. SOL. XII. duas uncias, vel quod ſyno-
 „ nimum eſt, XII. ſolidos denotant. Hi ſolidi inferioris
 „ Imperii aurei nummi erant, quorum unusquiſque igi-
 „ tur ſextam unciae partem appendebat, & ita revera
 „ appendiſſe auctores teſtantur.

VII. „ Pondus trium unciarum, vel octodecim ſoli-
 „ dorum, quod cum unciali CCCXIV. granorum optime
 „ congruit: eſt enim granorum MCCLV. vel unciarum
 „ Florentinae, duarum, ſcrupulorum XX. cum granis duo-
 „ bus.

„ bus. Quam ob rem autem apposita sit ultima S prorsus
 „ ignoro: semissem enim significare nequit; quum tres
 „ unciae, XVIII solidos, non XVIII cum dimidio aequa-
 „ re certum sit. Forsan igitur haec littera vel errore ar-
 „ tificis insculpta est; vel forsan cum numeri X & XIII
 „ quasi dispungantur, tres uncias continere decem soli-
 „ dos & octo, denotare voluit. Ceterum quum & haec
 „ uncia ab antiquissima, hodiernae Florentinae quasi ae-
 „ quali, satis notabiliter discrepet, verisimillimum est
 „ pondera antiqua sequioribus aevis Romanorum fuisse
 „ immutata; & haec pondera legitima sui seculi fuisse
 „ facile crediderim, cum ex iisdem pondus solidi aurei
 „ LXVIII granorum Anglicorum eliciatur; quumque pon-
 „ dera aureorum plurium illius temporis numismatum,
 „ cum hoc pondere satis congruere ipse perceperim, cu-
 „ ius rei exempla aliquot hic describere non pigebit.

Apud Marchionem Nicolinium.

NVMMVS AVREVS	Traiani Decii	GR.	LXVIII.
<i>Apud Magn. Ducem.</i>	Volusiani		LXVIII.
	Constantini M.		LXVIII.
	Constantis		LXVIII.
	<i>Eiusdem, semis</i>		XXXIII.

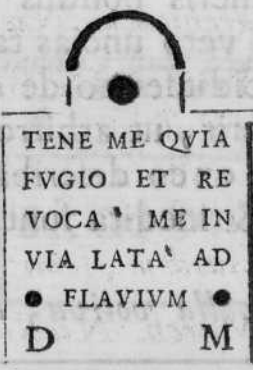
Apud March. Nicolinium.

Constantii	GR.	LXVII.	Maioriani	GR.	LXVIII.
Magnentii		LXVIII.	Libii Severi		LXVIII.
Valentis		LXX.	Anthemii		LXVIII.
Theodosii		LXVIII.	Zenonis		LXVIII.
Arcadii		LXX.	Anastasio <i>tremiss.</i>		XXIII.
Eudoxiae		LXVIII.	Iustini		LXVIII.
Honorii		LXX.	Iustiniani		LXVIII.
Theodosii Jun.		LXXI.	Focae		LXVIII.
Valentiniani		LXX.	Heraclii		LXX.
<i>Eius tremiss.</i>		XXIII.	Theophili		LXVIII.
Leonis		LXXI.			Ex

Exstat apud me pervetustum pondus e marmore nigro, vulgo *paragone*, in speciem pyri confectum, nullis tamen inscriptum litteris; sed in summitate ejusque planitie quatuor cavitates, quasi puncta, antiquo opificio insculpta habet. Appensum in Florentina statera pondit libras novem & semis; adeoque continet uncias Florentinas CXIII.

Haec pondera, genuina plane ac legitima, magno in pretio habenda, olim exstabant in Museo Andreinio: deperdita ego pretio redemi, obtulique Magno Duci Etruriae, quae ex imperio eius in Mediceum Museum translata sunt. His etiam adiuncta haec perrara ex aere lamella, quae collo fugitivi servi adfixa fuit, vel ex eius collari pependit: continetque viae & domini nomen, ad quem reduci debebat servus, si fugam iterum adripuisset.

In Museo Gaddio Florentiae, vidi quinque pondera ex eodem nigro marmore, nostri dicunt *paragone*, e quibus tria litteris inscripta. In primo, quod continebat libras IV. & uncias VIII. hae incisae litterae.

2. EX·AVCTORITATE·Q IVNI·RVSTICI

Hunc fuisse Praefectum Vrbi contra Scaligerum & Sponium ostendit Fabrettus, Inscriptionum Cap. VII. pag. 526. Is, ni fallor, est, qui apud Contelorium recensetur

setur inter Praefectos Vrbi num. 343. quem verisimile est ea dignitate functum imperante Constante Augusto. In ponderibus statuendis, perque regiones universas mittendis mutandisque, omnis auctoritas & cura penes Praefectum Vrbi fuit: quod constat ex auctoritate veterum scriptorum, & antiqui ponderis marmorei, quod adfert Reinesius, Class. III. num. LXXIII. in quo Audacis Praefecti Vrbi nomen inscriptum.

In altero pondere fere simili, e marmore nigro, quod exstat in eodem Museo Gaddio, penditque libras Florentinas IV. & unc. VII. ita scriptum est.

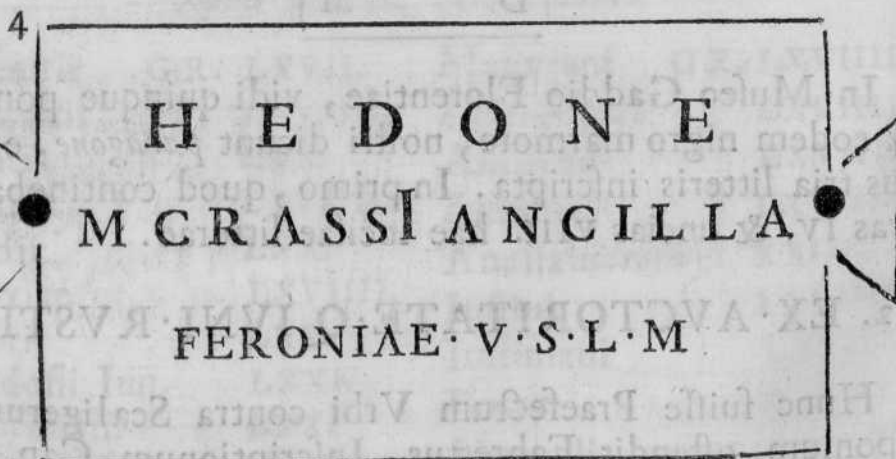
3. EX AVC · Q · IVNI RVSTICI

In altero adsimili pondere sex fere unciarum Florentinarum, in superficie insculpta est haec nota seu littera S quae semis, idest librae dimidium designat.

Aliud eiusdem generis pondus continet libras II. & uncias VIII. alterum vero uncias tantum XI.

Quandoquidem incidit sermo de cimeliis locupletissimi Musei Gaddii, non erit, ut arbitror, nec ingratum, nec inopportunist, si alia ex eo describam monumenta, quae ibidem adservantur, & inedita sunt.

In aerea lamella votiva, lata unc. v.

Hunc

Hunc M. Crassum, e Licinia gente, eum fuisse puto, quem divitem plerique adpellant. Cn. Pompeii Magni in duobus consulatibus collega fuit, ac postmodum Censor: de quo Plinius Lib. XXXIII. Cap. X. *M. Crassus negabat locupletem neminem esse, nisi qui redditu annuo tueri legionem posset. In agris suis H.S. bis millies possedit: Quiritium post Sullam ditissimus.* Ancillae, uti ex hac inscriptione aliisque apud Gruterum discimus, non solum matronis, verumetiam hominibus serviebant. De mulierum luxu ita Terentius in Heautontim. Act. II. Sc. III.

Minime mirum, adeo impeditae sunt, ancillarum gregem Ducunt secum

Plautus in Aulularia Act. III. Sc. v. immensam servorum familiam enumerat, in qua etiam ancillas. De Feronia Dea, dicam paullo inferius, quum aliam votivam lamellam, quae apud me exstat, producam.

In eodem Museo Gaddio exstant haec VII. aerea Sigilla.

5

CALLIDORVS Q. CALVISI SABINI. C. V
--

6

SAGITTI

7

A ELI. HE METIS	<i>sic</i>
--------------------	--

5. Q. Calvisius Sabinus *vir consularis*, five *vir clarissimus*, nunc primum in lucem prodit. *Clarissimi* titulus, dari solitus viris in eximia dignitate constitutis, de quo doctissimus Reinesius ad CXX. Class. I. perspicue indicat vel Praefectum Praetorio, vel Urbi, vel Annonae, vel alicuius provinciae Praesidem fuisse.

8

CERES MAXI CAELESTIS

9

VETVRNI CFATINATIS

A · C · P

B

8. In

8. In hoc sigillo omnium rarissimo, suppletis duabus litteris, quae defunt, legendum: CERES MAXIMA CAELESTIS. Notanda sunt haec cognomina Cereri tributa, quae item rarissima sunt, nec in vetustis aris occurrunt. Quod igitur in hoc sigillo Deae tantum nomen cum propriis adpellationibus adnotetur; arbitror, eo usos fuisse Cereris Sacerdotes in obfignanda sacra suppellectile, seu vasis templi sacrificialibus. Id antea a nemine observatum fuisse video. Exstat apud Plautum in Amphitruone Act. I. Scena I. vers. 264. insignis locus, qui id confirmat; nam pateram, qua Diis libationes fiebant, in sacra cistula reconditam, obfignatamque fuisse, ex eo discimus; ait enim:

Sos. *Ubi patera nunc est?* Mer. *In cistula.*

Amphitruonis obfignata signo est. Sos. *Signom dic quid est?*

Merc. *Cum quadrigis Sol exoriens.*

Neque id videtur inverisimile; quandoquidem fures legimus nec a sacris quidem vasculis & pateris, in sacriariis Deorum reconditis, manus suas abstinuisse.

9. Id est: *Veturnii Caii Filii Atinatis*. Huius Veturnii cognomen desumptum a patrio municipio sive colonia Atina, de qua nonnulla adnotavi ad Inscriptiones Donianas Class. v. num. 63. Martialis Marium ita laudat Lib. x. Epigr. XCII.

Mari, quietae cultor, & comes vitae;

Quo cive prisco gloriatur ATINA.

Frequenter leguntur cognomina huiusmodi non solum a municipiis & coloniis adscita; verum etiam a regnis, fluminibus & provinciis; ut ex sequenti nunquam in lucem edito lapide adnotare lubet. Hunc accepi ex Schedis Clarissimi Senatoris Philippi Bonarrothii; tantoque mihi gratior, quia duos Florentinos cives M. Munatium, & Q. Munatium eius fratrem, militem Cohortis Septimae Praetoriae, notos facio. Hic lapis inventus est Aquileiae; deinde Utinum translatus: hodie apud Nobiles Gorghios adservari dicitur.

M. MV.

M · M V N A T I V S
 M · F · S C A P
 E T R V S C V S
 F L O R E N T I N V S
 V I X · A N N · X I I X
 Q · M V N A T I V S
 M I L E S C H O R
 V I I · P R
 F R A T E R P O S V I T

A Rhodano fluvio en nomen desumptum a Verna
 Caesaris, qui duplicis ejus vestis, nimirum regiae &
 Graeculae, curam egit.

D I S · M A N I B V S
 V E N V L E I A · C L E O P A T R A
 F E C I T · S I B I · E T ·
 R H O D A N O · C A E S A R I S
 V E R N A E · A V E S T E · R E G I A · E T
 S I G R E C V L A · C O N I V G · B E N E M E R
 E T · L I B · L I B E R T A B V S · P O S T E R I S Q
 S V O R V M

Nonnullis eum mendis edita est haec inscriptio in
 Gruteriano Thesauro pag. DLXXVII. 7. Eam accepi ex
 Schedis laudatissimi Senatoris Bonarrotii, qui ex arche-
 typo, Romae in Museo Ciampinio exstante, olim ex-
 scripsit. Rhodanus iste, ni fallor, fuit Verna Neronis
 Caesaris; nam hunc Imperatorem, praeter vestem re-
 giam, quam docti viri togam purpuream fuisse, vete-

rum scriptorum auctoritate ostendunt, more Graecorum, quos ipse plurimum adamavit, solosque scire & audire, quae cantabat, solosque se, & studiis suis dignos, aiebat, teste Suetonio in eius vita c. 22. vestem Graeculam adhibuisse, multa suadent. Hac veste indutum, sacra certamina Graeco more edidisse, nullus dubito. Idem Suetonius c. 11. haec de eo testatur: *Instituit & quinquennale certamen primum omnium Romae, more Graeco, triplex, musicum, gymnicum, equestre, quod adpellavit Neronia.*

10

L · POMP
H O N O R

( )
L P H

In aereo Sigillo cum litteris insculptis.

11

P O R T
E S E S

In superiori labro aerae Situlae, qua Ecclesiae Graecae Sacerdotes usi sunt pro Aqua benedicta deferenda in sacris lustrationibus, haec leguntur, litteris maiusculis, sed alia forma incisus.

12   †   Φ   Ω   Ν   Η   Κ   Υ   Ε   Π   Ι   Τ
 Ω   Ν   Υ   Δ   Α   Τ   Ω   Ν   Θ   Ε   Ο   C   Τ   Η   C
 Δ   Ο   3   Η   C   Ε   Β   Ρ   Ο   Ν   Τ   Η   C   Ε   Ρ

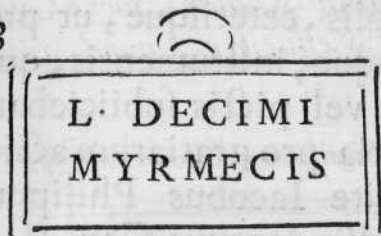
Id est: † Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησε.

Vox Domini super aquas: Deus maiestatis intonuit. Defumtus est hic titulus ex Psalmo XXVIII. vers. 4. Quid postrema littera P. singularis significet, incompertum mihi est. Situlis portatilibus in sacris lustrationibus usi sunt Aegyptii, ut ostendunt eorum Dii apud Cupe- rum de Harpocrate, qui situlam tenent. Usi quoque sunt Etrusci, ut ostendi pluribus exemplis in Museo Etrusco Tom. II. Tab. LXXVIII. LXXX. pag. 180. Situlis etiam num utuntur Graecae & Romanae Ecclesiae Sacerdotes. Quo vero ritu divinisque precationibus
mi-

minor aqua consecratur, erudite exponit Iac. Goar pag. 364. & fufius M. Antonius Marfilius Columna de Hydralogia, sine de Aqua benedicta; item Cafalius de veter. facr. Chriftianorum ritibus Cap. XXXVI.

Aerea Sigilla, quae fequuntur, olim apud Cl. Joannem Baptiftam Donium exftabant: ex eius Schedis defcripta.

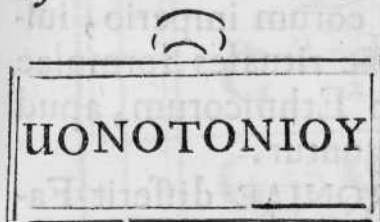
13

14

15

16

In Sigillo aereo referente Delphinum

V T O R

17

In averfa parte
L. M. Z

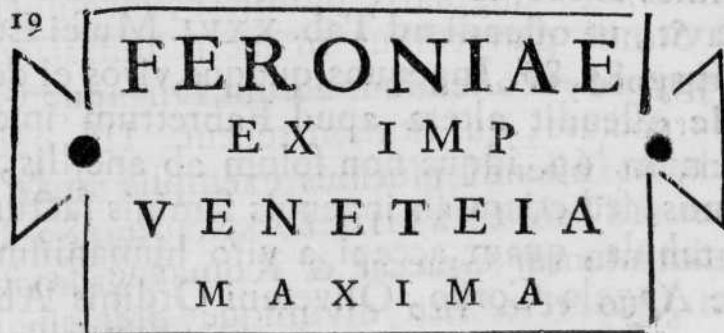
Apud Joannem Hieronymum de Pazzis, Patric. Florent. Equit. Ord. S. Stephani.

18

In aerea lamella, huiusce magnitudinis, quae exftat inter mea Cimelia.

19

Duo foramina, quae utrimque visuntur, perspicue indicant, hanc votitam lamellam clavis fixam fuisse in basi alicuius donarii, quod Veneteia Maxima, voti compos, dedicavit in templo Feroniae Deae, ex eius imperio. In templi pariete figebantur etiam vel suspendebantur hae votivae tabulae, una appensis vestibus, armis, pateris, gemmis, coronis multiplicis generis, inauribus, armillis, bullis, speculis, ceterisque, ut propria erant artis & studii cujuscumque, instrumentis, quibus hi tituli in tabulis vel aereis vel pictis subiiciebantur. Haec *χαριστήρια*, scilicet donaria pro gratiarum actione, dicebantur, de quibus erudite Iacobus Philippus Tomasinus de Donariis ac Tabellis Votivis Cap. I.

EX IMP. Hoc est: EX IMPERIO. Vota Diis nuncupabant ac solvebant veteres, vel ex eorum imperio, iussu, monitu, vel etiam ex visu; quae rituales formulae in sexcentis votivis tabulis veterum Ethnicorum, apud eruditos antiquarios iam editis, leguntur.

De Templo cultuque Deae FERONIAE differit Fabrettus Inscriptionum antiquarum Cap. VI. pag. 452. qui censet eandem esse ac Iunonem. In templo eius Liberti, raso capite, pileum, libertatis insigne, accipiebant. Fuit enim tutelariorum Dea Servorum, qui quum libertatem in eius aede recepissent, eius altaria, templumque donis cumulabant. Id testatur Livius Lib. XX. Cap. I. & Servius in Lib. VIII. Aeneidos vers. 564. quae quum iam nota sint, praetermittimus. Cultus huius Deae ab Etruscis & Sabinis ad Romanos manavit, ut ostendi ad Tab. XXVI. Musei Etrusci, Tom. II. pag. 85. 86. Ingenuos quoque viros ei donaria consecrassent ostendit altera apud Fabrettum inscriptio Cap. VI. num. 69. idque non solum ab ancillis, ut supra vidimus, sed etiam ab ingenuis feminis factum docet haec tabula, quam accepi a viro humanissimo D. Michaelae Angelo Corsio, Olivetani Ordinis Abbate,

re-

rerum antiquarum studio impense dedito. VENETEIA familia nondum antiquariis cognita, nunc primum e tenebris vetustatis in lucem emergit.

*In lapide arenario, apud Faesulas effosso, anno
CIC. IO CCXXXVI. in loco dicto la Rocca di
S. Apollinare, in praedio Antonii Bucetti:
nunc in meo Museo exstat.*

20

D * M
C TULLIO IV S
C VETTIVS CI-R Y
SOGONVS FRA
TRI OPTIMO
B * M

20. Duas familias huiusce lapidis auctoritate, reliquis Faesulanorum, quas enumeravimus in Par. II. pag. 87. ad censum, *Tulliam & Vetiam*. In secunda & tertia linea, quadratarius spatii exclusus iniquis, non potuit

CO-

cognomen Tulli & Vetii integrum scribere; sed legendum est, ut manifeste adparet, C. TVLLIO IVSTO C VETTIVS CHRYSOGONVS. Uterque diverso patre nati; nam filii nomen familiae patris servant. Characteres huius lapidis sunt elegantissimi. Hunc mihi singulari humanitate dono dedit V. C. Joannes Targionius Medicus Florentinus, Magni Ducis Etruriae Botanicus, Hortorumque Societatis Botanicae Praefectus, qui in locum Celeberrimi Petri Antonii Michellii (heu nuper celeri fato nobis erepti) suffectus est. Eo in loco, ubi effossus est hic lapis, inventus est etiam lapideus sarcophagus, nullis ornatus figuris: ex quo patuit Sepulcretum hypogaeum ibidem antiquitus fuisse.

Ibidem erutum etiam hoc fragmentum tituli sepulcralis ex lapide arenario.

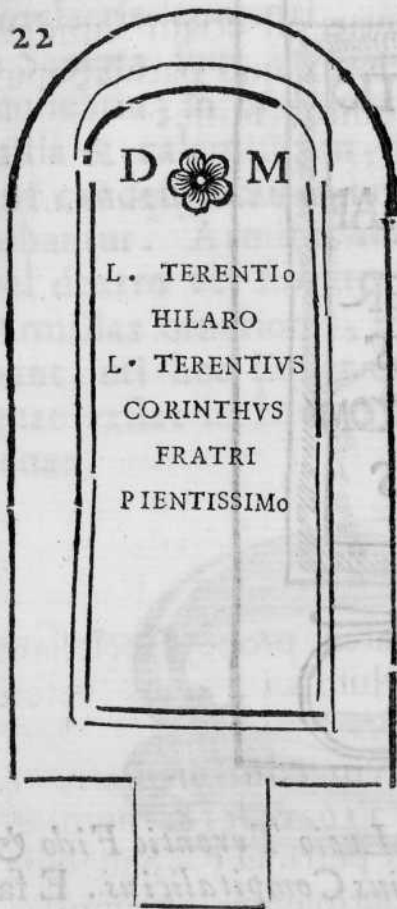

Eodem anno, Faesulis in platea prope Ecclesiam Cathedralem, eruti sunt tubi plumbei, quos veteri aqueductui inservisse censuimus.

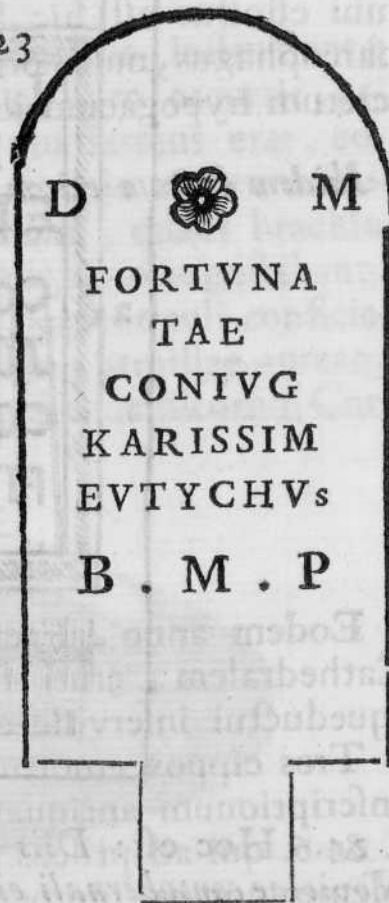
Tres cippos emortuales in lucem edidi in Parte II. Inscriptionum antiquarum, pag. 116. & 118. num. 4. 5. & 6. qui ad priscos Faesulanos pertinent. Sed quia ipsemet non ex prototypis eos exscripseram, nonnullae maculae irrepserunt, quas nunc delere opere pretium est. Hi ex arenario lapide, Faesulanis familiari, quo etiam abundant, maxime constant. Olim exstabant in domo cuiusdam Canonici Faesulani; nunc vero Florentiae reperiuntur in aedibus Cl. V. Iosephi Mariae Brocchii S. Th.

S. Th. D. & Florentini Seminarii Moderatoris eximii, qui quum eos sub dio iacere, frigori & pluviis obnoxios vidisset, a celeri interitu, pretio comparatos, vindicavit; quique, ut est humanissimus, veterumque monumentorum, quibus sacram huius patriae Historiam egregie illustrat, studiosissimus, ut ex archetypis exscriberem, deletis mendis, peropportune me admonuit. Altitudine fere tres Romanos pedes aequant.

22

23

23. B. M. P. Hoc est: *Benemerenti posuit*, vel uti in aliis inscriptionibus; *bene meritaе posuit*. Inferius cernitur quaedam minus angusta, ut ita dicam, basis, subiecta post coronidem: ita enim in terreno sacro Diis Manibus, commode huiusmodi Cippi infigebantur.

C

24 Hoc

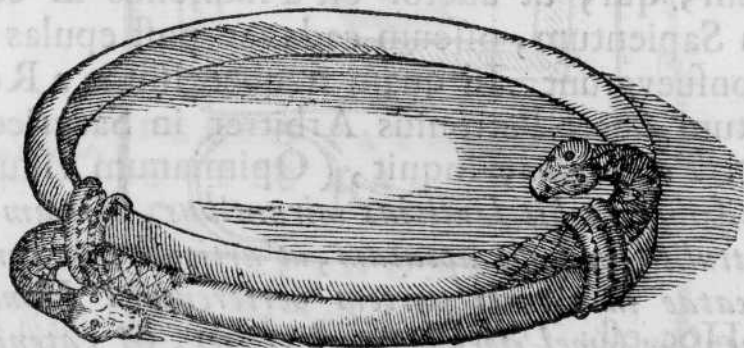
24

24. Hoc est: *Diis Manibus*, *Lucio Terentio Fido* & *Noviciae contubernali eius*, *Collegius Compitalicius*. E familia *Collegia*, quae nota est antiquariis ex inscriptionibus editis in Gruteriano Thesaurō pag. DCCCLV. 12. DCCCXC. 5. praesertim vero pag. MCXLIV. 6. in qua legitur *T. COLLEGIUS EPAPHRODITVS*, cognomen hic *Collegius Compitalicius* accepit, a *Compitalibus* festis ludisque, quae per *compita* celebrabantur in honorem Deo-

Deorum Larum five Deorum Infernorum, seu, ut aliqui volunt, inferiorum, quasi minorum, five inferioris ordinis; de quibus differit Macrobius Saturnalium Lib. I. Cap. VII. In his festis, quae ab Etruscis originem habuisse videntur, pilae, effigies viriles & muliebres ex lana suspendebantur in compitis, ut docet Festus pag. CLXIV. in honorem eorundem Deorum; totque ponebantur quot capita fervorum, totque effigies, quot essent liberi, ut vivis parcerent, & essent his pilis & simulacris contenti.

Sculpta sunt in hoc Cippo ornatoria instrumenta muliebria; in superiore parte, quod raro occurrit, armilla & calamistrum, five acus, qui ferreus erat, eoque candente crines crispabantur & vario ornatu disponebantur. Armilla circularis pura est, quam brachio vel dextro vel sinistro in pericarpis feminae gestabant. Armillas ornatiores, puta aureas, serpticuli conficiebant, uti hoc liquet exemplo insignis armillae aureae, quae exstat in Museo Etruscorum Academicorum Cortonae.

In parte Cippi inferiore pecten, discerniculum & speculum sculpta sunt. Hisce instrumentis interdum in sepulchralibus anaglyphis non raro accedunt vascula unguentaria, vel odorati olei ampullae, & calcei, ut in ara Musei Medicei, quam vide in Parte I. pag. 10. n. 5. De his mulierum instrumentis ad comendum caput, vide

Stanislaum Kobierzyckium de Luxu Romanorum
Cap. VI. & VII.

In reliquis duobus Cippis nullum ornamentum notandum superest, nisi rosae inter D & M positae, quae indicant veterum consuetudinem spargendi rosas in funeribus & in sacris Deorum Manium; quod ut fieret quotannis, reditus etiam ex pecuniis testamento adsignabant, quod in faxis frequenter expressum legitur. Maximus etiam in conviviis luxus rosarum, quas coronis plexilibus & pectoralibus innectebant: idque faciebant non ut odore solum recrearentur, verum etiam ut funeris memoriam ante oculos habentes, genio suo facilius lubentiusque indulgerent: quorum dementia in sacris Pagineis a divina Sapiencia merito irridetur Cap. II. vers. 21. Eorum mutuas, insanas quidem, exhortationes adfert D. Paulus in prima ad Corinthios Cap. V. v. 32. *Edamus & bibamus; cras enim moriemur.* Quo etiam facilius inconstantiae & brevitatis vitae monerentur, in conviviis larva adferebatur, seu mortui hominis calvaria & sceletus: quod facile ab Aegyptiis habuit originem; qui, ut auctor est Plutarchus in convivio septem Sapientum, osseum cadaver post epulas proponere consueverunt. Id quam frequentissime a Romanis usurpatum docet Petronius Arbitrer in Satyrico Cap. XXXIV. *Potantibus, inquit, (Opimianum vinum) & accuratissimas nobis lauticias mirantibus, larvam argenteam attulit servus sic aptatam, ut articuli eius vertebraeque laxatae in omnem partem verterentur. Hanc quum super mensam semel iterumque abiecisset, & catenatio mobilis aliquot figuras exprimeret, Trimalchio adiecit:*

Heu, heu nos miseros, quam totus homuncio nil est!

Sic erimus cuncti, postquam nos auferet Orcus.

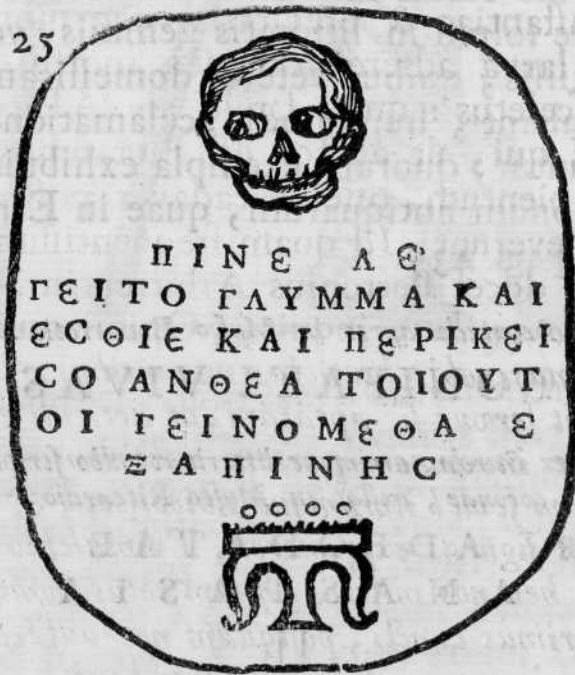
Ergo vivamus, dum licet esse bene.

Ubi vero larvae non suppetabant, cranium mortui hominis in mensa adponebant, & manibus versabant, vel e triclinio sive stibadio in eundem illum finem suspen-

spendebant. Neque in conviviis tantum ingesta mortis recordatio, sed etiam in ludis ceterisque voluptatibus, ut largius his indulgerent. Id perspicue declarant gemmae anulares cum sceleto, amphora & corona, adpositaque bulla, quibus humanae vitae caducitatem designabant; ac praeter figuras & symbola litterae etiam in gemmis incisae, ut in illa eximia, olim exstante in Museo Petri Andreae Andreinii, quam in lucem edidit & illustravit Amplissimus Senator Philippus Bonarrotius in Observationibus ad Vasa vitrea Coemeterialia Tab. XXVIII. Fig. 3. pag. 193. in qua scriptum ΚΡΩ ΚΤΩ hoc est *utere, posside*: nimirum, frueri bonis, quae possides. Lubet etiam e meis Cimeliis adferre gemmam anularem pulcherrimam, in qua, litteris ex albo colore exstantibus, sculpta est Sardae huiusmodi Graeca epigrapha; superne vero hominis calvaria, inferius mensa tripes, dapibus referta.

25

Gemmae
magnitudo
[—]

25. Singula sic disponenda: Πίνε λέγει τὸ γλύμμα, καὶ ἔσθιε, καὶ περίκεισο ἄνθρα τοιαῦτοι γεινόμεθα ἕξαπίνης. Hoc est: *Bibe dicit scul-*

sculptura atque ede & redimere floribus: tales evadimus repente. Desideratur in hoc fragmento corona e floribus contexta. Huc facit vetus epigramma, quod occurrit in Anthologia Lib. II. Cap. XLVII. num. 7. 21. 39. inter Convivalia.

Huc spectant convivales adclamations, quae in gemmis insculptae non raro leguntur, ut in sequenti Onyche, qui apud me exstat, in aureo anulo inferendus.

26

Occurrunt etiam adclamations nuptiales, & amatoriae salutationes in litteratis gemmis, quarum non parva copia est in Florentinis Cimeliothecis; eas, si otium est, vide a me editas in Vol. II. Musei Florentini pag. XXXIV. Nec solum in litteratis gemmis, verum etiam in aereis sigillis, quibus veteres domesticam suppellectilem obsignabant, huiusmodi acclamations VIVAS. VIBAS leguntur, quorum exempla exhibuimus in Par. II. Inscriptionum antiquarum, quae in Etruriae Urbibus exstant pag. 439.

27

In anulo aureo in Museo Bonarrotio.

BONIFATI VIVAS

In Cameo ex Sarda, utrimque litteris ex albo scriptis in medio coronae, exstat in Museo Riccardio.

28

ADEODATAE
ANASTASIA
]]
POSTVMIANI
GALLA VIVA
TIS

Quod

Quod nunc primum adferro marmoris anaglyphice sculpti fragmentum, exstat apud eundem V. C. Iosephum Mariam Brocchium. Faesulis, ubi nuper malo quodam fato latibabat in quadam domo, effossum est.

Tropaeum exhibet; cuius laevo arboris trunco suspensa visuntur arma, quae propria Equitis Singularis sunt, nimirum parma duplex, hasta & gladius. Sub ipso tropaeo cernitur Equitis barbati caput (temporibus Antoninorum vel potius Septimii Severi haec sculptura adsignanda videtur) qui tropaeum dedicavit Marti, vel Iovi vel Iunoni, & si mavis etiam Dianae, quibus tropaea a victoribus militibus dedicabantur. Eadem tropaea, summa religione adorari solita, iam alibi adnotavimus: arma vero suspensa sacris taeniis ac vitis

tis religabantur arborum truncis, maxime vero quereis. Susplicari igitur facile possumus, hoc fragmentum indicare tropaea Numini tutelari Faesulanorum, nimirum Marti, ut vidimus, Equitem Singularem, cuius imaginis caput tantum superest in hoc marmore, dedicasse, ac titulum etiam addidisse, qui intercidit. Si qui vero sint, qui votivi donarii fragmentum minime esse posse censeant, statuendum erit sepulcri emblemata esse; nam constat, veteres sepulcra strenuorum ducum ac militum armis & tropaeis ornasse; quod ex Sarpedonis sepulcro apud Homerum, Pallantis apud Virgilium, aliisque in omni vetustate clarissimis exemplis exploratissimum est.

Complura vetustissima, eaque insignia monumenta olim Faesulis existisse, minime dubitandum est. Ea temporum iniuria incuriaque hominum periisse, vel igne aut ferro deleta, maxime dolendum. In Museo Etrusco Tabula v. in lucem protuli antiquissimum ANCHARIAE Deae signum ex aere, quod Faesulis repertum, qui dederat, testatus est. Deorum simulacra Etruscis litteris insculpta, uti mos fuit Etruscorum, qui hac in re, ac paene in omnibus, mortalium primos Aegyptios imitati sunt, Faesulis eruta, easdemque litteras summum virum Petrum Victorium interpretatum esse, perspicue declarat Sebastianus Sanleolinus egregius Poëta & I. C. Florentinus, in eo libro Florentiae edito anno MDLXXVIII. typis Georgii Mariscotti, quo lectissimis Epigrammatis gesta Serenissimi Cosmi Medicis Primi, Etruriae Magni Ducis, complexus est. De his enim priscae vetustatis monumentis meminit Lib. II. pag. 47. Ex his nonnulla doctorum virorum cura e teterrima temporum clade erepta sunt; eaque in Museo Bonarroto etiam nunc visuntur; inter haec Miles Etruscus arenario lapidi incisus, cum litteris Etruscis, cuius iconismum vide inter monumenta Dempsteriano Operi addita Tabula LXXII. num. 2. Tom. I. pag. 389.

Ibi-

Ibidem etiam existat stylobata, in quo vir personatus
Ascoliorum ludum agit, cuius iconismum supra vide
in Par. II. pag. 106.

IN ACADEMIAM LINGVAE ETRUSCAE
A M · COSMO FLORENTIAE INSTITVTAM
E P I G R A M M A

Doctissimo PETRO VICTORIO Patricio Senatorique
Florentino adscriptum.

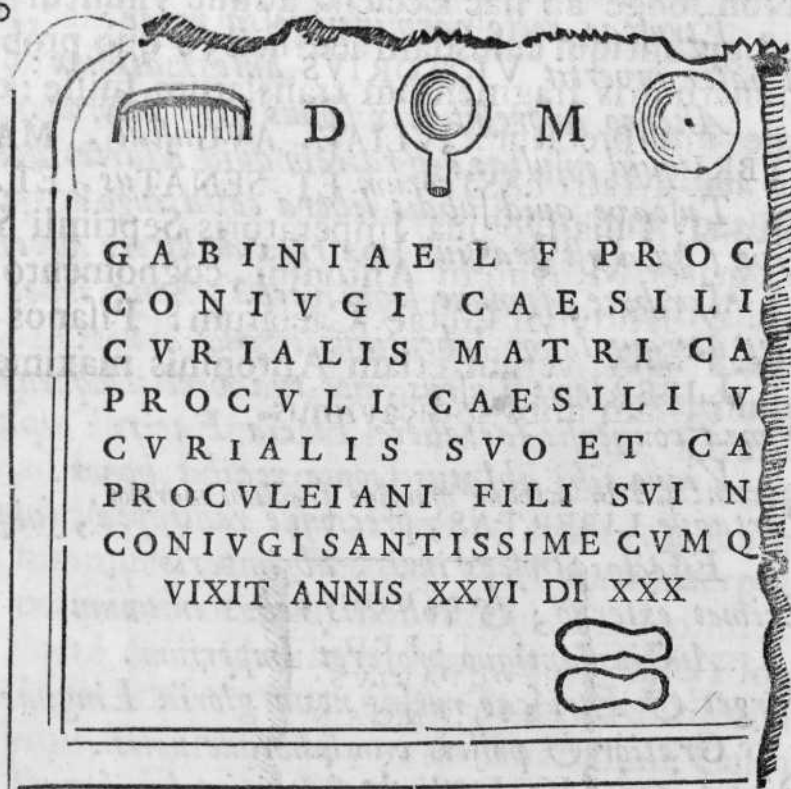
Eruta Faesuleis stant aenea signa ruinis,
Etruscae docto carmine pressa notae:
Id pater invertit VICTORIVS ante Latinum:
Alterno impressit mox bonus aere Myron.
TYBRI *quid insultas? Fratrem quid Marte laceffis?*
Tuscave quid subdis libera colla iugo?
Sive (quod est gravius) patrias dediscere vocis,
Scribere, tumque loqui verba aliena iubes?
Fiet uterque labor labentibus irritus annis:
LIBER *erit Tuscus, nec tua verba loquens.*
O *mea conversis laetabere Tuscia Fatis:*
Vique tibi ablatas sponte redibit honor:
Partaque LIBERTAS, *precioque redempta, sui que*
Effectos Tuscos iuris, ab imperio
Eximet externo; & collectis rebus in unum
Auctius antiquo proferet Imperium.
Surget & Etruscae rursus nova gloria Linguae,
Gratior & priscis candidiorque notis.
Ditior Argolico, Latio & sermone, bonisque
Artibus hoc versis ore superbus erit
ARNVS: *& excelsi non invisurus honori*
Tybridis, ipse etiam Bella Duceisque canet.
Discendi studio Florentibus advena Terris
Extera gens Linguae capta lepore fluet.
MAGNVS *& Etruscus Tuscae delubra Minervae*
Ponet; & Aedituis sacra colenda dabit:

D

Tum

*Tum Florentini longo ac laeto agmine Cygni
 Carmine Tyrrbenum nomen ad astra ferent .
 Eque Palatino certatim monte Quirites
 Etrusco Phoebos thura precibusque ferent .
 Credite : Tiresiam nil fallunt postera : Phoebus
 Romuleo & Graio par quoque Tuscus erit .*

*In agro Pisano , in Castro Novo Misericordiae , in marmore
 alt. ped. Rom. II. & lat. ped. I. & unc. IV.*

30. Hunc e Barberinis Schedis, procul dubio Do-
 nianis, quas in Bibliotheca recondidit Ioannes Bap-
 tista Donius, Patricius Florentinus, edidit Fabrettus
 Cap. IV. n. 47. & Florentiae reperiri scripsit. Hunc
 diligenter exscripsit Nobilissimus Vir Thomas Albi-
 zius, a quo perhumaniter accepi.

In

*In fronte Ecclesiae S. Bartholomaei de Putignano, in Suburbano
Pisarum, secundo fere ab Urbe lapide; in marmore elegantibus
maioribusque litteris ita scriptum.*

31

IAE · AVG · MATRI · A
AST · ET · SENAT · ET · PI

31. Non longe ab hac Ecclesia adhuc visuntur ruderæ & vestigia antiqui cuiusdam aedificii, e quo probabile est hoc marmoris fragmentum translatum fuisse: quod ita facile interpretatur: IVLIAE. AVGVSTAE. MATRI AVGVSTORVM. MATRI CASTRORVM ET. SENATVS. ET. PATRIAE. Ea est Iulia Domna Imperatoris Septimii Severi uxor, mater M. Aurelii Antonini, cognomento Caracallae, & Antonini Getae Caesarum. Pisanos non solum Hadriano, verum etiam Antoninis maxime devotos fuisse, iam alibi indicavimus.

Ibidem, sed in utroque margine fractum marmor.

32

N · OCTAVIO · C
L V P E R C O
N · OCTAVIVS ·
E P I T V N C A N
P A T E R V I V O S
E C I T S I B I · E T · S V
T · A N N A E I A E · Q
Q V A R T A E · V X
N F R · P E D ·
N A G R · P E D

32. Has inscriptiones diligenter exscripsit atque humanissime ad me misit Nobilissimus Comes Ioannes ex Comitibus Guidiis, ex Equestri Ordine D. Stephani.

Senis, in Aedibus Nobb. Sanfedoniorum.

33.

M · FONTEIO · C · F ·
 SAB · BALBO
 ET TITIAE · Q · F ·
 TERTIAE VXSORI FILI
 POSVERVNT EX
 TESTAMENTO PATRIS

33. Titulum hunc sepulcralem, cum Cinerario Etrusco & operculo Urnae Etruscae, descriptum delineatumque ad me misit Vir Splendidissimus Ioannes Sanfedonius, Patricius Senensis, cuius in praediis haec monumenta nuper inventa sunt. Fonteia gens plebeia fuit, cuius nummos exhibet F. Ursinus.

In Parte I. Inscriptionum antiquarum in Etruriae Urbibus exstantium pag. 316. n. 64. pervulgavimus insignem illam tabulam marmoream, in aedibus Nobb. Rodolphiorum adfixam, in qua natalis dies Augusti & Tiberii Caesarum, & Liviae quotannis divinis honoribus ludisque celebrari in perpetuum decretum est. Florentiae erutam plures auctores adfirmarunt, quos indicavimus. Omisimus Petrum Victorium virum doctissimum, qui eam ad epistolam tertiam inter familiares Ciceronis Lib. VII. illustrat, ac se vidisse ita testatur: *Antiquus Florentiae lapis est, in quo hoc nomen (nempe COS non COSS.) eodem pacto scriptum invenitur:*

TI · CAESARE · TERT · GERMANICO · CAESARE · ITER COS ·

Continet autem quaedam, quae ad historiam pertinent, & sane cognitu indigna non sunt. De quo eo libentius mentio-

tio-

tionem feci, quod qui ea quae in lapidibus leguntur, in volumen redigerunt, & Epigrammata antiquae Urbis, inscripserunt, truncum illud incertumque adposuere: in privata autem domo parieti adfixum est, non longe a Porta, quam D. Galli vulgo appellant. Haud igitur dubium est pertinere ad Coloniam Florentinorum, in qua tunc cum divini honores decreti sunt, Duumviri fuere Cn. Acceius Rufus Lutatius, Arnensi Tribu census, & T. Petillius. Non solum in Scaptia, verum etiam in Arnensi Tribu Florentinos cives adscriptos suffragii ius habuisse, aperte declarat lapis militaris ab Ughel-lio adlatus in Italia Sacra, ubi de Florentina Ecclesia agit, pag. 6. novissimae editionis Venetae, quem exstare adfirmat in via Cassia ad tria Tuguria.

L · ACRISCHIO · L · F · ARN ·
 ACTHO · FLORENTIA
 EVOKATO · TITI · AVG · MIL · LEG
 XXI · MINER ·
 MILIT · ANN · XXXVI · VIX ·
 ANN · LXXIX ·
 M · ACRISCHIVS · L · F · ARN ·
 SABINVS
 T · F · C

En alium lapidem, Romae exstantem apud Cardinalem Caesium, quem profert Fabrettus ex Schedis Vaticanis Cap. IX. n. 154. ex quo discimus T. Flavium Felicem Florentinum, Titi Vespasiani Imperatoris Veteranum militem fuisse, ac Romilia Tribu censum.

DIS

DIS · MAN · S
 L · DAMARIONI · L · F · ROM
 GENIANO
 EVOKAT · AVG · IN · PRAET
 VIX · ANN · LVIII · M · III
 D · XIII
 H · S · E
 T · FLAVIUS · T · F · ROM · FELIX
 FLORENTIA ·
 VETER · AVG · N · T · VESPAS
 FRAT · PISSIM · F · C
 IN · F · P · VI · IN · A · P · IV

Dum haec scriberem, opportune pro sua in me singulari humanitate, hos titulos elegantissimos mihi dono dedit V. C. Franciscus Ficonius, omnibus antiquariae eruditionis cultoribus notus, quibus meum Museum exornavi.

34

M · VISPANIUS
 NARCISSVS
 ROGATOR · AB · SCAENA

35

P · VINICIUS
 P · L · LACES
 COMOED · V · AN · XXXI

34. Qui fuerint ROGATORES AB SCANA, diserte explicat in eleganti opere nuper edito de Scaenicis Personis veterum Romanorum Cap. LV. idem amicissimus Ficonius, adducta Plutarchi auctoritate, qui memorat, Lucillum rogatum, ut praeberet scaenicas vestes centum; non centum, sed ducentas commodasse. Idem exemplum adfert & amplificat Horatius Lib. I. Epistola VI. vers. 40. ubi ridet eos, qui multos ad magnificen-

ficentiam servos alebant, & qui copiosam habebant inutilemque suppellectilem, tineis furibusque pascendis idoneam.

Chlamydes Lucullus, ut aiunt, Si posset centum scaenae praebere, rogatus: Qui possum tot? ait: tamen & quaeram: & quot habebo Mittam: post paullo scribit, sibi millia quinque Esse domi chlamydum: partem, vel tolleret omnes.

Igitur fuere ministri, qui iussu Praefecti ludi Scaenici, vestes pro spectaculis rogabant, & commodatum accipiebant. Si quid mihi erit aliquando otii, Theatrales omnes antiquas inscriptiones in unum corpus colligere & observationibus illustrare, mihi in animo est.

36

L · A X I V S
D A P H N V S
C H O R A V L E S

37

T Y R A N N V S
N O M E N C L A T
P O T I T I · M E S S A L L A E

36. CHORAVLES is erat, qui in theatralibus ludis tibia canebat. Tibiarum usum in spectaculis Romani ab Etruscis didicerunt. NOMENCLATORIS servi munus fuit nomina obviorum suggerere dominis, vel ut eos cognoscerent, blandeque exciperent, vel salutarent. Hinc Plinius Lib. XIX. Cap. II. *Alienis pedibus ambulamus, alienis oculis agnoscimus, aliena memoria salutamus, aliena vivimus opera.* Id ipsum etiam hodie apud otiosos quosdam divites durat.

38

P · A R R E N V S · P · L · L ·	Q V I R I N I V S
F O R T V N A T V S	T V S C V S

39

GENIO
PLEBEI

39. Genii adsignati Plebi, nulla fit mentio in editis inscriptionibus apud Gruterum, Reinesium & Fabretum.

tum. Genii Populi Romani frequens mentio in vetustis faxis & in nummis.

DIS · MAN · SAC ·
IVLIA EVTYCHIA
VIX ANNIS · XX
L · CALPVRNI · MELICERTVS
CONIVGI · CARISSIMAE · B · M · F ·
DEQVA · NIHIL · DOLVIT · NISI · MORTEM

D · MARIVS · Y · L ·
EXORIENS
V · A · XXXV
HVNC · LEGES · LETI · PREPOS *sic*
TERE ERIPVERE
MATRI · QVAE · VT · ANNIS
MORTI · QVOQ · ESSET · PRIOR

D · S · M
AVRELIA RECV
NDA ARISTOLA
MARITO CARISSI
MO DVLCISSIMO
BENEMERENTI CVN
QVO VIXI ANNIS XXV
M · VI · DIEBVS VIII

LOCVM · C · CALVISI
BACCHI · SIBI · ET ·
FRATRI · ET · AMICIS

ANTONIA SALVIA
MATER
L · PONTI · ACTARI

A · METILIVS · A · L ·
PALLAEVS

VMBRIAE
M · L · STACTENIS

P · CORNELIVS
D · L
IANVARIVS

HOSTIA
M · L · SOTERIS

40. DE QVA NIHIL . DOLVIT . NISI . MORTEM .
 Supplendum EIVS . Non raro in sepulcrorum titulis
 hae clausulae doloris , mutuique adfectus coniugum ,
 itemque parentum in filios leguntur . In alio titulo ,
 qui exstat in Museo Suburbano Strozio , vir coniugis
 suae fato functae desiderium ita testatur : NIHIL . DO-
 LVI . NISI . QVOD ME RELIQVID . hoc est RELIQVIT .
 Vide in Parte I . huius operis pag . 413 . num . 247 . In
 alio lapide Musei Corfiniae Gentis Principum , ibidem
 pag . 149 . num . 61 . FILIVS . FACERE . QVOD . DEBV-
 ERAT . PATRI . MORS . INIQVA INTERCESSIT . FILIO
 FECIT PATER . Fabrettus impatientis doloris clausu-
 las adnotat in pluribus inscriptionibus , quas adfert
 Cap . III . pag . 236 . & in hac , pag . 237 . num . 633 .

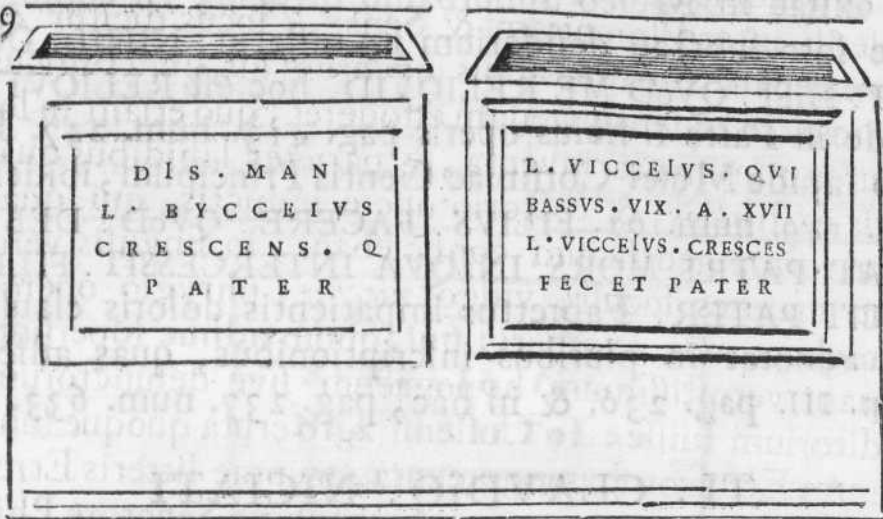
TI . CLAVDIO . NICIATI
 VIX . ANN . XII . M . X . D . XX . ET
 CLAVDIAE NICE
 VIX . ANN . II . M . XI . D . XXIII
 CLAVDIA . AGAPOMENE
 FILIIS . SVIS . INFELICISSIMIS . QVI
 sc ETATE . SVA . NON . SVNT . FRVNITE
 FECIT . MATER . SCELERATA . ET . SIBI . ET
 LIBERT . LIBERTAB . Q . POST . Q . EORVM

Aliud exemplum habes in titulo , qui consequitur
 num . 41 .

42. D . S . M . Adnotanda perrara postpositio for-
 mulae dedicationis consuetae . *Diis sacrum Manibus* .
 Eo etiam mihi carior gratiorque est hic titulus , quia figu-
 rae litterarum ac praesertim r nempe S adamussim ex-
 primunt characteres , quibus Florentinarum Pande-
 ctarum venerandi Codices exarati sunt , & in Floren-
 tino Magni Ducis Etruriae Gazophylacio religio-
 sissime adservantur .

In marmoreo Sepulcro, in quo duo loculi intus excavati sunt; in utroque angulo Genius sculptus est, aviculam in sinu fovens; sub utroque titulo Genii ludentes, hinc inde Spbinges; titulos dividit columella, cui imposita persona passis capillis; exstat in meo Museo.

49

49. Hoc parvum sepulcrum, sive bifomum (nam longitudine duos Romanos pedes aequat, unum vero altitudine) in duos loculos, medio interiecto marmoreo pariete, dispertitum est, ut in eo conditi tum patris tum filii cineres, seorsim conquiescerent, proprioque titulo responderent. Interdum veteres cavebant, ut ossa & cineres simul in eadem urna una coniicerentur & commiscerentur; cuius fidei mutique adfectus testimonium habemus ex lapide Musei Suburbani Strozii, quem produximus pag. 420. num. 274. quem si otium est vide in Parte I. huius operis. Saepe numero in antiquis titulis mentio fit *bisomi*, *trisomi* & *quadrisomi*; in quibus, quum sepulcrorum magnitudo humanis corporibus non respondeat, dubio procul credendum est in his non corpora, sed cineres conditos fuisse. Elegantissimum hoc sepulcrum tamquam perenne humanitatis atque amoris erga me sui argumentum mihi dono dedit Illustrissimus ac Reverendissimus Praeful, D. Joannes Lucius, Collensi urbe oriun-

oriundus, Patricius Florentinus, Baptistarii idemque Basilicae Florentinae S. Joannis Praepositus, eximiis meritis ac virtutibus ornatissimus, qui illud item dono accepit a splendidissimo Viro Antonio Taglia, Patricio Collensi Equite D. Stephani, cuius in praediis in agro Collensi inter Florentiam & Senas, (locus dicitur *ad Scarna*) paucis ab hinc annis inventum est, dum rusticus terram circa rudera quaedam effoderet; quo etiam in loco aurea numismata inventa, & parietes lapidibus quadratis exstructis, & tectorio opere inductis, qui quadrata forma aedificium conficiebant; in singulis vero erant maiores loculi, vulgo *nicchie*, phrygio opere, quamquam rudi, exornati; qui, quum adhuc supersint, indicant vetustissimum hypogaeum sive defunctorum conditorium fuisse. In Collensi agro eruta quoque sunt veterum Etruscorum monumenta, cryptae litteris Etruscis inscriptae, quae curante Amplissimo Senatore Philippo Bonarrotio editae sunt in Dempsteriano Opere. Idem vigilantissimus Praepositus Lucius complura mihi ostendit veterum Deorum Etruscorum signa ex aere, quae in Collensi agro nuper eruta sunt, e quorum numero aliquot mox seligam, quae lucem desiderant.

Marmoreus Titulus sequens, olim Neapoli in Museo Andreinio, nunc in meo exstat.

D · M
M · C O C C E I O
Z O S I M O · I V N ·
I A · P H I L V M E N E
C O N I V G I · B · M · V I X ·
A N · X X V I I · M · I I I ·

sic

Florentiae, in Museo Riccardio
 exstant, quae heic nunc pri-
 mum in lucem proferuntur
 inscriptiones.

In arcula marmorea, cuius operculum, alteri arculae inservisse videtur.

*In eo sculptum est bucranium coronatum, hinc simpuvium, hinc
 patera. Titulus vero, cuius latera rosae seu flores quadrifolii
 exornant, ita se habet.*

50

A R R V N T I A
 L · L · C L E O P A T R A ·
 N V T R I X
 L · A R R V N T I V S · L · L ·
 D I C A E V S · C O N L A C T I V S

50 CONLACTIVS. Idem significat hoc vocabulum ac
 CONLACTANEVS & CONLACTEVS, συγγάλακτος, σύντροφος,
 quae non raro occurrunt in vetustis titulis sepulcro-
 rum: item Machabeorum Lib. II. Cap. IX. vers. 29.
 Actorum Apostolorum Cap. XIII. vers. 1. Erant au-
 tem in Ecclesia, quae erat Antiochiae, prophetae & do-
 ctiores, in quibus Barnabas & Simon, & Manaben, qui
 erat Herodis Tetrarchae collactaneus, & Saulus. CON-
 LACTIVS igitur is, qui iisdem mammis nutritus est,
 vel simul educatus.

Ibi-

Ibidem; in Urna marmorea utrimque ansata, ovalis figurae, operculo clausa, in qua officula & cineres inventi sunt.

51

D M
MAECENATIAE · IANVARIAE
TI CLAVDIVS · POLYCARPVS
CONIVGI · BEN · MER · FECĪ

Ibidem; in Urna marmorea, ovalis figurae, quam pro manubriis utrimque aquilae exornant.

52

P · AEL · RVFINVO sic
FRVM · LEG · VII CL

In eius basi

HEREDES FECERVNT

52 Hoc est: *Publio Aelio Rufino, Frumentario Legionis Septimae Claudiae, Heredes fecerunt.* De Frumentariis Legionariis alibi nonnulla adnotavi. Altera quoque Urna marmorea perelegans exstat in eodem Museo, ovalis figurae & striata, sed absque titulo.

Florentiae, in fodiendis fundamentis Florentinae Arcis anno MDXXXIV. III. Non. Julias, inventae sunt sequentes Inscriptiones, quae periere.

53

D · M
T · MAMILIO
CASTO
MAMILIA
ADIECTA
FECIT
CONIVGI
BEN · MER ·

54

V · D · M · F ·
EVPHROSYNVS
ZOSIMENI
CONSERVAE
BENE
MERENTI

In-

Inventa quoque sunt aerea numismata, cum his literis.

I. L · CAESAR DIVI AVG · F · AVGVSTVS IMP · VIII.

In postica TIB · POTEST · XXIIII ·

PONTIF · MAXIM · S · C ·

II. Item SALVIVS OTHO III VIR · S · C ·

III. Item L · SVRDINIVS III VIR S · C · Haec exscripsi ex Schedis, quae apud me exstant, &, ut mihi videtur, conlatis characteribus, celeberrimi viri Fulvii Ursini manu conscriptis. Complura, quae olim apud nos exstabant vetera monumenta, Florentinorum Coloniae eximia decora, ab interitu & oblivione vindicant egregii viri Petrus Victorius, Borghinius, alique; sed plurima maiorum nostrorum incuria perierunt, in calcem redacta & in substructionibus proiecta, quod pluribus exemplis, quae nobis legentibus horrorem iniiciunt, ostendit praelaudatus Vincentius Borghinius, ubi differit de origine Florentiae. Idem factum, sua quoque tempestate saevum & miserandum, doluit ingenueque testatus est Frater Ioannes Iucundus Veronensis in Epistolis, quas praeposuit veterum Inscriptionum Syntagmati, quas utpote ineditas, operae pretium me facturum duxi, gratiamque eruditorum initurum, si haec in medium eas proferrem; quod eo lubentius facio, quia saepius huius egregii operis memini in meo Commentario ad Columbarium Libertorum & Servorum Liviae Augustae ac Caesarum, & ad Donianas Inscriptiones, atque alibi saepenumero. Codex ille numbranaceus elegantissime scriptus, olim in Bibliotheca sua adservabat Cl. Antonius Franciscus Marmius, Eques D. Stephani; nunc exstat in Bibliotheca Magliabechiana, cui librariam omnem suam supelectilem idem Marmius Eques, nuper fato functus, publico bono, testamento legavit.

FR A-

FRATER IOANNES IVCVNDVS

VERONENSIS

REVEREN. IN CHRISTO PATRI, ET DOMINO,

D. LVD. DE AGNELLIS

MANTVANO

Divini muneris gratia Consentino Archiepiscopo.

Sal. P. D.

„ PRisca Urbis Romae facies, venerande Pontifex,
 „ adeo est immutata, ut quae in veterum Aucto-
 „ rum libris legimus, vix intelligere possimus: atque
 „ illi ipsi qui meliores se rerum prisca-
 „ rum inquirunt, existimant, saepenumero minus scire comperiantur:
 „ praesertim quia auctores, qui haec scriptis mandave-
 „ re, adeo mendosi & corrupti sunt: ut ipsi semet non
 „ recognoscerent si ad has auras iterum remearent.
 „ Quin etiam etsi incorrupti habentur, haudquaquam
 „ satis nobis usui essent, nisi & nos videremus quae
 „ ipsi viderunt. Ruinae tamen ipsius Urbis multae
 „ exstant: ex quibus item novae ruinae in dies fiunt.
 „ Quamobrem difficile est de epigrammatis, ceteris-
 „ que quae supersunt Romanis reliquiis, certi aliquid
 „ adferre; earum maxime, quae mole non sistunt aedi-
 „ ficiorum. Nam, quae hodie sunt in Circo Flami-
 „ nio, cras in Tarpeio colle invenies, atque utinam
 „ non in fornace potius, vel rusticae domunculae basi.
 „ Quod enim ab diligente olim in conspicuo loco posi-
 „ tum fixumque fuit, ab negligente, & antiquitatis
 „ minime studioso mox erutum, & in frustra dissectum,
 „ equorum pedibus calcari, conterique animadvertes.
 „ Saepe itaque huiusmodi oculis obiectum spectaculum,
 „ lum,

„ lum, ad varia rerum priscaurum indaganda monumen-
 „ ta tenue hoc meum movit ingenium; ne memorias
 „ maiorum nostrorum postremo quasi excidio deperire
 „ per ignaviam viderem. Ad quam rem conficien-
 „ dam, cum neque opes, neque facultas satis suppete-
 „ rent: animum applicui ad ea dumtaxat quae inge-
 „ nio, vigiliis & industria, absque sumptu & impen-
 „ sa fieri posse arbitratus sum: quaeque potentum men-
 „ tes sua pulchritudine, & bonitate excitare possent:
 „ Inter quae Epigrammata pleraque collegi, quae tuo
 „ auspicio aeterna fieri ac posteritati tradi possint: quo-
 „ rum marmora aeneaque tabulae in horas frangun-
 „ tur, funduntur, pereunt. Memoria me tenet multa-
 „ rum rerum, quas ipse vidi, quasque consulto praete-
 „ reo, ne mihi lacrymas tibiue antiquitatis observan-
 „ tissimo excutiam: referam tamen quae ab aliis acce-
 „ pi. Nam praeter circos, theatra, amphitheatra,
 „ thermas, templa, arcus, columnas, porticus, areas,
 „ mutatoria, nymphaea, balnea, capitolia, atria,
 „ sacella, aedes, aediculas, palatia, cohortium excu-
 „ bitoria, macella, lacus, infulas, bibliothecas, hor-
 „ rea, pistrina, pontes, fora, aquaeductus, colossos,
 „ naumachias, sepulchra, pyramides, obeliscos, col-
 „ les, campos, hortos, moenia, portus, vivaria, vias,
 „ cellas, ceteraque huiusmodi loca & aedificia, quo-
 „ rum aliqua ita evulsa sunt, ut non modo eorum pars
 „ ulla videatur, sed nec ubi fuerit cognoscatur. Ali-
 „ qua vero non sine maximo animi dolore tempestate
 „ hac nostra destrui vidimus: sunt qui affirmant ma-
 „ gnos se calcis cumulos ex solis epigrammatum frag-
 „ mentis vidisse congestos. Nec desunt qui gloriantur
 „ totius suae (& latae quidem) domus fundamenta
 „ ex solis statuarum membris iacta esse. Quid est quod
 „ non diras imprecemur his sanctae vetustatis violato-
 „ ribus? Scinderent alia, comburerent, absumerent:
 „ epigrammatis saltem, & statuis parcerent, quae ma-
 „ „ io.

„ iores nostri tanto artificio ac dignitate elaborata re-
 „ liquere. Nam quid in illis, Venerande Praesul, ar-
 „ gutiae, brevitatis, elegantiae, orthographiae; in istis
 „ symmetriae, perfectionis, gratiae, maiestatis fuisse
 „ existimas, cum pauca, quae nostros non effugerunt
 „ oculos, tantam de se excitent admirationem, & pri-
 „ scorum ingenia monstrent consummatissima? Sed
 „ quid plura tibi in hoc genere commemorem, qui
 „ longe melius haec omnia nosti, & bene in hoc quo-
 „ que, ut in ceteris Christianae Reipublicae negociis,
 „ honestissime, ac prudentissime consulis, dum litte-
 „ ras a situ vindicas, & ne pereant, in unum volu-
 „ men Epigrammata ipsa redigi iubes? Ego vero, etsi,
 „ ut dixi, arduum est ex ruinis integrum aliquid
 „ eruere; tamen impulsu tuo quicquid diligentia, & la-
 „ bore consequi potui, id omne huic libro adscripsi:
 „ & quanquam plura mihi se se offerrent, vel a me ipso
 „ parum cogitata, vel ab aliis utcunque excerpta; ta-
 „ men praeter ea quae vidi, quaeque accurate exscripsi,
 „ in hoc volumen nihil congeffi: ut, si non facultate,
 „ & doctrina, fide tamen ac diligentia legentibus sa-
 „ tisfacere. Quod si quam hinc litterarum studiosi
 „ capient voluptatem, non mihi quidem, sed clemen-
 „ tiae tuae referri debet acceptum, qui ad id me etiam
 „ litteris compulisti, curante Bartholomaeo Sanvito
 „ tui amantissimo, ut hoc qualecunque est opus nomini
 „ tuo iure meritoque dedicarem: cum unus sis ad quem
 „ potissimum pertineat cura Vetustatis; cuius studiosis-
 „ simus semper fuisti, verum Latini nominis decus
 „ & lumen, in quo omnes bonae artes conquiescunt,
 „ Vale feliciter, humani generis amor & deliciae.

FRATER IOANNES IVCVNDVS

VERONENSIS

REVEREN. PATRI ET DOMINO

D. LVD. DE AGNELLIS

Archiepiscopo Consentino.

Sal. P. D.

„ CRedo plerosque, Venerande Praeful, cum legerint
 „ Epigrammata, quae collegi, si in mendam ali-
 „ quam inciderint, admiraturos: & si ad ea venerint, quae
 „ minus fortasse placebunt, me ignorantiae, aut negli-
 „ gentiae infimulatuos; quarum alteram, etsi pro viribus
 „ effugere conatus sum; tamen cum in eis colligendis
 „ praecipua quadam doctrina, diligentia, usu, laborum
 „ tollerantia opus sit; priscorum quoque consuetudo &
 „ observantia, & characterum varietas nota esse debeat:
 „ imparem me tanto oneri ingenue fateri non erubesco.
 „ Alteram vero ut pellerem, sic insudavi, ut inter ipsam
 „ delectationem & laborem, omnem aetatem paene tran-
 „ segerim: atque ubi ego, vel quivis alius, de meo exem-
 „ plo addubitasset, iterum atque iterum ad ea perlegen-
 „ da redire non piguerit. Sed animadvertant, qui desi-
 „ diam & errores in me retorquent, maiores nostros ho-
 „ mines fuisse, & eadem illis, quae & nobis, contigisse.
 „ Nam si polite, eleganter accurateque componebant, ipsi
 „ opificibus in aes, aut in marmora caedenda delega-
 „ bant; qui cum & litterarum ignari essent, & abunde
 „ errarent, tum eorum errata vel minime notabantur: vel
 „ littera non commode, aut sine lapidis iactura superin-
 „ duci poterat. Orthographiae quoque consuetudinem,
 „ quam modo servare videmur, & religionis ritus, quos
 „ nunc tenemus, prisci illi non habebant; sed opinionibus
 „ aliis

„ aliis inferviebant : quamobrem & vivendi modum , & di-
 „ scendi atque scribendi stylum diffimilem observabant ;
 „ qui cum illorum temporum proprius ac frequens esset ,
 „ a nostris omnino alienus , & quasi orbe altero conquisi-
 „ tus videtur : ita ut id nobis contingat , quod obscuro lo-
 „ co natis hominibus , qui parvam vel nullam avorum me-
 „ moriam tenent . In barbariem etenim incidimus ; quae
 „ quia clarissima a plerisque existimatur , quam si , ut cul-
 „ tum illum priscumque stylum , longa interciperet aetas :
 „ & eam , ut illi contigit , contrariis moribus conarentur
 „ obliterare posteri : nec artium ad restitutionem , nec in-
 „ geniorum valerent vires , quod de disertissima lingua
 „ exactissimisque actionibus illis minime fas est dicere .
 „ Vehemens nimis digressus mihi videor , plusquam haec
 „ velit epistola . Sed veniamus ad nostra Epigrammata ;
 „ quae forsan minus satisficient , quia urnas , bases , episty-
 „ lia , marmora , aras , columnas , tabulas , & eius gene-
 „ ris reliqua cum iisdem marginibus , zophoris , coronis ,
 „ signis aliisque ornamentis , sive etiam fracturis , & de-
 „ fectibus non finxerim ; totidemque lineas , quot habent
 „ illa non fecerim . Cum enim hominum iudicia non ea-
 „ dem sint , qui meliora splendidioraque adverterint ,
 „ facile intelligent aliud esse Epigrammata ad libri or-
 „ dinem formamque redigere ; & aliud picturas compo-
 „ nere , semotamque a pictura quaerere doctrinam , quam
 „ in hoc genere primo intendimus . Nam , si ea pingere
 „ (ut quidam voluissent) curassemus ; oportuisset char-
 „ tarum formas , quoquo versus ad marmorum , tabula-
 „ rum scripturarumve discrimina coaptare : quod non
 „ librorum ordini & aequalitati ; sed schedularum confu-
 „ sioni convenire perspicuum est : cum ex eis aliqua adeo
 „ magna sint , quod formam omnem paginarum exce-
 „ dunt ; & aliqua adeo parva , ut vix lineam occupent :
 „ quorum si plura in eandem chartam comprimere vo-
 „ luero , tantam ibi deformitatem inducent , quod libri
 „ ordinem omnem pulchritudinemque confundent . Sed

„ cum multiplices sint hominum cogitationes; nec quis-
 „ quam diu in eodem consistat vestigio: non desunt
 „ etiam qui meam de pluribus Epigrammatum difficul-
 „ tatibus interpretationem enixius requirant, insuperque
 „ suadeant non passim omnia, sed ea solum conscribere,
 „ quae suo nos lepore alliciant, vel singularitate quadam
 „ excellent: quibus satis respondere mihi videor, si vati-
 „ cinatoribus similes, temerariosque omnes iudicaverim,
 „ qui ea omnia intelligere professi fuerint: cum praeter
 „ illa, quae nota sunt omnibus, quaedam adeo cognitu
 „ difficilia sunt, ut non nisi ab eo qui auctor fuit, intel-
 „ ligi posse existimem. In eandem nempe cogitationem
 „ incidere, quam ille qui composuit: adeo difficillimum
 „ & quasi impossibile videtur; ita ut huiusmodi praeterita
 „ non minus nobis ignota, quam futura putem. Ea au-
 „ tem sola excerptere, quae digniora videntur, neglectis
 „ aliis, indignum censui, ne cum paucis satisfacero, plu-
 „ ribus antiquitatum studiosis curiosisque ulterius inqui-
 „ rendi studium relinquam, eosque integra fraudem vo-
 „ luptate: cum pauca admodum sint, quae vel commodi
 „ aliquid, vel utilitatis, vel eruditionis, vel affectatae
 „ cognitionis non habeant. Haecenus satis mihi de meo
 „ exemplo dubitantibus, curiosisque requirentibus satis-
 „ fecisse videor, non tamen desiderio meo, quod me
 „ (quoniam urgent dies noctesque) ad plurima indaganda
 „ impellit. Vetustates namque tantae sunt apud me ve-
 „ nerationis, ut non nisi viris dignis mihi digna vide-
 „ antur. Antiquae enim Urbis Romae virtuti quantum
 „ debeat posteritas omnis, cum multi sciant, tum maxi-
 „ me qui legerunt, & reliquias eius cognoverunt: hi
 „ namque, si temporum illius curricula & acta repetent,
 „ facile intelligent, nos inde divinarum, humanarum,
 „ publicarum, privatarumque rerum notitiam & usum
 „ habere. Quoniam igitur grandis eius est opinio, & res
 „ maxima; nunquam huius partis onus subivissem, Ob-
 „ servandissime Consentine Pontifex, nisi tua fretus au-
 „ „ eto-

„ floritate . Sed forsan persuadebas tibi , me orbem uni-
 „ versum Antiquitatis studio peragrasse , & locorum om-
 „ nium Epigrammata collegisse : & certe , si inspexeris
 „ quo semper flagraverim desiderio , quis amor , quaeve
 „ mihi insit delectatio , non fallebaris ; & nisi multa , &
 „ varia se mihi obiecissent , quae meum institutum stu-
 „ diumque interpellarent , nec locorum distantia , nec
 „ viarum longitudo , nec labor me ab incepto deterruif-
 „ sent . Sed eius generis ea fuere , ut non modo exteras
 „ provincias , sed nec Italiam totam videre potuerim .
 „ Cum igitur ad id obeundum pro voluntate non su-
 „ bessent nec vires , nec expeditum iter ; me ipsum com-
 „ pescui , & voluntatem viribus parem feci , nec tamen
 „ a studio non destiti : quin ea quae ipse videre non po-
 „ tui , ab aliis perquisiverim , & alienae fidei me commi-
 „ serim , ut animo meo flagranti , quoad possem , satisfa-
 „ cerem . Cum ergo in superiori volumine annotaverim ,
 „ quae propriis laboribus atque sudoribus congesti ; ope-
 „ rae pretium duxi , etiam ea quae ab amicis , & dignissi-
 „ mis diligentissimisque viris accepi , in sequens opus de-
 „ scribere ; & tibi quoque ex alienis laboribus aliquam
 „ afferre voluptatem . Id tamen te nosse certo scio , ho-
 „ minibus raram omni ex parte vim esse atque virtutem ;
 „ quod & in me , & in aliis , duce experimento , saepissi-
 „ me deprehendi , communemque hanc mortalium con-
 „ ditionem esse cognovi , qui cum hac vel illa virtute
 „ abundant , reliquis carent . Quamobrem , etsi nefas est
 „ mihi his , a quibus Epigrammata ipsa suscepi , non cre-
 „ dere ; certitudini meae tamen non placet aequare , ne
 „ quis errores , si quos exempla collata exemplaribus in-
 „ venerit , mihi adscribat . Libenti igitur animo , Dignif-
 „ sime Consentine Praesul , munuscula mea accipe , quae
 „ etsi parva sint , laboribus tamen certe vacua minime
 „ fuerunt . Vale .

Priorem epistolam iisdem plane verbis praeposuit Frater Ioannes Iucundus Veronensis alteri Codici, qui earundem Inscriptionum undique collectarum Syntagma continebat, quem dedicavit Magnifico Viro, bonarum artium vindici atque amplificatori optimo, Laurentio Medici. In fine vero haec ad eum scribit: *Quod si quam hinc litterarum studiosi capiant voluptatem, non mihi quidem id, sed tibi, uni referri debet acceptum, qui ad id me etiam litteris compulisti, curante Alexandro Cortesio tui observantissimo, ut hoc, qualecumque est, nomini tuo iure meritoque dedicarem: cum unus sis, ad quem potissimum pertineat cura Vetustatis, cuius studiosissimus semper fuisti, verum Latini nominis decus & lumen, in quo omnes bonae artes conquiescunt. Vale feliciter, humani generis amor & deliciae.*

Miscellaneorum, quae Politianus Laurentio Medici dedicavit, praefationem, ita absolvit: *Tu vale patrone iucundissime, & (quod facis) perge favere doctis, perge litteras excitare, perge a situ recipere rem Latinam, ab interitu Graecam, quo tui memoria nominis ab iniuria prorsus oblivionis asseratur.* Primus omnium Principum Laurentius Medices exemplo suo docuit quanto in pretio habenda sint eximia antiquorum artificum opera; nam sua tempestate summus omnium elegantiarum arbiter, ea undique magnis impensis acquisivit. De eius studio, harumque prisca aevi lauticiarum amore dixi in Praefatione Voluminis III. Musei Florentini pag. XII. Perlubet nunc id testimonio confirmare iisdemque verbis doctissimi viri Bernardi Oricellarii, Patricii Florentini, quem Erasmus Roterodamus Salustium alterum adpellavit. Haec enim narrat in libro, quem scripsit de bello Italico.

„ Hic me studium caritasque litterarum antiquitatis admonet, ut non possim non deplorare inter
 „ subitas fundatissimae familiae ruinas, Mediceam bi-
 „ bliothecam, insignesque thesauros; quorum pars a
 „ Gal-

„ Gallis, pars a paucis e nostris, rem turpissimam
 „ honesta specie praetendentibus, furacissime subrepta
 „ sunt: intimis abditisque locis aedium, ubi illi re-
 „ conditi fuerant, perscrutatis: quae sic ornatae exti-
 „ tere, ut vel splendidissimae urbi ornamento forent.
 „ Erant sane thesauri veteres, pacis diuturnae, regiae-
 „ que opulentiae ornamenta, undique toto orbe conge-
 „ sta. Nam cum iam pridem gens Medicea floureret
 „ omnibus copiis, terra marique cuncta exquirere,
 „ dum sibi Graecarum, Latinarumque litterarum mo-
 „ numenta, toreumata, gemmas, margaritas aliaque
 „ huiuscemodi opere naturae simul, & antiquo artifi-
 „ cio conspicua, compararent. Quo factum est, longo
 „ aevo, quo haec familia stetit, ut si quid praeter
 „ cetera insigne ex antiquitate saevitieque temporum
 „ superfuisset, veterum scriptorum codices, vasa, e
 „ sardonice, ceterisque gemmis caelata, Deliaca, at-
 „ que Corinthia, lapilli multiplici sculptura, colore-
 „ que peregregii; praeterea signa, tabulae, aurum,
 „ argentumque signatum perantiquo opere, multa,
 „ atque lauta supellex, cuncta quae animum, oculos-
 „ que accenderent, undique in domum Mediceam
 „ confluerent. Testimonio sunt litterae gemmis ipsis
 „ incisae, Laurentii nomen praeferentes, quas ille sibi
 „ familiaeque suae prospiciens scalpendas curavit, fu-
 „ turum ad posteros regii splendoris monumentum:
 „ licet enim ex his coniectari, fuisse aliquando apud
 „ Medices aequa proportione reliqua. Testantur iti-
 „ dem Aristotelis Graeci interpretes, ceterique vetu-
 „ stissimi scriptores, quos Laurentius, ut erueret ex
 „ intima Graecia, penetralibusque Turcarum regis,
 „ misit Janum Lascarem Graecum hominem, & ab
 „ imperatoribus ipsis ortum; qui cum popularibus fa-
 „ cile conciliata gratia, praestitit quod ante eum ne-
 „ mo; praestruxitque aditum ad eruenda cetera eius-
 „ dem generis, quae inter spolia capta de Graecis

„ af-

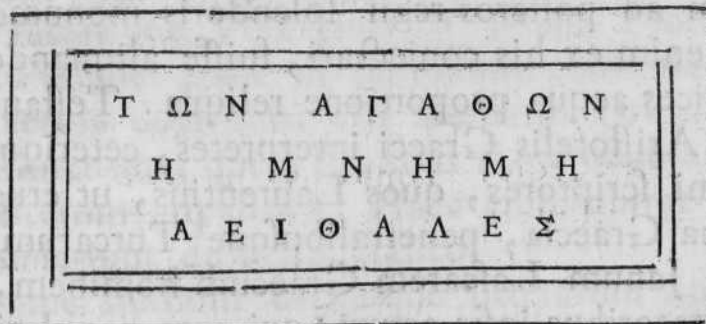
„ asservantur, ni mors acerba Laurentium praeripuisset. Haec omnia magno conquista studio, summisque parta opibus, & ad multum aevi in deliciis habita, quibus nihil nobilius, nihil Florentiae quod magis visendum putaretur, uno puncto temporis in praedam cessere. Tanta Gallorum avaritia, perfidiaque nostrorum fuit.

Dum haec scriberem perrarum eiusdem Magnifici Laurentii Medicis numisma ex aere mediocris magnitudinis mihi perhumaniter ostendit V. C. Philippus Baro de Stofsch, omnis antiquitatis peritissimus. In antica cernitur caput eiusdem Laurentii nudum, cui imminet stella, quae tamen in eadem linea litterarum est, quae ita scriptae sunt: LAV. R. MED. hoc est *Laurentius Medices*: In adversa parte laurea corona, in medio haec epigraphe in quinque lineas distributa: VT LAVRVS SEMPER LAVRENTI FAMA VIGEBIT.

Huc pertinet inscriptio Graeca, quae legitur in antiquo vase marmoreo eximii operis, altitudinis duorum fere pedum Graecorum, quod non sine voluptate cernitur in vestibulo Medicei Musei. Pro ansis illud utrimque ornant capita Jovis Hammonis: undique vero inter folia elegantissima ludunt volitantes aviculae.

Inscriptio eiusdem Vasis ita se habet.

55

55 Id est: *Bonorum memoria semper virescens.*
In servandis atque ab oblivione & interitu vindican-

candis priscae aetatis monumentis, quanta semper fuerit Mediceorum Principum cura, ut id clarius luculentiusque eluceat, lubet heic adiicere epistolam Leonis X. Pontificis Maximi iussu scriptam Raphaeli Sanctio Urbinati a Petro Cardinale Bembo, quae edita est in Libro Epistolarum eius num. XXI.

RAPHAELI VRBINATI.

„ Cum ad Principis Apostolorum Fanum Roma-
 „ num exaedificandum maxime intersit, ut lapidum
 „ marmorisque copia, qua abundare nos oportet, do-
 „ mi potius habeatur, quam peregre advehatur: ex-
 „ ploratum autem mihi sit magnam eius rei faculta-
 „ tem Urbis ruinas suppeditare, effodique passim om-
 „ nis generis saxa fere ab omnibus, qui Romae, qui-
 „ que etiam prope Romam aedificare aliquid, vel
 „ omnino terram vertere & perrumpere moliuntur: te,
 „ quo magistro eius aedificationis utor, marmorum
 „ & lapidum omnium, qui Romae, quique extra
 „ Romam denum millium passuum spatio posthac
 „ eruentur, praefectum facio, ea de causa, ut quae
 „ ad eius Fani aedificationem idonea erunt, mihi
 „ emas. Quare mando omnibus hominibus, mediocri-
 „ bus, summis, infimis, qui posthac marmora quae-
 „ que, saxa omnis generis, intra eum, quem dixi loci
 „ spatium, eruent, effodient, ut te earum rerum prae-
 „ fectum de singulis erutis effossisve quamprimum
 „ certiores faciant. Id qui triduo non fecerit, ei a
 „ centum usque ad tercentorum summam aureorum,
 „ quae tibi videbitur, multa esto. Praeterea, quoni-
 „ am certior sum factus multum antiqui marmoris &
 „ saxi litteris monumentisque incisi (quae quidem
 „ saepe monumenta notam aliquam egregiam praese-
 „ ferunt, quaeque seruari operae pretium esset ad cul-
 „ tum litterarum, Romanique sermonis elegantiam

G

„ ex-

„ excolendam) a fabris marmorariis, eo pro materia
 „ utentibus, temere secari, ita ut inscriptiones abole-
 „ antur; mando omnibus, qui caedendi marmoris ar-
 „ tem Romae exercent, ut sine tuo iussu, aut per-
 „ missu, lapidem ullum inscriptum caedere, secarive
 „ ne audeant; eadem illi multa adhibita, qui secus
 „ atque iubeo fecerit.

„ Datum VI. Calend. Sept. anno tertio, Roma.

Leone X. e Medicea Gente, Christianae Reipublicae clavum moderante, primum prodire numismata in eo libro rarissimo, qui hunc titulum praefert: *Illustrium Imagines*. Eius vero forma est, ut aiunt, octava. Hunc Romae excudit dedicavitque Ber. Iacobo Sadoletto, Episcopo Carpentoraetensi, a Secretis eiusdem Leonis X. Pontificis Maximi, Iacobus Mazochius, Typographus Romanae Academiae, de antiquitate optime meritus. Numismata egregie buxeis typis incisa explicavit, ut plerique existimant, vel Andreas Fulvius, sive Iacobus Sadoletus. In fine eiusdem libri haec leguntur: *Impressum Romae apud Iacobum Mazochium Romanae Academiae Bibliopolam; anno MDXVII. die XV. Novembris: triumphante Divo Leone X. Pontifice Maximo, anno eius quinto.*

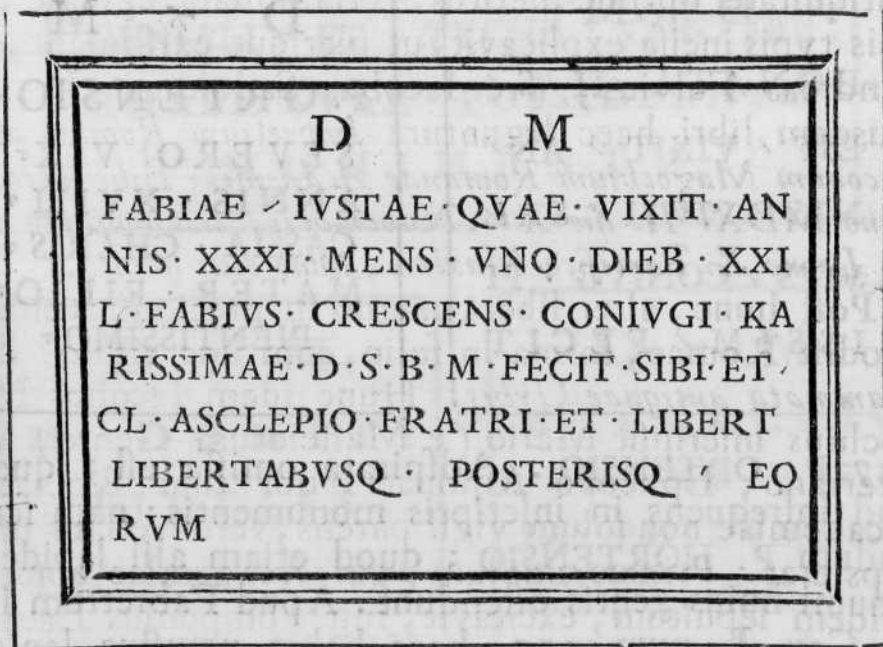
Post hunc, alter liber, magno in precio habendus, prodiit Romae, forma in folio, cum hoc titulo: *Epigrammata antiquae Urbis*. Hunc idem Iacobus Mazochius inscripsit Mario (e Mafferiorum Gente) Volaterrano, Episcopo Aquinati, qui tunc Romanae Academiae non solum vigil parens, verum etiam princeps erat. Primus omnium, qui Academiae nomen, pridem sepultum, excitavit, fuit Pomponius Laetus: cuius hortos in monte Quirinali aedesque satis idoneas viri docti frequentarunt. Pomponio extincto, Angelus Colotius, cuius nomen, quo ad litterarum studia

in

in pretio erunt, semper vivet, domicilium suum, quum praesertim ibi amoeni horti essent, signis, anaglyphis, inscriptisque marmoribus ornatissimi, (eo enim loci Horti Sallustiani antiquitus extitere) Academiam adpellavit, Academicique adpellati fuere, qui eo docti commercii causa confluebant. Inde propagatum nomen Academiarum Romae & in Italia; quod notavit Federicus Ubaldinus in eius vita. Huic Academiae debemus librum illum, qui omnium primus litterato orbi antiquae Urbis Epigrammata formis excusa donavit. In fine eiusdem libri haec leguntur: *Romae, in aedibus Iacobi Mazochii, Romanae Academiae Bibliopolae MDXXI. Men. April.* Eodem anno Leo X. Pontifex Maximus decessit.

Inscripti lapides, qui sequuntur, exstant in meo Museo.

56

56 Inscripti lapides, quos heic subiicio, nuper exstabant Neapoli in aedibus Clarissimi, deque anti-
 qua-

quaria re optime meriti viri, Petri Andreae Andreinii. Ex his non paucos in lucem dedi in Parte I. huius operis pag. 235. ex schedis autographis eiusdem Andreinii. Eo viro mihi amicissimo defuncto, Florentiam advehendos curararunt eius filiae heredes, quae mihi perlubenter eos vendiderunt. Postquam his meum ornavi Museum, conferenti mihi multa menda apparuerunt in editis commissa; quare operae pretium me facturum duxi, si eos iterum emaculatos heic proferrem. His etiam complures inediti accedunt.

D. S. B. M. Hoc est: *De se bene meritae*, vel *merenti*. CL · ASCLEPIO · Huius nomen familiae ex flore innotescit; quare praetermissum: nam fuit *Claudius Fabius Asclepius*. Huiusmodi in antiquis faxis sexcenta occurrunt exempla.

57

D	M
DONATA / H / S /	
EST / VIXIT / AN /	
NIS / XVII / SAL	
sic	VIVS / CONIVG / PI
ISSIM / FECIT	

58

D	&	M
P. ORTENSIO τ		
SEVERO VIX τ		
ANNIS · XVIII τ		
CASSIA · CHARIS τ		
MATER · FILIO τ		
PIENTISSIMO τ		

57 P. ORTENSIO. Adspirata omissa est; quod haud infrequens in inscriptis monumentis: nam scribendum P. HORTENSIO; quod etiam alii lapides, & numi huius gentis ostendunt. Apud Fabretum Inscr. Cap. I. num. 155. haec habet vetustus lapis: MEMORIAM · CVM · ORTVLO · SVMIACENTE · SVBVS · LIBERTIS &c. fecit: pro *hortulo*.

59 D M

59

D · M

sic

MARCIAE DRVSILLE
 DRVSIVS VALENS
 ET QVADRATILLA
 PARENTES / FILIAE
 DVLCISSIMAE

60

D · M

I V L I A E
 A P H R O D I S I A E
 M A T R I
 L · A N T O N I V S
 A R I S T O I V N I O R
 B · M · F ·

61

T · F L A V I V S · P A R I S · F E C I T
 M A R C I A E / A V R A E · C O I V G I
 B E N E \ M E , E T , A E C L A N I O
 G E N I A L I , E T · T Y C H E · C O N T V B E
 R N A L I ' S V A E · P O S S I D E N D V M
 M O N I M E N T V

62

D · M

M · D O M I T I
 F I D E L I S
 L I C I N I A T A T I S
 C O N I V G I O P T I M

63

D · M

M · C O C C E I O
 Z O S I M O · I V N ·
 I A · P H I L V M E N E
 C O N I V G I · B · M · V I X ·
 A N · X X V I I · M · I I I ·

61 Forte Aulo Eclanio.

64 D M

64

D M

CLODIAE · PI
 ROCLEAE · VIX
 ANNIS · XXXX
 LVCIA · HAMONIL
 LA · NEPOS ET
 HERES · B · M · F ·

65

D M

TITINIUS · CLAEVS · FELIX
 BIXIT · ANN · XVI · PELA
 CIS ANVS DAXIMIA MATER
 ET AMMONIVS SABINVS
 PATRASTER · FILIO
 BEN · MER

66

VESTORIA · ELPIS

I V S S V

T · VESTORI · ALEXANDRI · ET ·
 T · VESTORI · PELORIS

67

D M

CALINIUS
 FELIX · VIXIT · AN
 NIS · XXXII

68

ANTIPATRA

DVLCIS TVA

HIC SO ET NON SO

69

ADACTVIA

PIA VIX †

ANN VIII

M · VII ' J L ' C *fic*

68 DVLCIS TVA. Antipatra puella, vel coniux (quandoquidem his epithetum DVLCIS in antiquis titulis tribuitur) amicum vel parentes, vel virum compellat. ·SO id est SVM. Frequenter M a quadratariis omittitur, ut etiam in superiore lapide pag. 53. num. 61. MONVMENTV scriptum est pro MONVMEN- TVM. Ceterum O pro V a veteribus Latinis adhi- bitum, nemo est qui nesciat. Igitur legendum, *hic sum & non sum. Hic sum*, quia sepulcro conditi sunt cine-

cineres : *non sum* , quin iam fato functa . Adfimi-
le in Job historia Cap. x. *Fuissem quasi non essem*
de utero translatus ad tumulum . In Ecclesia S. Mat-
thaei Florentiae in quodam sepulcro haec leguntur :
D · O · M · IAM NON FVI DEINDE FVI MODO NON SVM .

In marmore long. ped. Rom. II. unc. IV. alt. unc. VII.

70

STALLIVS · GAIVS · HAS · SEDES · HAVRANVS · TVETVR
EX EPICVREIO · GAVDIVIGENTE · CHORO

70 Facile crediderim hunc lapidem esse suppositi-
tium. *Gaius Stallius Hauranus*, ita iungendi sunt ;
sed quid sibi vult *ex Epicureio gaudivigente choro* ?

71

TVLLIA · M · L · HELENA · SIBI · ET ·

M · TVLLIO · M · L · TIMONI ·	PATRO ,	<i>fic</i>
FAVORI · L	L · TAMPIVS · L · L	
AVCTO · L ·	ANTEROS · SIBI · ET	
ANTIOCHO · L ·	FELICIONI · L · ET	
POSTERISCE	FLORO · L · ET	
SVIS	VITALIONI · L · ET	
	POSTERISQVE · SVIS	

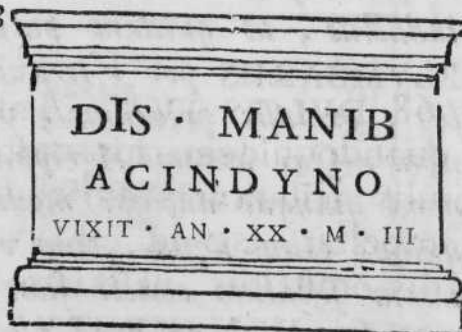
fic

72

D M

L · C · SELEVCVS SIBI
ET CL τ IVSTAE ET τ
ANTONIAE LACENAE
ET LIBERT LIBERTAB
Q · POSTERISQ EORVM
H · L · A · N ·

73

72 H · L · A · N · Quid sibi velint hae singula-
res litterae , quarum exempla non reperio , alii di-
vina-

vinabunt. Forte: *Hic locus, vel locus alienum non*
(supple) *sequitur.*

74

D	✓	M
VERO	✓	QVI
VIXIT		ANN
VII	̄	VIII
AMPLIATVS		
B	✓	M
	✓	F
	✓	

75

D	·	M
FELICI	·	AVG
	·	L
PLVMBARIO		
OCTAVIA	·	CEN
SORINA	·	CON
IVGI	✓	BENE
		MERENTI
		FECIT

75 PLVMBARII officium in Domo Augusta, notatu dignum, legitur in hoc meo rarissimo lapide. Plumbarii *l. artifices c. de excus. artif.* dicuntur, qui *plumbeas* pilas, & alia ex *plumbo* faciunt. Clarius tamen, qui fuerint PLVMBARII, elucet ex Commentario Sex. Iulii Frontini de Aquaeductibus Urbis Romae Art. xv. ubi de aquis per fistulas, sive aquarum modulos in Urbem deducendos differit; atque de Plumbariis meminit his verbis: *Postea modulus, nec ab uncia, nec ab alterutro digitorum originem accipiens, inductus, ut quidam putant, ab Agrippa, ut alii a PLVMBARIIS per Vitruvium Architectum in usum Urbis, exclusis prioribus, venit, appellatus quinario nomine. Qui autem Agrippam auctorem faciunt, dicunt, quod quinque antiqui moduli exiles, & velut puncta, quibus olim aqua, cum exigua esset, dividebatur, in unam fistulam coacti sunt. Qui Vitruvium & PLVMBARIOS, ab eo quod plumbea lamina plana, quinque digitorum latitudinem habens, circumacta in rotundum, hunc fistulae modum efficiat. Id officium potius convenit Felici Augusti Liberto, nempe conficiendi fistulas*

las

las salientium aquarum in castellis, vel ipsos etiam aquaeductuum tubos, qui plumbei erant, & prominentes litteras inscriptas habebant. Horum inscriptiones adfert Fabrettus in fine Cap. VII. num. 392. & nos etiam in hoc opere nonnullas adtulimus. Non dissimile est munus Euthyci VILICI A PLVMBŌ, ex antiquo sepulchrali titulo penes Gruterum pag. DCXL. 10. Servi PLVMBARII meminit adlatus titulus in Parte I. huius operis pag. 136. Porro in antiquo lapide Gruteriani Thesauri, digiti aquae, honoris causa fluentis in privata domo C. Titii Chresimi, ita fit mentio pag. CDLXXV. 3. VT · AQVAE · DIGITVS IN · DOMO · EIVS FLVERET · &c. Fuere etiam in Romanorum exercitu milites *Plumbarii*, qui glandes plumbeas conficiebant, balistarum vi contra hostes explodendas, quorum meminit Iustus Lipsius, de militia Romanorum differens, Lib. IV. Poliorcet. Dial. II. Ex his glandibus aliquot apud me exstant, & litteras praeferunt prominentes, nimirum adclamationem forsitan victricis exercitus: NIKΑ. hoc est *Vince*.

Tabula marmorea superne fracta, alt. ped. I. Rom. & unc. VII. lata ped. Rom. I. & unc. XVI. & haec in meo Museo exstat.

76

..... SVCCSVS.	IIII.	M OCTAVIVS.	IIII
C ANTONIVS FELIX.	IIII.	EVTYCHVS.	IIII
C CALPVARNIVS SILENVS.	II.	HERMA.	III
L CALPVARNIVS CARPVS.	II.	PANCARPVS.	III
N FANNIVS MERCVRIVS.	II.	EVTYCHIANVS.	III
L COMINIVS SAECLARIS.	II.	DORYPHORVS.	III
C FONTEIVS HERMA	I.	VICTOR.	III
L STATIVS HERMES.	I.	MERCVRIVS.	
C ANNVS NEDIMVS	I.	ROMVLVS.	
L POMPEIVS ABASCANTIANVS.		NICEPHOR.	
CN ANTONIVS FVSCVS.	I.		
M VLPIVS VITALIS.	I.		
DEDIC · K · OCTOBR,			

76. Numerales notae singulis hominibus subiectae, forsitan indicant quot stipes iidem contulerint in dedicatione vel arae vel statuae. Qui in dextera marmoris parte scripti leguntur, milites Classiarii, ni fallor, sunt; quod, ut arbitror, notatum fuerat in superiore marmoris parte, quae periit: reliqui in sinistra, vel nautae vel remiges Classis sunt, quum solo cognomine notentur. Marmor inventum fuisse Puteolis constat.

77

	D	M
	ANTONIAE DOMINA	
	VIX ANN · XIX · CAMVRIVS	
	COLO · HARM · III · LVCIFER	
fic	CONIVGI · SANTISSIMAE · ET	
	ANTONIVS · COLO · MATRI	
	PIENTISSIMAE · B · M · FEC	

77. In quarto versu huiusce sepulcralis tituli, fit mentio dubio procul *Trieris Lucifero*, quae, ut monui in Parte I. huius operis pag. 242. num. 7. nomen accepit a *Lucifero*, Veneris stella, quae Solem nascentem antegreditur, de qua Virgilius Aeneid. Lib. VIII. vers. 589. Sed in ea sigla HARM. quae praecedit, explicanda, haesit mihi aqua; nam tunc a nemine explicatam observaveram. Neque crediderim ea notari per adspiratam HARMAMENTARIVS, pro ARMAMENTARIVS, cuius officii fit mentio in Thesauro Gruteri pag. XXXIV. 10 & c. 7. Quamquam id minime absurdum videtur, quum naves arma sua & armamentaria habuerint: memoretque Caesar Lib. III. de Bello Gallico *armatas naves*, mirum omni genere armorum instructissimas. Vetus

etiam

etiam exstat inscriptio, Ravennae inventa, ubi quondam fuere navalia, in qua memoratur Iulius Germanus, qui fuit ARMORVM CVSTOS; quam adfert & illustrat Ioannes Schefferus de Militia navali veterum in Addendis ad Lib. II. pag. 333. Labet his adiacere lapidem anno MDCCXXXVIII. Romae effosum, in quo fit mentio M. Vlpri Callisti, Liberti Imperatoris Nervae Traiani, qui fuit *Praepositus Armamentario Ludi magni*, nempe Gladiatorii, de quo consulendus Fabrettus Inscr. ant. Cap. IV. pag. 298. Hodie hic lapis exstat apud Reverendiss. P. Besotium, Abbatem S. Crucis in Hierusalem. Descriptum ad me misit vir eximius Ridolphinus Venutus Patricius Cortonensis, de antiquis monumentis, quae edidit & illustravit, egregie meritis.

DIS MANIBVS

CORNELIAE · FRONTINAE
 VIXIT · ANNIS · XVI · M · VII ·
 M · VLPIVS · AVG · LIB · CALLISTVS
 PATER · PRAEPOSITVS · ARMAMENTARI ·
 · LVDI · MAGNI · ET · FLAVIA NICE CONIVXS
 SANCTISSIMA · FECERVNT · SIBI ·
 LIBERTIS · LIBERTABVSQ · POSTERISQ · EOR

Adlatam a me inscriptionem n. 77. quam inexplicatam reliqueram in Parte I. pag. 242. nuper exposuit vir eruditissimus Hannibal de Abbatibus Oliverius inter marmora Pisarenfia; qui quum aliquot ineditas inscriptiones, recens effossas Ravennae, dedisset pag. 275. in duabus vero quum fiat mentio *armorum Custodis Quinquieris*, seu *Quinqueremis Victoriae* pag. 176. & *Armigeri Trieris Marino*, a

marino equo navis insigni, his exemplis fretus, interpretandum censuit *Harmiger Triere Lucifero*.

Si igitur ita explicanda sit, ea difficultas haud sublata mihi omnino videtur, cur in hac tantum scriptum sit HARM. pro ARM. ita ut legendum sit *Harmiger*, vel *Harmigerus*. Nam adspirata frequentius praetermittebatur a quadratariis, quam adicebatur, uti sexcenta exempla declarant. Crediderim ea sigla designari HARMONIACVM *Trieris Lucifero*. Quamvis huic meae coniecturae nulla exempla in editis saxis adstipulentur; favent tamen veterum scriptorum loca, quae adfert idem Schefferus Lib. IV. Cap. VII. eiusdem operis. Praeter *Jussores & Hortatores* in trimembris ac navibus, qui assa voce utebantur, fuisse *Symphoniacos*, & *Trierauletas* constat, vilioris tamen conditionis, qui cum modulatione tibiaeque singulis in navibus remigibus cantabant. *Τριπράυλιν* recenset Iulius Pollux Lib. I. Cap. IX. Athenaeus Lib. XII. & alii.

Tibicines nauticos memorat Demosthenes in Oratione de Corona, & Vlpianus Rhetor in eadem Orationem, & Plutarchus in vita M. Antonii, ubi Cleopatrae navem magnificentissimam, in qua Symphoniaci erant, describit. Paedianus ita in Cicero-
nem: *Sciendum est cani remigibus per Symphoniacos solitum, & per assam vocem, idest ore prolata, & per citbaram*. Quo enim facilius remiges ferrent laborem, harmonica modulatio adhibebatur; quod etiam notat Censorinus Cap. XII. & Silius Italicus hab. Lib. VI. vers. 361. Naviculam ex antiqua pictura dedimus inter Donianas Inscriptiones Tab. V. num. 2. pag. 29. in qua chori Magister, & tibicines canentes expressi sunt. Illud vero musicae modulationis genus, quo remiges exhortabantur, *νιγλαρος* dicebatur, teste Aristophane in *Acharnensibus* Act. II. Sc. V. qui etiam addit navalia carmina, meminitque eius Interpretes eo loci, & Pollux Lib. IV. Cap. X. Neque etiam indi-

cari puto ea figla HARM. *Harmamaxarium* ; quam usurpatam non video. Vide Pitiscum in *Harmamaxa*.

In sequenti lapide, qui pariter apud me exstat, Centurionis trieris Lucifero fit mentio.

78
 D M
 VLPIAE PRIMIGENIAE
 sic SANCTISSIMAE FEMINA
 VIXIT ANNIS XXX
 IULIUS SEVERVS D III LV
 CIFERO CONIVGI KA
 RISSIMAE ET SVI
 A MANTISSIMAE
 B M F

79
 D M
 TI CL MARINVS
 NONAGEN CL PR MIS
 ET AELIA NICOLAIS
 CONIVX EIVS SIBI
 LIBERTIS LIBERTA
 BVSQ POSTERISQ EOR
 FECERVNT

79 NONAGEN CL PR MIS. Hoc est: *Nonagenarius Classis Praetoriae Misenatum*. Edidit hanc inscriptionem, quae modo mea est, Ioannes Vignolius inter selectas pag. 286. sed cur Tiberius Claudius Marinus Classiarius, dicatur *Nonagenarius*, non explicat. Forsitan quia in ordine Classiariorum nonagesimum locum obtinebat, quasi proximus vel ut Centurio esset, vel ut Veteranus declararetur, mox honesta missione donandus. Alii accuratius elucidabunt.

80
 D M
 C VALERI GERMANI
 MIL. EX CL. PR. MIS
 III. TAVRO. STIP. XXV
 NAT. SARDVS
 MESTRIA EVHODIA
 B M F

81
 NAT. ALEXANDRIN
 EX VELAR DVPLICAR
 MIL ANN XXVI VIX
 ANN LVI MENS IIII
 DIEBVS XII
 L VALERIVS IVSTVS
 VARENIA HELENA
 T B M F

80 Hoc est: *Diis Manibus C. Valerii Germani Mi-*

Militis ex Classe Praetoria Misenensi, Triere Tauro (cuius insigne Taurus fuit) *stipendiorum vigin-
que, natione Sardus.* Nonnulla ad hanc inscriptio-
nem adnotavi in Parte I. huius operis pag. 243.
num. 9.

83. In capite huiusce sepulchralis tituli, qui apud me exstat, defunt duo versus, quos edidit Ioannes Vignolius inter Inscriptiones selectas pag. 293. quum idem titulus integer legebatur in hunc modum. D · M VALERIVS · · · · · NAT · ALEXANDRIN · · &c. Idem Vignolius haec adnotat · EX VELAR DVPLICAR · idest: *Ex Velariis Duplicariis, sive Duplariis.* „ Ita „ enim vocabantur, qui duplex ob merita stipen- „ dium diurnum accipiebant: qui vero unum, *Sim- „ plares.* Vegetius Lib. III. Cap. VII. *Armaturae „ duplares, quae binas consequuntur annonas: simpla- „ res, quae singulas* „ Verum, quum Schefferus, Lib. II. Cap. v. de navali Militia pag. mihi 140. & 141. veterum scriptorum auctoritate, ostendat vela in navibus fuisse duplicia, maiora scilicet & minora; verisimilius puto huius Classiarii militis curam circa eadem vela duplicia existisse, adeoque dici *ex Velariis Duplicariis*; non vero quod duplicia stipendia haberet: nam, numquam in tot maritimis faxis duplicia stipendia data Classiariis adnotantur; sed ea simpliciter indicantur, ut in altero superius edito lapide num. 80.

Integrum hunc lapidem, qui mox sequitur, quum Neapoli exstaret, exscripsit Vir praeclarissimus Nicolaus Valletta, qui schedas suas cum Ioanne Vignolio communicavit, qui edidit inter Inscriptiones selectas pag. 294. atque ita se habebat.

D . M

C · IVLI · PONTICI
 BRI · DVPL · CL · PR MIS
 NAT · PONTIC · VIXIT
 ANN · XLIII · MIL · ANN ·
 XXII · IVLIVS · PONTICVS
 FILIVS · ET · ANTONIA · LA
 TICHE · CONIVNX · H · B · M · P

BRI · DVPL · CL · PR MIS · Male exscriptum
 puto BRI · nec quomodo interpretari possit occur-
 rit.

82

D . M

C · IVLIO DIODORO
 MIL · CLASS · PR · MISEN
 III · DACICO · NAT · BITHYN ·
 VIX · ANN · XLV · MIL · ANN · XXII
 TI · CLAVDIVS · PATERNVS
 S C R I B A · H E R E S

82 Ita suppleri, ut arbitror potest. *Diis Manibus · C · Iulio Diodoro, Militi Classis Praetoriae Misenensis, Quadriere Dacico, Natione Bithynus. Vixit annis quadraginta quinque, militavit annis viginti duobus Tiberius Claudius Paternus Scriba heres.* Hanc edidit pessime fractam Vignolius inter selectas Inscriptiones

nes Class. II. pag. 297. Quadrieris DACICO meminit alter titulus, quem produximus in Parte I. huius operis pag. 244. ex Reinesio, cuius explicationem animadvertimus. Cur vero ita adpellata fuerit, ex nemine adnotatum est. Hanc quadrierem forsitan Miseni promontorio adiecit Traianus, postquam Daciae populos vicit; eiusque insigne, ni fallor, esse voluit tropaeum cum Dacis captivis; quare id nomen sortita est IIII DACICO. Nihil tamen hac de re statuo.

83	D	M
fic	QV · SILICIO ·	SILBA
fic	NVS · NAT · AFER · VIX · AN	
	LX · EMERIT · CL · PR · MISS	
fic	QVIT · SILBANVS · FIL ·	
	MISSEA · IANVARIA	
	COIVX · B · M · F	

83 EMERIT · CL · PR · MISS · Hoc est *Emeritus Classis Praetoriae Misenatis*. s. abundat. Videtur QV. & QVIT. indicari praenomen QUINTVS, hoc modo perperam & singulari exemplo scriptum.

84	D	M	85
	IVLI HERMOGENI		T AFER VIX
	NATION SYRVS		MILITAVIT
	VIXIT ANN XXXV		XXV · FECIT
	EVSTATIA H B M F		SATVRN · HBM

84 EVSTATIA H B · M · F · Praetermissa est frequen-

quenti quadratariorum lapsu, adspirata. Legendum
Eustathia heres benemerenti fecit.

86

VALERIA AMMIA
 C GELLIO PRISCO VETER
 VIRO SVO BENEM FEC
 ET SIBI · ET LIB SVIS
 POSTERISQVE AEORVM
 HOC MONIMENTVM HEREDE
 NON SEQVITVR

fic

87

DIS · MAN

L · PERCENNIO · MAXIM
 GVBERNATORI · EX · CLASS
 PRAETORIA · MISENENS
 VIXIT · ANN · XXXXVI
 MILITA

88

D M

AVRELIO DO
 MNIONI MILITI
 VIXIT AN XXVII AV
 RELIVS GAIANVS
 ET AVRELIVS SA
 MVS HEREDES
 B M FEC

87 De Gubernatore Classis, iam dixi in Parte I. huius operis pag. 247. num. 12. ubi hanc Inscriptio- nem protuli. Illud notandum superest, in hemicy- clo superne excavato in hoc marmore, seu potius aedicula, superesse tantum crura & pedes statuae, quae L. Percennium Maximum, Gubernatorem Clas- sis Praetoriae Misenensis repraesentabat; cuius pedes induti caligis sunt.

89

III · VIXIT
 LIII · MIL ANN · XXIII
 VALERIVS · CLEMENS · EX
 VESTAE C · ARRVTIVS /
 · A · ENS · OCT · LIB · NEREIDE
 B · M · F

89 EX VESTAE. Forsitan intelligendum ex Triere, vel potius e Quadriere VESTA, quae in sequenti meo marmore n. 91. indicatur. OCT. LIB NEREIDE. Hoc est *Octogenarius Liburna Nereide*, cuius insigne, vel tutela fuit Nympharum Nereidum una. Ita etiam apud Euripidem, cuius locum citat Schefferus Lib. III. Cap. I. pag. 171. in puppibus navium Achillis, Nereidum Dearum aurea simulacra, pro tutela, posita erant. Ex altero lapide superius innotuit miles *Nonagenarius*, ex hac *Octogenarius*. De Liburnis navibus dixi in Parte I. huius operis pag. 245. De his luculenter Schefferus de navali Militia Lib. II. Cap. II. In Puteolano lapide, quem edidit Fabrettus Inscript. ant. Cap. v. pag. 366. num. 124. fit mentio G. Valerii Finiti, Optionis Liburnae NEPTVNO. Sed de his nonnulla inferius.

90

D M
 L AVRELIO MAXIMO
 VIXIT · AN · XXX · M · III · D · X
 MIL · AN · VII · IN · CL · PR · MIS
 M · AVRELIVS

DI.

91

DIIS MANIBVS

L · VALERIO MA
RTIALI · MILITI · EX
CLASSE · PR · MISENI
EX IIII · VESTA · NATIO
NE · BESSVS · MIL · AN
NIS · IIX · VIXIT · AN · XXX
FECIT · M · VALERIVS
ASPER · FRATRI · BENE
M E R E N T I

92

D

I V L I V
EX · III · M
P O N T ·
A N N · X
A N N · VII ·
N V S · H

91 Lapis habet M. VALERIVS ASPER, non ve-
ro ASTER, uti in Parte I. huius operis, vulgatum a
me est ex schedis autographis Cl. V. Petri Andreae
Andreinii. In sequenti lapide fracto EX III. M... in-
tellige ex *Triere Minerva*, ut in sequenti, vel *Marte*.
Iam in eadem Parte I. mei operis pag. 243. num. 10.
habes Antonium Rufum manipularium Praefecti Claf-
fis Praetoriae Ravennatis, vel Ravennatum, *Triere*
Marte.

93

D   M   S

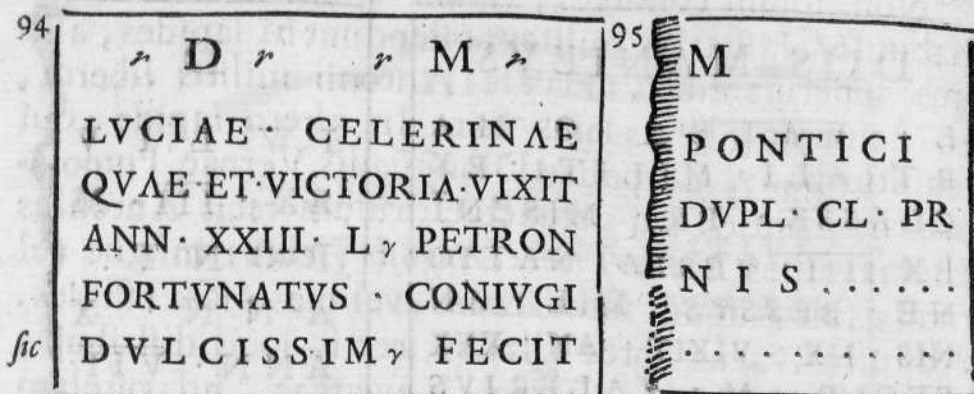
M · A N T O N I V S · A E
P I G O N V S · T V R R A N I Æ
S A B I N E · C O N I V G I

B   M   F

QVAE · VIXIT · AN · XL · MES · III ·
ITEM · LIBERTIS · LIBERTABVS
QVAE · POSTERISQVAE · AEORVM

sic

sic

95 DVPL · CL · PR · Hoc est: *Duplaris Classis Praetoriae Misenatis*. Classiarii Milites Duplares dicebantur, qui duplam annonam vel stipendia pro meritis accipiebant, ut auctor est Vegetius, paullo ante productus. Sexti Arrii Romani MEDICI DVPLaris, natione Aegyptii, fit mentio in lapide Ravennate, quem nuper vulgavit v. C. Scipio Marchio Maffei in Tom. IV. Observat. Litter. pag. 351. n. 10.

96 III · MI .. RVA · N · AEGYPT. Hoc est *Trierae Minerva*, *Natione Aegyptius*. Ovidius Lib. I. Tristium Eleg. IX. navem suam describens, Minervam pro tutela, pro insigni cassidem habuisse ita memorat:

*Est mihi, sitque precor, flavae tutela Minervae,
 Navis & a picta casside nomen habet.*

Non

Non solum coniuges, verum etiam libertas secum habuisse Classarios milites, ostendunt hi lapides, alique superius editi. Hygia Antonii militis liberta, eo defuncto, heres eius fuit. In altero lapide, qui sequitur n. 97. Corneliae Dionysiadis Vernae Puteolanae fit mentio, cui defunctae titulum fecit Antonius Iherax miles *Nave Triere Augusto*; cuius insigne vel tutela fuit Augusti simulacrum, vel eius picta effigies. Augustus vagas antea Classes, certis locis distribuit; unamque Miseni, alteram Ravennae, ad tutelam inferi & superi maris, collocavit, teste Suetonio in eius vita Cap. XLIX. num. 2. & Tacito Annalium Lib. IV. n. 1. Addit lapidi raritatem quod notatur NAVE & III hoc est *Triere Augusto*, quod in paucis haecenus legi. In alio lapide apud Fabretum Inscr. ant. Cap. V. pag. 365. non declaratur NAVE; sed tantum III. AVG. id est *Triere Augusto*.

E L E N C H V S

Trierium, Quadrierium, Quinquerium, & Liburnarum Romanarum, quae in utraque Classe Miseni & Ravennae stabant, auctoritate antiquorum lapidum concinnatus.

Quod notae illae III & IIII quae in adlatis antiquis lapidibus rarissimis, quibus navalis militia Romanorum luculentius illustratur, significant *Trieres*, & *Quadrieres*, a remorum ordinibus ita adpellatas, sive, ut frequentius Romanae Historiae Scriptores dicunt *Triremes*, & *Quadriremes*, colligitur ex duabus antiquis tabulis marmoreis, quas protulimus in Parte I. Inscriptionum antiquarum Etruriae Urbium, pag. 125. num. 13. & pag. 129. num. 14. in quibus integrum

nomen, non per singulares notas, expressum est; nempe TRIERE SPE & QVADRIERE FIDE. Sed eruditus viris haud inutilis videbitur meus labor, a nemine antea susceptus, recensendi quotquot existant Triremium Romanarum nomina, queis adiuncta est tutela, vel insigne; quarum fit mentio in maritimis faxis ad hoc tempus editis. Ita enim iucundior erit litteratis viris cura, si his veterum Romanorum navalem militiam illustrare voluerint. De his nonnulla adnotavi in Parte I. Inscriptionum antiquarum Etruriae Urbium pag. 241. Igitur Romani exercitus naves, quae in utraque Classe stabant, altera Miseni, altera Ravennae ad tutelam inferi & superi maris, ab Augusto his certis locis conlocatae, quum antea vagae essent, servato alphabetico ordine recensendae sunt, indicatis antiquariorum libris, quibus proferuntur.

De *Triere Aesculapio*, cuius tutela Aesculapius, &

De *Triere Apolline*, habetur mentio in hoc lapide rarissimo, qui existat Ravennae. Hunc nuper publica luce donavit v. C. Scipio Maffei Marchio in Tom. IV. Observationum Litter. pag. 349. n. 5.

D	M
L · V I G E R I O	
TARSAE III AESC	
NAT · CORSI VIX AN	
XXII MIL · AN · III	
M LAELIVS RVFINVS	
OPT III APOLL	
H B M P	

De

De *Triere Athena*, quae nomen Minervae, a Graecis ita usurpatum, sortita est, vide Partem I. Inscript. ant. Etruriae Urb. pag. 240. n. 5.

De *Triere Augusti*, Fabrettus Inscript. ant. Cap. v. n. 114. consulendus. Meminit etiam paullo ante productus lapis num. 97.

De *Triere Capricorno*, meminit vetustus lapis in Gruteriano Thesauro pag. MXXX. 2.

De *Triere Diana*, Fabrettus Inscript. ant. Cap. v. num. 120.

Ravennae haec quoque legitur inscriptio, quam edidit idem Cl. Marchio Maffei in eodem libro pag. 348. num. 4.

<p style="text-align: center;">S E L E V C V S O P T I O · I I I D I A N A C O N I V G I B E N E · M E R E N T I A T I N I A S E C V N D A F I L I A E T M A R C V S C O M M A T R O N I V S</p>
--

De *Triere Euphrate*, Reinesius Class. VIII. n. 46. & Fabrettus Cap. v. n. 110.

De *Triere Fide*, Gruterus pag. DLXI. 1.

De *Triere Fortuna*, Fabrettus Cap. v. n. 116. Eadem tamen inscriptio, quum integra adferatur in Gudianis, a Cl. Hesselio nuper editis, pag. CLXXXIV. 4. ita genuinae lectioni restituenda est: nec legendum III. sed IIII. idest *Quadriere* videtur.

D M

D	M
L · SVLPICI · ARTEMI DORI · MIL · CLASS · PR · MISENENS · IIII · FORTVNA NATIONE · AEGYPTIVS VIXIT · ANN · XXX · MILI TAVIT · ANN · VIII C · VALERIVS · ACHIL LEVS · EX · EADEM H · B · M · F	

De *Triere Galea* ; quae a *galea* eius insigni no-
men accepit, meminit singularis titulus maritimus, qui
exstat Ravennae. Hunc primus edidit & illustravit
laudatus Maffei in Tom. IV. O. L. n. 9. pag. 350.
notatque usurpatam interdum transpositionem *de ga-
lea trieris* : & ut apud Gruterum pag. MXXX. 2. *ex
Capricorno Trieris*, & superius n. 90. EX VESTAE.
Illud etiam adnotandum est auctoritate huius lapi-
dis, non solum praetoriis navibus, sed etiam trieri-
bus gubernatores praefuisse: de quo licet nemo du-
bitaret, nondum tamen antiquorum lapidum testi-
monio id constabat. Ita igitur se habet.

PHALLAEVS DIOCLIS F · GVBER DE CALEATRIERIS ET NICE · L · P · F · IN FR · P · VI · IN AGR P   XV ·
--

De

De *Triere Hercule*, Fabrettus Cap. v. n. 113. Eadem inscriptio aliter in Donianis a me editis Class. VI. num. 9. & inter marmora Pisarenfia a Cl. de Abbatibus Oliverio edita pag. 175.

De *Triere Ifide*, vide Gruterum pag. DLVI. 8.

De *Triere Iuventute*, Fabrettus Cap. v. pag. 364. num. XVIII.

De *Triere Lucifero*, vide in Parte I. Inscr. ant. Etruriae Urbium pag. 242. 7. & 8. & in Parte III. pag. 58. n. 77. & pag. 61. n. 78.

De *Triere Marte*, vide in Parte I. Inscr. ant. Etrur. Urb. pag. 243. n. 10. & penes Vignolium inter selectas pag. 296.

De *Triere Mercurio*, apud Fabrettum Cap. v. n. 119.

De *Triere Marino*, vide Marmora Pisarenfia, pag. 177.

De *Triere Minerva*, fit mentio in vetustis lapidibus maritimis apud Fabrettum Cap. v. n. 3. & 118. apud Vignolium inter selectas pag. 298. & in Parte III. Inscript. ant. Etrur. pag. 68. n. 96.

De *Triere Neptuno*, consulendus Fabrettus Inscr. ant. Cap. v. n. 117. De *Liburna Neptuno* inferius.

De *Triere Pace*, Fabrettus Cap. v. n. 115.

De *Triere Pietate*, vide in Parte I. Inscript. ant. Etrur. pag. 238. n. 4. & in II. pag. 186. item inter Donianas Class. VI. num. 11.

De *Triere Providentia*, meminit antiquus lapis, qui exstat Ravennae in S. Anastasia; quem ex Grutero p. MCVII. 3. lubet producere, ut adnotemus Classem Praetoriam Ravennatem ab Antonino Caesare, sive ab eius filiis cognomentum accepisse: quemadmodum Misenenfem *Philippianam* a duobus Philippis Imperatoribus, denominatam constat ex ahenea Tabula penes Fabrettum, Syntagmatis Columnae Traianae Cap. III. pag. 70. quam mox opportuniore loco producam.

D	:	M
M ·	A V R E L I ·	V I T A
L I S ·	M I L I T I S ·	C L
P R ·	A N T O N I	
N I A N ·	R A V E N N	
N A T I O N E ·	P A N N	
I I I ·	P R O V I D E N T I A	
S T I P ·	X X V I I I	
V A L E R I A ·	F A V S T I	
N A ·	F O C A R I A	
E T ·	H E R E S ·	E I V S
B E N E M E R E N T I		
P O S V I T		

De Triere Salute, in Parte I. Inscript. ant. Etrur. Urb. pag. 125. n. 13. & pag. 238. num. 14. & in Donianis Class. VI. n. 10. edita est.

De Triere Sole, fit mentio in hoc lapide, quem lubet iterum post Vignolium pag. 299. exhibere; quem Neapoli penes Ioannem Vincentium Rondinellium exscripsit Iosephus Valletta.

·	D	·	M	·
L ·	P O M P E I O	A S I A T I C O		
I I I	S O L E ·	N A T ·	A L E X A N D R ·	
M I L ·	A N ·	X X V I I ·	V I X ·	A · L I I I ·
E T				
M ·	P O M P E I O	F I L ·	E I V S ·	
V I X ·	A N ·	V I I I ·	M ·	V ·
D I E B ·	X ·			
V A L E R I A ·	M A R C I A ·	C O N I V G		
K A R I S S I M O ·	E T	F I L ·	D V L C I S	
S I M O ·	B E N E ·	M E R ·	F E C ·	

De Triere Spe, Fabrettus Inscr. ant. Cap. v. n. 110.
De

De *Triere Tauro*, in Parte I. Inscr. ant. Etrur. Urb. pag. 243. 9. & apud Vignolium inter selectas p. 297.

De *Triere Tiberi*, nempe quae a Tiberi flumine tutelam vel insigne habuit, fit mentio in Parte I. Inscript. ant. Etrur. Urb. pag. 240. n. 6.

De *Triere Triumpho*, meminit antiquus lapis apud Fabrettum Inscr. ant. Cap. v. n. 228.

Trieribus singulis itemque Liburnis praerant Trierar-
rarchi, militaris maritimae rei scientissimi. Apud
Gruterum legimus Tiberium Magium Caeninianum
pag. DLI. 11. & P. Petronium Aphrodisium pag.
MXXXI. 8. apud Fabrettum habes Caspium Trierar-
chum Tiberii Caesaris. Ad hos, post amplissimos ho-
nores promotos fuisse Caesarum Augustorum indul-
gentia, docet insigne marmor a me editum inter Do-
nianas Classe VI. n. 1. quod in Agro Misenate in-
ventum fuisse constat, atque ita se habet.

SEX · IVLIO · Q · F · GALER · PRIMINIANO
LEG · LEG · X · AVG · PROPRAET · PROVINCIAE
ACHAIAE · PRAEFECTO AERARI MILITAR · VII
VIRO · EPVLON · NAVARCHO · TRIERARCHO · ET
PRINC · CLASS · MISEN · M · VALERIVS · M · F
GAL · MATVRINVS · T · P · C ·

E L E N C H V S

*Quadrierium, & Quinquerium
Romanarum.*

De *Quadriere Armata*, meminit maritimus lapis a
Vignolio editus pag. 299. Ita vero nuncupata est,
quod insigne eius essent arma.

De *Quadriere Dacico*, fit mentio in Fabrettianis Inscriptionibus Cap. v. n. 123. & in Parte I. Inscr. ant. Etrur. Urb. pag. 244. & in III. pag. 65. n. 82. & inter selectas apud Vignolium pag. 297.

Forſitan *Dacico* nomen & inſigne huic quadriremi fuit, quia in ea erectum erat ſpolium vel tropaeum cum Daco milite captivo: vel potius imago Traiani Caefaris, qui devictis Dacis, *Dacicus* adpellatus eſt. Ita trieris *Auguſto* ſuperius recensita eſt, quae forſitan Auguſti imaginem pro inſigni vel tutela habuit.

De *Quadriere Fide*, vide in Parte I. Inscr. ant. Etrur. Urb. pag. 125. n. 13. item pag. 129. n. 14.

De *Quadriere Fortuna*, vide in Gudianis Inscriptionibus ab Heſſelio editis pag. CLXXXIV. 4.

De *Quadriere Pado*, quae a Pado, celeberrimo Italiae flumine, in ea ſculpto vel picto nomen accepit, dignus eſt ut heic iterum adferatur titulus, nuper editus a Cl. March. Maffeio in Tom. IV. O. L. pag. 349. num. 6. qui Ravennae exſtat.

D	M							
T	T	A	R	Q	V	I		
N	I	V	V	E	N	A		
L	I	S	I	I	I	P	A	D
N	A	T	G	E	R	M	A	

De *Quadriere Veſta*, vide in Parte I. Inscr. ant. Etrur. Urb. pag. 246. n. 12. & in Parte III. pag. 67. n. 91. Hanc eandem Inſcriptionem habet Vignolius pag. 298. ſed mendis inquinatam; quam miror ita Joſephum Vallettam exſcripſiſſe, praefertim in quinto verſu, in quo apertiffime ſcriptum eſt EX III.

VE-

VESTA · non vero ut edidit, EX · IIII · VESIL · ipse tamen Vignolius recte suspicatur legendum VESTA.

De *Quinquiere Augusto* fit mentio in singulari lapide, quem vide in Parte II. Inscript. ant. Etruriae Urbium pag. 186.

De *Quinquiere Victoria* exstant duo rarissimi lapides, quos debemus V. C. Hannibali de Abbatibus Oliverio, qui eos vulgavit inter marmora Pisaurensia pag. 176. hosque lubet iterum adferre. Prior exstat Ravennae, in quo pro AMOR · CVST · legendum ARMOR · i. e. *Armorum Custodis*; alter apud Pompeium Sarnellium in libello cui titulus: *Guida de' Forestieri per Pozzuolo.*

	D	·	M
	L	·	I D A S I M I
	V	·	A L E N T I S
fic	A	·	M O R · C V S T · V̄
	V	·	I C · N A T · D E L M A T A
	V	·	I X · A N · X L I I I
	M	·	I L · A N · X X I I I
	I	·	V L · S E V E R I N V S
	H	·	E R E S E I V S E T
	S	·	E V E R A V X O R
	B	·	M · P · C ·

M	·	A	·	N	·	T	·	O	·	N	·	I	·	V	·	S	·	R	·	V	·	F	·	I	·	N	·	V	·	S																																																																												
M	·	I	·	L	·	E	·	S	·	E	·	X	·	V	·	V	·	I	·	C	·	T	·	O	·	R	·	I	·	A	·	S	·	I	·	B	·	I																																																																				
E	·	T	·	L	·	I	·	V	·	L	·	I	·	O	·	A	·	P	·	O	·	L	·	L	·	I	·	N	·	A	·	P	·	A	·	T	·	R	·	I																																																																		
M	·	I	·	L	·	I	·	T	·	I	·	E	·	X	·	I	·	I	·	I	·	D	·	I	·	A	·	N	·	A	·	V	·	I	·	X	·	I	·	T																																																																		
A	·	N	·	N	·	I	·	S	·	X	·	X	·	V	·	I	·	I	·	I	·	M	·	I	·	L	·	A	·	N	·	X	·	I	·	X	·	E	T	L	·	I	·	B	·	E	·	R	·	T	·	I	·	S	·	L	·	I	·	B	·	E	·	R	·	T	·	A	·	B	·	V	·	S	·	P	·	O	·	S	·	T	·	E	·	R	·	I	·	S	·	Q	·	V	·	E	·	E	·	O	·	R	·	V	·	M

ELEN-

E L E N C H V S

Liburnarum veterum Romanorum .

De *Liburnis Navibus* nonnulla adnotavi in Parte I. Inscriptionum antiquarum, quae exstant in Etruriae Urbibus, pag. 245. 246. De his consulendi Lilius Gregorius Gyraldus de re nautica, sive de navigiis Cap. XVIII, & alii insignes Scriptorum, quos recenset Samuel Pitiscus.

De *Liburna Armata*, fit mentio in hoc lapide, nunc primum edito, e Museo V. C. Francisci de Ficoronibus.

D · M · L · S V R D I N I · S A
T V R N I N I · L I B · A R
M A T A · N A T · A F E R
V I X · A N N · X X X X ·
M I L I T · A N N · X V I I I I
C L O D I A · S E C V N D I A
M A T E R · F I L · B E N · M · F

De *Liburna Barbaro* penes Gruterum p. DLXIV. 7.

De *Liburna Cluqueo*; cuius insigne fuit clypeus, sive clupeus, meminit vetustus lapis a Fabretto editus Cap. v. Inscript. ant. num. 122.

De *Liburna Diana*, vide apud eundem Fabretum Cap. v. num. 121.

De *Liburna Fide*, vide in Parte I. Inscriptionum ant. Etrur. Urbium pag. 125. num. 15. & pag. 129. num. 14.

De

De *Liburna Grypho*, cuius insigne fuit *Gryphus*, mentio habetur in eximio titulo, quem Cl. Marchio Maffei protulit pag. 188. in opere, cui titulum fecit: *Galliae Antiquitates quaedam selectae*. Scriptum notat in capsula quadam marmorea, in vestibulo templi Turcici prope Ephesi Khan. De Syriaca Classe vide Livium Lib. XXXVI. c. 22.

H A E C A R C A C I V L I
 H I L A R I T R I E R A R C H I
 C L A S S I S S Y R I A C A E
 L I B V R N A G R Y P I
 E T D O M I T I A E
 G R A P H I A E V X O R I S
 E I V S C O N I V G I S
 C A R I S S I M A E

De *Liburna Neptuno*, Reinesius Classe VIII. n. 44. Fabrettus Cap. v. n. 123. 124. & vide in Parte I. Inscript. ant. Etrur. Urb. pag. 244.

De *Liburna Nereide*, vide supra pag. 66. n. 89.

Bicrotae de Marte, mentio fit in singulari lapide penes Fabrettum Cap. v. n. 122. quae simul cum LIBVRNA CLVPEO nominatur.

Sponius inter militaria faxa, nullum protulit in quo navalium militum habeatur mentio, praeterquam honestam missionem a duobus Philippis Augustis datam iis, qui militarant in Classe Praetoria Philippiana, seu Misenense, quae erat sub Aelio Aemiliano Praefecto, qui octonis & vicenis stipendiis dimissi fuerant. Hanc primus omnium publi
 ci

ci iuris fecit Ioannes Petrus Bellorius ad Tab. III. Fragment. Vestigii veteris Romae pag. 15. postmodum Sponius, deinde Fabrettus, uti superius pag. 73. monui, eaque ita se habet.

IMP · CAES · M · IVLIVS · PHILIPPVS · PIVS · FELIX · AVG
 PONTIF · MAX · TRIB · POT · III · COS · III · DES · P · P · PROC · ET
 IMP · CAES · M · IVLIVS · PHILIPPVS · PIVS · FELIX · AVG
 PONT · MAX · TR · POT · IIII · COS · DESIGNAT · P · P
 IIS · QVI · MILITANTES · SVNT · IN · CLASSE · PRAETOR · PHILIPPI
 ANI · SEV · MISENENSE · QVE · EST · SVB · AELIO · AEMILIANO · PR
 OCTONIS · ET · VICENIS · STIPENDIS · DIMISSIS · H · M
 QVORVM · NOMINA · SVBSCRIPTA · SVNT · IPSIS · FILISQVE · EORVM
 QVOS · SVSCEPERINT · EX · MVLIERIBVS · QVAS · SECVM · CONCESSA
 CONSVETVDINE · VIXISSE · PROBATE · SINT · CIVITATEM · ROMA
 NAM · DEDERVNT · ET · CONV · CVM · ISDEM · QVAS · TVNC · SE

CVM · HABVISSENT · CVM · EST · CIVITAS · IIS · DATA · AVT · SI · QVI
 TVNC · NON · HABVISSENT · QVI · S · QVAS · POSTEA · VXORES · DV
 XISSENT · DVMTAXAT · SINGVLIS · SINGVLAS · AD · V · KAL · IAN
 IMP · M · IVLIO · PHILIPPO · PIO · FELICE · AVG · COS · DES · III
 ET · IMP · M · IVLIO · PHILIPPO · PIO · FEL · AVG · COS · II · DES · COS

E X · O P T I O N E

T · FL · T · FIL · ALEXANDRO · N · ITAL · D · MISEN · ET · MARC
 PROCVLAE · VX · EI · ET · MARC · ALEXANDRO · ET · FL · MARCO · FT
 VLP · S · SABINO · AVREL · FAVSTAE · FIL · EIVS
 DESCRIPT · ET · RECOGNIT · EX · TABVLA · AENEA · QVE · FIX · EST · ROMA
 IN · MVRO · POST · TEMPLVM · DIVI · AVG · AD · MINERVAM

Hanc eius quoque eruditis notis illustratam, lubet iterum recudere, prolatis his quae ab eo erudite notantur ad Tab. III. Fragment. Vestigii veteris Romae.

- · · LICA L · Basilica Licinii.
- · MENTARIA · Armamentaria
- ASTRA · MISE · Castra Mife
- · TIVM · natium

„ Ad horum titulorum intelligentiam, initium du-
 „ cimus a Castris Misenatium, quae locant in Esqui-
 „ liis. Auctor est Suetonius, Augustum Classem
 „ Mi-

„ Miseni , & alteram Ravennae , ad tutelam superi ,
 „ & inferi maris , collocavisse . Hi Classiarii Romae
 „ sua Castra & hospitia habebant , sive vocati , sive
 „ delecti , sive alia quavis de causa ad urbem acce-
 „ dentes . Probat nostrum vestigium , Classiarios Mi-
 „ senatium Castris proximum habuisse Armamenta-
 „ rium , quemadmodum Castris Peregrinis aliud Ar-
 „ mamentarium fuit in Regione Caelimontana , in
 „ descriptionibus Rufi , & Victoris memoratum . Cum
 „ Neapoli essemus , in illustri Museo Francisci Anto-
 „ nii Picchiatti Regii Architecti , aeneam tabulam ,
 „ sive tesseram inspeximus palmari magnitudine mino-
 „ rem , quae pertinet ad Classiarios Misenenfes , di-
 „ missos honesta missione , ac Romana civitate do-
 „ natos ab Imperatore Philippo , ipsamque ineditam
 „ hic referre visum est .

„ Castra vero Misematium in colle Esquilino sita fu-
 „ isse , verisimile est , non longe a Gallieni Arcu ; si
 „ vera coniectura est ex nostro vestigio , in quo le-
 „ gimus BASILICA LICINII a Licinio Gallieno , quae
 „ corrupte *Sicinii* , *Sissinii* , & *Sicinini* apud Ammia-
 „ num , Panvinium , aliosque . Ibi steterit Licinianam
 „ Basilicam suadet Capitolinus , scribens de ipso Gal-
 „ lieno : *Cum esset ad hortos nominis sui , omnia pala-*
 „ *tina officia sequebantur* . In eadem ergo Basilica Gal-
 „ lienus iudicia exercebat : & iuvat Alexandri Dona-
 „ ti coniectura , qui in Esquiliis hortos ipsius Impe-
 „ ratoris locat : *Constat Gallieno Esquilinum collem ca-*
 „ *rum summopere fuisse ; ibique ei positum Arcum : eum-*
 „ *demque in eodem colle admirabilem colossum collocare*
 „ *voluisse . Quare eius hortos inde abducere non possum* .
 „ Si quis tamen Basilicam Liciniam , ab Imperatore
 „ Licinio denominatam malit , non contendimus ; cum
 „ non longe ad Vrsium pileatum , Palatium Licinianum
 „ locent . Elapso anno MDCLXXI. in Hortis Caesiis ,
 „ ad Arcum Gallieni , statuae effossae sunt , raro ar-

„ tificio elaboratae; e quibus Musae quatuor seden-
 „ tes, Minerva, Mercurius, Bacchus; aliaeque in
 „ proximis hortis Marchionis Palumbariae, inter no-
 „ biles urbis ruinas. Ad proximam etiam Ecclesiam
 „ S. Iuliani, insignis eruta fuit pictura, Clementis
 „ VIII. Pontificatu, quae novae nuptae, seu spon-
 „ sae lavacrum refert, figuris plurimis arte mira ex-
 „ pressis; hodieque in Hortis Aldobrandinis in Qui-
 „ rinali adservatur.

Fabrettus, ut ostendat quo loco Romae fuerint
 Castra Pretoria Navalium militum, profert duas ha-
 sce inscriptiones Cap. V. num. XVIII. & XIX. uno
 eodemque loco erutas, in vinea scilicet Puellarum,
 Mendicantium ad Viam Appiam, ultra II. lapidem,
 e regione bivii, ab ea in Latinam tendentis.

D	·	M					
TI	·	CL	·	VERBANI			
MIL	·	CL	·	PR			
MIS	·	III	·	IVVEN			
N̄	·	BESSVS					
V	·	A	·	XXXXV			
·	H	·	B	·	M	·	F

D	·	M					
C	·	M	V	C	I		
V	A	L	E	N	T	I	S
MIL	·	CL	·	PR	·	MIS	
III	·	I	S	I	D	E	
N̄	·	C	I	L	I	X	
V	·	A	·	XXXVIII			
MIL	·	A	·	XVI			

D	·	M										
·	P	V	B	L	I	C	I					
M	I	S	S	O	R	I	S					
MIL	·	CL	·	P	·	MIS						
III	·	M	I	N	E	R	V	A	E			
N	A	T	I	O	N	E	·	C	I	L	I	X
V	·	A	·	XXXXV								
MIL	·	A	·	XVIII								
H	·	B	·	M	·	F						

Horum lapidum auctoritate, idem Fabrettus,
 ubi Romae exstiterint Castra Misenatum, observat.
 Labet ea, quae ipse scribit, adducere, „ Quumque in
 „ proxima hanc quoque (*nimirum inscriptionem su-
 „ perius tertio loco * adlatam*) inspexerim, suspi-
 „ cio mihi iniecta est, hunc agrum fuisse PVBLI-
 „ CVM SEPELIENDORVM MILITVM CLASSIS PRAE-
 „ TORIAE MISENENSIS IN VSVM, qualem Neapo-
 „ li, vel alicubi prope Misenum, destinatum do-
 „ cet inscriptio pag. CCVIII. apud Gruterum, cu-
 „ ius ipsamet verba produxi. Non enim novum est,
 Ca-

„ Castra Misenatum , & quidem duplicia , *Nova*
 „ nempe & *Vetera* , hic Romae exstitisse ; quia Ru-
 „ fus in III. Regione haec habet : CASTRA MISE-
 „ NATIVM II. ubi expresse CASTRA MISENATIVM
 „ VETERA novus Victor reponit . Novum vero ,
 „ nec ab alio (quod sciam) observatum , illud erit ,
 „ Castra Misenatum , & fortassis Ravennatum quo-
 „ que , Castris Praetorianorum admota conspici ; ut
 „ legitur in hac inscriptione , e lateribus compacta
 „ etiamnum Turri angulari eorumdem Castrorum ,
 „ meridiem & Viam Tiburtinam versus , inhaerente .

C . . . MISENATIVM ET . . .

His a Fabretto adlatis , adde auctoritatem lapidis
 antiqui inter Donianas Class. VI. num. 13. qui eru-
 tus est in via Appia ad aquam *Aciam* , sine *Acidam* .
 Pro EPERED. lege EPORED. scilicet *Eporrediae* .

L · FOVRIO · L · F · POL
FOVRIANO
ORIVNDO · EPERED · IT
AL · MIL · VETERANO
CLASS · RAVEN · VIX
ANN · LXII · M · IIII
H · S · E
IN · FR · P · VI · IN · AG · X

Minime etiam dubitandum est cum Miseni , tum
 Ravennae fuisse *Castra Praetoria* Classiariorum ,
 quamvis de his diserte mentionem non faciant vete-
 res scriptores . In Parte II. Inscript. ant. Etruriae
 Urb. pag. 181. perrarum lapidem protuli , qui nunc

exstat in Museo Mediceo, in quo CASTRA · PRAETORIA RAVENN. he. *Ravennatum* memorantur. Probabile etiam adserui *Castra Praetoria Misenatum* fuisse circum Retinam in agro subiecto Miseno, quo in loco villam habuit Plinius, naturalis Historiae parens, Praefectus Classis Misenatum, avunculus Plinii Caecilii; cuius meminit in epistola decima sexta Lib. VI. ad Cornelium Tacitum, Romanae Historiae scriptorem. Praeter Castra Praetoria tum Miseni, tum Ravennae, fuere phari sive turres, quibus lumina noctu praecluerent, uti superius in Parte II. huius operis pag. 182. ostendi: ubi etiam nonnulla alia, quae ad maritimam veterum Romanorum militiam pertinent, adnotavi.

Declaratis navium in utraque Romanorum classe nominibus, quae ex vetustis saxis eruuntur; suprema, media ac infima officia eorum qui militabant, adicere haud abs re erit. Haec ordine accuratiore disponent qui hanc spartam illustrare voluerint. Digniorem honoratioremque locum cum imperio tenuit, ni fallor, *Princeps Classis*, qui Scheffero Lib. IV. de Militia Navali in Addendis pag. 341. non videtur esse alius a Praefecto Classis. Utraque Classis tum Miseni, tum Ravennae *Principem* habuit, cuius fit mentio penes Gruterum pag. MXXXI. 8. & in adlato superius lapide pag. 75. quem etiam inter Gudianas editum habes pag. CXXVIII. 4. quique repetitur pag. CLXXI. 6. atque in eo, ordine quodam, navalia officia Sex. Iulii Priminiani enumerentur. Siquidem exploratum est, a minoribus, seu minus dignoribus ad maiora magisque digna officia enumerationes tum in militaribus saxis, tum in his, quae ad magistratus pertinent, procedere.

Praefecti Classis diserte fit mentio in pluribus vetustis inscriptionibus. Fabrettus hanc adfert Cap. I. n. 182. pag. 37. ex Schedis Barberinis, quas in Barberina

Bibliotheca reliquit meus Donius: memoratque Tiberium Iulium Paetinum Bassianum, Praefectum Classis Misenenfis fuisse.

TI · IVLIO · TI · F · STEL
 P A E T I N O
 B A S S I A N O · P R O C
 A V G · X X · H E R · P R A E F
 C L A S · M I S · T R I B · L E G · I
 I T A L I C A E · P A T R · C O L O N
 T · F L A V I V S · T · F · O V F E N
 O P T A T V S · I I · V I R · F · C O E R

Vide etiam Donianas Class. VI. n. 3. & Gudianas, a Cl. Hesselio editas, in quibus plures memorantur pag. XXX. 4. & CLIII. 3. Praefecti Classis Ravennatis. Meminit etiam hic lapis, seu potius ara Ravennae eruta, inter Gudianas edita; quamquam, ut suspicor, non sine mendis, quae veritati officunt, pag. XLI. 1. in qua adnotandum, cum Neptuno communem cultum & forsitan aram ac templum lucumque sacrum habuisse Isidem, quae quum navigia invenisset, nautis ac navigantibus favere credebatur.

N E P T V N O · C O N S E R V A T O R I
 E T I S I D I M A T R I D E . . .
 I N L V C I C L A S S · R A V E N
 S A C R
 L · A N T I D I V S · L · F · P A L · F E R O X
 P R A E F E C T V S · C L A S S · . . .
 R A V E N N A T · P A T R O N V S · C O L L E G
 F A B R · N A V T · P R A E F · C O L L · F A B R
 F E R R A R · Q V I N Q · I I · L · D · D · D
 . . . . . I N C O L · D E C V R

Iosephus Scaliger in Indice suo ad Gruterianos lapides, *Tribunum* agnoscit *Classis Ravennatis* in sequenti inscriptione, quae adfertur cum mendis in Gruteri Thesauro pag. MCIX. 6. Labet eam iterum producere, & quidem castigatiorem, auspice Desiderio Spreto Ravennate, qui edidit post librum de amplitudine, de vastatione, & de instauratione Urbis Ravennae, ex Veneta editione anni MCCCCLXXXVIII. quamquam & ipse non sine aliquibus naevis protulerit.

D	M
L · LICINI · MAXIMI TR	
CLASS · PR · RAVENN · NATIONE	
DELMAT · VIX · ANN · XXV	
P · AELIVS · QVINTVS · FRATRI	
PIISSIMO · FACIVNDVM · CVR	

Eadem nota TR declaratur Tullii Titiani officium in sequenti lapide, quem primus omnium, a Cl. Iosepho Valletta exscriptum, vulgavit Celeb. Ioannes Vignolius inter selectos pag. 292. Lubenter iterum heic adiicio, quia nonnulla continet a Vignolio praetermissa, quae animadversione digna videntur.

D	M
C · TERENCEIVS · LONGI	
NVS · ORNO · FACTIONE	
ARTIFICVM · VIXIT · AN	
NIS · XXX · MIL · VIX · AN	
NIS · XI · TVLLIVS · TITIA	
NVS · TR · CLAS · PR · MISIN	
H · B · M · F	

sic

In

In tertia linea quid sibi velit ORNO, cum ignaris aequae me ignorare fateor. Quamvis in Gruteriano Thesaurio pag. CCCXLV. 3. & CCCXCIV 7. occurrant ORNATI MILITIA; tamen cum hoc lapide minime congruere videntur. Vitium in lapide, vel vitiose, quamquam a docto viro, exscriptum suspicor. Videndum an OPTIO substituendum sit. In quarta linea MIL. VIX. non MILITAVIT, sed *Miles vixit*, interpretatur idem Vignolius. Reliqua TR CLAS. PR. MISIN. idem exemplo Scaligeri in Indice, exponit *Tribunus Classis Praetoriae Misensis*. Verum quum ex antiquis scriptoribus nullus nominet Tribunum Classium Praetoriarum, vel Tribunum navalium militum; contra vero tum lapides, tum scriptores Livius, Tacitus, Suetonius ceterique, quorum testimonia adfert Schefferus de Militia Navali Lib. IV. Cap. VI. Trierarchos recenseant: arbitror compendiarium illam notam TR indicare *Trierarchum*, non vero *Tribunum Classis Praetoriae vel Misensis vel Ravenatis*. In vetustis faxis nulla Tribunorum Classicorum mentio: memorantur quidem Tribuni Legionum, Tribuni Cohortium Praetoriarum, & Urbanarum, & Vigilum: Tribuni Equitum, Tribuni Militum; numquam tamen diserte de his mentio habetur. Sed neque Classes Britannicam, Moesicam & Pannonicam, & Cohortes Classicas habuisse Tribunos constat ex militaribus faxis, sed Praefectos, quod editi Indices apud Gruterum, Reinesium & Donium, itemque apud Gudium evincunt. Sane memorantur Cohortes Classium Praetoriarum & Centuriones, qui iisdem praesidebant. His militibus Trierarchos imperasse, & sub eorum imperio fuisse, docet Tacitus Annalium Lib. XIV. c. 8. *Respicit*, inquit, *Anicetum Trierarcho Herculeo, & Oloarito Centurione classario comitatum*.

Id clarius liquet ex sequenti lapide eruto in Via
Flaminia, inter Gudianas pag. CLIX. 7.

D . M . S

SP · CAVIVS · Q · F · GALER · LATI
NVS · PRAEF · CLASS · RAVENN
COHOR · PRIMAE · SPECVLAT
VIVS · SIBI · ET SVIS · OMNIBVS
PAR · HEREDIBVS · FECIT · ET
POSTERISQ · EOR · ET · SVTIAE
SABINAE VXORI · SVAE · BENE
DE · SE · MERITAE · POSVIT

Cohortibus Praetoriis, Urbanis & Vigilum, Tri-
bunos praefuisse constat ex antiquis inscriptionibus;
non vero Classicis. Operae pretium me facturum ar-
bitror, si duos lapides singulares huic adferam, qui
ad utramque Classem tam Miseni, quam Ravennae
pertinent, qui id confirmant. Alter in agro Baia-
no inventus, inter Donianas editus Class. VI. 7. al-
ter vero apud Reinesium Class. num. 29. Qui tertio
loco adfertur, e Museo Cl. Ficoronii depromptus,
ad hoc tempus ineditus fuit.

D M

M · STABERIVS · M · F · QVIR · LACER
> · COH · VI · SPECVLAT · CLASS · MISEN
V · FECIT · SIBI · ET · STABERIAE VERI
DIANAЕ MATER · · · · ET · L · STABE
RIO PROCILLO · FILIO · DVLCISSIMO
VIX · ANN · XII · M · VII · D · III · HOR · II

D . M .
M . ANTONIO
STATIO
CENTVRIONI
CLASS . PR . MISEN
QVI VIX . ANN . L .
ANTONIA STATIA
PATRI PIENTISSIMO
FECIT .

D . M
C . I V L I O
V A L E N T I
CENT . CLASS .
PR . RAVENN .
V I X . A N N
XL . MIL . ANN . XXII
C . IVLIVS . FLAVIAN
AMICO . MF . P .
M . P

Nihil autem obstat, quod apud Caesarem de Bello Gallico Lib. III. c. 3. legamus, Tribunis militum Centurionibusque singulas naves adtributas fuisset; quum D. Brutus a Caesare praefectus fuisset Classi Gallicisque navibus contra Venetos, scientia atque usu nauticarum rerum ceteris praestantissimos: *Caesar*, inquit, *ubi intellexit, frustra tantum laborem sumi, neque hostium fugam, captis opidis, reprimi, neque his noceri posse; statuit expectandam classem: quae ubi convenit, ac primum ab hostibus visa est; circiter CCXX. naves eorum paratissimae, atque omni genere armorum ornatissimae, e portu profectae, nostris adversae constituerunt: neque satis Bruto, qui classi praecerat, neque Tribunis militum Centurionibusque, quibus singulae naves erant adtributae, constabat, quid agerent, aut qua ratione pugnae insisterent. etc.* Nam haec Classis ob subitum bellum a Caesare collecta, & parata fuit; quod ex his quae paullo ante scribit, perspicue adparet: *Veneti, omni ora maritima celeriter ad suam sententiam perducta, communem legationem ad P. Crassum mittunt, si velit suos recuperare, obsides*

M sibi

sibi remittat : quibus de rebus Caesar a Crasso certior factus , quod ille aberat longius ; naves interim longas aedificari in flumine Ligeri , quod influit in Oceanum , remiges ex Provincia institui , nautas gubernatoresque comparari , iubet .

Inferioris ordinis fuisse videntur Praefecti , qui aliud simul munus interdum impleverunt , quod ex hoc lapide inter Gudianos pag. LX. 5. liquet . In priora linea legendum videtur ADESIO , quod cognomen Plutoni Deo Infero tributum ἀπὸ τῆς ἄδης videtur .

PLVTONI · EDEISIO · SACRVM
M · EMERIVS · M · F · QVIR · ANTHVS
PRAEFECTVS · ET · MENSOR · OPER
P V B L I C C L A S S · R A V E N
S V A I M P · · · · ·

Praefecto Classis parebant Subpraefecti , qui ea quae ab illis iuebantur , exsequenda curabant , quorum mentio in Gruterianis pag. CCVIII. 1. & in Donianis Class. IV. n. 28. & Class. VI. n. 11. Subpraefectis parebant alii , nimirum Velarii , & Duplares Velarii . Vignolius pag. 296. memorat *Manipularium Praefectum Classis Praetoriae Ravennae* : ita expositis siglis MANIPVLAR . P . CL . PR . RAVENNAE . Eandem inscriptionem , e Museo Andreinio , a mendis expurgatam dedi in Parte I. Inscript. antiquar. Etrur. Urbium pag. 243. num. 10. sed huiusmodi officium , quum exemplum nullum habeat , expendendum an Vignolii interpretatio admittenda sit . Adridet potius : *Manipularius Praefecti Classis Praetoriae Ravennae* .

Iisdem suberant *Praefecti Armorum Custodibus* , quorum

rum

rum mentio in Donianis Class. VI. n. 2. item *Praefecti Vehiculationis*, cuius meminit marmorea basis inter Gudianas pag. CXXXV. 4. quae singularis est, extra Formias eruta.

M · PERCERNIO M · F · VEL
 CAPITOLINO
 VI · VIRO · AVGVSTALI · PA
 TRONO · COLON · II · VIRO
 Q V I N Q V E N
 PRAEF · VEHICVL · CLASS · RAV
 PRAEF · FABRVM · CENTON
 FLAMINI · DIVORVM
 OMNIVM · OB · MER
 ITA · EIVS · L D D D

Praefecto Classis parebant Gubernatores navium, ut ostendit Schefferus de Militia Navali Lib. IV. Cap. I. pag. 255. Livii auctoritate Lib. XXIX. c. 25. C. Laelius Romanae Classis Praefectus, a Gubernatoribus quaerit, si aquam hominibus iumentisque in totidem dies, quot frumentum, imposuissent: illicque respondent, aquam dierum quinque, & quadraginta in navibus esse. Gubernatoribus, uti dictum est, remiges parebant, qui etiam eorum iussu aquatum exhibant, aliaque servitia praestabant. Nautis praeerant Navarchi & Archinautae. Navarchi dignioris officii, & conditionis fuisse videntur Triararchis, si fides habenda est marmori, quod superius a me adlatum est pag. 75. ex Donianis Inscriptionibus; nam in eo militaria officia hoc ordine recensentur NAVARCHO · TRIERARCHO · ET PRINC · CLASS · MISEN · hoc est *Principi Classis Misensis*.

Inter Donianas Class. VI. n. 2. adfertur lapis Raven-
nae erutus, non vero Miseni, in quo mentio ha-
betur M. Porcii Satullini, Civis Romani e Tribu
Claudia, qui fuit *Archinauta Classis Ravennatis*. Ea-
dem inscriptio simul prodiit inter Gudianas curan-
te Cl. Hesselio pag. CLXXXI. 7. Ad nutum Trie-
rarchorum erant Gubernatores, Symphoniaci, & Har-
monici, sive Harmoniaci, Tibicines, Hortatores, Ius-
tores, Pausarii: Archinautis nautae, & remiges pa-
rebant. Cum Navarchis coniungendi sunt *Dromonar-
chi*, quos etiam in navali militia locum habuisse reor
ex sequenti lapide, inter Gudianos edito, pag. CCX.
n. 3. & quidem eruto in Via Appia prope Tarra-
cinam.

DIS · MANIBVS
L · ANTISTIVS · L · L · CASTOR
NAVARCHVS · DROMONARCH
ANTONIANVS · V · F · SIBI
ET · SVIS · LIBERTIS · LIBER
TABVS · POSTERISQ · EOR
IN FR · P · XIII · IN AGR · P · XVI

Dromonarchi hi erant qui navibus frumentariis
praecerant, quae a celeritate dictae sunt *dromones*. De
his meminit Cassiodorus Lib. v. Epist. 17. & Leg. 2.
§. 2. Cod. de offic. Praef. Pr. Africae.

Post hos, honorariorem locum obtinuisse in nava-
li militia crediderim *Magistrum Navium*, quod au-
toritate Livii Lib. XXIX. c. 25. adsequi videor, ubi
quae gesta sunt a C. Laelio Classis Praefecto, accu-
rate describit: *Ut omnes iam in navibus erant, sca-
phas circummisit, ut ex navibus, gubernatoresque* &

MAGISTRI NAVIVM, & bini milites, in forum convenirent ad imperia accipienda. Eius quoque meminit Ravennas lapis inter Gudianos pag. XXVIII. 9.

DIANA E VICTRICI SACR Q · LVCCEIVS · Q · F · VLPIANVS · LIBERT OLYPIODORVS PATRONVS COLLEG · FABR · MAGISTR CLASS RAVENN	<i>fic</i>
---	------------

Alio pertinent DOMINI NAVIVM, qui memorantur in Reinesii Syntagmate Cl.III. n. 21. quem vide.

His addendi *Optiones*, quorum mentio habetur in singulari lapide inter Donianos Class. VI n. 8. quem aliter editum vide inter Gudianos pag. CLIV. 6. *Scribarum navalium*, quod nam fuerit officium, describit Festus; deque his luculenter Schefferus de Militia Navali Lib. IV. Cap. VII. Istiusmodi mentio fit apud Gruterum pag. DLXIV. 7. in lapide, qui exstat Ravennae ad D. Agnetis.

D · M M · VALERIO M · F · CLAUD · CO LONO · LIBVRN VARVAR · SCRIB · CL PR · RAVEN · VIX · ANN · L MIL · ANN · XXVI VALERII · COLONVS · ET
--

Legendum, si doctis viris videtur, *Liburna Barbaro*, vel *Barbaris*, quos pro insigni habuit. Cum Scribis

bis iungendi sunt Tabularii, qui navales sumtus & rationes referebant in tabulas. Horum mentio in singulari lapide, inter Gudianos edito pag. CLX. 7.

D I S · M A N I B V S · S A C R V M
 L · C I N C I O · L · F · S A B I N I A N O · T A B V L A R I O · C L A S S · R A V E N
 · · · A N N · X X · V I X · A N N · L I · M · I V · D · X I V · H · S · E
 S E X · C I N C I V S · L · F · A N I C I V S · V E R V S · E X · T E S T A M E N T
 P C

Mitius cum militibus navalibus egerunt Vespasianus, & Hadrianus Imperatores, qui iisdem iam sena & vicena stipendia emeritis, honestam missionem dederunt: nimirum quum annos viginti sex militassent; cuius honestae missionis exempla suppeditat Gruteri Thesaurus pag. DLX. 2. & pag. DLXXIII. 1. 2. Exploratum est per stipendia, ut iam diximus, militiae annos numerari. Quare quum terrestris militiae milites vicesimo anno, ab oneribus & incommodis liberarentur; Classarii diutius operam suam in navali militia praestare coacti, nonnisi post viginti sex, & interdum octo annos, honestam missionem acceperunt. Obiter heic notandum, Medicos militum Classariorum duplicia stipendia accepisse; quod colligi potest ex sequenti lapide Ravennate, quem primus omnium vulgavit saepenumero laudatus Marchio Maffei in Tom IV. O. L. pag. 351. num. 10.

D	M
S	A
E	R
X	R
·	O
A	M
R	E
N	D
I	M
·	E
M	D
E	V
D	P
V	L
·	N
A	·
G	X
Y	X
P	V
·	·
A	M
·	·
X	V
X	L
V	I
·	·
V	S
M	S
·	C
V	S
·	S
S	S
S	I
I	A
·	·
N	V
V	S
·	A
A	M
·	I
C	C
A	A
·	M
R	I
·	C
E	A
T	M
·	I
H	C
·	·
·	·
·	·
·	·
·	·

Qui proximi erant ut mitterentur, Veterani dicebantur, non secus ac terrestris militiae milites. Id passim docent iam editi a me lapides. Silentio hic haud praetermittendus lapis antiquus, ex Museo Ficoronio depromptus, qui nondum lucem, dum haec scribimus, adspexit.

C · DOMITIVS POLLIO
 PATER · VETER · AVGVSTI · EX ·
 CLASSE · PRAETORIA · MISENAT
 FECIT · SIBI · ET
 DOMITIAE · C · F · PIAE · ET
 DOMITIAE SPEI LIB · ET CONIVG
 LIBERTIS · LIBERTABVS · POSTERIS
 E O R V M
 HVIVS MONVMENTI INTROEVNTIB
 PARS SINISTERIOR AD FAMILIAM · SA PERT^{IN}
 IN · FR · PED · XV · IN AGRO PED · XXXVIII

sic

SA PERTIN . h . est . *suam pertinet* . Haud enim significat *suprascriptam* ; quum id duabus litteris S.S. ita veteres expresserint, ut constat ex antiquo lapide a me adlato in Parte I. num. 267. pag. 418. huius operis .

Liquet etiam ex iisdem honestis missionibus, atque ex vetustis iam ad me undique collectis lapidibus, ad maritimam rem bellicam spectantibus, navales milites cum apud Misenum, tum apud Ravennam, in suis Classibus ac Praetoriis stantes, secum uxores, liberos, fratres, atque interdum parentes ha-

bu-

buisse. Quae fuerint navalium militum officia per singulos ordines, iam liquet; luculentius tamen de his constabit ex Indice, quem mox subnectemus. Plurima notatu digna his addi poterunt, quum in lucem prodierint vetusti lapides, qui Ravennae exstant, atque in dies eruuntur: quod egregium opus iamdudum desideramus.

Fuere Classiarii milites collectitii, ex variis orbis nationibus adsciti: idcirco notandum, numquam eorum patres in his militaribus saxis nominari; quum tamen in sepulcralibus titulis Romanorum civium non praetermittantur. Ex his vero orbis nationibus praecipue delecti leguntur qui crebrius nominantur, Aegyptii, Aegarenses, Afri, Alexandrini, Bessi, Britanni, Bithynii, Cilices, Corsi, Cyprii, Dalmatae, Galli, Germani, Itali, Pannonii, Pontici, Sardi, Syri, aliique. Quum vero in militaribus saxis Romani cives recensentur, eorum Tribus semper declaratur. Interdum etiam Romani cives cum Classiariis exteris maritimae militiae servire iussi sunt ab Imperatoribus. Inter Donianas Inscriptiones Tab. X. num. 1. pag. 224. adfertur sepulcrum C. Cassii Modestini, in Veturiam Tribum censi, adeoque civis Romani, qui fuit miles Classis Miseni. Eius etiam imago exhibetur, eiusque vestes & arma observari possunt, quae illustrantur pag. LXXV.

Summam fuisse Romanorum in maritimis bellis potentiam ex eo arguere possumus, quod quinqueremes prope quadringentas habuere, quum Siciliam invaserunt: quingentas vero bello Punico amiserunt. Quot vero milites singulae quinqueremes caperent, ex eo colligi potest, quod quinqueremes triginta. Quincti Fabii Maximi duas legiones vexisse memorat Livius: continebat autem eo tempore unaqueque legio peditum quina millia, trecentos autem equites. Plura de his praetereo, quae luculenter ad-

nota-

notavit doctissimus Benedictus Averanius Dissert. XIV. in Euripidem, & in Thucydidem Dissert. LV. ad quem Lectorem mittimus.

Sacerdotes & Haruspices apud utramque Romanorum Classem fuisse, qui sacris praeessent, eaque curarent, lubet arguere ex sequenti lapide, quem in promontorio Miseni repertum tradit Vignolius p. 305. & adfert ex Rondinellio, qui exscripsit.

	D	.	M
	D	.	IVNIO . D . F . CLAV
	C		CERTO SACERDOTI
<i>sic</i>	ET	.	ARVSPICI . PVBLICo
	EX		GENERE SACERDO
	TVM	.	CREATO FRA
	TRI		PIENTISSIMO

Fuere in singulis navibus Coronarii, qui, ut opinor, in festis Isidis, Neptuni, & Litoralium Deorum, praesertim vero illius Numinis, cui consecratae erant, vel natali die Augustorum, aliisque de causis, triremes coronabant in laetitiae argumentum. Morem hunc, ni fallor, declarat vetus titulus sepulcralis, qui Ravennae exstat apud Nobiles de Rasponibus, a Fabretto editus Inscriptionum Cap. v. p. 366. n. 120.

A T H E N I O
I I I . D A N A E . C O R O
N A R I V S . Q V A R E

Phasellum, Diis Servatoribus consecratum, laudat Catullus Carm. IV.

N

Agen-

Agendum nunc esset de ludis maritimis; sed quia aliis curis nunc destinemur, hanc spartam exoptatissimam aliis illustrandam relinquimus. Minime dubitandum est apud utramque Classem ludos & certamina in honorem Deorum, vel in natali Romanorum Imperatorum, vel ob insignes eorum victorias celebrata fuisse. Ad haec respicit Aufonius Edyl. X. v. 208.

*Tales Cumano despectat in aequore ludos
Liber, sulphurei cum per iuga consita Gauri,
Perque vaporiferi graditur vineta Vesevi:
Quum Venus Aëtiacis Augusti laeta triumphis
Ludere lascivos fera proelia iussit amores:
Qualia Niliacae classes, Latiaeque trivemes
Subter Apollineae gesserunt Leucados arces.*

Memorantur in marmorea columella, Ostiae effossa, inter Donianas Class. IV. 55. ludi Sabini in honorem Neptuni Patris editi, quam vide.

Exstat ad occidentalem plagam in parietibus exterioribus Baptisterii Florentini insertum pervetustum marmor, anaglypho opere sculptum, in quo navis, & in littore super posito pegmate certantes, sive ludentes tres viri visuntur: quod, licet iniuria temporis, sit valde corruptum; tamen summa diligentia delineandum curabo, & Deo dante, proferam.

Ludicrum certamen Retiariorum cum Secutoribus, in honorem Neptuni, & Vulcani commissum fuisse, declarat marmorea sequens tabula, in utroque latere, & in medio fracta, quae altitudine Romanum pedem, & uncias quatuor; longitudine vero pedes duos, & uncias quinque aequat. Haec in meo Museo exstat: olim in Andreinio Neapoli fuit, & ipsa ad Misenum cum reliquis inventa. In ea, praeter titulum plane curiosum, lineari sculptura caelati sunt viri duo: ille qui a dextris spectatur, rete & fuscina-

nam

nam sive tridentem gerit : qui vero a sinistris , pal-
mam dextra in summo tenet, quae eum in hoc ludo
vicisse designat. Ea ita se habet.

99

99. Explicaris singularibus litteris, sepulcralis titu-
lus ita exponitur: *Iulius Valerianus* (nempe *Valerianus*)
qui vixit annis bene viginti. Natali suo decessit: sodalicia-
rius, bonus, amarus, filetius (nimirum *philetius*)
usque ad fossam. Vide nonnulla, quae ad hanc in-
scriptionem adnotata sunt in Parte I. huius operis
pag. 250. n. 18. quae supervacaneum est repetere.

Figuras tantum paullisper heic operae pretium est
expendere, quae nunc primum in conspectum eru-
ditorum veniunt. Dextra marmoris parte, ut antea
monebam, cernitur vir stans, tunicatus, imberbis,
aperto capite, brevi capillitio. Venter eiusdem
munitur duplici fascia, superiore & inferiore; inter
quas medium segmentum phrygio opere ornatur.
Pudenda subligaculis brevioribus strictioribusque
velata spectantur, eodem fere modo, quo exhibe-
tur in antiquo marmore penes Fabretum Capite
VIII. in Traiani Columnam, pag. 256. Antonius
Exochus, natione Alexandrinus, qui Romae in
spectaculis, ob triumphum Traiani Caesaris, strenue

pugnavit, atque vicit: idque indicat palma, quam sinistra gerit. Antonii Exochi subligacula in eo ab his differunt, quod ornatissima sunt; nam fimbria undique circumeunte ornantur, & circa ventrem cingulo elegantis operis adstringuntur. Coxae huiusce nostri ludionis, & crura nuda sunt: dextra pedis tibia fasciis, sive duplici periscelide adstricta, spectatur, instar ocreae; pedes vero nudi omnino sunt: sinistra pedis tibia unica tantum fascia munitur. Dextra rete sive retiaculum suspensum tenet; cuius funiculum partim implexum, partim solutum conspicitur. Sinistra fuscina gerit, sive tridentem; cuius manubrium a summo ad imum crassius evadit. Haec arma, nempe rete & fuscina, perspicue declarant hanc esse RETIARII imaginem; alteram vero SECVTORIS, qui vicit: de quibus nullum dubium esse potest.

RETIARIOS vibrasse in SECVTORES, sive Myrmillones rete, quo caput eorum implicarent, implicatumque & captum prosternerent, tridente vulnerarent, & vincerent, discimus ex hoc marmore; nam suspensum a Retiario tenetur rete, & quodammodo in hostem vibratur, & iaculatur: deinde tridens intenditur. Convenit hoc marmor cum descriptione, quam apud Iuvenalem habemus, qui in Satyra VIII. v. 202. Graccum quemdam, genere conspicuum, in arena Retiarii munus implentem, ita pingit:

Et illud

*Dedecus Urbis habes. nec Myrmillonis in armis,
Nec clypeo Graccum pugnantem, aut falce supina;
Damnatur enim tales habitus, & damnatur & odit.
Nec galea frontem abscondit: movet ecce tridentem,
Postquam vibrata pendentia retia dextra,
Nequicquam effudit*

Nonnulla alia in huiusce Retiarii schemate observanda supersunt. Manus nuda sunt, quo sint ad certa-

ta-

tamen expeditiores. Sinistrum dumtaxat brachium subarmali tegitur, quod ad carpum manus latius se expandit, adeoque solutum: dextrum vero brachium adstricta manica, & quidem arcta, amictum cernitur; ut ita ejusdem brachii crebra certaue agitatione velocius rete vibrari posset. Quod Retiarii tunica induiti spectarentur, diserte docet Iuvenalis loco citato; & in Satyra II. v. 143. de eodem Graccho haec habet:

————— *Tunicati fuscina Gracci.*

Docet etiam Suetonius in Caligula: *Retiarii tunicati quinque numero gregatim dimicantes, sine certamine ullo totidem Secutoribus succubuerant: quum occidi iuberentur; unus, resumta fuscina, omnes victores interemit.* Praeterea in hoc marmore, quamquam rudi caelatura sculpto, ut diximus, observandum est, quonam modo tunica Retiariorum facta esset. Fasciae decussatim super tunicam, perspicue adparent in Secutore sculpto in sinistra parte, licet fracta sit marmorea tabula. Hic dextra palmam in summo tenet; nec subligaculis amictus est: licet & ipse tunicatus, ac nudo pariter capite, nudis manibus & pedibus sit expressus. At in Retiario unica tantum fascia, tamquam baltheus ab humero dextro pendens, & super pectus transiens, laevorsum clauditur. Multa adhuc in antiquitatis studio illustranda eruditis supersunt: hinc expendendum quid nam *spongia* esset, quam Tertullianus Retiariis adtribuit; eamque Lipsius pectoris tegimen fuisse censet: alii armorum genus pro defensione: alii pro offensione.

Retiarius praeterea sinistra manu una cum hasta, cui fuscina sive tridens inhaeret, aliquid aliud simul stringit; quod nescio utrum fica, sive aliquid aliud esse possit. Perbreve gladium a Retiariis, praeter

ter

ter fuscina, adhibitum fuisse, docet vetustum marmor a Cl. Marchione Maffeo illustratum, & in Veronensi Museo conditum, in quo Retiarii arma, nimirum fuscina & gladius, sive fica, sculpta sunt, quae Generosi Retiarii monumentum praeter titulum cohonestant. Adlatum vide Lib. I. Cap. XIV. de Amphitheatris pag. 73. Auctoris adfertio suspicari non sinit, palmam esse potius sculptam, quam ficam, quae nonnullis supervacanea videtur; quum Retiarius sola fuscina Secutorem vulnerare, & occidere posset: putantque nonnulli Scriptorum loca a Lipsio adlata, quae gladii mentionem faciunt, pro fuscina sive tridente accipi oportere. Hoc certe rarissimum monumentum maxima observatione dignum. In meo marmore, quum pro certo minime adfirmare possim, Retiarium fuscina simul & gladium tenere (nam sculpturam ipsam saepenumero observavi) anceps animo pendeo, an credam fuscinae manubrio, eo loco ad manu capiendum commodiore, infixum fuisse paxillum; quo adminiculo adiuta manus, fuscina vehementius in Secutorem vibraret. Sed de his apud viros doctos, qui veritatem unice diligunt, iudicium esto.

Post humeros sculpti Retiarii aliquid aliud adparet, quod ob imperitiam antiqui scultoris, vel potius incitiam meam, nescio quid referre possit. Palmulam latiore parte post humeros suspensam facile crederem. Verisimile est, aliud retiaculum in humeris a Retiario delatum, ut si iactus eiusmodi fefellisset, altero dextra manu sumto, hostem implicare posset. In ora marmoris dexteriore, quae fracta est, cernitur aliquid phrygio opere sculptum: fortasse aliquod genus vestis indicatur, sive aulaeum, vel stragulum; nam praemia in certaminibus ante oculos certantium proponi consuevisse, indicat Virgilius Aeneid. Lib. V. v. 109.

Mu-

*Munera principio ante oculos, Circoque locantur :
 In medio sacri tripodes, viridesque coronae ;
 Et palmae, pretium victoribus, armaque, & ostro
 Perfusae vestes, argenti aurique talentum.*

Palnam certe cum Retiariis, tum Secutoribus, si-
 ve Myrmillonibus pugnantibus pro praemio propo-
 sitam fuisse, dubitare non finit hoc marmor, & Lam-
 pridius, qui scribit: *Commodum confecisse mille pal-
 mas, Retiariis victis, vel occisis.*

Quae nam essent Secutoris arma, describit Isido-
 rus, licet sine teste: *Secutor est, ab insequendo Retia-
 rium, dictus. Gestabat enim cuspidem & massam plum-
 beam, quae adversarii iaculum impediret; ut antequam
 ille feriret rete, iste superaret.* Rationes deinde ad-
 fert idem Isidorus, ut ostendat cur his cum armis
 institutum fuisset hoc ludicrum certamen: nimirum,
 quia Retiarius Neptunum aquae praesidem; Secutor
 Vulcanum ignis dominum, adeoque duorum elemen-
 torum inter se pugnantium, ex quibus omnia gigni
 veteres crediderunt, nempe ignis & aquae, pugnam
 referebant. Hinc, ut auctor est Festus, Retiario
 adversus Myrmillonem sive Secutorem pugnantem,
 cantabatur: *non te peto, piscem peto.*

Huiusmodi certamen a Graecis originem habuisse,
 suadet Laertius in Pittaci vita, & Strabo Lib. XXIII.
 Haud ignotum hoc fuisse antiquissimae Etruscorum
 genti, ex vetustis monumentis ostendi ad Tabulam
 CLXXXVIII. Musei Etrusci, deque eo disserui p. 396.
 Tomi secundi, adlato Vasculo, Etrusco opere picto,
 quod in rudibus Hadriae, veterum Etruscorum colo-
 niae, inventum esse oculati testes, ac fide digni ad me
 scripserunt. Quum igitur constet, adlatum a me mar-
 mor, prope Misenum cum reliquis Classiariorum ef-
 fossum fuisse: quod etiam liquet fide & scriptis Cl. Pe-
 tri Andreae Andreinii, quae vidi, ipsumque id ad-
 fir-

firmantem audivi: non sine ratione arguere hinc licet, certamina haec ludicra, Neptuno & Vulcano sacra, solemnibus festisque diebus usurpata ibidem fuisse.

Tabula votiva marmorea, longitudine uncias tredecim, altitudine octo Rom. pedis aequans, quae exstat in meo Museo.

100

EX	·	IMPERIO
GENI	·	ALOTIANI
EVARISTVS		SERVI
TOR	·	DEORVM
	·	EX
	·	VI
		SO
	·	LIB
		AN

100 Praeter ea, quae ad hanc votivam tabulam, raritate atque elegantia maxime commendabilem, adnotavi in Parte I. huius operis p. 235. & 236. n. 1. dum adservaretur Neapoli in Aedibus Andreiniis, quoniam in meum Museum nuper cum reliquis vetustis faxis translata est: lubet nunc, quod legitur, *SERVITOR . DEORVM .* accuratius exponere; quia singulare est hoc officium, nec alibi Servitorum Deorum mentionem fieri animadverti. Adfertur apud Arringhium Lib. II. Cap. XXII. Romae Subterraneae sequens titulus; quo constat sanctis Dei Martyribus destinatos fuisse Servitores, qui eorum sepulcris fervirent:

EVSTATHIVS HVMILIS PECCATOR
SERVITOR
B · MARCELLINI MARTYRIS

Hunc Cl. Vignolius illustravit inter selectas Inscriptio-

ptiones pag. 186. inter quas hanc meam tabulam nonnullis maculis corruptam vulgavit.

Servitores S. Petri nominantur in Epistola Nicolai II. Papae ad Rutenensem Comitem pag. 193. ut observat in Glossario Du-Cangius in v. SERVITOR. Item *Servitor Ecclesiae* in Synodo Romana II. sub Silvestro c. 17. Labet heic adferre lapidem Ravennatem, erutum in Capella S. Vitalis Martyris, quae dicitur *Sancta Sanctorum*, ex quo constat sequioribus seculis *Deservientes* dictos, qui antiquitus *Ecclesiae Servitores* vocabantur. Hunc ad me misit vir eruditione conspicuus D. Petrus Paulus Ginanius, Monachus Casinensis, qui Ravennates antiquitates egregio studio ac labore nunc illustrat.

† · IN · N̄ PATRIS ET FILII ET SPIRITVS SCI HIC
 REQVIESCIT IN PACE DOMINICVS PRB DE
 SERVIENS BASILICE SCI VITALIS MARTY
 RIS ET SI QVIS HVNC SEPVLCHRVM VIOLA/E
 RIT PARTEM HABEAT CVM IVDA TRADITOREM
 ET IN DIE IVDICII NON RESVRGAT PARTEM SVAM
 CVM INFIDELIBVS PONAM.

Primum adnotandum est, discrimen intercedere inter *Servitorem*, & *Servum*, ex Quinctiliano v. 10.

O

Quod

*Quod proprium non erit, differens erit: ut aliud est, esse servum, aliud servire, qualis esse in addictis quaestio solet. Qui Deorum simulacris, templisque addicti erant, Servitores dicebantur, Θεραπειῶται; haud tamen erant servi, sed liberi homines, sive liberti, vel ex libertinis orti. Horum munus fuisse videtur simulacra Deorum, quae in templis colebantur, festis diebus perpolire, illuminare, minio tingere, ornare propriis insignibus; pretiosarum vestium, pulvinarium, candelabrorum, lucernarum, vasorum, tripodum, thymiamatorum, donariorum curam agere: aras, aedisque ianuam festivis frondibus, encarpis corollisque exornare: ceteraque, quae ad sacrificia rite agenda pertinebant, depromere, praeparare, disponere. Praeter proprias vestes, Deorum simulacra aliis vestibus pretiosioribus ornari solebant solemnibus festis diebus, vel eorum natali die, sacris velaminibus, pictis auroque intertextis chlamydibus, palliis, pallis, cycladibus, ceterisque, quae ad rem Deorum vestiariam pertinebant, quorum frequens mentio, ut observat Cl. Bonarrotius Senator in Numismata Carpinea pag. 55. est apud Pausaniam. His Deorum vestibus maxima cura, odorum fragrantia ditatis, e templi sacrario depromptis, praeter Servitores, praepositi erant eorumdem Deorum Vestitores, qui eos vestierent, omnique cultu speciosiores redderent, ut cultorum, qui eos adorabant, spem & vota augerent, teste Maximo Tyrio Sermone XXIX. His praeerant Aeditui & fani Curatores, quorum in vetustis marmoribus frequens occurrit mentio. Iulius Firmicus Lib. IV. Cap. I. post Sacerdotes & Prophetas, recenset Deorum Vestitores, eos scilicet, qui Deos vestiebant: *Prophetas, aut Vestitores divinorum simulacrorum: & Cap. XIV. eiusdem Libri: Sacerdotes quoque aut Prophetas, Deorum Vestito-**

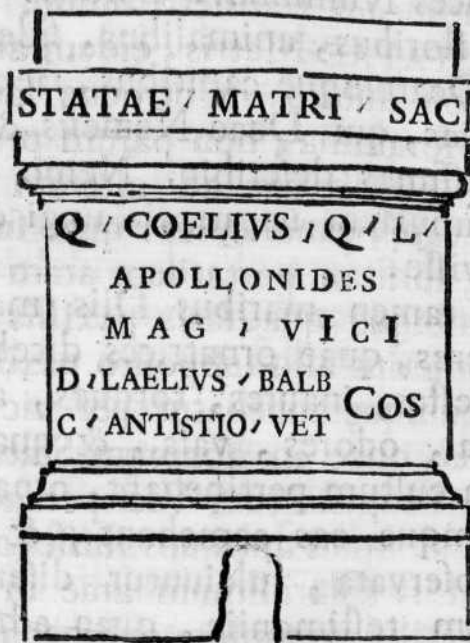
stutores, aut templis maxima tractantes officia, Sacerdotibus Praepositos.

Praeter Vestitores fuere etiam in templis Ornatores & Ornatrices Numinum. Coronas ornatas gemmis, figillis, floribus, animalibus, sideribus, impositas Deorum Dearumque capitibus, saepenumero memorat Pausanias, qui Deae Nemesis & Iunonis coronas elegantissimas describit. Nemo est qui ignoret Deorum simulacra unguentis ungi & coronis redimiri consuevisse.

Notandum tamen maribus Diis mares, feminis Deabus mulieres, quae ornatrices dicebantur, deservisse. Hae vestes, inaures, torques, armillas, sandalia, specula, odores, vasa, & quae ad muliebrem divinum cultum pertinebant, ornamenta proferabant, iisdemque eas comebant, & decorabant. Haec iam observata, fulciuntur disertissimis veterum scriptorum testimoniis, quae adnotavimus in Museo Etrusco Tom. II. pag. 321. D. Augustinus de Civitate Dei Lib. VI. Cap. X. haec habet: *Sunt quae Iunoni ac Minervae capillos disponunt, longe a templo, non tantum a simulacro stantes, orantium modo: sunt quae speculum teneant.* Tertullianus de Ieiuniis Cap. XVI. *Unde & qui in Idolis comendis, & in aris ornandis, & ad singulas horas salutandis, adulantur, curationem facere dicuntur.* Servitorum quoque Deorum munus fuisse arbitror donaria sacra, vittas, corollas, cereas imagines, votivas tabulas suspendere, eosdem Deos salutare, ad epulas invitare, & ut ait Arnobius Lib. VII. adversus Gentes, quasi dormientes, matutinis horis excitare aeris tinnitibus, cymbalorum quassationibus, tympanis, symphoniis, scabillorum strepitu, tiliarum modulationibus, ut supplicum vota exaudirent.

Ara marmorea, Romanum pedem fere unum aequans, latitudine vero uncias undecim, quae nunc in meo Museo adservatur.

101

101 Huius aurulae inscriptionem evulgavi ex aliorum schedis in Parte I. huius operis, pag. 440. n. 61. & quidem nonnullis mendis inquinatam; nam intercidisse putabam. Paucis ab hinc mensibus, quum Villam iterum perlustrarem Nobilissimi atque humanissimi D. Comitis Angeli Gallii, quae ad *Scandicci* dicitur, tertio circiter ab Urbe lapide sitam, ut iterum investigarem inscriptum parvum lapidem, quem protuli in eadem Parte I. Inscriptionum antiquarum, quae in Etruriae Urbibus exstant, pag. 429. n. 1. quem quum non reperissem, quod suspicatus iamdiu fueram, comperi fato quodam translatum fuisse in publicum Museum Veronense; forte fortuna aliud agens contigit, ut hanc ipsam arulam, non cum reliquis, sed seorsim positam in impluvio eiusdem Villae, conversa ad parietem inscripta facie, invenirem: qua inventa, quum gaudium me-

um

um eidem generoso viro Comiti Gallio testatus essem, meis adnuens precibus, dono dedit, statimque tamquam suae in me benevolentiae perennem tesseram, domum meam transferri iussit.

Incunculam STATAE Matris, eidem arulae superpositam fuisse non dubito: in utroque latere quadrata adhuc existant foramina, non parum profunda, & in basi excavatus est ab una ad alteram partem quidam, ut ita dicam, canaliculus: quae subspicandi ansam praebent, forsitan portatilem aram fuisse; adeo ut insertis utrobique quadratis paxillis in utroque foramine, & inferius alio subposito paxillo, facile adtolli, & quocumque iubebatur per vicum transferri posset in sacris, quae in honorem Statae Matris cura impensisque Magistrorum Vici peragebantur. Portatiles aras in usu apud antiquos fuisse, a me alibi adnotatum memini. Clarissimum arae in exercitu Romanorum portatilis exemplum exhibet una e marmoreis columnis, quae in Musei Medicei decus positae sunt, in quibus omnia armorum genera cum terrestria, tum maritima pro defensione, & offensione summo artificio sculpta sunt, quas accurate iam delineatas in lucem, ut in votis est, aliquando proferam. Ara, quae in eadem columna sculpta est, in medio perforata cernitur, latiori quadrato hiatu, e quo traiectum cernitur paxillum incurvum; ex qua deducimus aras ita portari consuevisse, quum exercitus lustraretur.

Multa etiam suadent hanc arulam, a me editam, his in locis prope Florentiam olim effossam fuisse; siquidem alios duos lapides protuli, in quibus L. Sattius Creticus, & C. Publicius Maethes libertus, Sexviri Magistri Augustalium memorantur, & in agro Florentino erutos fuisse constat, ut dixi in Parte I. huius operis pag. 214. num. 2. & pag. 290. num. 12. Mulierum Vicinarum, ad quae spectabant

facra in honorem Bonae Deae facienda, florente veterum Florentinorum Colonia, iam adnotavi mentionem fieri in insigni marmorea tabula, quae Florentiae exstat in Aedibus Marchionum Rodulphiorum pag. 316. Parte I. Inscript. ant. Etruriae Urb.

Celebris fuit Statae Matris cultus apud Romanos, cuius simulacrum in Foro coluerunt: postmodum apud Vicanos transiit, idque huius parvae urnae testimonio confirmari potest. Accedit Festi auctoritas, qui ita scribit: STATAE MATRIS *simulacrum in Foro colebatur, postquam id collustravit* (legendum, ut optime emendat Scaliger, *Coelius stravit*) *ne lapides igne corrumperentur, qui plurimus ibi fiebat nocturno tempore. Magnaque pars populi in suos quisque VICOS retulerant eius Deae cultum.* Hic quoque Magister Vici, qui aram hanc Statae Matri sacrauit, Q. Coelius Apollonides, adhuc libertus erat.

Quae nam Dea sit Stata Mater, & quare hoc nomine adpellata, non invenio. Subspicor eandem esse ac Vestam, sive Tellurem. Phurnutus Cap. XXVIII. de Cerere & Vesta, deducit Vestae etymon a Graeco *ἑστῆαι*, quod est *stare, sistere*. Ovidius Fastorum Lib. VI. v.

Stat vi Terra sua: vi stando Vesta vocatur.

Arnobius Lib. III. adversus Gentes: *Terram nonnulli Vestam pronunciant, quod in mundo stet sola, ceteris eius partibus in mobilitate perpetua constitutis.* Hinc igitur, cur STATA MATER ita adpellata sit, haud obscure elucet. Qui plura cupit adeat Vossium de origine & progressu Idololatriae Lib. II. Cap. LIX. Eandem ac Fortunam veteres credidisse, docent haec prisca marmora, quorum alterum Tiferi exstat, quod ex Ligorio exscripsit Gudius: alterum vero Foro Livii inventum, oblatumque Cardinali Mediceo, memorat idem Gudius pag. L. 1. 2.

STATAE FORTVNAE
 M · ASSIDIVS · M · F · PALAT
 MACERINVS
 EQV · PVBL · VI · VIR · AVG
 PATRON · MVNCIP
 T I F E R N
 D D

STATAE · FORTVNAE
 AVGVSTAE
 TITVS · LAENIVS · T · P · QVIR
 CAMARINVS
 TRIBVNVS LEG · XV · AVG
 D · D

Sequens marmorea tabula, quam Romae in Hortis Cardinalis *della Valle* exscripsit idem Gudius, & ex eo edidit Hesselius pag. XL. 3. indicat Statae Matrem cum Vulcano communem aram cultumque habuisse.

VOLCANO · QUIETO · AVGVSTO
 ET · STATAE · MATRI · AVGVSTAE
 S A C R V M
 P · PINARIVS · THIASVS · ET
 M · RABVTIVS · BIRVTIVS
 MAG · VIC · ARMILVSTRI · ANN · IV

Gruterus, & Reinesius nullum lapidem protulerunt Statae Deae dicatum. Raritatem addunt huic meae arae Consulium nomina, quare quo anno dedicata sit, innotescit. D. Laelius Balbus & C. Antistius Vetus Consules fuere anno V. C. DCCXVII. sex ante aera Christianam annis. Igitur quum in ea scriptum sit STATAE MATRI, minime sollicitandus

dus est adlatus Festi locus, uti monebat vir omni
 laude maior Ludovicus Antonius Muratorius, qui e
 meo opere iterum edidit in Tomo I. novi Thesauri
 veterum Inscriptionum pag. CCXCVII. 6. idque meri-
 to fecit; nam quum STATIAE . MATRI . SAC scriptum
 legisset, de eius sincera origine dubitavit. His ta-
 men mendis sublatis, quum ipsum archetypum ho-
 die apud me exstet, neque, ut putabam, perierit, &
 diserte habeat STATAE / MATRI / SAC. idest *sacrum*;
 minime de eius sinceritate dubitandum esse prae-
 moneo.

In eadem Villa Comitis Angeli Gallii Patricii
 Florentini inter ceteros lapides hi quoque exstant.

102

D	♁	M
V	L	P I O
F	R	V C T O
C	O	N I V G I
V	I	S E L L I A
Q	V	A R T I N A
B	.	M . F

103

D	M
P	A R A M V T H I
T	R A I A N A D O
M	I N A S I I R V O
M	I I R I I N T I
F	I I C I T

103 Hos duos lapides iterum proferre optimum
 duxi; quia in altero n. 101. quintam lineam omisi
 in Parte I. pag. 436. n. 45. in altero vero mendum
 in secunda linea; nam habet PARAMVTHI, non
 PAPAMVTHI. De usurpatione duorum II pro E, vi-
 de adnotata ad pag. 262. Parte I. Aliud exemplum
 lubet adiicere in sequenti marmore, quod Romae
 effossum anno MDCCXXXIII. prope Ecclesiam S.
 Caesarii, V. C. Franciscus Ficoronius exscripsit, &
 ad me misit.

GRAM.

GRAMMATICVS · LECTORQVE · FVI
 SET · LECTOR · EORVM · MORE INCOR
 RVPTO · QVI · PLACVERE · SONO · COIVGIS
 EXIGVO NATAE PIETATE SEPVLTVS
 HOC MARIVS FIDENS CONTEGOR ATVMVLO
 MARIA DIDYMI ☉ MARIA ACHELOIS
 TH LAPIS OPVTIISTOR LIHVITER SVPER OSSA ☽ RESIDAS

Quandoquidem superius mentio a me facta est
 Villae Illustrissimi Comitis Angeli Galli, quae ad
Scandicci dicitur, peropportunum heic locum sibi po-
 stulant aliquot lapides, quos aliquibus cum mendis
 vulgavi in Parte I. huius operis pag. 429. & 436.

104

C · VALERIVS · HILARIO
 SEMPRONIA · MODESTA
 F E G I T
 C · VALERIO · C · F · MODESTO
 FILIO · SVO · QVI
 VIXIT · ANNIS · XVIII
 ET · SIBI · ET · SVIS

105

☽ D
 M · AVRELIVS ☽ A
 HOC MONIME
 SIBI · ET AVRELIAE · H
 MERENTISSIMAE
 BERTABVSQVE F
 HOC MONIMEN
 VENDERE VEL DO
 INFERET AERA

Ibidem, in unico Lapide.

106

C · CERIVS · C · ET · D · L   IVLIA · D · L
 ANDRONICVS,   PHILVMINA

P

DM

107

D	♁	M					
V	L	P	I	O			
F	R	V	C	T	O		
C	O	N	I	V	G	I	
V	I	S	E	L	L	I	A
Q	V	A	R	T	I	N	A
B	·	M	·	F			

108

D	I	I	S	·	M	A	N	I	B	V	S		
H	Y	G	I	N	I	·	V	E	R	N	A	E	
P	R	O	B	I	S	S	I	M	I				
V	I	X	I	T	·	A	N	N	·	X	I	I	X

Iterum etiam adferre cogor perparvam marmoream tabulam, quam protuli in Parte I. huius operis pag. 429. num. 1. non ut crambem recoquam, sed ut veritati fideique meae consulam. Ea ita se habet, & ante annum MDCCXXIV. cum reliquis exstabat in eadem Villa Nobilissimi Comitis Gallii, quum ibidem *αὐτόπτης* exscripsi.

109

v	T	I	·	L	A	T	I	N	I	V	S	T	I	·	L	·	D	O	R	I				
o	A	G	R	A	S	I	A	T	I	·	L	·	R	V	F	A								
H	O	C	·	M	A	N	S	V	M	·	V	E	N	I	·	I	I	I	·	K	S	E	P	T
P	·	S	V	L	P	I	C	I	O	·	C	·	V	A	L	G	I	O	·	R	V	F	O	
C	O	N	S	V	L	I	B	V	S															

109. Fateor, frequenter legi codicum antiquorum, numismatum, gemmarum & lapidum translationes: verum huius singularis tituli non translatio, sed casus potius dicendus est. Constat, fatente Cl. Marchione Maffeo, hanc ipsam tabellam nunc existare in Museo Academiae Veronensis, quam idem protulit in Vol. I. Observat. Litterar. pag. 200. & quidem cum mendis, corruptoque unius Consulis nomine. Silentio id praeteriissem lubenter, nisi de fide mea dubitan-

tantem vidissem doctissimum Ludovicum Antonium Muratorium, qui ex meo libro exscripsit, & in Tomo I. novi Thesauri Inscriptionum antiquarum pag. CCXCVII. num. 2. iterum vulgavit. Haec enim in Notis scripsit vir omni laude maior. *Atque hinc discite Publium Sulpicium ordinarium potius, quam suffectum Consulem fuisse, utpote qui Caio Valgio praecedat. Quod tamen mirere, lapidem hunc in Museo Academiae Veronensis nunc existere, nos monens Cl. V. Marchio Maffei, illud, ut arbitror, Florentia adductum, pro VALGIO habet VALERIO. Utri fides addenda (forsitan) adhibenda est? Legit etiam Maffei TI. LATINIVS & AGRASIA T. L. Menda irrepsisse arbitror; nam ego vulgavi TI. LATINIVS. Muratorius vero perperam T. LATINIVS.*

Hunc lapidem in lucem protulit Cl. Hesselius inter Gudianas pag. CCCLVIII. 7. testatusque est idem Gudius existare *Florentiae, in Villa Angeli Galli.* Ipse etiam in emendatum edidit; Consulatum tamen nomina non deformavit, quod fecit Cl. Marchio Maffei. Habet enim marmor IIII. K SEPT P. SVLPICIO. C. VALGIO. RVFO CONSVLIBVS. Id etiam constat ex amplissimo Senatore Bonarrotio, qui multis ante me annis eundem perparuum lapidem exscripsit: cuius Schedas & idem Cl. Maffei vidit, & ego ipse vidi. In margine haec adnotavit Bonarrotius: HOC pro HVC: Gruterus pag. DCCCLXXXIII. 5. & alia nonnulla, quae ad Consules pertinent. Quare praefenda est ea interpretatio, quam tum idem Maffei, tum Muratorius dedere, nimirum: *huc ad manendum veni.*

Raritatem huiusce tituli sepulcralis cum ob formulam HOC. MANSVM. VENI. tum ob Consulatum intellexit idem Cl. Maffei, quos decem annos praecedere Christi Domini Nativitatem adfirmavit. Sed duodecim annis antecedere, ex editis

Fastis constat, ut monui; idque etiam observavit Celeberrimus Muratorius, in praelaudato novo Inscriptionum antiquarum Thesauro, in hunc modum, quemadmodum etiam adnotatum est ad Sigonium in Fastos Capitolinos, Tom. I. pag. 581.

Anno V. C. 741.

Ante Ær. Ch. 12

M. VALERIUS MESSALLA BARBATVS

AEMILIANVS. cui mortuo successus est

C. VALGIUS RVFVS. cui abdicanti successus

C. CANINIUS REBILVS. mortuus in magistratu

P. SVLPICIUS QVIRINVS

Postquam haec scripsissem, & multis curis distractus apud typhotetas iam excusa reliquissem, prodiit in lucem Volumen v. Observationum Litterar. cuius auctor est Nobilissimus Marchio Scipio Maffei. In extremo eiusdem operis umbilico Additiones & Correctiones more suo adiunxit pag. 396. primum ad Volumen IV. mox ad I. deinde ad III. & v. In his, quae ad primum adtinent, in adlato lapide olim penes Comitum Gallium, nunc in Museo Academiae Veronensis existente, monet scriptum esse non C VALERIO RVFO, ut antea ediderat pag. 220. sed C. VALGIO RVFO. quare, eo fatente constat, accurate a me editum fuisse lapidem illum, in quo edendo idem Maffei peccavit; adeoque parcendum Cl. Muratorio, qui de mea, vel potius Maffei fide, non sine ratione dubitavit.

Perlubet nunc rem maxime observatu dignam ex eo lapide adnotare, quae diligentiam tum Muratorii, tum Maffei fugit; quaeque mirum in modum auget eiusdem lapidis pretium. Publius ille Sulpicius Quirinus, qui in Consulatu conlega Q. Valgii Ru-

Rufi scribitur, is fuit Augusti Legatus, qui censum egit in Syria. Idem *Cyrinus* nominatur ab Evangelista Luca Cap. II. *Exiit edictum a Caesare Augusto, ut describeretur universus orbis. Haec descriptio prima facta est a Praefide Syriae Cyrino.* Graecus textus: *Ἄντι δὲ ἀπογραφῆς πρώτης, ἐγένετο ἡγεμονεύωντος τῆς Συρίας Κυρίνου.* In aliquibus Codicibus scriptum: *Κυρίνης, Κυρυνίς.* Vir hic Consularis Syriae Proconsul, procul dubio est idem P. Sulpicius Quirinus, cuius genus & gesta paucis exponit Tacitus Lib. III. Annalium. *Nil, inquit, ad veterem & patriciam Sulpiciorum familiam Quirinus pertinuit, ortus apud municipium Lavinium: sed impiger militiae, & acribus ministeriis, Consulatum sub Divo Augusto; mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis, insignia triumphi adeptus, datusque rector Caio Caesari Armeniam obtinenti, Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat.* Eiusdem *Quirini Consularis praedivitis* meminit in Tiberio Suetonius cap. 49. Flavius Iosephus Rerum Iudaicarum Lib. XVII. & XVIII. Strabo Lib. XII. p. 392. Doctissimus Norisius fere integrum §. XII. Dissertationis II. in Cenotaphia Pisana occupat, ut ostendat quo tempore P. Sulpicius Quirinus in Syriam Legatus Augusti venerit, eiusque genus, magistratus, ac res gestas luculenter illustrat, aliaque multa adnotasset si marmorea haec tabula, in qua eiusdem Quirini Consulatus ponitur, ei innotuisset. Haec pauca, quae ad rem nostram pertinent, ex eo delibata, adtulisse satis est. Ita scribit ibidem celeberrimus Norisius pag. 322. prioris editionis: *Ex Augusti forte instituto, Syri centesimas solvebant; quare Caius Caesar, inscio Augusto, non ausus fuisset novum Syriae tributum imponere. Iudaea vero Herodi regi subdita, huic, non autem Romanis, tributa pendebat. Hinc eius descriptionis faciendae impetus Augustum incessit, ut totius Romani Orbis habitatorum*

numerum, eorumque facultates notas haberet, quod unum per censum exquirebatur ex laudata Claudii Imperatoris oratione. Nec Iudaei repugnarunt, quod sciebant nihil ex censu se Caesari duros, quum pura putata esset hominum ac rerum possessorum descriptio. Hunc igitur censum Quirinus habuit A. V. DCCXLIX. cum extraordinario imperio in Syriam missus; quae descriptio prima a S. Luca dicitur, quod idem postea Quirinus A. V. DCCLX. praeses ordinarius in Syriam veniens, censum iterum in Iudaea egit, eadem tum primum in provinciae formam redacta. Illa, fuit teste Evangelista, totius Orbis descriptio; hanc vero per Syriam tantum ac Iudaeam peractam scribit Iosephus locis laudatis. Altera vero censum in Iudaea factum fuisse nonnulli opinantur A. V. DCCLI. vel ineunte DCCLII. quo natum fuisse Christum Dominum arbitrantur, quae omnia opportuniore loco expendenda sunt.

Sigillum ex aere perrarum, forma orliculari huius moduli, quod exstat Florentiae in Museo Marchionum Nicolinorum.

110

110. Insigne par Consulium in hoc habes. Inscriptio, si in ordinem redigatur, ita se habet.

C. IV.

C · I V L I A L E E T H T H E S E E

E S E H L B E T V · I T A I · C

S I L V A N O E T A V G V R I N O · C O S ·

Exstantes literae in exstimo gyro, partim ordine recto, partim inverso sculptae sunt; quae idem nomen repetunt. Dum haec aliaque monumenta contemplor, mirari numquam satis possum cur Romani, vel multoque antea etiam Etrusci Graecique, qui sigillorum usum ab Aegyptiis didicere, ut in Praefatione ad Volumen I. egregii operis Sigillorum sequioris aevi luculenter ostendit Vir Clarissimus Dominicus Maria Mannius, Typographicam artem non invenerint, quum observarent sculptas e contrario litteras, impressas postea, recto ordine legi, ut in monumentis scribebantur. Utriusque scripturae exempla suppeditat hoc rarissimum sigillum, & hac quidem forma, quo figulina opera simili modo, litteris tamen non exstantibus, sed insculptis consignari solebant. Divinae Providentiae, quae omnia sapienter fortiterque moderatur, adscribendum puto, quod tam fero inventa sit ars Typographica: atque, ut opinor, non ultima causa ea est, quia Deus perdi, diripi & aboleri voluit, exceptis tantum divinis Libris, tot millia Codicum manu conscriptorum, ne Daemonis commenta, Philosophorum deliria, Gentiumque superstitiosae opiniones litteris consignatae ad idiotas veteres Christianos pervenirent.

Quanti momenti sint Consulium nomina, nimirum M. Ceionii Silvani, & C. Serii Augurini, disce ex doctissimo Norisio, qui ad unicum monumentum a Grutero adlatum, ut veram eorum lectionem restitueret, lectores adlegavit. Ita igitur scribit in Epistola Consulari pag. 97.

,, An-

„ Anno V. 909. Christi 156. notantur in Fastis
 „ Consules *Silvanus*, & *Augurinus*. Panvinius scri-
 „ bit: *Plautium Silvanorum*, & *Sentium Augurino-*
 „ *rum nomina fuisse superius demonstravi*. En tibi Le-
 „ unclavium ex Panvino scribentem in indice lib. 70.
 „ *Plautius Silvanus*, & *Sentius Augurinus*. Et qui-
 „ dem Panvinius cum legisset A. V. 752. Consu-
 „ les Augustum XIII. & M. Plautium Silvanum,
 „ alium Silvanum, qui imperante Tito A. V. 834.
 „ Fastis praenotatur, *M. Plautium* itidem appellavit,
 „ qui tamen T. Annius Silvanus dicebatur, ut offen-
 „ di. At hic tertius Silvanus Consul nec ex Plau-
 „ tiis, neque ex Anniis fuit, sed ex Ceioniis. Ex-
 „ stat Inscriptio apud Manutium in Lib. de Ortho-
 „ graphia, ac Gruterum pag. 128. 5. in qua aedi-
 „ cula sacra aedificata A. V. 864. imperante Tra-
 „ iano, C. Calpurnio Pisone, & M. Vettio Bola-
 „ no Coss. dicitur; postea reparata, & ornata a Tib.
 „ Claudio Messallino Centurione Cohortis V. Vi-
 „ gilum.

M · CEIONIO · SILVANO

C · SERIO · AVGV RINO · COS

„ Ceionia gens ad summum nobilitatis fastigium eve-
 „ cta fuerat, L. Ceonio in Caesarem ac filium ab
 „ Hadriano adsumpto; cuius postea filius L. Ce-
 „ ionius Aurelius Commodus collega M. Aurelii im-
 „ peravit. Quaedam Ceioniorum familia Silvani co-
 „ gnomentum tulit, in qua prior huius anni Con-
 „ sul natus est. Eius collegam Panvinius *Sentium*
 „ dixit, quod Plinius Lib. 4. epist. 27. laudat *Sen-*
 „ *tium Augurinum*. Sed aliter scribendam familiam,
 „ docet laudata Inscriptio. Idem error corrigatur in
 „ altero Augurino Consule A. V. 885.

In

In eodem Museo Marchionum Nicoliniorum vi-
di ex aere duos anulos signatorios, qui inferius sub
gyro inscriptiones haec habent: in primo quidem
litterae e contrario incisae sunt; in altero vero, ut
hodie effinguntur. In pala prioris anuli, loco gem-
mae, sculptus est uvarum racemus: in pala alte-
rius, delphinus.

YII

C · CAECILI
O P T A T I

YII2

L · T V R I
S R A O N

YII2. In secundo legendum: *Lucii Titurii Strato-
nici.*

Vetusta marmora in agro Tunetano, & circum-
iacentibus regionibus inventa ab erudito viro Ioan-
ne Pagnio, in Pisano Gymnasio Medicinae Profes-
sore, iussu LEOPOLDI Medicis Cardinalis Amplif-
simi Florentiam advecta, publici iuris feci in Par-
te I. huius Operis: alia nunc proferre lubet, quae
propter ingentem molem, vel quod domorum limi-
na, vel muros constituerent, Florentiam transferri
minime potuere. Haec postmodum Ioannes Anto-
nius Coratius, in Africam missus a Cosmo III. Ma-
gno Duce Etruriae, ut alia antiquitatis eruditae mo-
numenta pervestigaret, in Mediceum Cimeliarium
transportanda, descripsit; qui authographum suum
cum V. C. Antonio Maria Salvinio communicavit:
e quo, eodem Salvinio Praeceptore meo amantissi-
mo permittente, exscripti. Ea nunc primum in
lucem prodeunt.

Q

Apud

Apud Beggiam, qui pagus octoginta milibus passuum distat a
Tunetana urbe, in lapide, qui longitudine octo Romanos
pedes, crassitie duos aequabat.

113

..... PRONEP · T · AELIO · HADRIAN · ..
..... RVM GENTIQVE MVNICÍPIVM AELÍVM AVITTA · ..
..... PROCOS · ET · Q · EGRÍLIO PLARIANO LEG · PR

113. In principio ita restituendus videtur: IMP ·
CAESARI · DIVI · HADRIANI · FILIO · DIVI · TRAIANI ·
PARTHICI · NEP · DIVI · NERVAE · PRONEP · T ·
AELIO · HADRIANO · ANTONINO · AVGVSTO · PIO
etc. cuius in honorem positus est a Municipio Aelio,
forsitan post victoriam de Mauris susceptam, quos
ad pacem postulandum coëgit, teste Capitolino.

Ibidem, in fragmento ingenti.

Ibidem.

114

..... MANICIS ARM · ..
· · · · · TRIB · POTEST · XVI · ..
· · · · · ANI · PARTE DIVI NE · ..
SEPTIM · ..

115

..... NTONINI PII GER · ·
· · · · · NTIE MAXIMO · ·
· · · · · ABNEP · DIVI TRAI ·
ASTRORVM COL · ·

116

Ibidem.

..... FILIO DIVI COMMODI FRATRI
..... IMP · XII · COS · III · PP · ET
..... RVAE ADNEP · M · AVRELIO ANTO
..... NIN · · ET AVSPICIS DIVINIS F ·

117

Ibidem.

..... PRONEP DIVI TRAIANI · ..
..... I · PERTINACIS · AVG · ARAB · ADIAB · ..
..... I · · · · · COS III · ET · L · SEPTIMIO SEVERO
..... CIMVM · POCOS · C · V · COLONIA · I · ..

Ibi

Ibidem.

Apud Bisertam in marm. columna.

118

D · M · S
 EVHEMERIS
 PIA FELIX
 VIXIT AN
 NIS XIII
 M · VIIII
 H · S · E
 NICE · · · RVS
 MARITVS CO
 NIVGI NCOM
 PARABILI FEC

fic

119

IMP · CAES
 M · AVRELLIVS
 ANTONIVS
 PIVS FELIX AVG
 PARTHICVS · MAX ·
 BRITANNICVS · MAX
 GERMANICVS MAX
 TRIB · POT · XVIII
 COS · III · P · P ·
 RESTITVIT
 X L I X

119. Huiusce miliaris columnae inscriptio docet M. Aurelium an. V. C. DCCCCXIX. Christi CLXVI. Pudente & Pollione Consulibus, viam publicam restituisse.

Prope Tlachim.

120

D · N · AVR · · · · ·
 CONSTANTINO NOBI
 LISSIMO CAESARI
 MVNIC · AVREL · · · ·
 · · · · · DEVOT · · · ·
 · · · · MAIEST · · · · E ·
 E I V S
 D · · · D · · P

120. Forsitan: *Municipes Aureliani, sive Aureli-
 nenses devoti Numini Maiestatique eius.*

Q 2

Ibi-

121

Ibidem.

..... R V M S A C R V M .....
 ..... P A P I R I A C I L O N I A N V S .....
 ..... M I V S · H O N O R A R I A S V M M A .....
 ... M ... C L Y P ... C V M I N S I G N I B V S .....
 ... P O S T V L A N T E · P O P V L O D I E M L V D ...
 ... E P V L V M · E D I D I T · D · D ·

121. Ex ipso cognomine CILONIANVS, forsitan aliquando innotescet clari viri nomen, in cuius honorem clypeus cum insignibus positus est; qui ob dedicationem susceptumque tam eximium decus, ludos & epulum dedit. Clypei rotunda forma imagines continebant illustrium virorum: pro meritis aurei & argentei ponebantur in templis, in curia, in loco maxime honorifico. In clypeorum dedicatione ludos & epulum dari consuevisse, edita marmora testantur, quibus pauca adfert I. Lipsius in Tacitum Annal. Lib. II. Vide etiam Tomasinum de Donariis Cap. XX.

In Zagan pago, in marmoreo cuiusdam ostii limine.

122

..... P I I S S I M O · R O M ..... P R I N C I P I
 ..... S · C · M I N I S T A T I O N E · P R O C O N S · P A
 ..... I N S T I T V T I S · N V N C · S O L I O · V N O · I F I M O *fic*
 ..... C O N G E S T I O N I E T ..... P A R I T ..... I N .....
 ..... S T V L I N V S G E N E R O S A · F A M I L I A · P R O G E N I T V S
 P E R F E C I T · E X C O L V I T · L V D O S · D E D I T · D E D I C A V I T

Pro-

Prope eundem pagum.

123

.....
 . . . PATRI QVI VIXIT ANN
 . . . ET . . . . . AE . MATRI
 T . AELIVS AEMILIVS NARCI . . .
 T . AELIVS AEMILIVS MELANT . . .
 M . AELIVS AEMILIVS FVSCVS
 P . AELIVS AEMILIVS HOSPES
 FILIS POSTERISQVE LIBERTIS

*Apud Mnaram prope Ma-
 bametta.*

124

C · SVELLIO
Q V A R T O
P A T R I S V O

Ibidem.

125

C · SVELLIO
P O N T I A N O
P A T R V E L I

126

C · AEMILIO
A F R I C A N O
A V V N C V L O

127

Ibidem.

M · AEMILIO
P A V L L O

128

AEMILIAE
P I A E V X O R I

In pago quodam Tunctano.

129

D · M · S
MEMORIAE SANCTISSI
MAE FEMINAE SEPTIMIAE
DONATAE QVAE VIX ANN
XLI MENSIBVS VIII

*Cinerarium marmoreum pulcherrimis
 ornamentis exculptum, in Museo
 130 Mediceo exstat.*

*Eidem Cinerario adiungendus est ingens
 marmoreus Cippus, qui nunc exstat
 in Museo Capitolino.*

LEMNO · AVG · L ·
P R O C
P A T R I M O N I · E T
H E R E D · E T
D O M I T I A E · P H Y L L I D I
L · D O M I T I V S · L E M N V S · F ·

134. HIC EST. In sexcentis lapidibus HIC SITVS EST. Quod vero recte scriptum sit in hoc titulo HIC EST. alter iam adlatus paullo superius pag. 154. num. 168. evincit, qui haec habet: ANTIPATRA DVLCIS TVA HIC SO ET NON SO: videlicet: *hic sum & non sum*. Eadem phrasis adnotanda est in Graeco epigrammate, quod subiicio, neque editum apud Gruterum, & Reinesium invenio. Mecum nuper humanissime communicavit vir ingenio & eruditione conspicuus, mihiq; amicissimus, Rodolphinus Venu- tus, Patricius Cortonensis, & Academiae Etruscae a Secretis meritissimus. Scriptum esse monuit in prae- grandi cippo, e quo descripsit, & extare Romae penes Carolum Neapoleonium lapidicinam.

Θ Κ

C T H A H N Ε Θ Η Κ Α Ν
 Ν Ι Κ Ο Μ Η Δ Ε Ι C T N Γ Ε
 Ν Ε Ι C Ο C Η Ν Α Ρ Ι C T Ο C
 Ι Η Τ Ρ Ο C Ε Ν Ζ Ω Ο Ι C
 Ο Τ Η Ν Π Ο Λ Λ Ο Υ C Τ Ε
 C Ω C Α C Φ Α Ρ Μ Α
 Κ Ο Ι C Α Ν Ω Δ Υ Ν Ο Ι C
 Α Ν Ω Δ Υ Ν Ο Ν Τ Ο C Ω
 Μ Α Ν Υ Ν Ε Χ Ε Ι Θ Α Ν Ω Ν
 Ε Υ Ψ Υ Χ Ω Ν Ι Κ Ο Μ Η Δ Η C
 Ο C T I C Ο Υ Κ Η Μ Η Ν Κ Α Ι Ε Γ Ε Ν Ο
 Μ Ε Ν Ο Υ Ο Υ Κ Ε Ι Μ Ι Κ Α Ι Ο Υ Δ Υ
 Π Ο Υ Μ Α Ι Ζ Η C Α C Ε Θ Η Μ Α
 Κ Α Ι Η Μ Ε Ρ Α C Κ Γ

Diis Inferis.

Cippum posuere
Nicomedi consanguini . qui fuit optimus
Medicus dum vixit .
quoniam & multos
servavit pharma-
cis dolorem sedantibus .
doloris expers cor-
pus nunc habet mortuus .
Bono sum animo Nicomedes .
qui non eram & na-
tus sum . non sum & non do-
leo postquam vixi annis XLIV
& dies XXIII.

*In Palatio Magni Ducis ex
Gudianis pag. CCXLVI. 8.*

135

V A R E I A
FELICISSIMA
A V R E L I A E
E R M I O N A E
F I L I A E · D V L C I S S

*Ibidem ex Gudianis pag.
CCLIII. 9.*

136

T I · C · A V G V S T A L I S
F E C I T · M A T R I · S V A E
C A R I S S I M A E
I T E M · F R A T R I S V O
F E L I C I · V · A · V I I I

*In terra Galerae (lege Galeatae) in Etruria , circa Viam
Claudiam , ex Gudianis pag. CCLV. 3.*

137

D

M

G R A P H I C O P V B L I C O M A E C I A N O S O D A L I V M T I T I V M
S C R I B O N I A S Y N T Y C H E C O N I V G I K A R I S S I M O F E C I T
E T S I B I E T S V I S P O S T E R I S Q V E E O R V M I N F R . P . V I I . I N A G . P . X I I .

Ibidem .

138

F A B V L E I A E · C H R Y P E · L I B E R
V I X I T · A N N · L V I I I · M E N · X · D · X V I I I
M · F A B V L E I V S · M · F · E V C A R P V S
F A B E R · F E R R A R I V S · M A T R I · C A
R I S S I M A E · E X · T E S T A M E N T O · P · C
H · M · H · E · N · S